

FACULTEIT LETTEREN EN WIJSBEGEERTE
DEPARTEMENT GESCHIEDENIS

Hugo Schiltz

in de spiegel
van de

Belgische pers

(1963-2006)

Eindverhandeling
Aangeboden tot het verkrijgen van de graad van
Master/licentiaat in de geschiedenis
Door Jasper Vekeman

Academiejaar 2007-2008

Promotor:
Prof. Dr. B. De Wever

Inhoud

<u>Voorwoord</u>	4
<u>I Inleiding</u>	5
a) Keuze van het onderzoek	5
b) Afbakening van het onderzoeksobject	7
c) Bronnen	8
d) probleemstelling	12
e) voorgeschiedenis	14
<u>II Methodologie</u>	17
<u>III Onderzoek</u>	26
A) Begin van een politieke carrière	26
a) <i>Inleiding</i>	26
b) <i>Begin van Schiltz' politieke loopbaan</i>	29
c) <i>Staatshervorming 1970</i>	33
d) <i>Besluit</i>	57
B) Voorzitter van de Volksunie	59
a) <i>Inleiding</i>	59
b) <i>Eerste gesprekken van gemeenschap tot gemeenschap</i>	62
c) <i>Geheime gesprekken en toegevingen & verkiezing tot voorzitter van de VU</i>	67
d) <i>Het Egmontpact</i>	86
e) <i>Besluit</i>	108
C) Minister in de eerste Vlaamse executieve	109
a) <i>Inleiding</i>	109
b) <i>Bevoegdheidsconflict met Geens</i>	110
c) <i>Verhouding met de Vlaamse executieve</i>	116
d) <i>Verhouding met federaal bestuur; vb: VL-nummerplaten</i>	121
e) <i>Vlaams minister van financiën en begroting</i>	124
f) <i>Staaldossier</i>	142
g) <i>Besluit</i>	154

D) Vice-eerste minister in de federale regering	155
a) <i>Inleiding</i>	155
b) <i>De eerste honderd dagen</i>	158
c) <i>Minister van wetenschapsbeleid</i>	171
d) <i>Minister van begroting en de derde fase van de staatshervorming</i>	179
e) <i>Besluit</i>	221
E) De laatste jaren	223
F) Besluit	242
<u>IV bibliografie</u>	244
a) <i>Artikels</i>	
b) <i>boeken</i>	

voorwoord

In dit voorwoord wil ik mijn dank betuigen aan al de mensen die mij de voorbije twee jaar met raad en daad hebben bijgestaan.

In de eerste plaats mijn promotor, Prof. Dr. B. De Wever, die mij op weg gezet heeft en mij op de gepaste tijd van advies heeft voorzien.

Speciale dank gaat ook uit naar de twee lieve dames van het ADVN, die me enorm hebben geholpen bij het archiefonderzoek. Zonder hen zat ik nu allicht nog in de leeszaal.

Ook mijn vrienden verdienen een vermelding. Bij hun kon ik altijd terecht voor een beetje steun of afleiding. Soms zelfs ongevraagd.

Als laatste, maar misschien wel belangrijkste, wil ik oprecht mijn ouders bedanken voor het geduld, de steun en de kansen die ik van hen gekregen heb.

I Inleiding

a) keuze van het onderzoek

Het logisch beginpunt van een thesisonderzoek is uiteraard de zoektocht naar een onderwerp. Aangezien ik de komende twee jaar rond dit thema zou gaan werken, leek het mij aangewezen om te vertrekken vanuit mijn eigen interesses. Al van bij het begin van mijn studies was het vooral de recente geschiedenis die mij boeide. Ook bij het bepalen van mijn keuzevakken liet ik mij lijden door die voorliefde. Zo kwam ik dus hoofdzakelijk op de vakgroep ‘Nieuwste geschiedenis’ terecht, waar ik vakken als ‘Nieuwste-’ en ‘Eigentijdse geschiedenis’ kreeg gedoceerd. Daarin werd mijn voorkeur bevestigd: hoe dichter een onderwerp bij onze tijd aansloot, hoe meer het mijn aandacht kreeg. Het zelfde geldt voor het omgaan met de bronnen. Ik vind het veel aangenamer om moderne bronnen te raadplegen dan oude teksten of manuscripten uit te pluizen. Mijn eerste voorwaarde was dus dat het om een onderwerp moest gaan dat zich na de tweede wereldoorlog situeerde.

Die keuze om hoofdzakelijk de moderne geschiedenis te volgen, is volgens mij een gevolg van mijn interesse voor de actualiteit. Niet dat ik elke dag alle kranten verslind, maar ik probeer toch op regelmatige basis het nieuws te volgen en een krant te lezen. Ik volg de actualiteit in het algemeen, maar in tegenstelling tot veel van mijn leeftijdsgenoten spreekt ook de politieke actualiteit mij aan. Toen ik voor de beslissing stond welke richting ik zou gaan volgen, heb ik eerst nog getwijfeld tussen geschiedenis en politieke wetenschappen. Uiteindelijk was de keuze snel gemaakt, maar de politieke wetenschappen bleven me wel boeien. Toen het mogelijk was om ook vakken uit het aanbod van andere faculteiten te kiezen, heb ik niet lang getwijfeld. Zo heb ik bijvoorbeeld ‘interne Belgische politiek’ kunnen volgen aan de faculteit ‘politieke en sociale wetenschappen’. Vandaar mijn idee om misschien een politiek thema te behandelen bij mijn thesisonderzoek.

Als je de politieke actualiteit een beetje volgt in dit land, wordt je onvermijdelijk geconfronteerd met de communautaire spanningen. De soms gespannen verhouding tussen Vlamingen en Walen is ook vandaag nog brandend actueel. De geschiedenis van de Belgische politiek leert ons ook dat de moeilijkheden bijna zo oud zijn als het land zelf. Men kan zich dan ook de vraag stellen waarom men er maar niet slaagt om voor beide partijen een bevredigende oplossing te vinden voor de tegenstellingen. Voor iemand van mijn generatie, die nooit de Vlaamse achteruitstelling aan de lijve heeft moeten onder vinden, is het soms moeilijk te begrijpen waar al die Vlaamse verzuchtingen vandaan komen. Op het moment dat ik de politiek een beetje ben beginnen volgen, speelde de VU nauwelijks nog een rol, en werd het thema van het Vlaams-nationalisme vooral gedomineerd door het Vlaams Blok. Een partij die naast een onafhankelijk Vlaanderen ook nog andere standpunten had waar ik me moeilijk kon in vinden. Deze koppeling van een extreem rechts gedachtegoed aan het Vlaams-nationalisme was iets wat ook op mijn belangstelling kon rekenen.

Op mijn eerste afspraak met mijn promotor Prof. De Wever deed ik hem de voorgaande punten kort uit de doeken. Dat ik ten eersten een onderzoek wilde doen naar iets dat zich in de recente geschiedenis had afgespeeld. En dat het een politiek onderwerp mocht zijn dat aansloot bij het Vlaams-nationalisme of de tegenstellingen tussen het partijprogramma van het Vlaams Blok en de andere Vlaamse partijen. Prof. De Wever deed mij daarop een voorstel om een onderzoek te doen naar Hugo Schiltz aan de hand van de pers. Ik moet eerlijk toegeven dat mijn kennis over Schiltz niet veel verder ging dan zijn naam, maar toch heb ik het voorstel direct aanvaard omdat ik wist dat hij een belangrijke rol had gespeeld binnen de Volksunie en bij de verschillende staatsvormingen. Het Vlaams-nationalisme zou dus zeker aan bod komen, maar dan op een andere manier dan in mijn oorspronkelijk idee.

b) afbakening van het onderzoeksobject

Als het onderzoeksobject een carrière van een politicus is, ligt de afbakening ervan natuurlijk voor een stuk voor de hand. Toch wil ik hier enkele opmerkingen geven in dit verband. Ten eerste is het mijn bedoeling om de beeldvorming rond Hugo Schiltz te bespreken als politicus verbonden aan de Volksunie. Als beginpunt heb ik dus geopteerd voor het moment waarop hij besliste om definitief tot de partij toe te treden. Het begin van zijn politieke carrière als Antwerps gemeenteraadslid in de CVP-fractie laat ik dus buiten beschouwing. Het is toch maar zeer de vraag of de lokale politiek uit Antwerpen weerklank vond in de hele Belgische pers, zoals het objectief is.

Verder wil ook enkel de politicus Schiltz bespreken. Het is niet de bedoeling om na te gaan hoe hij als advocaat of in andere functies in beeld kwam. Uiteraard is die strikte scheiding niet altijd vol te houden en kan een bericht over zijn andere bezigheden een invloed hebben op zijn carrière als politicus. Dan wordt het mogelijk wel opgenomen in mijn onderzoek. Maar de betekenis voor zijn carrière als politicus is dus hét criterium waaraan ik de waarde van een bericht voor mijn onderzoek toets.

Aanvankelijk was het niet zo duidelijk wat ik als eindpunt zou hanteren. Verschillende opties lagen open. Één van de mogelijkheden was, de spiegel van de Belgische pers ingedachte, om te opteren voor het moment waarop hij de laatste keer een belangrijke rol heeft gespeeld in de nationale politiek. Dit zou dan bijvoorbeeld zijn rol in de communautaire dialoog van 1992 kunnen zijn. Een andere optie was om het einde van zijn laatste politieke mandaat in de Antwerpse gemeenteraad te kiezen. Helaas besliste het lot er anders over. In februari 2006 overleed Schiltz onverwachts aan de gevolgen van een ernstige ziekte en daarmee werd mij een voor de hand liggend eindpunt voor mijn onderzoek opgedrongen.

Als laatste punt bij de afbakening van mijn onderzoek wil ik nog even stil staan bij het woord ‘personderzoek’ en wat ik daar juist onder versta. Niettegenstaande Schiltz als geen ander de kunst verstond om met de camera om te gaan en er mee te spelen en dit ongetwijfeld ook een interessant onderzoek zou opleveren, heb ik mij toch beperkt tot de schrijvende pers. En dan nog hoofdzakelijk de dagbladpers. Dit sluit niet uit dat ik heel uitzonderlijk ook een artikel uit een weekblad bespreek, waar ik toevallig op gebotst ben. Maar ik ben er niet bewust naar op zoek gegaan en heb al de lange interviews, die Schiltz in de loop der jaren met bijvoorbeeld ‘Knack’ of ‘Humo’ heeft gegeven, bewust links laten liggen. Met ‘Hugo schiltz in de spiegel van de Belgische pers’ als titel is het vanzelfsprekend dat ik zowel de Nederlandstalige als de Franstalige kranten in mijn bespreking heb opgenomen.

c) bronnen

Zoals eerder vermeld bij de keuze van mijn onderzoek was mijn voorkennis over de figuur Hugo Schiltz eerder beperkt. Mijn eerste stap was dan ook om meer te weten te komen over hem. Een logisch vertrekpunt in deze moderne tijden is uiteraard het internet. De consultatie van enkele sites leverde een eerste kennismaking op. Daarna ben ik de bibliotheek eens in de “Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse beweging’ gaan bladeren met behulp van enkele meest voor de handliggende trefwoorden.¹

Als tweede stap vond ik het ook belangrijk om meer inzicht te krijgen in de standpunten van Schiltz. Een politicus kan, volgens mij, maar goed beoordeeld worden als je ook weet waar hij voor staat en wat zijn drijfveren zijn om aan politiek te doen. Daarom ging ik op zoek naar boeken die mij daar meer konden over leren. Al snel bleek dat Schiltz doorheen de jaren zelf verantwoordelijk was voor een aantal publicaties die daarover meer duidelijkheid konden scheppen. Zo heb ik, nog voor de start van mijn eigenlijke onderzoek ‘Uitdagingen aan de Vlaamse meerderheid’ en ‘Macht en onmacht van de Vlaamse beweging’ gelezen.² Daarin bespreekt hij zijn visie op het land, de staatstructuur, de politiek, de maatschappij en de onderlinge verhoudingen, zijn partij, enz. Als inleiding was dit enorm leerrijk. Ook het boek van Kris Hoflack ‘Monologen met Hugo Schiltz’ bracht me veel bij over zijn loopbaan en standpunten.³

De volgende bronnen, die ik gehanteerd heb, moesten mij meer inzicht geven in de politieke context waarin Schiltz gehandeld heeft. Ik ben begonnen met te hernemen van het cursusmateriaal dat ik thuis al liggen had. Een echte politieke geschiedenis van België hebben we nooit gekregen, dus iets dergelijks had ik nog niet ter beschikking. Wat in de buurt kwam was de cursus ‘intern Belgische politiek’ van prof. Reynaert.⁴ Zoals het woord ‘intern’ in de titel aangeeft, worden de Belgische partijen afzonderlijk behandeld in deze cursus en ligt de focus dus op de evolutie binnen de Volksunie. Daarin kwam Schiltz uiteraard vaak aan bod en zo kreeg ik al een beter zicht op een belangrijk aspect van zijn carrière namelijk zijn verhouding tot zijn partij. Om de politieke context goed te kunnen begrijpen, vond ik het ook belangrijk om de geschiedenis van de Volksunie te kennen voor Schiltz er lid van werd. Daarvoor kreeg de thesis van Bart De Wever ‘Herrijzenis van de Vlaams-nationale partijpolitiek (1949-1965) ter beschikking.⁵ Tot slot heb ik om een beter begrip te krijgen van de algemene politieke context en zelfs de bredere toestand van het land in het algemeen nog een aantal

¹ Nieuwe encyclopedie van de Vlaamse Beweging; Tielt, Lannoo; 1998

² SCHILTZ, H.; Macht en onmacht van de Vlaamse beweging; Antwerpen, Soethoudt, 1982, 176p

SCHILTZ, H.; Uitdagingen aan de Vlaamse meerderheid; Antwerpen, 1985, 152p

³ HOF LACK, K.; Monologen met Hugo Schiltz; Leuven, 1992, 154p

⁴ REYNAERT, H.; intern Belgische politiek; 3 De Volksunie en haar erfgenamen; universiteit Gent, center for local politics, 2005-2006, 62p

⁵ DE WEVER, B.; Herrijzenis van de Vlaams-nationale partijpolitiek (1949-1965), Het arrondissement Antwerpen; universiteit Leuven, 1994-1995, 314p

werken geraadpleegd. Zo heb ik een stuk uit de cursus ‘Geschiedenis van de Nederlanden’ herlezen.⁶ En heb ik ook eens uitgebreid in ‘De geschiedenis van België’ van Marc Reynebeau gebladerd.⁷

Nadat ik een redelijk goed beeld had van de politieke context waarin Schiltz gehandeld heeft en van de geschiedenis van de Volksunie, was het zaak om zoveel mogelijk te weten te komen over de zijn carrière en de belangrijkste momenten daarin. Een zeer belangrijke bron daarbij was voor mij de thesis ‘De rol van Hugo Schiltz in de Volksunie’ uit de politieke wetenschappen geschreven door Peter Verplancke.⁸ Daarin heeft de auteur vooral aandacht voor de politieke besprekingen en onderhandelingen die Schiltz gedurende zijn lange loopbaan gevoerd heeft. Zo kwam ik heel wat achtergrondinformatie te weten over die loopbaan. Een tweede belangrijke bron voor mijn kennis van zijn carrière was de documentaire die Mark Hermans en Bert Govaert maakten en die voor de eerste keer werd uitgezonden op Canvas op 29 maart 2001 en die werd herhaald op de avond dat zijn overlijden werd bekendgemaakt. Het was die heruitzending die ik op video heb opgenomen, zodat ik ze herhaaldelijk kon bekijken. De documentaire werd gemaakt in het kader van een reeks van het programma ‘Histories’ waarin biografische portretten werden gemaakt van zes tenoren van de staatsvorming. Het was vooral verhelderend om na zoveel over Schiltz gelezen te hebben, de man ook eens in beeld te zien en aan het woord te horen. Ook andere personen die een belangrijke rol speelden in zijn carrière, zoals bijvoorbeeld Frans Van Der Elst, kreeg ik zo eens te zien en te horen. Het hielp alleszins om een beter beeld te krijgen van verschillende personen en gebeurtenissen.

Aan de hand van de vorige bronnen had ik een vrij goed beeld van wat nu de belangrijkste momenten waren geweest in de politieke loopbaan van Schiltz. Daarom ging ik op zoek naar specifieke literatuur over deze momenten. Een eerste zeer belangrijk auteur, die me geholpen heeft om een beter inzicht te krijgen in bepaalde cruciale periodes uit de carrière van Schiltz, was de journalist Hugo De ridder. Uit zijn boeken ‘De keien van de Wetstraat’ en ‘Sire, geef me honderd dagen’ leerde ik heel wat bij.⁹ Het zelfde kan gezegd worden van ‘De prinsen van Stuyvenberg: historische beslissing of vergissing?’ van Mark Platel, en ‘Van binnenuit bekeken: De herinnering van een VU-parlements lid’ van Evrard Raskin.¹⁰ Een laatste boek, dat niet alleen volledig de door mij behandelde periode beschreef, maar mij

⁶ BLOM, J.C.H., LAMBERTS E.; geschiedenis van de Nederlanden; HB uitgevers, Baarn, 2003, 419p

⁷ REYNEBEAU, M.; Een geschiedenis van België; Tielt, Lannoo, 2004, 448p

⁸ VERPLANCKE, P.; De rol van Hugo Schiltz in de Volksunie; Gent, Pol. Wetenschappen, 1996, 108p

⁹ DE RIDDER, H.; De keien van de Wetstraat; Davidsfonds, Leuven, 1983, 275p

DE RIDDER, H.; Sire, geef me honderd dagen; Davidsfonds, Leuven, 1989, 271p

¹⁰ PLATEL, M.; De prinsen van Stuyvenberg: historische beslissing of vergissing; Leuven, Davidsfonds, 1979, 128p

RASKIN, E.; Van binnenuit bekeken: De herinnering van een VU-parlements lid ; Antwerpen/Amsterdam, 1980, 216p

ook een betere kijk gaf op de relatie tussen journalisten en politici, was ‘Een levensverhaal’ van Manu Ruys.¹¹

Een laatste belangrijke bron in mijn vooronderzoek was het boek van Els De Bens ‘De pers in België’.¹² Daarin bespreekt ze al de belangrijkste Belgische kranten. Zo kon ik heel wat te weten komen over de achtergrond van de verschillende kranten, bijvoorbeeld over de redactionele lijn. Zoals geweten waren de kranten in België zeer lang sterk gepolitiseerd en partijgebonden. Wie kranten-artikels wil gebruiken als bron voor een politiek onderzoek in België moet dit altijd in zijn achterhoofd houden. Het boek van Els De Bens heeft voor mij op dat vlak veel verduidelijkt.

Met de hiervoor besproken literatuurstudie achter de rug was ik behoorlijk gewapend om mijn eigenlijke onderzoek aan te vatten. Daarbij waren de belangrijkste bronnen uiteraard de verschillende kranten. Zoals hierboven gesteld waren de Belgische kranten sterk partijgebonden. Uitzondering op die regel was de Volksunie die niet echt over een krant beschikte die aan de partij gebonden was. Van de ‘Gazet van Antwerpen’ werd nochtans beweerd dat ze op verschillende punten, zoals haar Vlaamsgezindheid, nauw aansloot bij de Volksunie. Een echte partijkrant was ze echter niet. Toch zal deze krant zeer vaak terug keren. Ten eerste dus omdat ze het Volksunieprogramma niet ongenegen was. Daarnaast ook omdat ze als Antwerpse krant zeer vaak bericht over de Antwerpse politicus Schiltz. De tweede krant die zeer vaak in mijn onderzoek opduikt is ‘De Standaard’. Die heeft de reputatie van de Vlaamse kwaliteitskrant te zijn en sloot als krant van katholieke signatuur aan bij de CVP. Het politiek nieuws is zeer belangrijk in die krant en Schiltz kwam dan ook frequent voor in de berichtgeving. Niettegenstaande ik dus twee kranten van katholieke strekking als belangrijkste bron heb gebruikt, komen ook andere kranten met die achtergrond, zoals ‘Het Nieuwsblad’, ‘Het Volk’ of ‘Het belang van Limburg’, geregeld voor. Uiteraard alleen wanneer dit een meerwaarde heeft voor mijn onderzoek. Wanneer de berichtgeving ongeveer gelijklopend is, zoals wel vaker voorkomt bij bijvoorbeeld ‘De Standaard’ en ‘Het Nieuwsblad’, dan zal ik dat kiezen wat volgens mij de relevantste informatie oplevert. Daarnaast is het mijn bedoeling om in de Vlaamse pers zoveel mogelijk het volledige politieke spectrum te bekijken. Ik zal dan ook geregeld berichten uit ‘Het Laatste Nieuws’ voor de liberale familie en uit ‘De Morgen’ voor de socialistische bespreken. De laatste Vlaamse krant die frequent opduikt is ‘’t Pallieterke’, hoewel dit geen dag- maar een weekblad is. Deze Vlaams-nationale krant rekruteerde zijn lezers immers hoofdzakelijk in dezelfde kringen als waar de Volksunie haar kiezers zocht. Hoewel deze krant na de oprichting van het Vlaams Blok waarschijnlijk eerder bij dat partijprogramma aanleunde. Dit zijn de belangrijkste Vlaamse kranten in mijn onderzoek, maar dit sluit niet uit dat er hier of daar nog een artikel uit een andere krant opduikt, bijvoorbeeld uit de ‘Financieel Economische Tijd’, omdat ik daar tijdens mijn onderzoek toevallig opgestoten ben.

¹¹ RUYS, M.; Een levensverhaal; Lanno, Tielt, 1999

¹² DE BENS, E.; De pers in België; Lannoo; Tielt, 2001, 455p

Voor mijn keuze van de Franstalige kranten heb ik mij minder gericht op een weerspiegeling van het volledige politieke spectrum. Mijn twee belangrijkste bronnen hier zijn ‘Le Soir’ en ‘La libre Belgique’. Beide zijn eigenlijk Brusselse Franstalige kranten en staan gekend als kwaliteitskranten. Beiden worden ook beschouwd als Belgistische kranten. Die houding is ook de hoofdreden waarom ik vooral op die kranten gefocust heb. Met hun behoudensgezind standpunt op staatskundig vlak stonden ze uiteraard lijnrecht tegenover de Volksunie en Schiltz, want voor hun was de federalisering van België het belangrijkste programmapunt. Hoe deze verschillende visies op de toekomst van het land weerspiegeld werd in de berichtgeving, leek me een interessant onderzoekspunt. Ik heb me wel niet uitsluitend met deze kranten ingelaten. Ook andere Franstalige kranten, zoals bv. ‘La dernière heure’ duiken sporadisch op.

Tot slot van mijn bespreking van mijn bronnen wil ik nog verklaren waarom er zo’n groot verschil is tussen het aantal Nederlandstalige en Franstalige artikels. Een belangrijk aspect van Schiltz’ carrière houdt verband met de interne evolutie van de Volksunie. Als uitgesproken Vlaamse partij, zonder Franstalige zusterpartij, zoals de traditionele partijen, wordt deze evolutie vooral in Vlaanderen op de voet gevolgd. In het Franstalig landsgedeelte lag men veel minder wakker van wat zich binnen de Volksunie afspeelde. Ook vandaag lezen wij bijvoorbeeld in Vlaamse kranten nauwelijks dingen over wat zich in de Franstalige partijen afspeelt. Dat lag in het verleden niet anders. Het is dan ook pas wanneer de Volksunie een rol gaat spelen in de nationale politiek dat Schiltz vaker in de Franstalige pers opduikt. Ook aan zijn periode als minister in de eerste Vlaamse executieve werd nauwelijks aandacht besteed in de Franstalige kranten. Zij volgden in de eerste plaats uiteraard de gebeurtenissen in de Waalse regering. Het is dus vooral bij aangelegenheden als regeringonderhandelingen, onderhandelingen over de staatshervorming of als minister in de nationale regering, dat een grondige vergelijking tussen Nederlandstalige en Franstalige berichtgeving echt mogelijk is. Maar om de titel ‘Hugo Schiltz in de spiegel van de Belgische pers’ zo trouw mogelijk te blijven, heb ik toch geprobeerd om zoveel mogelijk de Franstalige pers in mijn onderzoek te betrekken.

d) probleemstelling

Naar aanleiding van de uitzending op Canvas van de documentaire in ‘Histories’ verscheen in ‘De Standaard’ van 29 maart 2001 een artikel “*Hugo Schiltz in de polemieken*”.¹³ In de inleiding stond te lezen:

“De nu 73-jarige Schiltz kwam als een jonge Antwerpse advocaat en politicus met tv-présence (een zeldzame eigenschap bij Vlaams-nationalisten) aan het begin van de jaren zeventig jaren aan de top van de Volksunie.

Die partij, die lange tijd even vogelvrij was als het Vlaams Blok nu, loodste hij vanaf 1977 in de regering, om mee te werken aan de omvorming van België tot een federale staat. Dat afscheid van een rol van zweeppartij heeft een deel van de achterban hem altijd zeer kwalijk genomen. Schiltz is daardoor ook altijd onderwerp van polemieken geweest en mikpunt van hatelijkheden.

Dat ‘Histories’ ook aan hem een portret besteedt, spreekt vanzelf: Schiltz speelde al mee in de staathervorming van 1970 en hij was een essentiële schakel in die van 1988 en 1993. hij werkte ook mee aan de meest ambitieuze poging om de staat te hervormen, het Egmontpact van 1977, dat echter mislukte eind 1978. in die ondergang is trouwens het Vlaams Blok ontstaan. Nodeloos te zeggen de wonden van die mislukking zowel bij hem als bij zijn tegenstanders nog niet geheeld zijn.”

Een politicus die zo een belangrijke rol heeft gespeeld in de Belgische politiek en die daarbij ook gekend stond voor zijn talent om met de media om te gaan, heeft uiteraard vaak als bron tot schrijven gediend in de pers. Het hoofddoel van mijn onderzoek is natuurlijk om na te gaan hoe de beeldvorming rond de figuur Schiltz in de pers er uit zag. Maar bij een persoon die zo een lange politieke loopbaan achter de rug heeft en zo tegenstrijdige reacties uitlokt is er natuurlijk nooit sprake van hét beeld rond zijn figuur.

In de eerste fase van zijn loopbaan, wanneer hij bezig aan zijn steile opmars binnen de partij, lijkt het me, naast de vraag naar welk beeld men schetst van hem, ook zaak om te bekijken hoeveel aandacht hij krijgt. Dit moet me een beter beeld geven van het belang dat de pers hem toeschrijft in de evolutie binnen de partij en als parlementslid, en in welke situaties hij op de voorgrond trad. Voor een beginnend politicus is de beeldvorming omtrent zijn persoon natuurlijk bepalend voor de rest van zijn carrière, al speelde dat toen allicht minder dan nu. Ik wil dan ook bekijken of er bepaalde aspecten zijn aan die beeldvorming, die heel zijn carrière hebben gespeeld en wanneer die dan vooral op de voorgrond kwamen.

Éénmaal hij één van de belangrijkste personen was binnen de partij en er zelfs aan de leiding van kwam te staan, hechte de pers vanzelfsprekend veel belang aan zijn persoon. Dan wil ik bekijken of er periodes zijn die er speciaal uitspringen. Daarin kan ik dan nagaan welke verschillen er bestaan in het beeld dat verschillende persorganen over hem ophangen. Ook wil ik onderzoeken wie er verantwoordelijk is voor een bepaald beeld. Misschien is het van de hand van de journalist zelf, maar evengoed kan het gecreëerd zijn door bijvoorbeeld een politieke tegenstander in een interview.

¹³ (anon.); *Hugo Schiltz in de polemieken*; In: De Standaard, 23 maart 2001

Zoals het artikel aangaf was het Schiltz die voor een groot deel verantwoordelijk was voor het feit dat de Volksunie van een oppositiepartij naar een regeringspartij evolueerde. In de periodes dat Schiltz zelf een bestuursfunctie op zich nam, wil ik bekijken hoe zijn beleid beoordeeld werd. Hoe zijn verhouding met de andere regeringspartijen was en hoe hij door de oppositie behandeld werd. Ik wil indien mogelijk ook de verschillen in de beeldvorming aantonen tussen de periode als voorzitter van de partij en die als minister en daarnaast ook het verschil tussen minister in de Vlaamse regering enerzijds en in de nationale regering anderzijds.

Naar het einde van zijn carrière toe is het de bedoeling om na te gaan hoeveel aandacht hij nog krijgt en welk beeld daarbij van hem ontstaat. Ook het beeld dat hij achterlaat wanneer hij de actieve politiek verlaat, wil ik van naderbij bekijken, omdat iemand die al minder in belangstelling staat waarschijnlijk dan ook minder controverser oproept. Wanneer een politicus uit de actieve politiek gestapt is, wordt men meestal toch wat milder en kan men gemakkelijker respect betuigen, aangezien die persoon geen bedreiging meer vormt of nog een belangrijke rol speelt.

Tot slot wil ik de berichtgeving bekijken die verscheen naar aanleiding van zijn overlijden. Hoe wordt hij geportretteerd? Hoe reageren de politieke commentatoren en andere politici? Wat is het beeld dat blijft hangen na een indrukwekkende carrière van meer dan dertig jaar op het politieke voorplan? En hoe zal Schiltz de geschiedenisboeken ingaan?

e) voorgeschiedenis

Hugo Schiltz werd geboren op 28 oktober 1927 in Borsbeek, een dorpje in de schaduw van Antwerpen. Als telg van een familie uit de kleine burgerij kreeg hij een katholiek opvoeding, maar zelf noemt hij zich een vrijdenker. Een aantal van zijn familieleden waren reeds actief in de vooroorlogse Vlaamse Beweging. Zijn Vlaamsgezindheid kreeg hij dus van thuis mee.

Schiltz was pas 13 jaar oud wanneer de tweede wereldoorlog uitbrak. Het nationaal-socialisme van Adolf Hitler had ook in België zijn aantrekkingskracht. Zowel langs Vlaamse als aan Waalse zijde wisten de Nazi's een deel van de nationalisten voor zich te winnen. Wat volgde was niet meteen het fraaiste hoofdstuk uit de geschiedenis van de Vlaamse Beweging. Ook de jonge Schiltz werd meegezogen in de sfeer die er in Vlaanderen heerste en hij sloot zich aan bij de nationaal socialistische jeugd van Vlaanderen. Dit zou hem later nog zuur opbreken, want hij kwam enkele maanden in een gevangenis terecht omwille van dit oorlogsverleden.¹⁴

Wanneer de rust enigszins was terug gekeerd in Vlaanderen slaagde Schiltz er toch in om zijn humanioraopleiding af te maken aan het St-Xaveriuscollege in Borgerhout, een instelling van de Jezuïeten. Toch waren in de naoorlogse periode zijn denkbeelden niet volledig veranderd en bleef hij fanatiek anti-Belgisch. Iets wat hij ook nooit onder stoelen of banken had gestoken. Hij had ook een beetje de reputatie een lastig student te zijn. In de documentaire van 'histories', heruitgezonden op canvas op de dag van zijn overlijden, vertelt Hugo Schiltz daar een anekdote over. Op een dag zou hij een aantal lokalen vol met anti-Belgische strooibriefjes gegooid hebben. Zelf was hij in de overtuiging dat hij een heldendaad had verricht, maar de volgende dag was er geen spoor meer van de briefjes en kwam men hem al snel op het spoor. Hij werd niet van de school weg gestuurd, zoals hij zelf verwacht had, maar sommigen van de Vlaams gezinde Jezuïeten hielden hem het hand boven het hoofd en hij kwam er van af met een opstel te schrijven van vijftien bladzijden over de redenen waarom volgens hem België moest barsten.¹⁵

Ook Hugo De Ridder studeerde in die tijd aan het St-Xaveriuscollege in Borgerhout en getuigt in die documentaire.¹⁶ Volgens hem was van Hugo Schiltz algemeen geweten dat hij een overtuigd flamingant was en dat hij een aantal maanden in een gevangenis had doorgebracht. Ook hij getuigt van een aantal Vlaamsgezinde Jezuïeten, die hem toen al ophemelden en hem zelfs de toestemming gaven om in een aantal klassen Vlaamse kernen op te richtten. In het algemeen was men vrij lovend over

¹⁴ Documentaire 'Histories', Canvas, 29 maart 2001

¹⁵ Documentaire

hem en toen hij voorzitter werd van de beweging voor de liturgische vernieuwing, werd zijn voorbeeld zelfs aangehaald om aan te tonen dat het college belangrijke mensen uitzond naar de samenleving.¹⁷

Na zijn humaniora trok Schiltz naar de Leuvense universiteit om rechten, filosofie en economie te studeren. Hij zag voor zichzelf wel een carrière in de politiek weg gelegd, maar gelijktijdig beseftte hij ook dat dit niet voor de hand lag met zijn verleden en met de oorlog en repressie nog vers in het geheugen. Maar volgens Schiltz werd hij toch in die richting geduwd door de Jezuïeten, die hem mee gaven dat hij zijn lot moest volgen. Hierin herkende hij de zendingsgedachte die toen zeer sterk naar boven kwam in de pedagogie van de katholieke scholen. Ze gaven hem ook de raad mee om zijn studies goed te oriënteren op het doel dat hij wilde bereiken. Filosofie werd belangrijk geacht voor de redeneerkunst van een politicus en economie was ook heel belangrijk, want een politicus die geen economie kende, kon geen goed politicus meer worden.¹⁸

Één jaar nadat Schiltz zich in 1953 had ingeschreven aan de balie en zich als advocaat gevestigd had in Antwerpen, werd in diezelfde stad de Volksunie opgericht als opvolger van de Vlaamse Concentratie.¹⁹ Mee aan de wieg van de partij stond de advocaat Frans van der Elst, die naambekendheid had verworven met aantal spraakmakende collaboratieprocessen. Met de stichting van die nieuwe partij nam hij een aantal elementen uit de erfenis van zijn beroemd cliënteel, maar hij gaf vooral het radicaal Vlaams-nationalisme van voor de oorlog weer een democratisch gezicht.²⁰

Van bij het begin was de Volksunie een partij die streefde naar de federalisering van de Belgische staat. Een programmapunt dat toen nog niet op de politieke agenda van de andere politieke partijen stond. Daarnaast manifesteerde de partij zich ook sterk op het thema van de amnestie. Lange tijd sleepte ze dan ook het imago met zich mee de partij van ‘de zwarten’ te zijn.²¹ Door de traditionele partijen werden ze gemeden en zelfs vervloekt. Volgens Hugo De Ridder werd toen binnen de CVP, met de toenmalige sterke man P. W. Seghers op kop, gezworen nooit enige bestuursverantwoordelijkheid te geven aan de Volksunie. Ten eerste vond hij dat de VU nooit deelachtig mocht worden aan de geheimen van de staat, want dan zouden ze van binnenuit kunnen proberen de staat te ontmijnen. Ten tweede vreesde hij dat zij het nationalistische virus binnen de CVP zouden brengen, en toen haalde men nog de neus op voor alles wat nog maar het minst naar nationalisme rook.²²

¹⁷ Interview met Hugo De Ridder in documentaire

¹⁸ Interview met Hugo Schiltz in documentaire

¹⁹ Voor een overzicht van de beginjaren van de Volksunie wil ik graag verwijzen naar de thesis van Bart De Wever “Herrijzenis van de Vlaams-nationale partijpolitiek”; op. Cit.;

²⁰ documentaire

²¹ DE WEVER, B.; op. cit. deel 2 de Pioniersjaren (1955-1958); het eerste VU-programma p140-146

²² Interview met Hugo De Ridder in documentaire

Schiltz was dus geen Volksunieman van het eerste uur. Niettegenstaande hij wel contacten had met de Vlaams-nationalisten, bleef hij op een afstand. Naar eigen zeggen omdat hij toen nog geen zicht had op hoe de Vlaamse politiek moest worden aangepakt.²³ Zijn eerste stappen in het politieke leven zette Hugo Schiltz bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1958 toen hij kandidaat was voor de Antwerpse gemeenteraad. Bij een strategisch manoeuvre kwam men hem vragen om op een CVP-lijst te komen staan. Hij stond dan weliswaar op een CVP-lijst, maar behield wel zijn onafhankelijkheid tegenover die partij en had daarover ook bepaalde waarborgen afgedwongen. Dit maakte dat hij aanvaardbaar was voor zowel de CVP als de VU, die tegen de achtergrond van de schoolstrijd ervan af zag om met een eigen lijst op te komen. Wel sloten ze een akkoord met de CVP dat bepaalde dat een onafhankelijke kandidaat de laatste plaats op de lijst zou krijgen. Schiltz vertelt zelf over die periode: “ik was toen nog geen lid van de VU en ik zei tegen hen: Ik wil wel iets doen, maar dan moet het wel in volle onafhankelijkheid zijn. Als gij mij u vertrouwen kunt geven dat ik dit volledig onafhankelijkheid kan doen, dan zal ik dat in alle eerlijkheid doen.”²⁴ Met de figuur van Schiltz op de lijst konden beide partijen vrede nemen en met 2500 voorkeurstemmen verwierf hij ook zijn plaats in de Antwerpse gemeenteraad.²⁵

Zijn mooi verkiezingsresultaat was bij beide partijen niet onopgemerkt gebleven en ze probeerden dan ook om er hem toe te verleiden definitief tot de partij toe te treden, maar Schiltz was nog niet klaar om die belangrijke beslissing te nemen. Hij voelde zich ook al snel niet op zijn plaats binnen de CVP-fractie. Dit had ook veel te maken met de nationale politiek, want in Brussel begon de regering Lefèvre-Spaak de eerste stappen te zetten weg van unitaire staat. De taalgrens werd vastgelegd en boog zich ook over het probleem rond het statuut van Brussel en de rand. In 1963 trad Lefèvre met een ingewikkeld compromis voor Brussel naar buiten, het zogenaamde akkoord van Hertoginnedal. Schiltz verweet de CVP vooral dat ze teveel toegevingen had gedaan om haar coalitie te redden. Zelf zegt hij hier over: “ dat was de eerste confrontatie. En ik die mezelf een beetje voelde als de woordvoerder van de naoorlogse generatie, die veel zelfbewuster was, vond dat dit een onaanvaardbare houding was van de CVP. Die blijkt gaf van op Vlaams gebied niet stand te kunnen houden. Ik ben dan naar Delwaide gegaan en gezegd: “meneer de schepen, excuses, maar de maat is vol. Ik stap over.”²⁶ In 1963 liet hij dus aan de VU weten dat hij voortaan beschikbaar was.²⁷

²³ Interview met Hugo schiltz in documentaire

²⁴ Interview met Hugo Schiltz in documentaire

²⁵ VERPLANCKE; op. cit.; p2

²⁶ Interview met Hugo Schiltz in documentaire

²⁷ VERPLANCKE; op. cit. p2

II Methodologie

Ik heb deze opdracht als tweeledig opgevat. Ten eerste moest ik over een soort algemeen kader beschikken, waar ik als het ware mijn eigenlijke onderzoek kon aan ophangen. Een overzicht van de evolutie van de Volksunie en van de politieke carrière van Schiltz zelf. Daarbij heb ik geprobeerd meer aandacht te geven en dieper in te gaan op periodes of momenten waar hij meer in de schijnwerpers kwam te staan en de kans dus groter was dat er melding van werd gemaakt in de verschillende persorganen. Op die manier wilde ik meer houvast creëren voor mijn eigenlijke doelstelling en het tweede deel: namelijk een persononderzoek naar de beeldvorming rond Hugo Schiltz. Hoe ik bij dit eerste deel te werk ben gegaan, toonde ik eerder al aan bij de bespreking van mijn bronnen.

Vooraleer ik verder ga met de uitleg over hoe ik bij mijn eigenlijke onderzoek te werk ben gegaan, wil ik eerst even stil staan bij enkele opmerkingen en problemen, die zich stellen bij het omgaan met de moderne massamedia. Bij het belang van de media in onze huidige maatschappij wil ik niet te lang blijven stilstaan. Er is ondertussen een uitgebreide reeks boeken en publicaties verschenen die dit thema behandelen. Het mag alleszins duidelijk zijn dat ze in onze huidige maatschappij de media een zeer belangrijke rol spelen en in de carrière van een modern politicus van cruciaal belang zijn.

Belangrijker voor mijn opzet lijkt me het vraagstuk rond objectiviteit. Ten eerste is er natuurlijk de vraag of objectieve berichtgeving hoe dan ook wel mogelijk is. Er kan geen twijfel over bestaan dat het beeld dat we krijgen van ‘Hugo Schiltz in de spiegel van de Belgische pers’ geen zuivere afspiegeling is van de realiteit. De beeldvorming rond een politicus wordt door allerlei factoren beïnvloed. De objectiverende journalistiek stelt dat het mogelijk is voor de journalist om objectieve informatie te verspreiden. Er wordt dus verondersteld dat er zo iets zou bestaan als een objectieve waarheid, die gewoon kan doorgegeven worden. Dit klopt natuurlijk niet. Er vind altijd een interpretatie plaats en er is altijd een subjectief element aanwezig. Iedere journalist maakt dan ook een persoonlijk interpretatie waarbij hij de feiten binnen zijn eigen referentiekader plaats, gevormd door factoren als positie binnen de maatschappij, ideologische achtergrond, moraal, opvoeding, enz. Het is niet de bedoeling om te vervallen in een postmodernistische discours waarbij een oneindig aantal interpretaties kan gegeven worden aan dezelfde feiten en het niet mogelijk is om aan de ene interpretatie meer waarde te hechten dan aan de andere. Er zijn nog factoren die de beeldvorming bepalen en die niet in het interpreteren van de journalist liggen besloten. Bijvoorbeeld het beschikbare budget, een deadline, de informatie: direct of indirect waargenomen, orders van een werkgever, de redactionele lijn van een krant, ... Het mag dan ook duidelijk zijn dat het beeld, dat gecreëerd wordt in de pers van een politicus, steeds een vertekening inhoudt.

Ik wil hier enkele voorbeelden geven van de manier waarop een vertekening of manipulatie van een bericht zich kan uiten. Ten eerste wordt het belang van een bepaalde gebeurtenis gewogen aan de hand van de nieuws waarde die het heeft. Toch heerst er geen consensus over de manier waarop dit moet gebeuren en is er hoogste sprake van een aantal ongeschreven regels, die meestal gevolgd worden. Zoals bijvoorbeeld het feit dat gebeurtenissen meer aandacht krijgen dan moeilijker te onderscheiden structuren of langer lopende evoluties. Nieuwsfeiten worden ook dikwijls uit hun sociaal-economische context gehaald, want de onderliggende structuren hebben misschien wel een verklarende waarde, maar geen nieuws waarde.

De tweede manier waarop men de waarde van een bericht enigszins kan manipuleren is door de plaatsing en de grootte van een nieuwsbericht. Ook daarbij spreekt men immers een waardeoordeel uit. Bijvoorbeeld bij de keuze welk bericht de voorpagina haalt, of bij welk bericht een foto met eventueel onderschrift wordt bijgeplaatst. Aan dit aspect zal ik mijn onderzoek weinig aandacht schenken.

Nog een belangrijke manier waarop manipulaties in een bericht sluipen, is het taalgebruik en de schrijfstijl van een journalist. Als dezelfde feiten op verschillende manieren worden geformuleerd, kan dit tot zeer uiteenlopende interpretaties leiden. Dit duidt op het feit dat niet alleen de journalist de feiten interpreteert, maar ook de lezer op zijn beurt een eigen interpretatie geeft aan het bericht. Dit is een gegeven waar ik zelf ook heel mijn onderzoek mee geconfronteerd ben. Ik geef namelijk ook aan elk krantenbericht dat in mijn onderzoek is opgenomen een eigen interpretatie. Voor de schrijfstijl is het belangrijk niet uit het oog te verliezen dat elke krant ook een eigen identiteit heeft en voor een bepaald publiek werkt. Dit zorgt er voor dat er in de ene krant wel al eens meer ruimte is voor bepaalde stereotiepen of dramatisch elementen dan in de andere.

Een andere vorm van vertekening of manipulatie zorgt ervoor dat in een bericht de ideeën, standpunten en argumenten minder aandacht krijgen dan bepaalde persoonsgebonden aspecten. Dit is een verschijnsel waar Hugo Schiltz zeer vaak mee geconfronteerd is. Raskin getuigt bijvoorbeeld in de documentaire over het feit dat Schiltz op veel mensen hautain overkwam en dat niet iedereen daar even goed mee overweg kon. Een ander voorbeeld is de reputatie die Schiltz had als zakenadvocaat. Volgens sommigen waren niet al zijn zakelijke relaties, bijvoorbeeld bepaalde personen uit de vastgoedsector, even zuiver op de graad. Dit werd regelmatig tegen hem gebruikt en insinuaties in die richting duiken ook in de berichtgeving op, maar echte bewijzen waren er evenwel nooit.

Ten slotte kan ook het verzwijgen een vorm van manipulatie inhouden. Veel kranten durven nogal eens meer aandacht te besteden aan gebeurtenissen die belangrijk zijn voor het ideologische kamp waartoe ze zelf behoren. Ook omgekeerd worden sommige berichten aangepast of verzwegen, wanneer dit past.

Vooraleer dieper in te gaan op de manier waarop ik te werk ben gegaan bij de selectie van mijn artikels, wil ik eerste nog even stil staan bij de evolutie van de pers in België.²⁸ De oorsprong van de Belgische dagbladpers is te vinden in de behoefte die elke fractie van de burgerij voelde om over een eigen opinieblad te beschikken. Bedoeling was uiteraard om de eigen belangen te verdedigen en verspreiding van informatie te controleren, vooral in tijden van verkiezingen. De politieke ideeën en ideologie werden openlijk verkondigd en een krant was dikwijls zo nauw verweven met een partij dat beiden onder leiding stonden van dezelfde personen.

Aan het begin van de 20ste eeuw zien we daar langzaam verandering in komen door het ontstaan van de moderne massamedia. De meeste kranten bleven verbonden met een bepaalde ideologie, maar de banden met de partij worden toch lossen. Dit was een gevolg van het feit dat het steeds belangrijker werd om een zo groot mogelijk aantal lezers te bereiken. Daarvoor moest de toon van de berichtgeving wijzigen. Door de binding met de partij te versoepelen werd het mogelijk om op een neutralere wijze te berichten zonder echter de loyaliteit ten opzichte van de ideologie echt op te geven. Vooral aan de linkse zijde van het politieke spectrum bleef de binding tussen partij en krant bestaan.

Na het ontstaan van de massamedia rond de eeuwwisseling zien we vanaf de jaren '60 de media in sterke mate commercialiseren. De pers kwam steeds meer in handen van grote privé-ondernemingen, waardoor een groot deel van de diversiteit aan kranten en berichtgeving verloren ging. Ook de productie en distributie werden in toenemende mate gemonopoliseerd. Het nieuws werd steeds meer gezien als gewoon koopwaar. Het belang van de lezer moest dan ook steeds meer wijken voor de commerciële belangen van de krant. Winst werd het hoofdmotief en daarom moet de krant aan zoveel mogelijk mensen verkocht worden. De gevolgen voor de berichtgeving waren duidelijk. Die moest ontspannend en licht consumeerbaar worden voor een groot publiek. Het moest ook neutraler en onpartijdiger. En vooral systeembevestigende informatie kwam nog aan bod uit angst om anders de economische belangen van de krant te schaden. De kranten werden dan ook in toenemende mate afhankelijk van inkomsten uit reclame. Zelfs op politiek georiënteerde teksten werden nu allerlei procédés toegepast waardoor ook deze 'saai' teksten aansloegen bij het consumerende publiek. En ook kranten die niet bij grote bedrijven hoorden, moeten zich aanpassen aan de wetten van de vrije markt. Het hoofddoel werd de positie op de markt handhaven of indien mogelijk zelfs uit te breiden.

Heden ten dage zijn er nog steeds verschillen te merken in de samenwerking tussen de pers en de partijen, deze verwijzen ongetwijfeld naar vroegere tradities en situaties. In het algemeen is de relatie minder openlijk en afhankelijk dan vroeger. Het komt er veelal op neer dat de nodige achtergrondinformatie wordt verkregen zodat men de partijstandpunten kan rekening houden in de

²⁸ DE BENS, E.; De pers in België; Lannoo; Tielt, 2001, 455p

kritieken en hoofdartikels. Al naargelang de sterkte van de relatie zullen de partijdoelen in mindere of meerdere mate worden gesteund.

Dan wil ik nu dieper in gaan op de methode die gehanteerd heb bij de selectie van de artikels voor mijn eigenlijke onderzoek. Uit welke kranten ze mogelijk afkomstig zijn, heb ik eerder al vermeld bij de bespreking van mijn bronnen. Het is dan ook de bedoeling om hier uit een te zetten hoe ik tot mijn selectie ben gekomen en hoe ik met de verwerking van de artikels ben omgegaan.

Een eerste belangrijke vraag die ik moest beantwoorden was hoe ik mijn onderzoek zou indelen. Een eerste mogelijkheid was om met verschillende categorieën te werken en aan de hand daarvan dan telkens zijn volledige carrière te overlopen. Mogelijke categorieën zouden dan bijvoorbeeld kunnen geweest zijn: ‘Schiltz en zijn verhouding met de Volksunie’, ‘Schiltz en de staats hervormingen’, ‘Schiltz als minister’, ... Toen ik daar beter over nadacht leek mij dit toch niet de zinvolste methode omdat ik vreesde dat een dergelijke strikte scheiding van zijn verschillende functies niet altijd vol te houden zou zijn. Bijvoorbeeld het gedrag van Schiltz tijdens de staats hervormingen kan moeilijk los gekoppeld worden van zijn verhouding tot de Volksunie.

Uiteindelijk heb ik dan toch beslist om chronologisch te werk te gaan. Zo dacht ik duidelijker de samenhang tussen de verschillende dossiers te kunnen aan tonen. Aan de hand van mijn literatuurstudie heb ik dan de belangrijkste momenten en gebeurtenissen uit zijn hele carrière proberen te bepalen. Dit werden dan mijn referentiepunten waar rond ik zou gaan werken. Later heb ik die punten gebundeld in vijf grote hoofdstukken waar enige samenhang in zit: ‘het begin van een politieke carrière’, ‘voorzitter van de Volksunie’, ‘minister in de eerste Vlaamse Executieve’, ‘minister in de federale regering’, en ten slotte ‘de laatste jaren’. Binnen deze hoofdstukken heb ik dan een verdere indeling gemaakt in verschillende punten zodat toch verschillende aspecten van zijn loopbaan aan bod kunnen komen.

Met het bepalen van die referentiepunten had ik een groot aantal data tot mijn beschikking waarvan ik vrij zeker was dat er berichten rond zijn figuur verschenen waren. De volgende vraag was dan uiteraard waar ik deze artikels zou kunnen vinden. Daarom nam ik contact op met twee archiefcentra. Het eerste was het AMVC (archief en museum voor het Vlaamse cultuurleven) waar men mij wist te vertellen dat men weliswaar over informatie over Schiltz beschikte, maar zeker niet over een uitgebreide collectie krantenknipsels. Het tweede archief, dat ik contacteerde, was het ADVN (archief- en documentatiecentrum voor het Vlaams-nationalisme) in Antwerpen. Zij wisten me te vertellen dat ze wel over een uitgebreide verzameling beschikten en ik besloot dan ook om mijn onderzoek daar op te concentreren.

Vooraleer ik definitief aan de slag kon gaan in het ADVN, moest ik nog bepalen naar welk soort artikels op zoek ging. Dat het hoofdzakelijk krantenartikels moesten zijn, meldde ik al bij de bespreking van mijn bronnen. Maar in kranten staan uiteraard verschillende soorten artikels. Ik besloot dat voor een onderzoek naar de beeldvorming het enige echte criterium was dat het ooit door een publiek gelezen moest zijn. Dus gewone verslaggeving, politieke commentaren, editorialem, opinie-stukken en zelf interviews met Schiltz zelf, alles zou in aanmerking komen. Het enige beoordelings-criterium was dus de vraag of er een bepaald beeld over Schiltz werd in gecreëerd.

Een andere belangrijke bedenking die ik me maakte in verband met het soort artikels dat ik zou gaan zoeken, was het feit dat als ik Schiltz in de spiegel van de Belgische pers wilde bekijken, en dus ook de Franstalige pers, ik er rekening mee moest houden dat waarschijnlijk slechts bepaalde aspecten van zijn carrière weerklank vonden aan de andere kant van de taalgrens. Misschien moest ik me dus meer, maar zeker niet exclusief, gaan focussen op het communautaire luik van zijn loopbaan. Ik vreesde er immers voor om nauwelijks Franstalige artikels te vinden, indien ik mij te veel bezig hield met interne aangelegenheden van de Volksunie.

Vervolgens was ik klaar om aan het eigenlijke archiefonderzoek te beginnen. Al van de eerste dag werd duidelijk dat elk van de vijf hoofdstukken mij voor specifieke problemen zou stellen. Voor de twee periodes dat Schiltz in een regering zat, was het zeker geen probleem om aan voldoende artikels te geraken, integendeel. Ten eerste is het logisch dat een minister zeer vaak in het nieuws komt, zeker wanneer hij in de federale regering zit en een belangrijke post als begroting bekleed. Ik was me er dus wel op voorhand van bewust dat er voor die periodes veel artikels zouden bestaan. Toch was het even schrikken toen ze in het ADVN al de dozen boven haalden waarin deze artikels bewaard waren. Voor zowel zijn periode in de Vlaamse regering als in de nationale regering zijn apart boeken met foto-kopieën van de artikels samengesteld. Het enige criterium dat gehanteerd is om een artikel er in op te nemen, is de vraag of hij er in vermeld wordt. Het kan dus gaan om een artikel over een andere minister waar Schiltz maar zijdelings vermeld wordt, en toch is het daar terug te vinden. Onnodig om te stellen dat dit na vier jaar in de Vlaamse en bijna even lang in de federale regering over een massa aan berichten gaat. Voor deze periodes was de grootste moeilijkheid dan ook om het kaf van het koren te scheiden en op zoek te gaan naar die artikels die relevant zijn voor mijn onderzoek. Eigenlijk een luxeprobleem in vergelijking met de zoektocht naar artikels voor mijn andere hoofdstukken.

De moeilijkste zoektocht was die naar bronnen voor mijn eerste hoofdstuk ‘het begin van een politieke carrière’. Logisch natuurlijk dat een beginnend politicus niet alle dagen in de krant staat. Zeker niet als je ook nog eens lid bent van de Volksunie, die op dat moment eigenlijk nog niet meespeelde in de nationale politiek. Voor heel het begin van zijn carrière ben ik dan ook zoek gegaan naar artikels die

meer de evolutie van de Volksunie in het algemeen bespraken. Daar liet ik zelf het criterium, dat Schiltz er in vermeld moet worden, vallen. Ik ging dan maar op zoek naar berichtgeving over de opmars en de uitbouw van de partij, de verruimingsoperaties en programmatische uitbouw. Uit mijn vooronderzoek wist ik dat Schiltz naar het einde van de jaren '60 toe aan een steile opmars binnen de partij was begonnen en ook steeds meer de contacten met de pers en de buitenwereld ging verzorgen. Ik zocht dan ook of ik iets van die evolutie kon terug vinden, en inderdaad duiken rond die periode de eerste 'vrije tribunes', en dergelijke van zijn hand op. Het is pas als de Volksunie betrokken geraakt bij de besprekingen rond de staatshervorming in 1970 dat Schiltz naam frequenter in de berichtgeving opduikt. Om die te vinden moest ik de documentatiemappen over die besprekingen opvragen.

Voor mijn laatste hoofdstuk 'De laatste jaren' was het relatief eenvoudig om aan voldoende berichten te geraken. In de documentatiemappen die onder zijn naam opgeslagen liggen, zitten vooral veel artikels uit die periode. Ze behandelen verschillende onderwerpen die ik dit hoofdstuk wilde bespreken. Bijvoorbeeld de communautaire dialoog van '92 en de verdere afwerking van de staatshervorming, de gemeenteraadsverkiezingen van '94, het einde van zijn laatste politieke mandaat en zijn afscheid van de politiek, enkele terugblikken op zijn carrière, de moeilijkheden en het uiteenvallen van de VU en enkele berichten over een bestuursfunctie waarmee hij in opspraak kwam. Tot slot was er ook een documentatiemap waarin al de berichten naar aanleiding van zijn overlijden zaten verzameld.

Voor het hoofdstuk 'voorzitter van de Volksunie' was het niet eenvoudig om genoeg artikels te vinden die de verschillende aspecten aan dit hoofdstuk belichten. Dit kwam omdat er voor die periode niemand systematisch de berichtgeving over Schiltz heeft bijgehouden. Ik moest dus proberen om onder andere trefwoorden de verspreide artikels te verzamelen. De zoekmachine van het ADVN gaf zeer veel resultaten op trefwoorden als 'voorzittersverkiezing 1975', 'communautaire dialoog 1976', 'het Egmontpact',... maar die documentatiemappen bevatten niet noodzakelijk krantenartikels. Ook verslagen van vergaderingen, brochures, programma's, folders en andere documenten in verband met die thema's zitten daarin verzameld. Af en toe zaten er inderdaad ook krantenknipsels bij. Ik heb die vriendelijke mensen van het ADVN geregeld na vijf minuten al met een map moeten terugsturen omdat op het eerste zicht al duidelijk was dat er geen knipsels inzaten. Uiteindelijk heb ik toch een vrij uitgebreide verzameling artikels uit die periode kunnen samen stellen, maar het heeft wel behoorlijk wat moeite gekost. Voor een deel zijn die problemen natuurlijk te verklaren vanuit de materie zelf. Het is de periode waarin Schiltz veel geheime onderhandelingen voert, de staatshervorming voorbereidt door middel van vertrouwelijke contacten en achterkamertjespolitiek. Ik wist al van bij mijn vooronderzoek dat dit waarschijnlijk de moeilijkste periode zou worden, omdat ook de literatuur vaak in vage termen naar de pers wordt verwezen. Bijvoorbeeld met uitspraken als "in die periode doken ook geruchten op in de pers dat...". Bijna nooit wordt gespecificeerd waar en wanneer die geruchten

dan juist opdoken. En als ik dan al eens over een specifieke datum beschikte, was het niet evident om te achterhalen of dit bericht ten eerste bewaard werd in het ADVN en in welke map het dan wel zou zitten. Toch denk ik dat ik er in geslaagd ben om voldoende artikels te verzamelen om een correcte weergave te geven van de beeldvorming rond Hugo Schiltz in die periode.

Om mij enkele maanden verplaatsing na Antwerpen te besparen, heb ik van de geselecteerde artikels, die uiteindelijk lang niet allemaal in mijn onderzoek zijn opgenomen, fotokopies genomen, zodat ik ze thuis ter beschikking had. De vraag drong zich nu op hoe ik ze zou verwerken in mijn uiteindelijke tekst. Eventjes heb ik overwogen om te proberen er een vorm van systematische discoursanalyse op toe te passen. Ik heb geprobeerd om eerst zelf mijn weg te vinden in de literatuur over discoursanalyse, maar geraakte al snel hopeloos verdwaald. Vervolgens besloot ik om eens bij andere scripties te gaan kijken hoe zij daar met de verwerking van artikels omgingen. Één ervan was de scriptie van Joris Rosseel die het ‘beeld van de Sovjet-Unie tijdens de koude oorlog in het socialistische blad ‘Vooruit’: van het Marshallplan tot de cubacrisis’ had onderzocht.²⁹ Hij had bij zijn uiteenzetting van zijn methodologie wel een omvangrijk stuk over discoursanalyse, dat ik hier niet wenst te herhalen, omdat het mijn inziens veel te theoretisch was. Maar ik nam wel een ander interessant idee van hem over. Hij maakte voor zijn krantenonderzoek namelijk gebruik van een werkfiche, waaraan hij al zijn artikels toetste.

Het is niet mijn bedoeling om ook zo’n werkfiche op te stellen en die even strikt toe te passen als hij dat gedaan heeft. Maar het idee om voor mezelf een houvast te creëren door middel van het opstellen van een lijst met punten, waar ik bij elk artikel in meer of mindere mate op let, sprak me wel aan. De volgende punten zouden daar dan ongeveer kunnen opstaan:

²⁹ ROSSEEL, J.; beeld van de Sovjet Unie tijdens de koude oorlog in het socialistische dagblad ‘Vooruit’: van het Marshallplan tot de cubacrisis; Onuitgegeven scriptie, Gent, 1999

1) algemeen

datum, titel, auteur, rubriek, foto

2) lokale semantiek

- a) wat zijn de implicaties (wat wordt indirect meegedeeld), wat zijn de proposities (wat neemt men bij voorbaat aan)?
- b) Welke zijn de speciale verbanden tussen de zinnen? Worden er hoofdzakelijk redengevende verbanden gesuggereerd, die niet op feiten berusten? (door, omdat, als gevolg van, nadat,...)
- c) Welke andere vormen van samenhang worden er gelegd tussen de zinnen en de feiten? (is zin B een verklaring, een uitbreiding, een correctie, een toelichting, een ontkenning... van zin A die eraan vooraf gaat
- d) Vanuit welk perspectief is het artikel geschreven?
- e) Wie zijn de actoren in het bericht?
 - wie wordt wel/niet vernoemd?
 - Wie komt wel/niet aan het woord
 - Wie wordt aangehaald?
 - Wiens woorden worden samengevat?
 - Wie wordt wel/niet bekritiseerd?
- f) Welke eigenschappen of handelingen worden aan Schiltz toegeschreven?
- g) Welke overbodige details worden er over Schiltz gegeven
- h) In hoeverre wordt hoofdzakelijk aandacht besteed aan de positieve of negatieve aspecten van de gebeurtenissen
- i) Hoe worden de feiten gepresenteerd? Waarschijnlijk of onwaarschijnlijk? Wat zijn de relativerende partikels uit het bericht? (wellicht, misschien, zou,...)

3) stijl en retoriek

- a) stijl: woordkeuze
- b) retoriek: stijlfiguren (overdrijvingen, metaforen,...)

4) relevantiestructuren

de kop: - positief, neutraal, negatief?

- vertekent de kop de globale inhoud van het bericht

Zoals hierboven al gezegd was het gewoon de bedoeling om op deze manier voor mezelf duidelijker te maken waar ik allemaal moest op letten bij de bespreking van mijn artikels, en was het geenszins de bedoeling om bij elk artikel deze volledige lijst af te werken.

Hoe ben ik dan wel concreet te werk gegaan bij de bespreking van mijn artikels in mijn onderzoek? Zoals eerder vermeld valt mijn onderzoek uiteen in vijf hoofdstukken. Elk hoofdstuk is op zijn beurt onderverdeeld in verschillende punten, en elk van die punten bestaat uit een aantal artikels. Ik heb ervoor gekozen om dikwijls een groot deel van een artikel letterlijk over te nemen. Een zin of een woord dat ik naderhand wil bespreken, kan, volgens mij immers, maar ten volle uitgelegd worden als ook de context, waaraan dit woord of deze zin zijn betekenis ontleent, ook bekend is. Na elke artikel volgt dan een korte bespreking waarin ik uit de doeken doe waarom ik dit artikel geselecteerd heb of wat er volgens mij aan opvalt. Nadat alle artikels onder één puntje besproken zijn, volgt een kort

besluit waarin ik het wil hebben over hoe Schiltz op dat punt bij de pers in beeld is gekomen. Wanneer zo alle punten besproken zijn, zal ik proberen een groter besluit te trekken over de hele periode, die een hoofdstuk beslaat. Uiteindelijk zal ik dan proberen uit de verschillende hoofdstukken tot één besluit te komen.

Misschien kan een voorbeeld mijn werkwijze wat verduidelijken. Één van de punten in het hoofdstuk ‘minister in de federale regering’ is ‘beleid als minister van begroting’. Één voor één zal ik dan de artikels bespreken waarvan ik denk dat ze ons iets bijbrengen over het beeld van Schiltz in de pers als minister van begroting. Daarna zal ik dus proberen een conclusie te trekken uit die verschillende artikels en pogen aan te tonen hoe Schiltz in de pers kwam met zijn beleid. Pas wanneer ik ook de andere punten uit dat hoofdstuk besproken heb, zal ik besluiten hoe ik de beeldvorming rond Schiltz als ‘minister in de federale regering’ zie.

III Onderzoek

A) begin van een politieke carrière

a) Inleiding

De Volksunie begon in 1954, als opvolger van de Vlaamse concentratie, in een politiek zeer ongunstig klimaat voor communautaire partijen in Vlaanderen. Het doorbreken van de katholieke eenheid achter de CVP door de Vlaams-nationalisten werd in het kader van de schoolstrijd door velen bijzonder ongunstig onthaald. Daarbij kwam ook dat ze nog steeds dat imago van ‘partij van de zwarten’ met zich mee sleepte en de repressie nog vers in het geheugen lag. Hoewel de verkiezingsuitslagen er nog niet waren, begon men stilaan toch de eerste resultaten te zien van de organisatorische uitbouw van de Volksunie. De belangrijkste strijdpunten van de partij werden de verwezenlijking van het federalisme en de amnestie-eis. Het grootste gedeelte van het partijprogramma lag dicht bij dat van de CVP.³⁰

De verkiezingen van 1958 werden voor de Volksunie een eerste test. Er was dan misschien wel al sprake van enige organisatie, maar of men in het heetst van de schoolstrijd er zou in slagen om nieuwe kiezers aan te trekken, was maar zeer de vraag. De hoop leefde dan ook dat de CVP in Vlaanderen de absolute meerderheid zou kunnen halen en zo een einde kon maken aan het linkse bewind. Onderhandelingen met de CVP leverden niets op dus kwam de VU toch op bij de verkiezingen. De uitslag betekende opnieuw een zware klap voor zij die nog geloofden in Vlaams-nationale partijvorming, want enkel Frans van der Elst werd verkozen op de kamerlijst voor Antwerpen.³¹

Het schoolpact betekende een ommekeer in de Belgische politiek, want door de levensbeschouwelijke pacificatie kwam de socio-economische breuklijn weer meer op de voorgrond en door de ongelijke economische ontwikkeling tussen Vlaanderen en Wallonië ook de communautaire tegenstellingen. De parlamentsverkiezingen van 26 maart 1961 betekenden de grote doorbraak voor de VU. Ze namen vijf zetels in de kamer in en twee in de senaat. Het geloof in een partijpolitiek Vlaams-nationalisme nam weer toe. Toch kwamen gelijktijdig met de eerste successen ook de interne tegenstellingen aan het licht. De rechterzijde, met vooral K. Dillen en M. Brauns, wilde dat de partij haar radicale pressiefunctie behield. Daartegenover stonden anderen die van de Volksunie een volwaardige politieke partij wilden maken en ook een volwaardige oppositiepartij wilden zijn. Aanvankelijk was de Volksunie begonnen als een niet-confessionele, maar toch uitgesproken christelijke en anticommunistische partij. De linkerzijde van de partij wilde veranderingen aanbrengen aan die ideologische lijn van de partij. Na de schoolstrijd, maar vooral na de verkiezingen van 1961 werd een koerswijziging merkbaar naar een levensbeschouwelijk pluralisme en een centrum linkse

³⁰ De Wever B.; op. cit.; De pioniersjaren

³¹ De Wever B.; op. cit.; De Pioniersjaren

opstelling op socio-economisch vlak. De rechterzijde kon zich niet vinden in die heroriëntering en zagen er een bedreiging voor het zuiver Vlaams-nationale karakter van de partij en vreesden de invloed van marxistische denkbeelden.³²

Ook Herman Todts had in een dubbele ‘vrije tribune’ in de ‘Gazet van Antwerpen’ aandacht voor de evolutie binnen de Vlaamse Beweging. In het eerste deel van “*De Vlaamse Beweging naar links? Meer dan een kwestie van tactiek*” dat verscheen op 5 november 1964, schrijft hij: “*omdat het fenomeen zich voordoet na de sociale agitatie van Renard einde ’60 begin ’61, moet de vraag gesteld worden: heeft het Renardisme ook in Vlaanderen invloed uitgeoefend? Het antwoord luidt: ongetwijfeld hebben sommige Vlaamsgezinden in Renard en zijn beweging een bondgenoot gezien om het federalisme in België te doen zegevieren. De hoge werkloosheid heeft ongetwijfeld ook de sociale impuls bij de Vlaamsgezinden aangewakkerd. Het fenomeen is des te interessanter omdat deze zwenking naar links zich voltrekt bij de als uiterst rechts gekwalificeerde Vlaams-nationalisten.*”³³

In het tweede deel van zijn ‘vrije tribune’, dat gepubliceerd werd op 7 en 8 november 1964, schenkt hij aandacht aan het tweede luik van de evolutie binnen de Volksunie, namelijk de verschuiving naar een levensbeschouwelijk pluralisme. De titel luidde dan ook “*De Vlaamse beweging naar links? Religieuze elementen wegen minder door*”.³⁴

In de aanloop naar de verkiezingen van 1965 stegen de spanningen binnen de partij nog verder. In die context ging de zogenaamde linkerzijde op zoek naar een aantal progressieve figuren die konden helpen bij de verdere uitbouw van de partij. Zoals eerder aangegeven flirtte Schiltz al eerder met de VU, maar gaf hij pas in 1963 te kennen dat hij definitief voor de partij koos, vooral uit onvrede met de houding van de CVP en het akkoord van Hertoginnedal. In die zelfde verruimingsoperatie maakten ook M. Coppieters en V. Anciaux hun intrede in de Volksunie. Een dergelijke verruimingsoperatie werd trouwens een beproefd recept voor de VU, want ook later zullen ze zo proberen om het stemmenaantal in de hoogte te krijgen.³⁵

Op 14 en 15 december van het jaar dat Schiltz definitief voor een partijkaart van de Volksunie koos, vond een zeer belangrijk, en het eerste volwaardige, partijcongres plaats te Mechelen.³⁶

De koerswijziging op sociaal-economisch vlak werd daar voor het eerst echt duidelijk zichtbaar. Maar ondanks de schijn van eensgezindheid die er werd opgehouden, werd het voor de buitenwereld ook

³² REYNAERT, H. op. cit.; p11

³³ TODTS, Herman; *De Vlaamse beweging naar links? Meer dan een kwestie van tactiek*; In: *Gazet van Antwerpen*; 5 november 1964

³⁴ TODTS, Herman; *De Vlaamse beweging naar links? Religieuze elementen wegen minder door*; In *Gazet van Antwerpen*; 7 en 8 november 1964

³⁵ Thesis Bart De Wever of cursus IBP

³⁶ Belang van congres; cursus IBP p12

duidelijk dat er binnen de VU-top tegenstellingen bestonden die verder gingen dan tactische meningsverschillen over inhoudelijke klemtonen. Ondanks het feit dat men zich met dit congres dus ook op andere punten, zoals de socio-economische, wilde profileren, ging de berichtgeving in ‘De Standaard’ van 16 december 1963 toch hoofdzakelijk weer over het communautaire luik van het congres. Er werd dan ook getiteld: “ *9de Volksuniecongres beslist: grondwetsherziening vrijdelen; verspert weg naar federalisme*”. “*De Volksunie is van mening dat van nu af aan alles in het werk dient gesteld om de grondwetsherziening te vrijdelen, door ze te verhinderen de vereiste 2/3 meerderheid te halen. De Volksunie verwijt de traditionele partijen dat de oplossing die zij beogen niets anders is dan het opkalefateren van de unitaire staat.*”³⁷

Eens Schiltz de keuze gemaakt had voor de Volksunie, klom hij razendsnel op naar de top van de partij. Daarbij kon hij gebruikmaken van het feit dat de VU op zoek was naar capabele mensen, die de functies konden invullen die werden gecreëerd bij de verdere organisatorische uitbouw van de partij. Zo werd hij al in 1964 gecoöpteerd tot lid van het partijbestuur van de VU.³⁸ In hetzelfde artikel dat verscheen in ‘De Standaard’ naar aanleiding van het partijcongres bleef men ook niet blind voor deze evolutie. “*Jorissen wees er op dat de partij nu open staat voor iedereen: ”momenteel stromen leden toe uit alle rangen*”.”³⁹

³⁷ (anon.); *9de Volksuniecongres beslist: grondwetsherziening vrijdelen; verspert weg naar federalisme*; In: De standaard; 16 december 1963

³⁸ REYNAERT, H.; op. cit.; p12

³⁹ (anon.); *9de Volksuniecongres beslist: grondwetsherziening vrijdelen; verspert weg naar federalisme*; In: De standaard; 16 december 1963

b) Begin van Schiltz' politieke loopbaan

De parlamentsverkiezingen van 23 mei 1965 waren voor de Volksunie en Schiltz persoonlijk een enorm succes. Als man met de meeste voorkeursstemmen achter zijn naam op de hele lijst was hij natuurlijk verzekerd van zijn zetel in het parlement. Schiltz werd volksvertegenwoordiger en zou dat bijna dertig jaar blijven. Voor hem was dit zijn eerste grote politieke doorbraak. De partij verdubbelde haar stemmenaantal en zag haar fractie groeien van vijf naar twaalf volksvertegenwoordigers en van twee naar vijf senatoren. De linkerszijde zag zich bevestigd in haar keuze voor een verruiming en een koerswijziging. De gunstige omstandigheden waarin de Volksunie toen naar kiezer trok zullen ook wel niet vreemd zijn aan dit succes. De communautaire spanningen hadden tijdens de voorbije legislatuur immers een groot deel van het politieke leven beheerst, en er was op dat vlak heel wat belangrijk wetgevend werk verricht. De taalgrens was vastgelegd en er was, na moeizame onderhandelingen, een compromis rond Brussel bereikt. De Volksunie was niet betrokken bij de diverse besprekingen tussen de traditionele partijen, maar had vanuit het parlement wel zware kritiek geuit.⁴⁰

Niet veel later kwam Schiltz ook in aanmerking voor een plaats in het partijbestuur als rechtstreeks verkozene. Die kans had hij te danken aan partijvoorzitter Van der Elst, die hem wilde belonen voor de manier waarop hij de afscheuring van een groep Vlaamse democraten onder leiding van Deconinck had vermeden. Ondanks de steun van de voorzitter werd hij toch maar nipt verkozen.⁴¹ Van in het begin is Schiltz een opvallende verschijning binnen dat partijbestuur. Wat volgens Raskin ook opviel was zijn vaardigheid in het schrijven van bijvoorbeeld perscommuniqués en nota's.⁴² Daardoor groeide zijn belang binnen de partij en kon hij in 1968 voor zichzelf ook de functie creëren van verantwoordelijke voor pers en public relations.⁴³ Zijn groeiend belang vertaalde hem ook in het feit dat hij langzaamaan een deel van het voorzitterswerk op zich begon te nemen. Ten eerste natuurlijk de contacten met de pers, vooral omdat hij een stuk communicatiever was dan Van der Elst. Dit maakte van hem één van de bekendste Volksuniegezichten. Maar ook aan het partijprogramma wou hij dingen veranderen en verder uitwerken, zodat het een antwoord bood op een bredere waaier van sociale problemen. Daarmee heeft Schiltz volgens Mark Platel een doorslaggevende rol gespeeld in het doorbreken van het 'cordon sanitair' rond de Volksunie, want in de jaren voordien was er bij de andere partijen geen sprake van te praten, laat staan samen te werken, met de partij van 'de zwarten' of 'de incivieken'. Ook de komst van een groep jongeren, die niet uit hetzelfde traditionele Vlaams-nationale

⁴⁰ REYNAERT, H. op. cit. p14

⁴¹ VERPLANCKE, P.; op. cit.; p2

⁴² Interview met Raskin in documentaire

⁴³ HOFLACK, K.; Monologen met Hugo schiltz; Leuven, Kritak; 1992; 38-49p

milieu kwamen, met onder andere Nelly Maes, Mauritz Coppieters en Mauritz Van Haegendoren, heeft daarin een belangrijke rol gespeeld.⁴⁴

Een aantal gebeurtenissen, die het brandpunt van de politiek vormden op het einde van de jaren '60, speelden ook in de kaart van de Volksunie. Ten eerste waren er de mijnstakingen in Limburg, waarbij de Volksunie als enige politieke partij resoluut de kant koos van de stakers tegenover de regering. Ten tweede was er ook de kwestie Leuven-Vlaams. Een aantal eisen sloot natuurlijk aan bij de oude Vlaams-nationale eisen. Maar de strijd van de studenten ging om meer dan dat. Er kwam een brede beweging van contestatie en vernieuwing op gang, waar de Volksunie gemakkelijk aansluiting bij vond. Hugo Schiltz zegt over die periode: “De oude structuren moesten weg, de verkalkte manier om de maatschappij te organiseren met die strikte standenscheiding, klassenverschillen, dat indelen in katholieken en niet-katholieken, en dergelijke, de jongeren waren dat beu. Ze wilden daar vanaf. Er was een soort maatschappelijke omwenteling aan de gang, vreedzaam bij ons, in tegenstelling tot Frankrijk waar men die straatrevoltes had. Maar toch. Dat werd dan gekoppeld als symbool en een element van Leuven-Vlaams. Manifestaties tegen de Franse preken, de bourgeoisie, men moest zich aanpassen.”⁴⁵

Die ontwikkelingen legde de Volksunie geen windeieren. Nadat op 7 februari 1968 de regering Van Den Boeynants – De Clercq gevallen was over de Leuvense kwestie stonden de verkiezingen van 31 maart 1968 volledig in het teken van de communautaire spanningen. Daarbij stond, meer nog dan Leuven, het probleem rond Brussel centraal. De Volksunie werd de derde partij van Vlaanderen met 20 volksvertegenwoordigers en 14 senatoren.⁴⁶ De Volksunie werd weliswaar nog niet uitgenodigd om deel te nemen aan gesprekken over eventuele regeringsdeelname, maar door de electorale vooruitgang kreeg ze wel de kans om de rol van een volwaardige oppositiepartij te spelen. Schiltz beklemtoonde dit als congresvoorzitter ook op het VU-congres van 18 en 19 april 1969: “de Volksunie is van een zweeppartij geëvolueerd is naar een mogelijke regeringspartij in een federaal België”.⁴⁷ Schiltz verwierp uiteraard het regeerakkoord, maar gaf te gelijk ook aan dat hij wel bereid zou zijn mee te helpen aan een wisselmeerderheid als het voorstel: “ondubbelzinnig en positief wordt geacht voor de Vlaamse opinie”⁴⁸

In ‘Het Nieuwsblad’ van 21 april 1969 werd een lang artikel gewijd aan het congres van de Volksunie, waarbij vooral aan de toespraak van Van der Elst veel aandacht werd geschonken. Onder de titel “*voorzitter Van der Elst op VU-congres: Vlaamse frontvorming is een noodzaak; alle heil verwacht van federalisme*” verscheen het volgende artikel: “*Het Volksuniecongres, dat tijdens het weekeinde in de*

⁴⁴ Interview met Mark Platel in documentaire

⁴⁵ Interview met Hugo Schiltz in documentaire

⁴⁶ REYNAERT, H.; op. cit.; p17

⁴⁷ Keesings historisch archief, 2 mei 1969; p 265; overgenomen uit: VERPLANCKE; op. cit.; p3

⁴⁸ TODTS, H.; Hoop en wanhoop der Vlaamsgezinden. België op een tweekoppig; Davidsfonds; Leuven; 1971; p217

hoofdstad bijeenkwam, heeft zijn wil bevestigd in België een tweeledig federalisme te realiseren. Voorts werden een aantal opties genomen i.v.m. de levenssituaties van de mens en de volkeren in de maatschappij van morgen.

In een langdurig toegejuichte toespraak betreurde VU-voorzitter Frans Van der Elst dat de CVP bereid is met iedereen samen te werken behalve met de VU. Dergelijke discriminatie ten overstaan van Vlaanderens derde belangrijkste politieke partij is niet bevorderlijk voor de gezamenlijke verdediging van de Vlaamse belangen. Voorzitter Van der Elst wees op de noodzaak van een Vlaamse frontvorming, waarbij hij ook de Vlaamse BSP wenst te betrekken. Een Vlaamse concentratie CVP-VU is ongewenst. Voor de VU is deelneming aan de macht ondergeschikt aan de verwezenlijking van haar programma.

Onze partij is de enige in Vlaanderen die geen politieke crisis doormaakt, zei de VU-leider. Met het federalisme bieden wij een afdoende oplossing voor het probleem van de betrekkingen tussen de gemeenschappen. Onze ideeën hebben ingang gevonden in de andere partijen en dit leidde tot de crisis die het politieke bestel thans doormaakt. Voorzitter Van der Elst was echter niet pessimistisch: die crisis was noodzakelijk en zal heilzaam zijn indien er een nieuwe samenleving wordt uit geboren. Anderzijds hekelde de VU-leider de regering, die er niet in slaagt de grondwetsherziening te realiseren. Zij heeft echter nooit een ernstige poging gedaan om een twee derde meerderheid te verwerven, hoewel de VU haar medewerking heeft aangeboden en ernstige tegenvoorstellen formuleerde.

Thans beschouwt de VU het als haar plicht te vermijden dat grendels in de grondwet worden ingeschreven, waardoor de Vlaamse meerderheid voorgoed machteloos wordt. Voorts waarschuwde Van der Elst tegen de pogingen om Vlaams-Brabant uit Vlaanderen los te weken en aan de voogdij van Brussel te onderwerpen. Het pariteitbeginsel in een unitaire staat bestempelde de voorzitter als onrechtvaardig en onaanvaardbaar, omdat de Vlaamse meerderheid er stelselmatig wordt door benadeeld. Vlaanderen heeft alle voordeel van het federalisme te verwachten.

Na nog de eis tot amnestie herhaald te hebben, zei VU-voorzitter Van der Elst dat de VU de hervorming van België moet doorvoeren. Nooit zijn de kansen om het federalisme te verwezenlijken zo groot geweest. In die geest wil hij de VU bij de volgende verkiezingen naar de overwinning voeren.”⁴⁹

In dit artikel dat over het Volksuniecongres van 18 en 19 april '69 handelde, werd Schiltz niet vermeld, hoewel hij de congresvoorzitter was. Voorlopig was het nog Van Der Elst die het hoge woord voerde binnen de partij en die in de pers alle aandacht kreeg. Toch heb ik dit bericht in mijn onderzoek opgenomen omdat er een aantal belangrijke zaken aan bod komen. De inleidende paragraaf gaf aan dat er naast de verwezenlijking van een tweeledig federalisme ook andere programmapunten ter sprake kwamen op het congres. Het bleef wel vaag bij het nemen van een aantal opties i.v.m. de levenssituaties van de mens en de volkeren in de maatschappij van morgen. Veel duidelijkheid over het Volksunieprogramma bracht dit bericht niet. De rest van het bericht ging toch weer over het standpunt op het vlak van de staatsvorming. In dat verband beklagde Van Der Elst zich het feit dat de CVP nog altijd niet bereid was om met de VU, de derde partij van Vlaanderen, samen te werken. Voorlopig bleef dus een soort 'cordon sanitair' rond de partij bestaan. Dat al de politieke partijen, behalve de Volksunie, in crisis verkeerden, was volgens Van der Elst te wijten aan het feit dat het federalistische gedachtegoed ook bij andere partijen zijn ingang vond. Een gevolg van het succes van de VU, die dit thema op de politieke agenda had geplaatst. Voor het overige werden in dit artikel nog een aantal punten aangehaald die voor de Volksunie onaanvaardbaar waren en uiteraard moest ook de klassieke

⁴⁹ (anon.); voorzitter Van der Elst op VU-congres: Vlaamse frontvorming een noodzaak; alle heil verwacht van federalisme; In: Het Nieuwsblad; 21 april 1969

amnestie-eis herhaald worden. Van Der Elst zei ook nog dat het de taak was van de VU om de hervorming van België te realiseren, wat dus betekende dat de partij zich moest voorbereiden om ooit aan de onderhandelingstafel plaats te nemen. Met dat idee zou de VU ook naar de volgende verkiezingen trekken.

c) Staatshervorming 1970

Door de gebeurtenissen en het succes van de Volksunie, maar ook dat van het ‘Rassemblement Wallon’ (RW) en ‘Front Des Francophones’ (FDF), begon Eyskens in te zien dat hij niet anders kon dan de unitaire staat op te geven en te beginnen met de staatshervorming. Om dit kunnen realiseren had hij wel een 2/3 meerderheid in het parlement nodig. De regering Eyskens – Merlot/Cools was dus wel verplicht om de oppositiepartijen in het overleg te betrekken. Daarom zag op 24 september 1969 de “werkgroep der 28” of “werkgroep Eyskens” het licht. De Volksuniedelegatie bestond naast voorzitter Van Der Elst ook uit de senatoren Jorissen en Baert. De plaats van Baert werd soms ook ingenomen door V. Anciaux, M. Van Haegendoren of Hugo Schiltz.⁵⁰ Het belang van Schiltz in deze werkgroep was dus vrij klein.⁵¹ Hij kwam de VU-delegatie versterken op 1 oktober 1969, na het wegvallen van senator Baert wegens ziekte.⁵² Schiltz kwam enkele malen tussen in de discussie over het Brusselse onderwijs. Volgens hem moest dit aan de Brusselse gemeenten onttrokken worden en doorgegeven worden aan de cultuurcommissies. Hij vroeg zich ook af waarom men een onderscheid wilde maken tussen culturele autonomie en economische decentralisatie.⁵³

Het eindverslag werd gepresenteerd op 13 november 1969 en bevatte een consensus over de culturele autonomie, de decentralisatie en de hervorming van de instellingen, maar een akkoord over de toekomst van Brussel kwam er niet uit de bus. De Volksuniedelegatie had daar uiteindelijk toch niet aan bijgedragen, want zij waren opgestapt uit de werkgroep uit onvrede met onder andere de grenselgrondwet. Het feit dat op allerlei manieren de Vlaamse meerderheid te niet werd gedaan, was onaanvaardbaar, maar ook het feit dat er geen voldoende oplossing voor Brussel werd gegeven.⁵⁴ Sommigen beweerden dat de Volksunie toch had moeten helpen bij de goedkeuring van een aantal punten, maar Schiltz weerlegde deze kritiek door er op te wijzen dat Eyskens er juist op hoopte dat hij voor elk punt wel ergens een meerderheid zou vinden. Culturele autonomie en twee cultuurgemeenschappen waren het niet waard om daarvoor de Vlaamse meerderheid op te geven, bijvoorbeeld door het aanvaarden van een pariteit in de ministerraad. Zijn grootste argument was dat je toch niets hebt aan culturele autonomie als je geen regering, parlement of werkingsmiddelen hebt. Bovendien leefde bij het bestuur de overtuiging dat een onverzettelijke houding electoraal beloond zou worden.⁵⁵

Toen ook de zogenaamde “werkgroep Brussel” niet uit de patstelling kwam, formuleerde de regering op 18 februari 1970 zelf een synthesevoorstel. Ondanks de kritiek die er duidelijk bestond binnen de Volksunie op het voorgestelde plan, keurde ze de twaalf communautaire grondwetsartikelen

⁵⁰ REYNAERT, H.; op. cit. p18

⁵¹ VERPLANCKE, P.; op. cit.; p4

⁵² (anon.); In: De Standaard; donderdag 2 oktober 1969

⁵³ TINDEMANS, L.; dagboek van de werkgroep Eyskens; Van In; Lier; 1973; p216

⁵⁴ Interview met Van Der Elst in documentaire

⁵⁵ VERPLANCKE, P.; op. cit.; p4

aanvankelijk toch goed in de senaat. Maar toen sloeg hun houding om en besliste men toch om zich in de kamer te onthouden, waardoor de regering haar vereiste 2/3 meerderheid verloor.

Dat die ommezwaai er zou komen bleek onder andere uit de 'vrije tribune' die Hugo Schiltz op 7 juni 1970 schreef in 'De Standaard' onder de titel "een Nieuwe 'coup de juillet'?"

"Sedert Hertoginnedal 1963 is de eventualiteit van politieke vakantie-forcings voor de Vlamingen iets dat hen behoedzaam maakt.

Het ziet er thans naar uit dat de regering de operatie wil herhalen. In 1963 betrof het een taalwetgeving waardoor de "olievlek" over de grenzen van Brussel kon druppelen. Nu gaat het om, nog veel meer, om de grondwettelijke vastlegging van een gewijzigde staat.

Het is dus hoogdringend dat de Vlaamse gemeenschap zich los van alle strikt partijpolitieke bekommernissen bezint over het geheel van de voorstellen die men in zeven haasten door het parlement wil jagen. Is de balans positief of negatief?

(...) opsomming positieve en negatieve punten

..., dan lijkt de balans wel duidelijk negatief. De Vlaamse gemeenschap betaald de prijs en zij alleen. Sommige politici roepen in dat door het goedkeuren van art. 3ter in de senaat de Brusselse "olievlek" definitief beperkt wordt tot de 19 gemeenten en dat deze "overwinning" de prijs waard is van al de opgesomde negatieve punten.

Deze bewering is onjuist. De derde alinea van art. 3ter bepaalt dat het tweetalig gebied Hoofdstad-Brussel de 19 gemeenten omvat. Deze alinea kon in de senaat slechts worden goedgekeurd dankzij de stemmen van de VU-fractie. Had de VU tegengestemd, dan was deze alinea verworpen en daardoor waarschijnlijk het hele artikel en misschien wel de hele "communautaire" grondwetsherziening.

(...)Tijdens de bespreking in de kamer van Volksvertegenwoordigers (openbare zitting en commissie) van de artikelen die betrekking hebben op de agglomeraties, de federaties van gemeenten en de Brusselse agglomeratie is evenwel gebleken dat de begrenzing van Brussel, opgenomen in art. 3ter wel zeer gemakkelijk zou kunnen leiden tot een "papierene" grens.

(...)Het is dan ook duidelijk dat de huidige grondwetsherziening geen waarborg bevat voor de positie van de Vlamingen in Brussel en voor de invloed van de Vlaamse gemeenschap in de hoofdstad, evenmin als voor de werkelijke uitschakeling van de olievlék.

(...)Het is dan ook a fortiori dat het totaal prijsgeven van de numerieke sterkte van de Vlamingen in het centrale parlement door de grendelprocedure niet verantwoord is.

In de laatste twee weken is in de grondwetsherziening bovendien een tweede element sterk op de voorgrond getreden. De zuivere partijpolitiek heeft er zich meester van gemaakt. Van het oorspronkelijke plan-Eyskens is men over herhaalde concessies aan de PSC inzake de grendelclausules tenslotte terecht gekomen in de supergrendel van de meerderheid in iedere taalgroep gecombineerd met een globale tweederde meerderheid zoals geëist door de PVV. Deze supergrendel zal zwaar doorwegen bij het uitwerken van de talrijke uitvoeringswetten die worden voorzien.

Alleen een regering of een coalitie van de drie traditionele partijen zal volgens de huidige machtsverhoudingen in staat zijn de goedkeuring van deze uitvoeringsbesluiten mogelijk te maken. Wat bedoeld was als een poging om de staatsstructuur aan te passen aan de bewustwording van de Vlaamse en Waalse gemeenschappen, wordt aldus gedevalueerd tot een poging om de machtspositie van de traditionele partijen te clichieren.

Ondanks haar radicale federalistische doelstelling heeft de VU van in de beginne aangeboden om in de positieve zin aan de grondwetsherziening mee te werken voor zover deze een verdere evolutie naar het federalisme niet zou bemoeilijken. Tientallen amendementen werden door de VU ingediend maar verworpen.

Op het aanbod van de VU is nooit ernstig ingegaan, noch door de regering noch door de Vlaamse vleugel van de traditionele partijen.

De "oplossing" waarheen men thans het parlement thans wil drijven, leidt niet alleen op Vlaams gebied naar een verlamdend gevecht voor behoorlijke uitvoeringswetten onder de voortdurende bedreiging van de grendels, maar bovendien tot een algemene politieke verstarring.

*In die omstandigheden kan het noodzakelijk worden dat de VU haar houding in het parlement tegenover de grondwetsherziening radicaal wijzigt en dit ondanks de schijn overwinning van art. 3ter die nog door de kamer moet bekrachtigd worden.*⁵⁶

Dat Schiltz op zo'n politiek belangrijk moment het partijstandpunt kwam uiteenzetten, is een duidelijk bewijs van zijn groeiend belang in de partij. Hij begon zijn boodschap met een verwijzing naar Hertoginnedal, het akkoord dat hem in 1963 doen beslissen had om definitief voor de Volksunie te kiezen. En hij waarschuwde voor een herhaling van het scenario uit 1963. Vervolgens maakte hij een balans op van de punten uit de grondwetsherziening en kwam tot de conclusie dat die negatief uitviel. Volgens hem was de vastlegging van de grenzen van Brussel het niet waard om daarvoor de grendels te aanvaarden, vooral omdat hij vreesde dat er later toch nog aan die grenzen gesleuteld zou worden. Een tweede bemerking die hij zich maakte was, dat als voor een grondwetsherziening een gewone meerderheid nodig was in elke taalgroep en een 2/3 meerderheid in het totaal, dan zouden deze hervormingen, via het stemmen van de uitvoeringswetten, enkel nog gerealiseerd kunnen worden door de drie traditionele partijen. Hij zag hier dan ook een poging van die partijen om "de machtsverhoudingen te clichieren". Daarna verwees hij nog naar de constructieve houding, die de Volksunie volgens hem had aangehouden, maar waar niet op gereageerd werd door de andere partijen. Tot slot kondigde hij dan ook aan dat de mogelijkheid bestond dat de VU haar houding uit de stemming in de Senaat zou wijzigen bij de stemming in de Kamer.

En wat Schiltz hier min of meer had aangekondigd, gebeurde ook. Bij de stemming in de Kamer wijzigde de VU haar houding en keurde ze de grondwetsherziening toch niet goed. Onmiddellijk kwam er felle kritiek op de VU. Ondanks de pogingen om tot een Vlaams front te komen, verweet men de partij een strategische fout gemaakt te hebben. Men wilde in de verdere werkzaamheden dan ook geen rekening meer houden met de Volksunie, zoals blijkt uit het artikel over CVP-minister De Saeger in 'De Standaard' van 24 juni 1970 waarin stond: *"Op een vraag over de financiering van de cultuurautonomie meende hij dat nu de Volksunie besloten heeft aan de debatten inzake de grondwetsherziening geen deel meer te nemen, het incident van de baan is vermits in de kamer niemand het amendement Schiltz nog zal verdedigen.*⁵⁷ De Volksunie was dus terug de paria in de Vlaamse politiek en amendement dat Schiltz had ingediend, kon gewoon genegeerd worden, want niemand zou het komen verdedigen.

Ook CVP-voorzitter Robert Vandekerckhove spaarde in zijn 'vrije tribune' *"de autonomie en haar gevolgen"* in 'De standaard' van 25 juli 1970 de Volksunie niet. *"Het moet iedereen pretentius in de oren klinken te vernemen dat 20 volksvertegenwoordigers van de Volksunie, dankzij een "tactische terugtocht" (weglopen uit de Kamer) de grote groep van de andere Vlaamse volksvertegenwoordigers hebben belet de vijand (PLP, FDF, Persoons en communisten) te versterken en diens plannen te*

⁵⁶ SCHILTZ, H.; *een nieuwe "coup de juillet?"* ; In: De Standaard; 7 juni 1970

⁵⁷ (anon.); *De Saeger: Ik blijf voorstander van samenwerking tussen CVP en BSP*; In: De Standaard; 24 juni 1970

dienen. Tot hiertoe heb ik deze methode alleen bij de Oosterse communisten aangetroffen, die pogen de eigen fouten aan hun tegenstrevers toe te schrijven. Aan welke risico zijn wij ontsnapt nu wij, met deze pretentieuze verklaring, weten hoe grillig de Volksunie is?

Iedereen weet toch dat de Volksunie identiek gehandeld heeft als deze vijandige groepen die de Vlaamse eisen over Brussel bestreden. Door haar afwezigheid heeft de Volksunie het annexionisme van Brussel aangemoedigd.

De heer Mattheyssens heeft zich ver geriskeerd met enkele pluspunten uit de grondwetsherziening te aanvaarden (paritair bestuurcollege en Vlaamse cultuurcommissie te Brussel, de cultuurautonomie in Vlaanderen, en de afgrendeling van Brussel). Dit is al een vooruitgang tegenover het algemeen negativisme. De definitieve vastlegging van de taalgrens en de taalpacificatie zijn belangrijke elementen van het communautair dossier. Het vooruitzicht op pacificatie zou de Volksunie ten zeerste verontrusten, want aldus valt haar knaagbeen weg.

(...)De Volksunie weet dat een grondige wijziging van het staatsbestel niet kan gebeuren zonder grondwetsherziening.

Er waren twee methoden:

a) ofwel de gemeenschappen in de grondwet zelf inrichten, met een uitvoerige tekst, zoals de eerste versie van de voorstellen voorzag. De Volksunie verwierp deze methode

b) ofwel een algemeen tekst met principiële stellingen in de grondwet schrijven, met aankondiging van latere organieke wetten. De Volksunie kan niet verwachten dat de andere taalgroep haar medewerking zou verlenen zonder ruime instemming (tenminste de helft van de taalgroep). Maar ook deze werkwijze werd door de Volksunie verworpen.

(...)De Volksunie weet overduidelijk dat de evolutie in de richting van decentraliserende autonomie aanpassingen vergt die de accenten verplaatst van het individuele parlamentslid naar het optreden van taalgroepen in Kamer en Senaat. Het feit of al dan niet op een bepaald moment wordt geproclameerd dat het federalisme uiteindelijk is ingevoerd, verandert niets aan deze evidente verhouding van gemeenschap tot gemeenschap. De Volksunie houdt deze voorwaardelijkheid in stand om op afstand te kunnen blijven.

Samen met de Waalse Volksunie (FDF, RW) schijnt de Vlaamse Volksunie op een "finale kladderadatsch" te rekenen.

Ik heb de indruk dat onze bevolking, aan beide zijde van de taalgrens, dit niet wenst. Het gaat inderdaad om de keuze tussen hervorming en geweldpleging.

Ik hoop dat de eerste minister een nieuwe poging zal wagen. Wellicht kan hij samen met de grondwetteksten de organieke wetten over de cultuurautonomie en de gewestelijke organisatie in dienen, zodat praktisch gelijktijdig de globale hervorming kan tot stand komen. Ik vraag mij af achter welk alibi de Volksunie haar negativisme zal trachten te verdoezelen.⁵⁸

De CVP-voorzitter nam de Volksunie dus zwaar op de korrel voor haar beslissing. Hij verweet hen in de kaart te spelen van bepaalde Franstaligen, die hij omschreef als de vijand. Hij beschuldigde de VU ervan gebruik te maken van communistische methodes en dat ze onberekenbaar was. Verder stelde hij ook dat ze helemaal niet uit was op een oplossing en zelf alle mogelijkheden moedwillig verwierp uit angst dat bij een communautaire pacificatie de bestaansreden van de partij zou wegvallen. Hij beweerde ook dat de Volksunie aanstuurde op een definitieve confrontatie tussen Vlamingen en Walen, en dat tegen de wil van de bevolking in. Hij sprak nog de hoop uit dat de hervormingen snel zouden gerealiseerd worden en vroeg zich daarbij af welk argument de Volksunie nu zou gebruiken om de hervorming af te wijzen, zonder toe te geven dat ze helemaal niet op een oplossing uit waren

⁵⁸ VANDEKERCKHOVE, Robert; *De autonomie en haar gevolgen*; In: De standaard; 25 juli 1970

De regering richtte zich dan maar tot de andere oppositiepartij, de PVV, en met hun hulp en mits een reeks aanvullende voorstellen op 9 november 1970, slaagt Eyskens er toch in om op 9 & 10 december in de kamer en 18 & 19 december in de senaat de belangrijkste communautaire grondwetsartikelen gestemd te krijgen.⁵⁹ Hierdoor kreeg België een federale staatsstructuur, die wel nog grotendeels moest ingevuld worden.

Het electoraal succes van de communautaire partijen aan beide zijden van de taalgrens, had de traditionele partijen dus doen inzien dat hervormingen aan het Belgische staatsbestel onvermijdelijk werden. Bij de aanvang van die werkzaamheden, in de werkgroep Eyskens, was Schiltz nauwelijks betrokken of speelde alleszins geen prominente rol. Ik heb ook geen berichtgeving gevonden waarin sprake is van Schiltz. Uiteindelijk besloot de Volksunie de werkgroep ook te verlaten uit onvrede met de voorstellen die op tafel lagen. De regering kwam dan maar zelf met een voorstel voor de dag, dat aanvankelijk ook door de Volksunie werd goedgekeurd. Maar tussen de stemming in de Senaat en die in de Kamer sloeg de houding van de Volksunie om. Bij die omslag zien we Schiltz op het voorplan treden. In een 'vrije tribune' opperde hij immers al dat een dergelijke beslissing tot de mogelijkheden hoorde. Schiltz kwam hierbij in beeld als iemand met de nodige dossierkennis, die instaat was om in een uitgebreide uiteenzetting van het Volksuniestandpunt te geven. Hij verklaarde de omslag in de houding van de partij door te stellen dat er in de tussentijd aan de voorstellen gesleuteld was en dat er bijkomende onaanvaardbare toegevingen gedaan waren aan de verzuchtingen van de PSC en de PVV. Zodat het uiteindelijke voorstel niet genoeg waarborgen bevatte voor de Brusselse Vlamingen en dat het opgeven van de Vlaamse meerderheid in het land een vergissing zou zijn. Zoals de 'Vrije tribune' van de CVP-voorzitter duidelijk maakte verweten de andere partijen de VU dat ze een tactische blunder had gemaakt. De Volksunie werd door de andere partijen nog altijd beschouwd als een onberekenbare partij van wie het pleidooi voor federalisme eigenlijk een verhuuld streven naar separatisme was. Schiltz zou de komende jaren nog heel wat werk hebben om de traditionele partijen van het tegendeel te overtuigen.

In de voorgaande periode had de Volksunie een grote evolutie doorgemaakt. De partij was al lang niet meer die kleine partij met een beperkt programma en een beperkte functie als zweeppartij aan de rechterzijde van de CVP. Ook het verleden dat ze achter zich meesleepten, hadden ze van zich afgeschud. Ze waren een politiek blok geworden waarmee men wel degelijk rekening moest houden. Ook Schiltz' politieke carrière had een steile opgang gemaakt. Hij was nu één van de bekendste gezichten van de partij, de woordvoerder naar de buitenwereld toe en hij nam ook steeds meer taken van de voorzitter over. Niet iedereen binnen de partij was even hard opgezet met die evolutie. Er werd gevreesd dat Schiltz te veel toegevingen zou doen om aan de macht deel te kunnen nemen. Dat hij de partij en waar ze voor stond, zou verkopen. Schiltz had zijn participationistische visie immers nooit

⁵⁹ REYNAERT, H.; op. cit.; p19

onder stoelen of banken gestoken. Reeds in 1966 lezen we in de Franse krant 'Le Monde' dat hij het volgende in een televisiedebat verklaard had: "*J'avais pu faire une belle carrière dans le parti social Chrétien, mais, j'ai préféré la Volksunie, non pour aller renoncer un groupe de pression et d'opposition, mais parce que je crois que ce parti est un parti flamand 'complet' qui peut et qui doit aspirer au gouvernement*".⁶⁰

Toch kon de Volksunie met volle vertrouwen naar de verkiezingen van '71 toe leven. In de aanloop naar die verkiezingen trad de Volksunie begin maart 1971 met een initiatief naar buiten voor een breed Vlaams overleg. Schiltz, die de initiatiefnemer was, wees er op dat er nog een kans bestond om de schade voor de Vlamingen alsnog te beperken, aangezien er nog een overgangsfase vooraf ging aan de staatshervorming van '70. Toch had ook de VU bij dit voorstel haar programmapunten enigszins bijgesteld. Er werd gesproken van een drieledige staatsstructuur en de Brusselaars zouden vrij zijn om te kiezen tot welke van de twee gemeenschappen ze behoren. De partijraad stemde in met dit voorstel omdat verder in de tekst stond dat de VU in geen geval haar radicaal federalistisch programma zou opgeven.⁶¹ Uiteraard zag de rechterzijde van de partij zich hier bevestigd in zijn angst voor de teloorgang van het Vlaams-nationale gedachtegoed binnen de Volksunie.

In de 'Gazet van Antwerpen' van 12 maart '71 stond een artikel onder de titel "*Volksunie wil meewerken aan toepassing van grondwet*" waarin de persconferentie over dit initiatief werd besproken. "*Wij blijven de mening toegedaan dat de grondwetsherziening een slechte zaak was voor de Vlamingen. Maar het dient tot niets te blijven stilstaan bij verkeken kansen. Nu wij voor de fase staan, waarin de beginselen van de nieuwe grondwet moeten worden geconcretiseerd in uitvoeringswetten, hebben wij een concreet plan uitgewerkt, in de hoop samen met de andere partijen te komen tot een gemeenschappelijk Vlaams standpunt*" dit zegde Volksunievoorzitter Van der Elst gisteren op een persconferentie. (...)De inhoud van het Volksunieplan, dat acht gedrukte bladen beslaat, werd toegelicht door volksvertegenwoordiger H. Schiltz."⁶²

In dit bericht waarin Van der Elst werd geciteerd, keek men vooral naar het voorstel van de Volksunie om met de andere Vlaamse partijen tot samenwerking te komen. De uitleg die ze gaven voor deze toch wel plotse ommekeer in hun houding in vergelijking met de voorgaande periode is vooral dat ze niet naar het verleden wilden blijven kijken en constructief wilden mee werken om toch nog een positief resultaat uit de staatshervorming te krijgen. De laatste zin duidt op het feit dat Schiltz toch al een belangrijke rol kreeg toebedeeld bij belangrijke persconferenties en dat hij één van de belangrijkste initiatiefnemers was achter het voorgestelde plan.

⁶⁰ RUYSS, M.; les tendances radicales dans le mouvement Flamand; In: Le Monde; 14 oktober 1966; 5p

⁶¹ RASKIN, E.; Van Binnenuit bekeken: De herinneringen van een VU parlements lid; Nederlandse boekhandel; Antwerpen; 1980; p82-83

⁶² (anon.); *Volksunie wil mee werken aan toepassing van grondwet*; In: Gazet van Antwerpen; 12 maart '71

In dezelfde ‘Gazet van Antwerpen’ verscheen ook direct de reactie van de CVP-voorzitter. “CVP-voorzitter acht VU-voorstel een belangrijk document: betekent ommezwaai in houding” getiteld. Verder stond er te lezen: “Voor CVP-voorzitter Vanderkerckhove is het Volksunievoorstel een belangrijk document. Het betekend een ommezwaai in de houding ten opzichte van wat door deze partij vroeger voorgestaan werd. Het vormt de grond tot verdere discussie en het moet ernstig onderzocht worden. Men kan het niet zonder antwoord gewoon naast zich neer leggen. Het is een verheugend verschijnsel en het wijst er blijkbaar op dat de positieve groepen van de Volksunie de negatieve krachten schijnen overwonnen te hebben. De campagnes die vroeger gevoerd zijn verliezen alle waarachtigheid Van bijzonder belang is dat de Voksunie bereid is aan de uitwerking van de nieuwe grondwet mede te werken. Uiteraard stelt ze een aantal voorwaarden, zodat ze later nog kans genoeg heeft om onderweg uit te stappen. Vanwege een oppositiepartij valt dit te begrijpen Hoofdzaak blijft dat de Volksunie voor zichzelf heeft uitgemaakt dat de ombouw van de staat volgens het eigen vroeger schema geen kans heeft en niet realistisch is. Vandaar de wijziging van hun houding. Het zal dan toch zo slecht niet geweest zijn.”⁶³

Volgens dit artikel was de CVP-voorzitter dus wel te vinden voor het initiatief dat van de Volksunie uitging en beklemtoonde hij vooral het belang van deze gewijzigde houding. Hij vond de oorzaak voor deze verandering in strategie vooral bij een overwinning van positieve groepen op negatieve krachten binnen de partij. Dat die wijziging hoe dan ook mogelijk was, impliceert, volgens hem, wel dat het werk in de voorgaande periode toch niet zo slecht moest geweest zijn. Hier kwam dus onrechtstreeks de kritiek op de Volksunie terug dat ze bij de vorige staatshervorming hun steun aan het voorstel niet had mogen terug trekken..

Ook ‘De Standaard’ van dezelfde dag 12 maart had aandacht voor de aankondiging van de Volksunie. In het bericht ”VU vind recept om nieuwe grondwet door te slikken: uitvoeringswetten “kunnen schade beperken” wordt dieper ingegaan op de hele kwestie. “Blijkbaar om zich los te werken uit de tactische impasse waarin zij al een tijdje verkeert, wil de Volksunie weer gaan meedoen aan het naspel van de grondwetsherziening. In de salons van een aanzienlijk Brussels hotel kwam partijvoorzitter Van der Elst, geflankeerd door een paar medewerkers, gisteren voor de dag met een plan “om een deel van de schade te beperken die voor Vlaanderen aan de nieuwe grondwet vastzit en om een paar fundamentele bezwaren ertegen te verzachten” Het VU-plan bevat een wetgevend minimumprogramma waarover aan Vlaamse zijde “wellicht eensgezindheid kan worden bereikt”. De Volksunie zou graag een breed overleg onder alle Vlaamse parlamentsleden en actiegroepen uitlokken. Alleen op die manier kunnen Vlamingen uit de nieuwe grondwet, die zeer weldra ten uitvoer moet worden gelegd, nog halen wat er in zit. En dat blijkt bij nader toe zien vrij veel te zijn, als de VU haar zin mocht krijgen. Komt de Vlaamse eensgezindheid niet tot stand “en worden de constitutionele toepassingen uitgewerkt zonder de VU, dan zullen de meerderheidspartijen, de Vlamingen inbegrepen, aan de PVV overgeleverd zijn en kan niemand achteraf beweren dat wij op onze Aventijn zijn gebleven”, aldus VU-kamerlid Schiltz.”⁶⁴

Uit de titel van de bericht liet men al doorschemeren dat het hier ging om een gewijzigde houding, maar legde men de nadruk op het feit dat de verandering in de tactische houding van de VU vooral verband hield met de interne problemen. Men beklemtoonde vooral dat het de Volksunie zelfs was, die

⁶³ (anon.); VU-voorzitter acht VU-voorstel een belangrijk document; betekent ommezwaai in houding; In: Gazet van Antwerpen; 12 maart ‘71

⁶⁴ (anon.); VU vind recept om nieuwe grondwet door de slikken; In: De Standaard; 12 maart ‘71

van oordeel was dat zij een belangrijke rol te spelen had bij de uitvoering van de grondwetsherziening. Dat Schiltz in de laatste zin aangaf dat dit initiatief ervoor zorgde dat de Volksunie later niets kon verweten worden, toonde ook aan dat in dit hele plan ook electorale motieven een rol speelden.

Ook Jef Claes schreef in 'Het Volk' van 13 en 14 maart 1971 commentaar bij de gebeurtenissen in de rubriek 'standpunt' onder de titel "*nieuwe marsrichting bij de Volksunie*". "*Maandenlang hebben de parlementsleden van de Volksunie hun energie besteed aan het bekampen van de grondwetsherziening. In en buiten het parlement hebben zij een campagne gevoerd tegen de grendels, tegen het prijsgeven van de Vlaamse meerderheid, tegen de voorgestelde cultuurautonomie. De wijzigingen waarvoor de regering-Eyskens uiteindelijk een parlementaire meerderheid vond, kwam niet tegemoet aan het streven naar federalisme van de VU-aanhangers en daarom was in hun ogen alles slecht. Zelfs voor de afbakening van Brussel-hoofdstad kon men in het parlement niet rekenen op de Volksuniestemmen, hetgeen voor sommige kiezers van deze partij allesbehalve op gejuich werd onthaald.*

Dit alles is het verleden: dus zand daarover. Thans heeft zich in de houding van de Volksunie een opvallende en onverwachte zwenking voorgedaan. Blijkbaar zijn sommige leiders van deze Vlaams-nationalistische partij tot het besef gekomen dat er uit deze "slechte grondwet" toch goede dingen te halen vallen. Zij willen er naar aanleiding van de uitvoeringswetten, zelfs heel wat goeds uit te voorschijn toveren.

Een beetje laattijdig, maar beter laat dan ooit, heeft de VU ontdekt dat de moeizaam goedgekeurde grondwetteksten de mogelijkheid bieden om België een structuur te geven die een federalistische staatsinrichting benadert of althans in die richting gaat.

Volksunievoorzitter Frans Van der Elst heeft zijn Vlaamse collega's van de andere partijen per brief uitgenodigd om samen overleg te plegen. Hij hoopt dat men aldus zal geraken tot een gemeenschappelijk Vlaams standpunt.

Er wordt beweerd dat bedoeld VU-documenten spanningen heeft doen ontstaan in de schoot van de partij zelf. Klaarblijkelijk heeft de positief gerichte fractie, waartoe de hh. Van der Elst en Schiltz onbetwistbaar behoren, het gehaald op degenen die de opvatting huldigen dat een oppositiepartij steeds en onveranderlijk "neen" moet zeggen.

Als de Volksunie haar document ter tafel legt als een voorstel dat ongewijzigd te nemen of te laten valt, zal het overleg tussen de vier partijen, indien het er ooit komt, natuurlijk vlug afgelopen zijn. Een exclusief Vlaamse partij hoeft er uiteraard geen rekening te houden met een Waalse vleugel, wat de nationale partijen wel moeten doen.

De nieuwe marsrichting van de Volksunie opent de poort voor een brede Vlaamse frontvorming. De Waalse parlementsleden van alle partijen hebben reeds herhaaldelijk afzonderlijk vergaderd. Waarom zouden de Vlamingen dat voorbeeld niet volgen?

Ten slotte kan men zich afvragen hoe de VU-kiezers zullen reageren op deze verbazingwekkende ommekeer van hun partijleiders. Als er uit een "slechte grondwet" zoveel goede dingen te halen zijn, moet ook de gewone Volksunieaanhanger wel tot het besluit komen dat het al met al niet zo slecht was."⁶⁵

De eerste paragraaf wijde Jef Claes aan de voorgaande periode in de staatshervorming en het verzet van de Volksunie tegen die hervorming. Hij wees daarbij ook op de fout die de VU zou gemaakt hebben door de afbakening van Brussel niet goed te keuren. Verder viel het hem ook op hoe de verandering in hun houding toch wel een drastische ommezwaai betekende in vergelijking met hun houding in de voorgaande periode. Om de verandering te verklaren nam hij zelfs woorden als 'toveren' in zijn tekst op. Met de uitdrukking 'laattijdig, maar beter dan nooit' verwees hij opnieuw

⁶⁵CLAES, J.; *Nieuwe marsrichting bij de Volksunie*; In: Het Volk; 13 maart '71

naar de tactische fout die de Volksunie volgens veel tegenstanders had gemaakt met haar houding bij de goedkeuring van de grondwetsartikelen in het parlement. Hij zag één van de belangrijkste oorzaken in de interne tegenstellingen binnen de partij en zag Schiltz als één van de belangrijkste vaandel-dragers van de zogenaamde ‘positieve’ fractie. Ook hij verwees dus naar een interne strijd waarbij dit voorstel een overwinning zou betekend hebben voor de zogenaamde progressieve zijde. Hij gaf ook een waarschuwing dat ze ook in de toekomst bereid zouden moeten zijn om toegevingen te doen, want als ze opnieuw vervielen in hun stugge houding waarbij geen compromissen mogelijk zijn, dan maakte hun voorstel voor een Vlaams front, volgens hem, nooit enig kans op slagen. Een andere belangrijke opmerking die hij daar bij maakte, was het feit dat de Volksunie geen federale partij was en dus geen rekening hoefde te houden met een Franstalige afdeling, zoals de andere traditionele partijen. Ten slotte dacht hij ook aan de reacties van de Volksuniekiezers. Hij verwacht dat velen niet zullen begrijpen hoe een grondwet, die in een voorgaande periode nog volledig werd afgebroken, opeens toch tot positieve resultaten kon leiden.

In ‘De Nieuwe Gids’ van 14 maart 1971 becommentarieerde A. Vanhaverbeke de oproep van de Volksunie tot Vlaamse frontvorming in het artikel getiteld “*een derde politieke oproep*”. *Omdat de partijen beginnen te twijfelen aan de waarde en de aantrekkingskracht van hun ideologie en aanvoelen dat het kiezerspubliek iets “nieuw” wenst, kijken ze alle over het muurtje dat ze sedert jaren rond zich hebben opgebouwd.*

(...)Sedert donderdag is er op het vlak van de partijen in België, pardon: in Vlaanderen, iets veel ernstiger gebeurd. De Volksunie die, gelukkig voor de CVP welke dus minder lastigaards heeft in eigen school, de traditie van het Vlaams-nationalisme voortzet, heeft “de moed”, of “de zwakheid” of “het verraad” opgebracht om ook even over haar eigen dikke federalistische muur te kijken. De partij wil een gesprek aangaan met alle andere Vlamingen, ook met degenen die ze voor enkele maanden doodverfde als de “pest voor Vlaanderen” de PVV. Ieder is nu een geldige gesprekspartner geworden. De Volksunie heeft zich nu plots gewaagd aan wat ze zelf noemt een minimumprogramma.

De beslissing is belangrijk genoeg dat wij er even aandacht aan wijden. Totnogtoe had de Volksunie een zeer wijd maar tevens zeer beperkt programma: zoals de Nederlands filoloog Paardekooper riep: “federalisme, federalisme, federalisme, enz.” en sedert de huidige regering aanvaard had aan de Walen een procedure toe te staan, waarbij zij gedurende enige tijd een ontwerp in het parlement konden tegenhouden (alsof het in het parlement is dat de gewichtige politieke beslissingen vallen?) hadden zij een tweede programmapunt: de strijd tegen de “grendels”.

Wij begrijpen dat de verstandige lieden die, sinds de jongste verkiezingen in de Volksunie een onderkomen hebben gevonden, het vertikken de rest van hun leven door te brengen met Vlaanderen af te rotsen onder kreten “federalisme en weg met de grendels”. Overigens hebben de jongere generaties in Vlaanderen, die genoeg Vlaams bewustzijn hebben om te weten dat niemand hen ooit enige grendel zal opleggen, en dat “federalisme” slechts een woord is waaraan ieder een verschillende inhoud geeft, steeds meer een hekel aan diegenen die naïevelijk de Vlamingen blijven splitsen in unitaristen en federalisten, om van deze laatsen (zijzelf) de idealisten en de redders van Vlaanderen te maken.

Zodan, ook de Volksunie, dat is de grote en enige betekenis van haar oproep tot de anderen, verlaat haar nationalistische stellingen, wil gaan meepraten met de anderen, tot welke politieke belijdenis zij ook behoren.

Gooien zij dan het federalisme ver van zich weg? Laten wij ernstig blijven? Liefst driemaal en in dikke letters, opdat de overtuigde federalisten het goed zouden weten en zelf geen nieuwe partij zouden gaan oprichten, wordt het “federalisme” als het enig zaligmakend medicijn voor Vlaanderens ziekten geproclameerd. In de inleiding lezen wij dat dit federalisme voor de Volksunie “het enig doeltreffende middel is om de Vlaams-Waalse problemen op te lossen..

En op het ogenblik dat de Volksunie met haar minimalistisch programma voor de dag komt, staan zij er op te verklaren: “het voorstellen van dit minimumprogramma voor de huidige overgangfase betekent niet, dat de Volksunie haar radicaal federalistisch programma prijsgeeft”.

En vooraleer de Volksunie de oproep tot de Vlamingen van alle partijen afsluit, voelt zij andermaal de noodzaak aan opnieuw op de federalistische pedaal te duwen: “De Volksunie zal krachtdadig blijven ijveren voor grondiger en logische federale hervormingen”.

Het zou er nog moeten aan ontbreken dat Vlaanderen in de toekomst een federalistische nationale partij zou moeten ontberen. De betekenis van het Volksuniemanifest ligt hierin dat de Volksunie-leiders, want een congres is voor de gewichtige beslissing niet bijeengekomen, zich op één lijn willen plaatsen met de andere partijen, en hoeveel wierook ze hen ook toezwaaien, van hun al te exclusief Vlaams-nationaal altaar afdalen. Vraag ons nu ook niet welke de inhoud is van de voorstellen die de Volksunie met de anderen wil bespreken. Ze hechten er zelf niet het minste belang aan. Hun document is noch beter noch slechter dan de meeste teksten, ook de officiële, die met het oog op de hervorming van België op de tafel werden geworpen. Omdat zij goed weten dat hun voorstellen slechts een improvisatie zijn, verklaren de Volksunieleiders: “Deze voorstellen maken geen aanspraak op volledigheid. Aanvullingen en wijzigingen zijn mogelijk. Technische uitvoeringswijzen moeten verder bestudeerd worden.

Ook al zal deze oproep, zoals die van de andere partijen, geen onmiddellijk gevolg hebben en zal ieder vooralsnog zijn eigen “waarheid” blijven verkondigen, toch bewijst het plaatsen door de Volksunie van een minimumprogramma naast haar federalistische ideaal, dat in de schoot van de partij een gewichtige beslissing is gevallen.

De partij wil “meedoen” met de anderen in het Belgische kader.

Zij zoekt de weg op te gaan van de geleidelijke verwezenlijkingen en verwacht niet meer alle heil van de grote en verre federalistische ontwaking.

Hoofdzaak is nu of ieder in de partij zich bij die beslissing, die zomaar uit de lucht valt, zal neerleggen.

Blijkbaar hebben degenen in de Volksunie die wel weten dat hun partij niet het monopolie heeft van het flamingantisme en dat onder hun CVP, BSP en PVV-collega's even overtuigde Vlaamsgezinden zijn als bij hen, beslist niet eeuwig in zelfaanbidding achter hun federalistische muur te blijven. Het paste dat wij dat ongewoon maar niet verrassend verschijnsel hier even onderstrepten.”⁶⁶

Van Haverbeke begon dus zijn commentaar door het voorstel van de Volksunie te plaatsen binnen een evolutie die de hele politiek bezig hield. Zij waren namelijk niet de enige partij die op zoek was naar een heroriëntering van hun ideologie of het politieke landschap. Toch vond hij vooral bij de Volksunie deze evolutie verbazingwekkend. Omdat dit voor hen bijna een bocht van negentig graden inhield en dat vooral hun kiezers een dergelijke omwenteling in de houding konden beschouwen als ‘verraad’ of ‘zwakheid’ van de partijleiding. Hij benadrukte vooral dat dit een doorbraak betekende voor het programma dat voorheen beperkt bleef tot federalisme en verzet tegen de grendels. Ook hij maakte vermelding van een nieuwe generatie die binnen de partij zou zijn opgestaan en die ervoor zorgde dat de partij afstapte van haar strikt nationalistisch karakter, waardoor andere partijen, zoals de PVV, opeens toch een mogelijke gesprekspartner werden. Toch moest men volgens hem opletten, want de VU wilde zich enkel profileren als mogelijke gesprekspartner, maar dit hield niet in dat daarom de eis tot federalisme verdwenen was uit het partijprogramma. Die eis bleef, volgens hem, nodig om de eenheid binnen de partij te behouden. Dat hij twijfelde of de eenheid binnen de partij kon behouden blijven, bleek ook het feit dat hij zich vragen stelde bij de manier waarop deze belangrijke beslissing

⁶⁶ VAN HAVERBEKE, A.; *Een derde politieke oproep*; In: De Nieuwe Gids; 14 maart '71

was tot stand gekomen. Hij vermeldde duidelijk dat het hier ging om een beslissing van de partijleiding, zonder inspraak van een congres en dat impliceerde dus dat er niet echt sprake was van een democratische besluitvorming. Hij maakte wel kanttekeningen bij de inhoud van het voorstel. Volgens hem was die minder belangrijk dan het feit dat de Volksunie met deze beslissing aangaf dat ze bereid was constructief mee te werken. Door de uitdrukking ‘die beslissing, die zomaar uit de lucht valt’ beklemtoonde hij nogmaals dat het hoofdzakelijk ging om een beslissing die van boven af werd opgelegd en die dus nog voor de nodige beroering zou kunnen zorgen. Één van de oorzaken van de beslissing van de partijleiding zag hij vooral in het groeiend besef dat ook binnen de programma’s van de traditionele partijen de Vlaamse standpunten steeds meer ingang vonden. Hij sloot dan ook af door te stellen dat de veranderde houding van de Volksunie hem helemaal niet zo verrast.

Een opvallend artikel in hetzelfde weekend van 13 en 14 maart 1971 verscheen in ‘de Standaard’ van de hand van Manu Ruys. In zijn rubriek ‘Van kamerleden en senatoren’ schreef hij het volgende over de Volksuniefractie in de kamer: “(...) *Jo Belmans, van de Volksunie, zorgde voor de scherpste uitval. Hij verweet de vakbonden samen te spannen met de kapitalisten om de arbeiders braaf te houden. Het was een krasse formulering.. Major vroeg woest, of het VU-lid de zware beschuldigingen ook kon bewijzen. Belmans knikte ja, maar deed er verder het zwijgen aan toe. Het was de zoveelste anticlimax waaraan de Volksuniefractie ons heeft gewoon gemaakt.*

Het is niet eenvoudig om die fractie in één enkele zin te typeren. Je treft er het beste aan, maar ook veel van mindere kwaliteit. Er zijn misschien meer hoogten, maar ook meer laagten dan in andere fracties. Voortreffelijk zijn de twee trekpaarden: Coppieters en Schiltz. Ook voorzitter Van der Elst, ofschoon minder vaak aan woord, is een man van formaat. Degelijk en op niveau zijn Vic Anciaux, Raskin en De Facq. De man van de middenstand, Reimond Mattheyssens, die vroeger tot de felste debaters behoord, is zwijgzamer geworden, maar behoort toch nog tot de ruggengraat van de fractie. En daarmee zijn we uitgepraat. Althans over de kwaliteit.

(...)Het restant van de twintig kamerleden zorgt voor het decor. De heren zitten, zwijgen, jouwen een enkele keer, klappen in de handen, duwen op het stemknopje. Prima mensen misschien, maar wat doen ze in hun bank?

De Volksunie stal trouwens deze week de show met haar memorandum, opgesteld voor en aangeboden aan de andere Vlaamse partijen. De tekst zou nogal flink geïnspireerd zijn door Hugo Schiltz, die aardig op weg is naar de top van de partij. “politicus en playboy” krijgt de Antwerpse politicus thans, ongeveer om de week, ergens zijn portret in een Vlaams of Nederlands weekblad. Liefst in kleuren en nog net niet omringd van secretaresses à la Hugh Heffner. Wanneer Vlaanderen ooit soeverein en onafhankelijk wordt, neemt ‘Time’ hem misschien op de frontpagina?

Intussen heeft de VU wel een handige zet gedaan op het nationale schaakbord. België evolueert in federale richting. Alle partijen voelen het aan. Maar men ziet niet klaar in, hoe het nu verder moet met de staatsvorming. Zelfs de regering weet het niet. Zij heeft haar coalitiefracties gevraagd, wat er nu eigenlijk verwacht wordt. Ook met de hervorming van de gemeentelijke structuren. Vooral nog stelt men enkel vast, dat de meningen sterk uiteenlopen.

Dat de Volksunie klaar staat met een aantal concrete voorstellen, om de resultaten van de grondwetsherziening te valoriseren, is een pluspunt voor die partij en kan haar concurrenten niet onverschillig laten. Zij zullen misschien aanvoeren dat het programma te federalistisch is, maar dat zou een zwak argument zijn om ieder overleg af te wijzen.

Inmiddels moet de Volksunie nog steeds aantonen, dat zij ook naar de Waalse federalisten een brug kan slaan. Zo ver staan wij vandaag zeker niet. De unitaristen Leburton en Van Eynde hebben het voor het zeggen in de BSP. Wat zij juist zeggen, is onduidelijk. Men weet alleen dat zij niet op elkaar ingespeeld geraken.

Leburton vrijt de liberalen op, terwijl Van Eynde chagrijnig toekijkt. Mocht spoedig blijken dat de twee mannen nogal wat knoeien, dan zouden de veertigers hun kans kunnen krijgen. Enkele jaren

geleden werd uitgekeken naar een kabinet De Saegher-Merlot. Misschien komt er wel ooit een kabinet Cools-Schiltz.

Het federalistische memorandum van de Volksunie moet ook in dat perspectief worden gezien.

Vandaag lijkt het allemaal onwaarschijnlijk of voorbarig. Maar morgen?

Morgen is alles mogelijk. We leven te midden van de uitdagingen. Niets is veilig; niets is onveranderlijk. Ook de waarden die ons leven een zin moeten geven, trillen en begeven. Onze jonge, vitale Vlaamse gemeenschap ligt open. Voor wie de stoutste droom koestert en die droom waar maakt. De partij die dat begrijpt en de taal van vandaag spreekt, zal morgen de toekomst bepalen.

Wie zal die partij zijn?”⁶⁷

Dit artikel begon dus met een zware uitval naar de Volksunie en de manier waarop ze haar parlementaire functie vervult. Opvallend was wel hoe lovend hij was voor Schiltz en hem aanduidde als één van de twee trekpaarden van de kamerfractie. Hij werd dus buiten de kritiek gehouden die in het algemeen op de Volksunie werd gegeven. Wanneer hij verder ging over het voorstel van de partij tot Vlaamse politieke frontvorming, wijsde hij naar Schiltz als belangrijkste inspiratiebron voor het plan. Manu Ruys bleef duidelijk niet blind voor de steile opgang van Schiltz binnen de partij en schetste daarbij een karikaturaal beeld van hem als ‘politicus en playboy’, die zich vooral bekommerde om zijn imago in de pers. Toch brak M. Ruys het plan niet af door te stellen dat Volksunie hiermee ‘een handige zet had gedaan op het nationale schaakbord’, want hiermee waren zij de eerste partij die met concrete voorstellen op de proppen kwam. Daarna maakte hij nog een analyse van de toenmalige politieke toestand waarbij hij dus een belangrijke rol voor Hugo Schiltz in de toekomst helemaal niet uitsloot. Zijn conclusie luidde dan ook dat de toekomst helemaal open lag en dat daar mogelijk mooie perspectieven lagen voor de Volksunie en Schiltz.

In deze eerste berichten die volgden op de persconferentie die de Volksunie gaf naar aanleiding van hun voorstel tot een breed Vlaams overleg, werden een aantal evolutie, die in de inleiding vermeld worden, bevestigd. Ten eerste was er de evolutie van de Volksunie zelf. Dat er veel aandacht besteed werd aan hun voorstel betekend dat ze inderdaad beschouwd werden als politiek blok waar rekening mee moest worden gehouden. Dit betekende allermindst dat ze, net zoals in voorgaande periodes, van kritiek gespaard werden. Toen ze beslisten in 1970 om de grondwetsherziening alsnog niet goed te keuren, werd er al zwaar kritiek geleverd. Dat nu de staats hervorming er toch door was gekomen, ze hun geweer van schouder veranderden, vooral dat feit werd hun nu verweten. De zwaarste uithaal kwam wellicht van Manu Ruys die eerst een forse beoordeling schreef over de voltallige Volksuniefractie in het parlement en dan het voorstel van de partij een show noemde. Hij herkende er wel een handige politieke zet in. Ook de meeste andere artikels laakten de wisselende houding van de Volksunie. In de ‘De Standaard’ en ‘Het Volk’ zagen ze die verandering vooral veroorzaakt door interne factoren en benadrukten ze dat dit ook betekende dat het voorgaande werk toch niet zo slecht was. ‘De Nieuwe Gids’ stelde ook een wijziging in de houding van de VU vast, maar probeerde die in

⁶⁷RUYS, M.; *Van kamerleden en senatoren*; In: De Standaard; 13 maart ‘71

een breder kader van pogingen tot politieke vernieuwing te plaatsen. Op de manier waarop de beslissing tot stand was gekomen, werd ook herhaald kritiek geleverd. 'De Nieuwe Gids' wees op het feit dat er geen congres aan de beslissing was vooraf gegaan, terwijl Jef Claes in 'Het Volk' zich dan weer afvroeg hoe de kiezers van de VU zouden reageren nu ze hoorden dat de grondwet, waarop de partijleiding zoveel kritiek had, toch zo slecht nog niet was. In de 'Gazet van Antwerpen' reageerde men wel anders op de veranderde houding en gaf men ook de ruimte om met een aantal citaten van voorzitter van der Elst zicht te krijgen op de motieven van de partij. Er werd zelfs een tweede artikel in dezelfde krant geplaatst, waarin CVP-voorzitter Vanderkerckhove het initiatief van de Volksunie positief onthaalde, hoewel hij toch ook bevestigd wilde zien dat al het vorige werk niet zo slecht was.

De tweede evolutie, waarvan in de inleiding gesproken werd, was die van Schiltz' carrière. Uit deze artikelen bleek inderdaad zijn groeiend belang als woordvoerder van de partij naar de buitenwereld toe en als iemand die steeds meer belangrijke taken binnen de partij op zich nam. Alle artikels zagen een interne evolutie als één van de oorzaken van de veranderde houding van de Volksunie. Bij de één werd Hugo Schiltz expliciet vermeld als één van de initiatiefnemers, terwijl de ander het eerder hield bij vage beschrijvingen zoals de overwinning van de positieve op de negatieve krachten binnen de partij. In de 'Gazet van Antwerpen' werd melding gemaakt van het feit dat het Van der Elst was die het plan voorstelde, maar dat het Schiltz was die het verder kwam toelichten. Hieruit blijkt duidelijk dat hij steeds meer werk van de voorzitter over nam en dat hij één van de belangrijkste partijstrategen geworden was. 'Het Volk' had het weliswaar over de overwinning van een positief gericht fractie, maar vermeldde wel dat Schiltz daar onbetwistbaar toe behoorde. Ook hier werd dus zijn belang bij het initiatief onderkent. Ten slotte is er nog 'De Standaard'. In het artikel, dat volgt op de persconferentie, waarin de volksunie behoorlijk zwaar werd aangevallen, is het Schiltz die met een citaat de verdediging van zijn partij op zich mocht nemen. Het tweede artikel in 'De Standaard' was het opiniestuk van Manu Ruys. Bij zijn bespreking van de kamerfractie van de Volksunie plaatste hij Schiltz samen met Coppieters bovenaan als twee beste trekpaarden. Hij vermeldde ook dat het initiatief van de VU flink geïnspireerd was door hem. M. Ruys had in dit artikel heel wat aandacht voor de steile opgang van Schiltz. Hij merkte onder andere op dat er zeer veel media-aandacht bestond voor hem en dat hij daar op geheel eigen wijze mee omging. Verder sloot hij ook helemaal niet uit dat Schiltz zowel op Vlaams als op nationaal niveau een steeds belangrijkere rol zou gaan spelen. Hij vermeldde daarbij dat een regering Cools-Schiltz misschien wel ooit tot de mogelijkheden behoorde.

Het groeiend belang van de Volksunie bleek ook uit het feit dat er steeds meer aandacht werd geschonken aan de voorstellen die de partij formuleerde. Het duurde niet lang of de eerste reacties op het voorstel haalden ook de kranten.

De 'Volksgazet' van 16 maart '71 kopte: "*J. Van Eynde: Overleg met Volksunie niet gewenst*". Verder ging het: "*Tot voor enkele dagen waren de Vlaamse liberalen van de PVV in het "jargon" van de Volksunie de "pest voor Vlaanderen"*".

De mandatarissen van de CVP werden voorgesteld als "slaptivisten", verraders van de Vlaamse zaak, mensen die uit de Vlaamse gemeenschap gesloten moeten worden, omdat zij Vlaanderen hadden verkocht aan het Brusselse imperialisme, enz.

Wat ondergetekende betreft, nog geen veertien dagen geleden smaakte hij het genoeg in 'Wij', het weekblad van de Volksunie, in vette letters en over twee kolommen, te lezen "Van Eynde kan ons gestolen worden".

Is het, in die omstandigheden, verbazingwekkend dat de Vlaamse leiders in de partijbesturen van de PVV, de CVP-PSC en de BSP, lichtelijk verwonderd waren toen zij verleden week van de h. Van der Elst, voorzitter van de Volksunie, een zeer beleefde brief ontvingen waarin deze achtbare president hen uitnodigde zich met hem om een conferentietafel te scharen om na te gaan welke de beste methode zou zijn om de nieuwe artikel van de grondwet, zoals zij uit het herzieningsdebat zijn voortgesproken, een toepassing te geven die, steeds volgens de Volksunie, het minste schade voor Vlaanderen zal opleveren.

In de schoor van het BSP-bureau, waaraan dit voorstel van M. Van der Elst werd voorgelegd, heeft men er niet lang moeten over nadenken alvorens er een antwoord op te geven.

Dit antwoord is afwijzend.

De socialisten achten het helemaal niet nodig om met de Volksunie overleg te plegen, zomin zij het opportuun achten dergelijk overleg te beginnen met de vertegenwoordigers van het Rassemblement Wallon of het Front des francophones.

De BSP is een grote partij. Zij kan haar standpunten inzake de toepassing van de grondwetsherziening bepalen zonder medehulp van anderen en in de eerste plaats van degenen die deze herziening met alle mogelijke middelen hebben geboycot.

De Vlaamse socialisten herineren zich bovendien dat de Volksunie, door haar sabotage van het herzieningswerk, het tot stand komen van compromissen met de PVV onvermijdelijk heeft gemaakt, compromissen die uiteraard minder gunstig voor de Vlaamse zaak moesten uitvallen dan deze die mogelijk waren geweest zonder de dwaze houding van de Vlaamse taalextrémisten.

Het komt dus geenszins aan deze laatsten toe, vandaag de brave jongen te komen uithangen en aan de anderen, die zij tot dusver alleen stokken in de wielen trachtten te steken, regelingen voor te stellen om "de schade te beperken" die zijzelf hebben aangericht.

Wij weten niet wat de Vlaamse liberalen zullen antwoorden en er is ook nog geen definitieve stellingname van de CVP-PSC. Alhoewel voorzitter Van de Kerckhove het nodig achtte, zonder zelfs M. Houben te hebben geraadpleegd, te verkondigen dat het initiatief van M. Van der Elst hem zeer interessant voorkwam. Welke ook hun beslissing weze, deze zal het standpunt van de BSP, dat afwijzend is, niet veranderen.

Wij zien er niet om mee te doen aan de tactische manoeuvres van de Volksunie, noch om deze in de Vlaamse of de Belgische openbare opinie te douaneren.

De Volksunie heeft zich, door haar houding tijdens de debatten over de grondwetsherziening tactisch vastgewerkt. Degenen die haar zouden helpen om uit deze afzondering los te geraken, zouden wel dwaas zijn.

De aanvraag van haar leiding is misschien "zeer interessant" doch dan uitsluitend omdat zij de diepe crisis verraadt die in de schoot van het Vlaams nationalisme heerst. Er zijn Volksunieleiders die vandaag vaststellen dat de vereenzelfiging met het vooroorlogse VNV met de collaboratie en het landverraad in de periode 1940-44 en met het taalextrémisme dat nog dagelijks uitmondt in het verkondigen van theses als "België kan ons gestolen worden" en "wij haten deze staat" tot niets kan leiden. Er zijn er die, concreet gesproken, bang zijn dat dergelijke houding hen voor altijd berooft van iedere kans om ooit een rol te spelen waartoe zij zich voorbestemd achten: minister of burgemeester of iets in die aard.

Dat moeten zij maar met hun vrienden en partijgenoten uitvechten.

Het probleem is niet nieuw. Voor de tweede wereldoorlog werden leiders van de frontpartij, zoals Herman Vos en anderen er mee geconfronteerd. Zij hebben toen ingezien dat het Vlaams nationalisme tot niets anders kon leiden dan tot de jammerlijke gevolgen waartoe het inderdaad

enkele jaren nadien zou voeren. Zij hebben tijdig een keuze gedaan om uit deze onenigheid verlost te geraken.

Als de h. Schiltz, voornaamste gangmaker en tacticus van de tactiek van “los uit de nationalistische engte”, thans waant anderen voor zijn wagen te kunnen spannen, vergist hij zich alvast voor wat de BSP en de Vlaamse socialisten aangaat;

Wij houden eraan hem dit, onmiddellijk en ondubbelzinnig aan het verstand te brengen.

Aandringen is nutteloos.

Wij zeggen voorzeker niet, in de uitgelezen termen van M. Coppieters dat “de Volksunie ons gestolen kan worden”, doch wij verklaren alleszins dat wij haar medewerking aan het bepalen van onze politiek best kunnen missen.”⁶⁸

Deze reactie van Van Eynde liet aan duidelijkheid niet te wensen over. Het voorstel van de Volksunie werd door de socialisten ondubbelzinnig afgewezen. Hun argumentatie voor deze afwijzing haalden ze vooral uit het recente verleden. De Volksunie had de kans laten liggen om de staatshervorming mee te helpen realiseren en de andere verplicht om een vergelijk te zoeken met de liberalen. Voor Van Eynde was het dan ook duidelijk dat de hulp van de VU niet meer gewenst was en dat er vooral electorale motieven moesten gezocht worden achter de oproep tot Vlaamse frontvorming. Wat opviel is dat hij zich ook tot Schiltz persoonlijk richtte als belangrijkste initiatiefnemer en hem duidelijk maakte dat hij niet op hun steun moest rekenen voor de realisatie van zijn plannen.

Op 17 maart '71 schreef Manu Ruys een opiniestuk in 'De Standaard' onder de titel “*Naast de kwestie*”, waarin hij de reactie van de socialisten besprak. “*De leiding van de socialistische partij gaat niet in op de uitnodiging van de Volksunie, gericht tot alle politieke fracties van het Vlaamse land, om gezamenlijk overleg te plegen over het verdere verloop van de staatshervorming. Die weigering zal wel niemand verwonderen. De VU-leiding nog het allerminst.*

In feite is daarmee het hele opzet veroordeeld. De christen-democraten kunnen inderdaad niet tegen hun regeringspartner in, bilaterale besprekingen met een partij van de oppositie beginnen. De socialisten hebben niet veel moeite gedaan, om hun weigering te motiveren. “De Volksunie heeft de grondwetsherziening gesaboteerd; zij moeten nu ook maar zwijgen over de toepassing” het is gesneden brood

In de zet van de Volksunie steekt uiteraard een flinke dosis elektoralisme. In het negatieve antwoord van de BSP ook. Alle partijen denken steeds meer aan de kiezer. Ons interesseert enkel de vraag: Wat gaat eer gebeuren met de staatshervorming zelf? Men kan de Volksunie in de kou laten staan met haar concrete voorstellen, maar de grote partijen moeten toch nader vertellen hoe zij de opbouw van de nieuwe staatsstructuren zien.”⁶⁹

Zeer verbaasd over de afwijzende houding van de BSP was Ruys niet. Hij gaf ook aan dat dit waarschijnlijk betekende dat ook de CVP dezelfde houding zou moeten aannemen, aangezien ze niet zomaar tegen haar coalitiepartner kon ingaan door gesprekken aan te knopen met de oppositie. Het belangrijkste van dit artikel was dat Manu Ruys duidelijk aangaf dat zowel het voorstel van de VU als de afwijzing van de socialisten vooral in het licht van de nakende verkiezingen moest gezien worden. Hij stelde ook dat de andere partijen het plan misschien wel konden afwijzen, maar dat dit niets

⁶⁸ (anon.); J. Van Eynde; *Overleg met Volksunie niet gewenst*; In: Volksgazet; 16 maart '71

⁶⁹ RUYS, M.; *Naast de kwestie*; In De Standaard; 17 maart '71

veranderde aan het feit dat ook de regeringspartijen vroeg of laat met een aantal voorstellen over de brug zouden moeten komen.

Al snel bleek de analyse van Manu Ruys in verband met het feit dat ook de CVP, als regeringspartner van de SP, een afwijzende houding zou moeten aannemen, niet volledig te kloppen. ‘De Standaard’ van 24 maart ’71 kopte immers *“CVP-voorzitter wil praten met Volksunie”*. *“Ondervraag door onze politieke redactie over de Volksunie-oproep tot gemeenschappelijk Vlaams politiek overleg in verband met de voortzetting van de staatshervorming heeft CVP-voorzitter Robert Vandekerckhove gisteren verklaard: “mijn hoofdbestuur heeft hierover nog geen uitspraak gedaan, maar ik reageer persoonlijk positief op het constructieve realisme van de Volksunie”*.

“Ik weet natuurlijk wel dat men hier staat voor een oppositiepartij die geen regeringsverantwoordelijkheid draagt en ook geen regeringskandidaat kan zijn. In het Volksuniedocument zijn ook wel elementen ingebouwd die het deze partij mogelijk maken van de wagen te springen. Ik moet ook wel vaststellen dat de Volksunie zich tot ons richt ofschoon zij de CVP bij voorkeur aanvalt. Men pleegt in Vlaanderen wel te zeggen dat Vlaamse solidariteit noodzakelijk is, maar anderdeels aanvaarden sommigen dat de Volksunie ons scherp aanvalt. Indien wij agressief zijn neemt men ons dat integendeel kwalijk”.

“ik wil dit alles echter vergeten, zelfs op gevaar af dat men ons een zekere naïviteit verwijt, omdat ik nu een positieve ontwikkeling in de Volksunie noteer. Ik voorzag die ontwikkeling reeds op het CVP-congres te Kortrijk. De grondwetsherziening heeft iedereen verplicht tot bezinning. Velen in de Volksunie zijn het wachten op het federale eindpunt moe, vooral als het zo perfectionistisch wordt opgevat. Sommige Volksuniejongeren zijn onbevredigd en zouden opbouwend werk willen verrichten.”

“Wie trouwens terugblijkt op de Vlaamse beweging, beseft vandaag dat het negativisme van bepaalde extremisten tegenover de taalwetgeving verkeerd is geweest. In Vlaanderen is de situatie nagenoeg gezond, op enkele franskiljonse families na die wel zullen bijdraaien. Ik stel vast dat het document van de Volksunie heel wat voorstellen bevat waarover de regeringspartijen het eens zijn. Over andere punten is een openhartige discussie mogelijk. Ik voorzie een ruim partijpolitiek overleg zonder exclusieven. Ten slotte mag ik toch wel zeggen dat de houding van de Volksunie mij verrast. Ze heeft zich altijd gekant tegen de zgn. slechte grondwetsherziening, maar erkent vandaag dat die herzieningen veel openingen vertoont naar positieve hervormingen.” Tot daar CVP-voorzitter Vandekerckhove in een gesprek met onze politiek redactie.”⁷⁰

Uit deze reactie van de CVP-voorzitter bleek dat deze partij toch niet van plan was om zijn coalitiepartner zomaar te volgen in haar afwijzende houding. Zijn belangrijkste argument daarvoor was dat de VU met dit plan een ‘positief constructivisme’ ten toon spreidde. Toch beklemtoonde hij dat de Volksunie geen regeringspartij was en ook geen mogelijk kandidaat voor de toekomst. Als belangrijkste reden voor deze gewijzigde houding zag hij de aanwezigheid van een aantal figuren binnen de VU, die aanstuurden op een andere politieke lijn, waardoor ze niet langer volledig zouden worden uitgesloten bij elke belangrijke politieke beslissing. Ten slotte wou ook hij nog eens beklemtonen dat deze wijziging onrechtstreeks een erkenning inhield van het geleverde werk.

Een dag later volgde een artikel met als titel *“CVP wil met VU praten”*, dat de bevestiging inhield van wat de voorzitter van de Vlaamse christen-democraten al eerder had laten weten. Dit ging als volgt: *“In een brief aan VU-voorzitter Van der Elst heeft CVP-voorzitter Vandekerckhove gisteren bevestigd, wat hij reeds aan onze politieke redactie verklaarde, nl. dat hij bereid is met de Volksunie te praten. De tekst van de brief lijkt evenwel scherper dan de verklaring die hij aan de krant aflegde. Voorts is de*

⁷⁰ (anon.); *CVP-voorzitter wil praten met Volksunie*; In: De Standaard; 24 maart ‘71

bereidheid tot praten nogal vrijblijvend geformuleerd: "Wat het verleden ook aan negatieve houdingen moge opgeleverd hebben, aanvaard de CVP de medewerking van alle parlementsleden uit welke partij ze ook mogen komen. De best aangewezen plaats voor deze contacten is het parlement, waar de ontwerpen worden ingediend en besproken."

De Vlaamse PVV-parlementsleden, provincieraadsleden en arrondissementsvoorzitters, die gisteren bijeenkwamen, menen dat er geen aanleiding bestaat om samen met de Volksunie een aanpassing van de staatsstructuur na te streven.

De Volksunie, aldus de PVV, voerde tijdens de jongste verkiezingen een werkelijke haatcampagne tegen de PVV. De partij heeft de grondwetsherziening steeds bestreden en daardoor Vlaamse belangen, vnl. te Brussel, onherstelbaar geschaad. Anderzijds handhaaft de VU haar radicaal federalisme, iets wat de PVV'ers onomwonden separatisme noemden."⁷¹

Het mag duidelijk zijn dat er binnen de CVP toch wat onenigheid bestond, want zoals 'De Standaard' aangaf, is de officiële partijverklaring scherper dan de persoonlijke verklaring van Vandekerckhove en sloeg de bereidheid tot samenwerking niet alleen op de VU, maar op alle parlementsleden. Voor de PVV was het plan blijkbaar ook belangrijk genoeg om een ruime vergadering samen te roepen om het partijstandpunt te bepalen. Niet geheel onverwachts waren de liberalen de verwijten van de Volksunie aan hun adres nog niet vergeten en toonden ze dan ook weinig enthousiasme om met de VU aan tafel te gaan zitten. Naast de gebeurtenissen uit het verleden halen ze ook wel programmatische punten aan om hun afwijzende houding te motiveren.

Ook in 'Het Laatste Nieuws' kreeg de positieve houding van CVP ten opzichte van het Volksunieplan de nodige aandacht. Op 25 maart '71 verscheen "CVP bereid met VU te onderhandelen over Vlaamse front". "De h. Vandekerckhove, voorzitter van de CVP heeft de woensdagnamiddag de volgende brief aan de h. Van der Elst, voorzitter van de Volksunie, verzonden:

"Aan het dagelijkse bestuur van de CVP heb ik kennis gegeven van uw brief d.d. 8 maart 1971.

1 De Volksunie verklaart nu te willen medewerken aan de uitvoering van de grondwetsherziening, waar dezelfde partij in het parlement zowel door negatieve stemmingen als door systematische afwezigheid deze vernieuwingen heeft afgeremd.

2 CVP stelt vast dat de Volksunie tot het inzicht is gekomen, en dit blijkt uit het toegevoegde drukwerk, dat de door uw partij gewraakte grondwetsherziening vele openingen biedt voor een werkelijke autonomie. Deze late ommezwaai maakt de door uw partij gevoerde propaganda dubbel onwaarachtig.

3 Wat het verleden ook aan negatieve houdingen moge opgeleverd hebben, aanvaard de CVP de medewerking van alle parlementsleden uit welke partij ze ook mogen komen.

De best aangewezen plaats voor deze contacten, zoals reeds vroeger door de CVP meegedeeld, is het parlement, waar de ontwerpen worden neergelegd en besproken.

4 Intussen stelt de CVP vast dat uw document vele voorstellen bevat die reeds door de meerderheids-partijen werden voorbereid.

5 hoofdzakelijk is dat de vernieuwingswil in het parlement levendig gehouden wordt. Zo wordt door de CVP betreurd dat de Volksunie tegenover de inrichting van federaties een conservatieve houding heeft aangenomen.

De Vlaamse PVV-parlementsleden, provincieraadsleden en arrondissementsvoorzitters hebben een onderzoek gewijd aan het voorstel van de Volksunie om ondermeer met de PVV samen te werken, in het raam van een overleg tussen alle Vlaamse verkozenen. Zij herinneren eraan dat de Volksunie aan de vooravond van de jongste parlementsverkiezingen een ware haatcampagne tegen de PVV voerde. Verder merken zij op dat de VU de grondwetsherziening, waartoe de Vlaamse PVV in belangrijke mate heeft bijgedragen, steeds fel heeft bestreden. Wat de inhoud betreft stellen de Vlaamse PVV-

⁷¹ (anon.); CVP wil met VU praten; In: De Standaard; 25 maart '71 DS 25/3/71

parlementsleden vast dat de Volksunie haar radicaal federalistisch programma handhaaft. Zij zijn van mening dat de VU iets nastreeft dat onomwonden separatisme moet genoemd worden. Rekening houdend met alles wat in hun communiqué vooraf gaat, menen de Vlaamse PVV-parlementsleden dat er geen aanleiding bestaat om samen met de Volksunie de verdere aanpassing van onze staatsstructuren na te streven.”⁷²

In ‘Het Laatste Nieuws’ opteerde men dus voor de integrale publicatie van de brief die de CVP aan de VU verzond, met daarin de bevestiging dat ze bereid was tot praten. Daartegenover plaatsten ze dan de beslissing van de PVV, die na uitgebreid onderzoek hadden besloten om niet op de uitnodiging in te gaan. Opnieuw werden zowel electorale als programmatische motieven gegeven voor de verduidelijking van hun keuze. Ze vermeldden ook dat ze niet met de Volksunie aan de aanpassing van de staatsstructuren wilden werken, niet dat ze in het geheel tegen aanpassing van die structuren waren.

In ‘De Standaard van 27 maart ’71 moet Manu Ruys in dezelfde rubriek terug komen op wat hij eerder in ‘van kamerleden en senatoren’ schreef. *“De vrij positieve reactie van CVP-voorzitter Robert Vanderkerckhove op het Volksunievoorstel om onder alle Vlaamse fracties gemeenschappelijk over de staathervorming overleg te plegen, is het jongste bewijs dat de twee regeringspartijen afstand nemen van elkaar. Van Eynde had het VU-voorstel aanstonds door zijn partijbestuur doen verwerpen. Iedereen dacht: nu moet ook de CVP wel neen zeggen. In het begin van de week daagde Van Eynde zijn bongenoot nog uit: Waar blijft jullie antwoord?*

*Dat antwoord is dan zeer vlug gekomen. Reeds ’s anderendaags liet Vandekerckhove weten dat hij met de Volksunie wil praten. De voorzitter handhaafde wel zijn oude kritiek op de “extremisten” en zei wel dat het overleg binnen het parlement moet gebeuren, maar het was toch geen laconiek nee. Wat nog niet betekend dat het nu inderdaad tot enig overleg zal komen. Al die partijverklaringen, het voorstel van de Volksunie; het neen van de socialisten en het voorzichtige ja van de CVP, staan reeds in het teken van de verkiezingen. het is nu te laat voor echt opbouwend werk. Het roemloze zieltogen van het ontwerp op de agglomeraties en federaties kondigt het (voorlopige) stilvallen van de communautaire hervormingen aan...”*⁷³

Manu Ruys moest in dit artikel dus terug komen op zijn eerder geponeerde stelling dat als de socialistische partij zich tegen het voorstel van de Volksunie keerde, ook de christendemocratische coalitiepartner automatisch dezelfde stellingname zou aannemen. In het feit dat dit niet gebeurde, zag hij het bewijs van een groeiende kloof tussen beide regeringspartijen. Hij plaatste dus ook de stellingnames van de verschillende partijen in het kader van de nakende verkiezingen. In plaats van een Vlaams front tussen de verschillende partijen, zoals de officiële bedoeling was van de Volksunie, groeide de kloof tussen de partijen en werd het steeds minder duidelijk hoe de politieke kaarten op tafel lagen.

Ook in ‘De Antwerpse Gids’ verscheen onder de titel ‘*geen wederzijds huwelijksbedrog*’ een artikel waarin gepoogd werd een analyse te maken van de toenmalige politieke toestand. *“De jongste tijd werden in ons land enkele initiatieven genomen om onze min of meer geclicheerde partijverhoudingen te doorbreken. Men herinnert zich de één mei redevoering van de h. Collard, die de idee van een frontvorming der democratische progressisten lanceerde. Daarna kwam de h. Vanoudenhove voor de*

⁷² (anon.); CVP bereid met VU te onderhandelen over Vlaams front; In: Het laatste Nieuws; 25 maart ’71

⁷³ RUYS, M.; Van kamerleden en senatoren; In: De Standaard; 27 maart ’71

dag met het plan, waarvan zijn partij, de PVV, de spil zou vormen. En voor een paar weken stuurde de Volksunie een uitnodiging naar de voorzitters van de CVP, de BSP en het Liberaal Vlaams Verbond, met het oog op het opstellen van een Vlaams front, en zulks op basis van een plan dat zou streven naar een nieuwe staatsstructuur.

Hoezeer deze drie initiatieven ook van mekaar verschillen, men mag er toch een poging in zien om de partijpolitieke zuilen te doorbreken en om de partijpolitieke machtsverhoudingen naar nieuwe zwaartepunten te verleggen. Tot dusver zonder resultaat. Het schijnt nog niet bewezen dat de partijpolitieke structuur, zoals ze in ons land bestaat, uitgediend heeft of zodanig vermolmd is dat ze het instorten nabij staat. Zoals het partijpolitiiek pluralisme in België historisch gegroeid is, beantwoordt het nog steeds democratisch aan bestaande ideologische, sociaal-economische en communautaire opvattingen bij de bevolking.

Over de progressistische frontvorming en over de verruimde democratie van de PVV, werd al veel geschreven, zoveel, dat ze in de ogen van sommigen afgeschreven zijn. Wij zullen het hierna uitsluitend hebben over het jongste initiatief, dat van de Volksunie. Als vertrekpunt neemt het de grondwetsherziening. De Volksunie heeft er niet aan meegewerkt en blijft bij het standpunt dat de communautaire oplossing, zoals in de nieuwe grondwetsartikelen voorzien, verwerpelijk is.

Ondanks dit standpunt wil de Volksunie toch aan de toepassing ervan meewerken. Op de persconferentie, waarin hij het initiatief zijner partij aankondigde, betoogde voorzitter Van der Elst dat de Volksunie niet blijft treuren om het verleden, om de verkeken kansen. Wij moeten ons beraden, zo zei hij. En aan de CVP, de Vlaamse socialisten en het LVV legde hij een plan voor waarover zij zich, samen met de Volksunie, zouden beraden.

(...)Indien dat alles naar de politieke optiek der Volksunie uit de grondwetsherziening te halen is, dan moet men toegeven dat deze herziening, waaraan zij haar medewerking weigerde, nog zo slecht niet is. Op het congres zijner partij, in april vorig jaar, verklaarde voorzitter Van der Elst dat de grondwetsherziening voor hem afgeschreven was. Het gevolg was dan ook dat de Volksunie de grondwetsherziening boycotte. Toch wil zij er nu uithalen wat er, volgens haar inzicht, uit te halen is. De h. Vandekerckhove, voorzitter der CVP, kon dan ook, na de bekendmaking van het VU-plan, aanstippen, dat dit plan een ommezwaai in de houding der federalistische partij. En in de Vlaamse vleugel der drie traditionele partijen zouden de nieuwe tactische koers der Volksunie moeten analyseren.

Deze poging der Volksunie om contact te krijgen met Vlaamse leiders uit andere partijen is niet de eerste. Een maand na het VU-congres van april vorig jaar stuurde de h. Van der Elst een "open brief" aan de voorzitter der CVP. In de parlementaire commissies voor de grondwetsherziening, zo stond in de "brief", waren de mandatarissen der CVP en der VU de enigen om het Vlaams standpunt te verdedigen. Daarom deed de ondertekenaar van de "brief" een oproep tot de CVP om, met het oog op het Vlaamse volksbelang, overleg te plegen.

Noch "open brieven", zoals die van mei 1970, noch het publicistisch voorleggen van plannen tot samen beraad tussen twee of meer partijen, lijken het geschikte middel te zijn om concrete politieke resultaten te halen. Dergelijke initiatieven zijn meestal politieke manoeuvres. In de regionen, waar de politiek gemaakt wordt, laat men er zich niet door om de tuin leiden.

Maar er is meer, in het geval dat ons bezighoudt. De Volksunie is een oppositiepartij, en een zeer militante. Zij wendt zich tot de traditionele partijen, die regeringspartijen zijn, ook wanneer ze momenteel geen regeringsverantwoordelijkheid dragen. Het is politiek onbegonnen werk een akkoord af te sluiten tussen een partij in de oppositie en een of meerdere partijen die de regering steunen. Dit is de reden waarom het beginselakkoord KVP-VNV, van voor de oorlog, niets opleverde.

Het antwoord van de h. J. Van Eynde, namens de Vlaamse socialisten, was negatief en prompt, het klonk zoals de vogel gebekt is. Dat van het LVV was eveneens afwijzend. De h. Vandekerckhove was genuanceerd. De aangewezen plaats en methode, om contacten tussen de CVP en de VU te leggen, zijn de parlementaire. Tijdens de grondwetsherziening bestond er samenwerking tussen de Vlamingen der drie traditionele partijen. De Volksunie sloot er zich van uit, maar niets belet dat zij het Vlaams front vervoegt tijdens de behandeling der toepassingswetten. Blijft de Volksunie in de kou staan, dan moet zij dat enkel en alleen aan zichzelf wijten.

De Volksunie is de oppositie blijkbaar beu en wil een positieve rol spelen. De jongste gemeenteraadsverkiezingen waren in dat opzicht voor haar geen meevaller. Haar voorzitter erkende dat zijn partij daarbij geen grote vooruitgang geboekt had.

*Gezien haar principiële stelling is haar positie op het nationaal vlak niet gemakkelijk. Maar haar isolement moet zij alleen aan zichzelf wijten. Wil zij uit haar afzondering treden, dan biedt de verdere afwikkeling van de communautaire oplossing haar daartoe de gelegenheid op het parlementaire vlak. Maar dan moet zij haar politieke meerderjarigheid bewijzen. "Open brieven" en dergelijke zijn wellicht politieke subtiliteiten. Maar dan subtiliteiten die de harde politieke werkelijkheid niet vermurwen."*⁷⁴

Net zoals bij 'De Nieuwe Gids' probeerde men bij 'De Antwerpse Gids' het initiatief van de Volksunie te kaderen in een bredere context van verscheidene initiatieven, uitgaande van verschillende partijen, met het oog op verandering van het Belgische politieke landschap. Toch stelde men zich ook in dit artikel vragen bij de tactiek die de Volksunie volgde. Aangezien dit niet de eerste keer was dat de VU een dergelijke oproep lanceerde, durfde men er serieus de politieke opportuniteit van in twijfel trekken. Opnieuw werden dus vooral politieke motieven onderkent en dan vooral een poging van de Volksunie om haar isolement, waar ze zich al een tijdje in bevond, te doorbreken.

Nog een laatste artikel waarin terug gekomen werd op de voorgaande episode en voorstel van de VU tot Vlaams politieke frontvorming stond in de 'Volksgazet' van 30 maart '71. Onder de titel "*Van Eynde twee antwoorden... waarvan één dubbelzinnig*" stond te lezen: "*In de loop van vorige week hebben de CVP en de PVV hun antwoord gegeven aan de Volksunie, die beide partijen, net zoals de BSP, had uitgenodigd om gezamenlijk overleg te plegen over de toepassing van de nieuwe Belgische grondwet.*

Men weet hoe de socialisten reeds vroeger hadden verklaard dat zij grote jongens genoeg zijn om hun houding zelfstandig te bepalen. Trouwens, in geval zij overleg zouden nodig achten, zouden zij daarvoor niet te rade gaan bij diegenen die de nieuwe grondwet hebben gesaboteerd en zich tot het allerlaatste ogenblik hebben ingespannen om haar stemming te verhinderen, daarbij zelfs niet terugdeinzend voor het berokkenen van schade aan een Vlaanderen waarvan zij beweren de beste, zoniet de enige dienaars te zijn.

Hoe luidt nu het antwoord van de Vlaamse katholieken en van de PVV-ers?

Dit van laatstgenoemde is duidelijk genoeg.

Het stemt in ruime mate overeen met het geen reeds vroeger van socialistische zijde werd gezegd: de Volksunie probeert een manoeuvre uit te halen; de Vlaamse PVV-ers zullen de taak van de verdere aanpassing van onze staatsstructuren naar eigen inzichten voortzetten; sommige suggesties van de Volksunie vergen voorbehoud en andere dienen kordaat te worden afgewezen; de Volksunie handhaaft haar radicaal federalistisch standpunt en streeft iets na dat onomwonden separatisme mag worden genoemd. Er bestaat dan ook geen aanleiding tot overleg.

Deze beslissing werd niet alleen genomen door de Vlaamse PVV-volksvertegenwoordigers en – senatoren. Doch ook door de provincieraadsleden en de arrondissementen voorzitters van de partij. Het is dus een totale afwijzing.

Doch hoe is het gesteld met het antwoord van de CVP?

Één van haar vooraanstaande leiders zei ons onlangs, toen wij er onze verbazing over uit drukte dat het zo lang uitbleef. "Maak u geen zorgen, het zal striemend zijn!"

Het is helemaal niet striemend, doch dubbelzinnig.

Ware het zulks niet, hoe kon het dan mogelijk zijn dat een liberaal blad zoals 'Het Laatste Nieuws' meent te kunnen titelen "CVP verwerpt voorstel Volksunie", terwijl een katholieke krant zoals 'De Standaard' aankondigt: "CVP wil met VU praten"?

Lezen wij zaterdag niet in diezelfde 'Standaard' dat het antwoord "soepel" is en dat M.

Vandekerckhove "een vrij positieve reactie" heeft gehad op het Volksunievoorstel. Er wordt in deze

⁷⁴ (anon.); *Geen wederzijds huwelijksbedrog*; In: De Nieuwe Gids; 30 maart '71

“vrij positieve reactie” ook een bewijs gezocht voor de stelling dat de twee meerderheidspartijen, BSP en CVP, afstand nemen van elkaar!!!

Volgens de politieke hoofdredacteur, M. Ruys, heeft M. Vandekerckhove laten weten dat hij met de Volksunie wil praten. Hij verklaart: “de voorzitter handhaaft wel zijn oude kritiek op ‘de extremisten’ (de aanhalingstekens zijn van ‘De Standaard’, die van het Volksunie-extremisme niet overtuigd schijnt) en zei dat het overleg binnen het parlement moet gebeuren, maar het was toch geen laconiek “njet”. Wat nog niet betekent dat het nu inderdaad tot enig overleg zal komen” ...zelfs niet “na het voorzichtig ja van de CVP”.

Wat kunnen wij anders doen dan, ter wille van de duidelijkheid der politieke verhoudingen in ons land, om nader opheldering vragen over een tekst die de Volksunie zelf “sibbellins” noemt?

Wat betekend het, wanneer M. vandekerckhove schrijft: “Wat het verleden ook aan negatieve houdingen moge opgeleverd hebben aanvaardt de CVP de medewerking van alle parlementsleden, uit welke partij zij ook moge komen. De best aangewezen plaats VOOR DEZE CONTACTEN, zoals reeds vroeger door de CVP mee gedeeld is het Parlement waar de ontwerpen worden neergelegd en besproken”?

Moet men daaruit afleiden dat de CVP bereid is tot contacten met de Volksunie, dan wanneer de twee andere partijen zonder wier medewerking de toepassing van de herziene grondwet onmogelijk is, dergelijke contacten hebben afgewezen?

Is het haar bedoeling als “brug” naar de extremisten te dienen of bij de BSP en de PVV als gangmaker van de opvattingen van de Volksunie op te treden?

Langs liberale en socialistische kant heeft men voorzeker het recht om te weten met wie zij praten, wanneer zij tegenover de CVP zitten. Met een partij die zelfstandig haar houding bepaalt of met tussenpersonen wiens mening is beïnvloed door “contacten” met de Volksunie?

Let nu wel dat wij niet dadelijk geloven dat dit het geval is. Met de woorden “in het parlement” kan ook bedoeld zijn dat de Volksunie daar kan meepraten bij de behandeling van de ontwerpen en voorstellen. Dat is vanzelfsprekend. Wie zou het haar kunnen of willen beletten? Haar mandatarissen hebben in de parlementaire debatten, zowel in de commissies als in de openbare vergaderingen even goed hun vrije zeg als de volksvertegenwoordigers en senatoren van alle andere partijen.

Maar kon dat niet duidelijk worden gezegd?

Mogen wij, in dit geval zoals in menig ander, nog eens de nadruk leggen op het feit dat één van de oorzaken van veel misverstanden en meningsverschillen tussen katholieken en andersdenkend, te vinden is in het gevoel dat de CVP-ers altijd een slag om de arm pogen te houden, iets in de mouw trachten te verbergen en zelden zonder voorbehoud spreken.

“ja” of “neen” zeggen op een duidelijke vraag, schijnt vaak boven hun macht te liggen en bijgedachten zijn nooit uit hun redenering weg te denken.

Wij zijn zo vrij dit jammer te vinden!”⁷⁵

Dit laatste artikel hield eigenlijk een beetje de samenvatting in van alle voorgaande artikelen, omdat het een overzicht bood van de reacties van de verschillende Vlaamse partijen op het voorstel van de Volksunie tot politieke frontvorming. De algemene teneur luidde dat er niet te veel waarde moest gehecht worden aan dit voorstel, omdat er vooral een politiek manoeuvre ingezien werd dat de VU uit zijn politiek isolement moest helpen. Maar zoals het laatste artikel duidelijk aangaf zijn niet alle partijen even rechtlijnig met hun afwijzing. Bij de socialisten viel er een duidelijke “nee” te horen en daarvoor hadden ze verschillende motieven. Ook de liberalen werkten liever niet samen met de Vlaams-nationalisten. Maar het feit dat er een uitgebreide vergadering met ook lokale mandatarissen, en niet enkel de partijleiding, was samengeroepen om het voorstel toch te bespreken, duidde er toch

⁷⁵ VAN EYNDE, J.; *Twee antwoorden... waarvan één dubbelzinnig*; In: Volksgazet; 30 maart '71

enigszins op dat zij Volksunie wel beschouwden als partij waar rekening mee moest worden gehouden. De houding van de Vlaamse christendemocraten was blijkbaar moeilijker eenduidig te interpreteren en bij hun was er dus wel mogelijk ruimte voor een dialoog waarbij ook de VU zou betrokken worden. Zij het dan dat die dialoog zeker in het parlement zou moeten gevoerd worden.

Wat is nu de rol die Hugo Schiltz in deze artikels kreeg toebedeeld? Waarschijnlijk kan je stellen dat in elk artikel wel onrechtstreeks naar hem verwezen werd, omdat in elk artikel aangegeven werd, dat er een politiek motief school achter het voorstel en dat waarschijnlijk niemand nog twijfelde dat Schiltz als één van de belangrijkste initiatiefnemers kon beschouwd worden. Maar in tegenstelling tot de voorgaande artikelenreeks over de voorstelling van het plan en de bijhorende persconferentie, werd Schiltz hier veel minder met naam en toenaam genoemd. Enkel in het eerste artikel, waarin J. Van Eynde het antwoord van de socialisten verduidelijkte, werd Schiltz rechtstreeks aangesproken. Deze stelde immers: “als Schiltz waant anderen voor zijn kar te spannen, vergist hij zich hij zich alvast voor wat de BSP en de Vlaamse socialisten betreft. Ten slotte wil ik nog even stil bij de vraag of de Volksunie en Schiltz nu iets bereikt hadden met hun initiatief. Ze waren veelvuldig in de media geweest, maar zeker niet altijd even positief, want een voor hen pijnlijke periode uit het verleden werd steeds weer bovengehaald om steeds weer aan te tonen dat de partij niet bij haar standpunt bleef en dus niet betrouwbaar was. Ook van een Vlaams front, zoals de oproep luidde, was geen sprake. Maar wat wel gebeurde, was de creatie van een opening, vooral dan vanuit de CVP en gelijktijdig dus een barst in het front van de traditionele partijen tegenover de Volksunie.

Bij de parlementsverkiezingen van 7 november 1971 boekte de Volksunie opnieuw winst. Maar wat iedereen direct opviel, was dat de vooruitgang beduidend minder spectaculair was dan in 1968. Achteraf zou ook blijken dat de VU hier haar electoraal plafond had bereikt. Ze hadden nu 11,1% of 21 volksvertegenwoordigers en 19 senatoren. Ze bleef dus de derde partij in Vlaanderen en in de Brusselse rand moest ze zelfs enkel de CVP laten voorgaan. Toch waren er door die eerste tekenen van stagnatie spanningen merkbaar binnen de partij. Sommigen begonnen te opperen dat de partij zich meer moest richten op dat deel van hun kiezerspubliek, dat van hen ook verwachtte dat ze mee aan de onderhandelingstafel gingen zitten. Vooral Hugo Schiltz was die mening aangedaan, maar hij stond daarin niet alleen. Zelfs Van der Elst gaf aan dat op langere termijn regeringsdeelname niet uit te sluiten viel. Uiteraard stuitte dit op heel wat tegenstand vanuit de rechterzijde binnen de partij.⁷⁶

In de rubriek “kritisch bekeken” in de ‘Gazet van Antwerpen van 20 maart 1972 belichtte men de keuze van Schiltz als volgt: “*De antwoorden van Schiltz hebben de verdienste niet ontwijkend te zijn.*”

⁷⁶ REYNAERT, H.; op. cit.; p21

*Hij wil enkel toegevingen doen in functie van een concrete machtspolitiek. Het zou te simpel zij hier uit af te leiden dat de VU toegevingen wil doen in ruil voor ministerportefeuilles. Hij erkent dat er vroeg of laat compromissen aanvaard moeten worden. Dit op zich is al belangrijk want dit maakt duidelijk dat de VU geen drukkingsgroep meer wil zijn die toevallig ook parlamentsleden heeft, maar als een volwaardige partij die iets wil realiseren. Dit kan natuurlijk ook zonder deelneming aan de regering maar dan ontsnapt de controle op de toepassing van het overeengekomen akkoord. Dus eist de VU deelneming aan de regering zodat er inspraak en controle mogelijk zijn. Hier is er dus duidelijk sprake van twee nieuwe elementen: ten eerste een drang naar realisaties en ten tweede de bereidheid een vergelijk te aanvaarden waarin niet alle wensen van de partij zijn vervuld. Daarmee toont hij ook dat er een alternatief is voor klassieke driedelige regering waarmee Leburton compromis des belges wil realiseren.*⁷⁷

In dit artikel werden de opties die Schiltz met de Volksunie wenste te nemen zeer positief benaderd. Ze schreven hem hier een politiek realisme toe en gelijktijdig ontkenden ze ook de veel gehoorde kritiek van opportunisme. Met de zin waarin stond dat dit duidelijk maakte dat de VU niet langer een drukkingsgroep zou zijn maar een volwaardige beleidspartij, duidde men Schiltz ook aan als één van de belangrijkste gangmakers van deze evolutie. Ook deelname aan het beleid, zoals Schiltz voorstond, werd in dit artikel verdedigd met het argument dat een akkoord slechts positief kon uitdraaien als men ook de controle kon bewaren op de uitvoering ervan. Het artikel sloot af met een conclusie die de hele evolutie samenvatte, die de Volksunie aan het doormaken was, namelijk die van oppositiepartij naar volwaardige beleidspartij.

In dezelfde 'Gazet van Antwerpen' van 20 maart '72 stond ook een interview met Schiltz zelf waarin hij nogmaals een pleidooi hield voor Vlaamse frontvorming en zei dat deelname aan de regeringsmacht essentieel was.⁷⁸ Dit mocht wel slechts het resultaat zijn van een doelbewust volgehouden strategie, gepaard aan voldoende machtsvorming. Alleen zo kon deze strategie, volgens hem, tot resultaten leiden.

De interprovinciale kaderdagen op 4 & 5 november 1972 in Hasselt en Waregem stonden volledig in het teken van de toekomst van de partij. Het thema "van oppositie naar alternatief" gaf al aan welke richting men uit wilde. Men wilde niet langer alleen oppositie voeren, maar ook een alternatief zijn voor de traditionele partijen. Hier werd de nieuwe partijstrategie van het participationisme dus voor het eerst ook echt expliciet verwoord. Van der Elst zei dat het voor de VU niet meer volstond om een zweeppartij of pressiegroep te zijn.⁷⁹ Maar in diezelfde periode gebeurde iets zeer vreemd met Van Der Elst. Hij bleef steeds vaker afwezig. Raskin getuigt hierover dat hij na een tijdje niet meer kwam naar fractievergaderingen en commissies en enkel nog naar de belangrijke afspraken ging. Dit zorgde

⁷⁷ (anon.); *kritisch bekeken*; Gazet van Antwerpen; 20 maart '72

⁷⁸ DE WITTE, K.; *CVP-plan is belangrijk politiek feit; VU acht gesprekken over staatstructuur wenselijk*; In: Gazet van Antwerpen; 20 maart '72

⁷⁹ REYNAERT, H.; op. cit. p22

er voor dat Hugo Schiltz nog meer ruimte kreeg om de leiding binnen de partij naar zich toe te trekken.⁸⁰

⁸⁰ documentaire

d) besluit

In mijn probleemstelling gaf ik al aan dat ik het begin van zijn politieke carrière vooral wilde onderzoeken of ik ook in de pers de weerslag vond van zijn steile opmars binnen de Volksunie. Vanaf wanneer duikt Schiltz vaker op in de pers en hoe komt hij daarbij in beeld? Welk belang schrijft de pers hem toe bij de evolutie in de Volksunie en is er sprake van een bepaalde beeldvorming die ook in de rest van zijn loopbaan nog zou spelen?

Voor zijn eerste jaren in de politiek heb ik geen berichtgeving terug gevonden, waarin een interessant beeld van Schiltz geschetst wordt. Dit betekent niet dat ik met zekerheid durf stellen dat die niet bestaat. Wat wel met de nodige zekerheid kan gesteld worden, is dat zowel Schiltz als de Volksunie op dat moment nog geen belangrijke rol spelen in de nationale politiek. Af en toe is er in de pers aandacht voor de partij, waarbij dan vooral verwezen werd naar het feit dat ze volop bezig was met de verdere uitbouw en dat ze kampte met interne tegenstellingen over de te volgen koers.

Naar het einde van de jaren '60 kwam daar verandering in. De actualiteit werd voor een groot deel beheerst door communautaire spanningen en de Volksunie behaalde bij de verkiezingen van '68 haar grootste electorale succes. De partij en haar federalistische programma kon door de traditionele partijen niet langer gewoon genegeerd worden. Ook in de pers zie je de aandacht voor de VU toenemen. Voorlopig was het wel nog voorzitter Van Der Elst die met de meeste aandacht ging lopen. Onder druk van de communautaire partijen begonnen de traditionele partijen te beseffen dat ze de unitaire staat moesten opgeven. Voorzichtig worden dan ook de eerste stappen gezet in de richting van de federalisering van België. Een eerste politiek succes voor de VU, die dit op de politieke agenda hadden geplaatst. Bij het eerste initiatief in die richting, de werkgroep-Eyskens, was Schiltz maar zijdelings betrokken. Gevolg van die beperkte rol is dat hij ook hier nauwelijks in de berichtgeving opduikt.

Na het mislukken van de werkgroep volgde een voorstel van de regering zelf. Bij de stemming in de Senaat verklaarde de VU zich aanvankelijk nog akkoord. Maar gelijdelijk onstond er binnen de partij toch meer verzet en de houding sloeg bij de stemming in de Kamer om. Bij de verklaring van het partijstandpunt zie ik Schiltz voor het eerst een prominente rol spelen in de pers. Dit zal vanaf nu alleen nog maar toenemen.

In de aanloop naar de verkiezingen van '71 trad de Volksunie dan naar buiten met een voorstel om een front te vormen met de andere Vlaamse partijen. Het is Schiltz die het voorstel op een persconferentie uit de doeken kwam doen. Het was duidelijk dat de partij probeerde om uit haar politiek isolement te geraken en een opening te creëren. De liberalen en de socialisten, die de vorige periode nog niet

vergeten waren, wezen dit resoluut af, maar bij de CVP was toch al een kentering waar te nemen, zij het voorzichtig en onder voorbehoud. Sommige artikels noemen Schiltz bij naam, maar allemaal spreken ze toch van een verandering bij de Volksunie. De partij was duidelijk op weg om zich bij de andere partijen aanvaardbaar te maken als gesprekspartner. Schiltz wordt lang niet altijd bij naam genoemd, maar dat er sprake is van een evolutie binnen de partij, daar bestaat eensgezindheid over in de pers, en algemeen wordt aangenomen dat hij een stevige hand heeft in die verandering. Voorlopig werd er niet ingegaan op de voorstellen van de VU, vooral omdat er electorale motieven achter gezocht werden, maar wel werd duidelijk, ook in de berichtgeving, dat als het ooit tot gesprekken zou komen, Schiltz daar een prominente rol zou inspelen.

Bij de verkiezingen ging de Volksunie nog lichtjes vooruit, wat haar nog meer in de belangstelling bracht. Ook Schiltz ging nog een prominentere rol spelen, vooral binnen de partij. Hij slaagde er dan ook in om zijn participationistische visie door de partij aanvaard te krijgen. Zo was hij helemaal klaar om zijn plaats in de nationale politiek op te eisen.

B) voorzitter van de Volksunie

a) Inleiding

In de Volksunie zat men dus met een groot probleem. Het was niet echt duidelijk wie de leiding van de partij nog in handen, aangezien Van der Elst steeds meer afspraken aan zich liet voorbij gaan. Het was duidelijk dat er na 15 jaar Van der Elst en Jorissen nood was aan verjonging. Toch kon men hem als stichter van de partij niet zomaar vervangen. Men ontweek dit probleem door op 8 september 1973 een belangrijke statutenwijziging door te voeren, die eerst nog voorzag in een overgangsregeling tot 1 januari 1976, waardoor er meer functies ontstonden aan de top van de partij. Omdat het partijbestuur een veel te log orgaan was om vlot mee te werken, werd het aantal leden eerst gereduceerd van 21 tot 14 leden. Maar naast de algemeen voorzitter zou ook een voorzitter van het partijbestuur gekozen worden. En ook de algemeen secretaris zou iemand naast zich moeten dulden.⁸¹

Schiltz was misschien wel de meest logische, maar niet de enige kandidaat als voorzitter van het partijbestuur. Ook Raskin had zich gemeld als geïnteresseerde in de post. Daarbij moet wel gezegd worden dat hij dit vooral deed op aandringen van algemeen voorzitter Van der Elst en algemeen secretaris Jorissen. Zij wilden de partij die ze hadden opgebouwd niet zomaar in de handen van Hugo Schiltz leggen. Ten eerste omdat ze niet volledig akkoord waren met de lijn die hij voor de partij had uitgezet, maar waarschijnlijk ook omdat ze vreesden dat hun eigen machtspositie te veel zou worden aangetast.⁸²

De verkiezingen van 10 november 1973 maakten ook duidelijk dat Van der Elst en Jorissen niet alleen stonden met hun bedenkingen bij het idee van Schiltz als voorzitter van de partij. Na drie stemrondes was men er nog niet uit en had geen van beide kandidaten de vereiste meerderheid. Uiteindelijk werd de leeftijd doorslaggevend en werd Schiltz als oudste toch voorzitter van het partijbestuur. Raskin kreeg wel de functie van secretaris.⁸³

Het belangrijke partijcongres van 24 & 25 november 1973 in Oostende werd nu volledig door Schiltz beheerst. Dit was dan ook duidelijk merkbaar aan de congresstekst die uiteindelijk werd aangenomen, want hiermee werd de zogenaamde participacionistische tendens binnen de partij definitief bevestigd. In een inleiding op de congresbesluiten stond te lezen:

⁸¹ REYNAERT, H.; op. cit.

⁸² REYNAERT, H.; op. cit.

⁸³ REYNAERT, H.; op. cit.

1) “ de volksunie wil een Vlaams-nationale beleidspartij zijn die zich tot doel stelt door de verwezenlijking van het federalisme de Vlaamse volkskracht maximaal aan te wenden voor de economische, sociale en culturele ontplooiing van het Vlaamse volk in een federaal Europa, met inachtneming van de algemeen-Nederlandse verbondenheid “

2) “ dientengevolge wil de Volksunie als partij medeverantwoordelijk zijn voor het beleid in het land en wenst zij nogmaals duidelijk de grote trekken te bepalen van een beleid, gericht op meer gelijkheid van kansen, meer rechtvaardigheid en meer democratie”⁸⁴

Dit hield dus een duidelijke bevestiging in van het participationisme en Schiltz wist er op het congres toch een ruime meerderheid van te overtuigen de tekst goed te keuren. Slechts 300 van de 800 stemgerechtigden waren het niet eens met het feit dat de Volksunie een beleidspartij moest worden. Blijkbaar was het participationisme al zodanig bij de Volksunie binnengedrongen dat niemand er zich nog openlijk durfde tegen te kanten.⁸⁵

Schiltz boekte dus een aantal grote successen op een korte periode. In september was hij voorzitter van het partijbestuur geworden, maar in de praktijk zette hij de getroffen regeling vaak naar zijn hand, waardoor hij eigenlijk de enige leider van de partij werd. Hij ging zich ook meer en meer gedragen als de enige voorzitter. Dit kon je ook zien aan de manier waarop hij het partijcongres van 1973 heeft gedomineerd.

Dat Schiltz werkelijk de dagelijkse leiding over nam bleek ook in de aanloop naar de verkiezingen van 1974. Opnieuw waren er in die periode verschillende initiatieven om verandering te brengen in het politieke landschap. Zo was er bijvoorbeeld een initiatief om naar Angelsaksisch model een tweepartijstelsel in België te introduceren en ook pogingen om de communautaire kwestie verder bespreekbaar te maken. Telkens was het Schiltz, al dan niet met een mandaat van zijn partij, die voor de Volksunie bij de besprekingen betrokken was. Opnieuw dook de angst op dat hij de partij zou verkopen, maar Schiltz probeerde de achterban te sussen door de besprekingen in een andere context te plaatsen. Deze dienden namelijk om beweging te krijgen in het politieke spel. Hiermee werden de christendemocraten en liberalen immers verplicht om in hun kaarten te laten kijken. Ook de mogelijkheid van een regering zonder de socialisten werd daarmee voorbereid.

In de aanloop naar de verkiezingen van 10 maart 1974 stond de communautaire problematiek wel in de publieke belangstelling, maar ook de mondiale economische crisis begon zich te laten voelen, dus

⁸⁴ MENU, P.; congresresoluties van de Vlaamse partij. 1 De Volksunie 1955-1993; steunpunt sociopolitiek systeem; Gent; 1994; p155

⁸⁵ RASKIN, E.; op. cit.; p 110

ook die problematiek kreeg veel aandacht. Velen zagen daarin één van de belangrijkste oorzaken voor de electorale achteruitgang van de communautaire partijen. De VU verloor bijna 1%. Door het spel met de zetels wonnen ze er 1 de kamer, wat hun totaal op 22 bracht. In de senaat verloren ze 3 zetels, waardoor er nog 16 VU-senatoren overbleven. Dit betekende het einde van de electorale opmars van de Volksunie.

Door die uitslag werd Schiltz geconfronteerd met een aantal interne problemen. De traditionele verwijten aan zijn adres zoals regeringsgeilheid en het loochenen van de Vlaams-nationale traditie van de partij staken weer de kop op. De partij zou zich ook in ethische kwesties, zoals het abortusvraagstuk, te progressief opgesteld hebben voor de traditionele achterban. Er viel ook te horen dat er aan de top van de partij niet genoeg eensgezindheid was en dat sommigen niet hard genoeg hun best deden om de kiezer duidelijk te maken dat het Volksunieprogramma meer inhield dan de traditionele eis voor federalisme. Toch werd ook van een aantal externe factoren veronderstelt dat ze een rol hadden gespeeld. Zoals eerder vermeld was er de oliecrisis en haar economische gevolgen, maar bijvoorbeeld ook het feit dat de VU niet langer het monopolie had op Vlaamsgezinde standpunten, want ook andere partijen begonnen zich meer en meer in die richting te uiten. Deze groeiende aandacht bij de andere partijen stond haaks op het feit dat steeds meer traditionele Vlaamse eisen ingewilligd waren en van een echte Vlaamse achteruitstelling geen sprake meer was.

b) eerste gesprekken van gemeenschap tot gemeenschap (1974)

De politieke kaarten waren door de kiezer niet eenvoudig geschud. Na verkennende gesprekken bleek een rooms-rode regering en een tripartiete niet tot de mogelijkheden te behoren. Dus bleven er maar twee mogelijke formules over. Ofwel kwam er een rooms-blauwe minderheidskabinet, ofwel werd er met behulp van de communautaire partijen een meerderheid gezocht. Naar verluid was vooral PVV-voorzitter Grootjans, na eerdere verkennende gesprekken met Schiltz, voor de tweede optie gewonnen. Op 15 april besloot het partijbestuur na een spoedvergadering om aan de gesprekken deel te nemen. Zo kwam het dat op 19 en 20 april een volksuniedelegatie, bestaande uit Schiltz, Van der Elst en Jorissen, deel nam aan de eerste gesprekken van gemeenschap tot gemeenschap. Plaats van de afspraak was Steenokkerzeel. Tijdens die onderhandelingen bleek een akkoord over de gewestvorming en de amnestie tot de mogelijkheden te behoren, maar eens te meer bleek het probleem rond Brussel en haar begrenzing onoverkomelijk. Omdat vooraf was afgesproken dat er slecht een akkoord zou zijn, wanneer op alle punten overeenstemming was bereikt, sprongen de onderhandelingen af. Toch wilde Schiltz niet van een mislukking spreken, want op een aantal essentiële punten hadden de Vlaamse vertegenwoordigers een voorbeeld genomen aan hun Franstalige collega's en een blok gevormd.

De onderhandelaars van de Volksunie bleven de steun van de partijraad genieten omdat er duidelijk gesteld was dat het conclaaf van Steenokkerzeel als een eerste fase beschouwd diende te worden. Verdere gesprekken werden in het vooruitzicht geplaatst. Die geruststelling was nodig, want op een aantal belangrijke punten uit het partijprogramma waren stevige toegevingen gedaan. Zo was er bij de mogelijke regeling voor het aanslepende amnestieprobleem geen rekening gehouden met het voorstel van de VU om de gewestraden elk bevoegd te maken voor het uitwerken van een eigen regeling. In Steenokkerzeel werd ook over een drieledige gewestvorming gepraat, terwijl Brussel volgens het officiële Volksuniestandpunt enkel een aangepast statuut moest krijgen en geen erkenning als volwaardig gewest.

Omdat een vervolg aan de dialoog van gemeenschap tot gemeenschap naar latere datum was verschoven, vormde Tindemans alvast een minderheidskabinet met de liberalen. Door de onthouding van de VU en het RW kon deze regering ook in het parlement op voldoende steun rekenen. Schiltz zelf zei hierover: " Wij kunnen overwegen deze regering te laten bestaan, de tijd die nodig is om uit te maken of het gesprek van Steenokkerzeel kan worden voltooid. Maar dit moet binnen de kortst mogelijke tijd gebeuren. Kort is voor ons kort, wat betekent dat dit gesprek voor de zomer moet worden voltooid. Als men dacht het communautaire probleem in het kasteel van Ham te

Steenokkerzeel in vierentwintig uur te kunnen oplossen, dan hoeft men er nu plotseling weer geen maanden van de maken.”⁸⁶

De voorwaarde die de Volksunie dus had gesteld was dat de gesprekken over eventuele regeringsuitbreiding snel werden verder gezet en aan dat verzoek werd op 31 mei gevolg gegeven. Enkele dagen later kwamen er nog twee dagen van intensieve besprekingen. Toch bleek het een maat voor niets te zijn, want een akkoord werd onmogelijk toen het FDF eisen stelde die voor de Vlamingen onaanvaardbaar waren. Het gevolg was dat het FDF niet langer tot de regering wenste toe te treden. Daarop stelde het RW een veto tegen de Volksunie. Zij wilden niet in een regering met de Volksunie zonder het FDF. Schiltz ging er verkeerdelijk vanuit dat de andere Vlaamse partijen dit nooit zouden aanvaarden, want op 11 juni kwam het toch tot een beperkte regeringsuitbreiding met het enkel het RW.

‘De Standaard’ van 11 juni ’74 kopte *“Vandaag voor het eerst federalisten in de regering”*. *“Nadat premier Tindemans in de nacht van zondag op maandag had aangekondigd dat het tussen de regeringspartijen en het RW tot een akkoord was gekomen over een nieuw regeerprogramma voor een verruimde regering hebben de partijleiders gisteren opnieuw plaats genomen aan de onderhandelingstafel om de definitieve tekst goed te keuren.”*⁸⁷

In het artikel werd geen woord gerept over de Volksunie of Schiltz, maar wat niet aan duidelijkheid overliet, was de foto van Schiltz voor de deur van de ambtswoning van de premier met het onderschrift: *“tevergeefs bellen aan de ambtswoning van Tindemans”*. Dergelijke onderschriften waren natuurlijk veelzeggend. De ‘tevergeefs’ bijvoorbeeld insinueerde dat Schiltz er veel voor zou over gehad hebben om in de regering te komen. Uit de partij klonken gelijkaardige kritische geluiden.

‘De Standaard’ van 14 juni ’74 wijdde een artikel aan het kamerdebat, dat vooraf ging aan de vertrouwensstemming voor de nieuwe regering. De titel luidde *“Kamerdebat over regering Tindemans bis”*, maar de ondertitel citeerde Schiltz: *“Perin beledigde het Vlaamse volk”*. In het artikel stond: *“Het kamerdebat begon met een oppositietoespraak van H. Schiltz. Hij maakte grote indruk en hij slaagde erin het vrij geblaseerde publiek in de kamer even te ontroeren.*

(...)We zijn tot het uiterste van onze mogelijkheden gegaan als er uiteindelijk toch geen akkoord kwam is dat niet de schuld van de Volksunie en evenmin van de andere Vlaamse partijen maar van het FDF We hebben het ongelooflijke meegemaakt dat een partij uit het Waalse land een veto heeft uitgesproken tegen een partij uit het Vlaamse land.

(...)Beseft ge dan niet dat ge de Vlaamse gemeenschap beledigd hebt.

(...)Mijn diepere zorg is dat dit veto aanvaard werd door Tindemans, Grootjans en Martens

(...)Tindemans uw kapitulatie was gevaarlijk want het heeft de geest van Steenokkerzeel in het gedrang gebracht en het Vlaams front doorbroken

*(...)Wij kunnen aan deze regering ons vertrouwen niet meer schenken.”*⁸⁸

⁸⁶ DE CLERCK, L.; Volksunie: geen waterdragers van de conservatieven. In: De Vlaamse Elsevier; 29 april 1974, p4 overgenomen uit thesis

⁸⁷ (anon.); *Vandaag voor het eerst federalisten in de regering*; In: De Standaard; 11 juni ’74

⁸⁸ (anon.); *Kamerdebat over regering Tindemans bis*; In: De Standaard; 14 juni ’74

Het eerste stukje getuigde van het retorische talent van Schiltz. Hij verstond als geen ander de kunst om voor een publiek te spreken en dat ook te begeisteren. Nochtans is het parlement geen gemakkelijk publiek om iets bij los te weken. Zijn belangrijkste boodschap was natuurlijk het feit dat de Volksunie de regering niet langer steunde. Tijdens de vertrouwensstemmingen in de kamer op 15 juni en in de senaat op 18 juni stemde de VU dan ook tegen. Maar er was meer dat hem van het hart moest. Hij kon het niet aanvaarden dat het mogelijk was dat een partij uit het Franstalige landsgedeelde bepaalde wie het Nederlands sprekende gedeelte van de bevolking zou vertegenwoordigen in de federale regering. Hoe kon het dat de minderheid van de bevolking de meerderheid iets kon opdringen. Hij beschouwde het als belediging aan het hele Vlaamse volk. Hij voegde er ook uitdrukkelijk aan toe dat hen niets te verwijten viel. Zij waren immers tot het uiterste hen mogelijkheden gegaan, volgens sommige binnen de partij zelfs veel te ver. Verdere toegevingen konden onmogelijk gedaan worden. Daarmee toonde hij aan dat hij niet ten alle prijzen in een regering wilde stappen. En dit in tegenstelling tot andere Vlaamse politici, waarbij hij niet terug schrok om ze ook bij naam te noemen, die deze manier van handelen aanvaard hadden en daarmee het Vlaamse front, dat in Steenokkerzeel was ontstaan, opbliezen. Volgens hem plaatsen zij deelname aan de regering dus wel boven de belangen van de Vlaamse gemeenschap.

In de 'De Standaard' van 6 en 7 juli '74 stond een vraaggesprek tussen Manu Ruys en Hugo Schiltz onder de titel *"federalisme is belangrijker dan (papieren) Vlaams front"* waarin de ze de voorgaande periode bespraken. In zijn inleiding schreef Ruys: *"De Volksunie heeft dezer dagen een belangrijke koerswijziging uitgevoerd. Diep ontgoocheld over de mislukking van onderhandelingen waarvan een communautair akkoord en deelneming aan de regering werd verwacht, is de VU-leiding teruggekeerd naar een harde oppositiestrategie. Algemeen voorzitter Van der Elst heeft donderdag verklaard dat het Vlaams front van CVP, PVV en VU niet meer bestaat. In het parlementaire debat over het regeringsontwerp op de gewestvorming zal de Volksunie radicaal neen stemmen. Toch blijven in de partij uiteenlopende strekkingen merkbaar. Lode Claes schrijft dat de Volksunie zich heeft losgemaakt van de Vlaamse pressiegroepen en voortaan een eigen weg zal bewandelen. Vanhaegendoren werkt een plan voor Brussel uit, dat hij opvat als een vergelijk, waarmee de Franssprekenden kunnen instemmen, maar wordt virtueel gedesavoueed door de eigen partijleiding. Wij vonden het daarom nuttig ook een gesprek te brengen met kamerlid Hugo Schiltz, voorzitter van het partijbestuur, die zwaar heeft doorgewogen op de recente besluitvorming in de Volksunie."*⁸⁹

Ruys stelde dus vast dat de Volksunie terug in de omgekeerde richting evolueerde. Bijna was de partij een beleidspartij geworden, maar door de mislukking keerde ze terug naar haar oude rol van oppositiepartij. Hij gaf ook aan welke stijl hij verwachtte dat ze daarbij zouden hanteren. Onder andere door te stellen dat ze niet zomaar tegen zouden zijn, maar radicaal neen zouden stemmen. Hij beklemtoonde ook dat voor de VU het Vlaams front dood was. Maar hij wees ook naar de verdeeldheid binnen de partij. Verschillende personen kwamen met persoonlijke initiatieven naar buiten zonder daarvoor de steun van de partij te hebben gekregen. Naar de buitenwereld is het

⁸⁹ RUYS, M.; *Federalisme is belangrijker dan (papieren) Vlaams front*; In: De Standaard; 6 juli '74

natuurlijk altijd een slecht signaal als een partij openlijk één van zijn leden moet terug fluiten. Schiltz mocht tekst en uitleg komen geven bij de ontwikkelingen omdat hij werd beschouwd als degene die de partijlijn grotendeels had uitgezet.

Daarna deed Schiltz een aantal belangrijke uitspraken in dit artikel: *“Tijdens dat kamerdebat heeft de VU gevraagd dat, nog voor de stemming over een ontwerp op de voorlopige gewestvorming, opnieuw overleg zou worden gepleegd onder alle partijen, die op het conclaaf van Steenokkerzeel aanwezig waren.”*

“De Volksunie was bereid haar welwillende neutraliteit te handhaven tot in oktober. Inmiddels had men kunnen proberen de PSC en het RW te laten afkoelen.

Een eensgezinde Vlaamse weigering om het veto van Perin te ondergaan, had vermoedelijk meer effect gehad dan de vlugge toegeving, die de Walen eens te meer gesterkt heeft in de overtuiging, dat hun chantage steeds zal werken.”

“Voor de Volksunie ging het alleszins slechts om een overgang naar een radicaler federalisme. Omdat wij niet willen toegeven aan de dwaze eisen van de Franstalige Brusselaars, is de discussie nooit helemaal voltooid. Bovendien maakt het een heel verschil uit, of de VU al dan niet betrokken is bij de concrete formulering van de teksten en hun toepassing.

De VU werd nog maar pas buiten spel geplaatst, of de regering komt te voorschijn met teksten, die reeds heel wat minder gunstig zijn dan de “verworvenheden” van Steenokkerzeel.”

“ik was te Steenokkerzeel aanwezig en ik kan verzekeren, dat de waarborgen die de Vlamingen daar hadden bekomen, wat betreft hun aanwezigheid en hun macht in het Brusselse gewest, helemaal anders waren. Van die waarborgen is weinig of niets overgebleven, nu de Volksunie niet mede heeft opgesteld. In feite wordt Steenokkerzeel verloochend”

“Wat wij met de grondwetsherziening hebben ervaren, moet nu toch stilletjes aan gaan doordringen. Ook daar werd hoog opgegeven met zg. winstpunten. Maar wij gaven er hoofdtroeven prijs, in ruil voor papiereninstellingen zonder macht. Dat de grendels, die toen de andere partijen werden aanvaard, thans wel degelijk werken, heeft men de laatste maanden kunnen merken.”

“een Vlaams front heeft maar zin, wanneer men een serieus federalisme met twee wil uitdenken en afdwingen. Tegenover de grendels kunnen wij alleen een radicale wil plaatsen, gericht op de juiste doeleinden.”

“Zolang de socialistische leiders verklaren, dat zij fier zijn geen flamingant te heten, en hun partij een unitair bolwerk blijft, zie ik niet goed, welke rol zij hierbij kunnen spelen. Maar misschien komt er ook bij hen ooit wel eens verandering. De druk van de Volksunie dwong de CVP in federalistische richting. Wij hebben ook de “Pest Voor Vlaanderen” kunnen ontsmetten. Waarom zouden wij er niet in slagen uiteindelijk ook de BSP in beweging te krijgen? Dan zou een ruimer Vlaams front mogelijk worden. Dat heeft echter slechts zin, ik herhaal het, wanneer het niet capituleert voor Waalse of Brusselse veto's.”⁹⁰

Met zijn eerste uitspraak over de periode waarin de Volksunie toch nog gepoogd had om het Vlaams front weer te herstellen wilde hij aantonen dat het niet de keuze van de VU, en zeker ook niet van hem, was om terug te keren naar haar rol van oppositiepartij. De omstandigheden hadden er hen toe gedwongen. De andere Vlaamse partijen hadden een zware fout gemaakt door zo snel toe te geven. Zeker omdat volgens hem nog niet alle mogelijkheden waren afgesloten. Over het onderhandelde voorstel zei hij dat het slechts om een stap in de richting van het federalisme ging en dat er ook nooit een definitief akkoord was bereikt. Wat hij in dat stukje eigenlijk doet, is zich in dekken tegen het mogelijke verwijt dat hij veel te ver was gegaan in zijn toegevingen. Hij wilde vooral zeer duidelijk

⁹⁰ RUYS, M.; *Federalisme is belangrijker dan (papieren) Vlaams front*; In: De Standaard; 6 juli '74

stellen dat de Volksunie geen verantwoordelijkheid droeg voor beslissingen die de nieuwe regering zou nemen. Deze zouden er immers compleet anders uitzien, mocht de partij er inspraak in hebben gehad. Hij stelde zich ook nog altijd serieuze vragen bij de zogenaamde verworvenheden uit de vorige staats hervorming en vooral bij de prijs die er was voor betaald. Uit dit artikel blijkt ook Schiltz iemand was die bij zijn standpunt bleef, want hij herhaalde nogmaals zijn oproep tot Vlaams frontvorming, maar plaatste er wel de kanttekening bij dat een front slechts zin had als er effectief aan vast gehouden werd. Ten slotte wilde hij ook nog op de verdienste wijzen van zijn partij, want het was volgens hem onder de druk van de Volksunie dat er iets beginnen bewegen is in Vlaanderen. Hij stelde vast dat de rol van de VU daarbij nog niet was uitgespeeld. De Volksunie zou dus ook in de toekomst een belangrijke rol blijven spelen.

In Steenokkerzeel nam Schiltz de touwtjes van zijn partij in handen. Of hij woog zwaar door bij de besluitvorming van de Volksunie, zoals Manu Ruys het verwoorde in de inleiding op zijn interview met Schiltz. In 'De Standaard' was het ook hij die veel betekend "tevergeefs" stond te bellen aan de ambtswoning van Tindemans. Een eerste maal had hij nog de toestemming gekregen om verdere gesprekken af te wachten en had de partij zich onthouden bij de vertrouwensstemming. Uiteindelijk werd hij buitenspel gezet door het FDF en het RW en belande de VU toch in de oppositie. Door zo ver mee te gaan in de onderhandelingen vocht hij steeds meer met een imago van regeringsgeilheid en machtsbelustheid, dat gevoed werd door gemor binnen de partij en berichten in de pers. Maar het afspringen van de onderhandelingen en de chantage van het RW boden hem enigszins de kans zijn radicaal imago terug te winnen. In de interviews die er op volgen neemt hij dan ook al een oppositierol op zich. Beslissingen van een regering met de VU zouden er beslist anders uit zien, dan de beslissingen die nu werden voorbereid. Ook de kopstukken van de andere Vlaamse partijen, die gezwicht waren voor het Waalse veto, kregen een veeg uit de pan. Verder was het ook zaak om de partij in te dekken en de verantwoordelijkheid voor het mislukken van de onderhandelingen van zich af te schuiven. De Volksunie viel niets te verwijten, want zij waren tot het uiterste gegaan. De schuld werd bij Perin en het RW gelegd want die hadden met hun veto tegen de VU het hele Vlaamse volk beledigt, zoals Schiltz met veel zin voor dramatiek in de kamer ging meedelen. We krijgen Schiltz hier dus te zien als een politicus die de leiding van zijn partij in handen neemt en op zoek gaat naar een manier om de staat te hervormen en de VU in de regering te krijgen, maar tegelijk vecht met een beeld dat hij daartoe alles bereid is te doen.

c) geheime gesprekken en toegevingen & verkiezing tot voorzitter van de VU

In de voorgaande periode was er op vlak van de staats Hervorming dus geen vooruitgang geboekt. Er werd dan ook naar verschillende manieren gezocht, waarop er wel schot in de zaak zou kunnen komen. Schiltz van zijn kant zocht contact met Lucien Outers van het FDF. Op vakantie in het Zuiden van Frankrijk kwam het tot informele gesprekken tussen beide, waarbij gezocht werd naar oplossingen die voor beide partijen min of meer aanvaardbaar zou zijn. Toen de pers lucht kreeg van deze ontmoeting en er vragen werden gesteld, ontkende Schiltz en hield hij zich in sluijer van geheimzinnigheid. Vanuit de partij kwam een officiële persmededeling waarin met klem werd gesteld dat de partij geen aparte onderhandelingen voerde met het FDF of andere partijen. Dergelijke contacten lagen immers zeer gevoelig binnen de partij, waarin nog steeds zeer veel wrevel bestond over de toegevingen die al dan niet in Steenokkerzeel aan de Franstaligen zouden gedaan zijn. Onder andere het feit of de onderhandelaars hadden ingestemd met het inschrijvingsrecht, was voer voor discussie. Enkele dagen later moest Schiltz dan toch toegeven dat hij met Outers gesproken had, maar hij hield het op een vriendschappelijke ontmoeting. Hoe dan ook waren deze gesprekken op niets uitgedraaid en was het duidelijk geworden dat een regeringsuitbreiding met de VU en FDF niet meer mogelijk was. Schiltz verklaarde dan ook dat de Volksunie vanaf nu haar rol als oppositiepartij op zich zou nemen.

Ook bij de Franstalige krant 'Le Soir' vroeg men zich af hoe het nu verder moest met de staats Hervorming. Daarom startte de krant in juni 1975 met een reeks interviews door Jacques van Solinge, waarin men op zoek ging naar een antwoord op deze vraag. De eerste die aan de beurt kwam was Willy Claes, die het standpunt van de Vlaamse socialisten uit de doeken mocht komen doen. Na hem volgden nog De Keersmaeker (CVP), Kempinaire (PVV), Nothomb (PSC), Hurez (PSB), Gendebien (RW), en uiteindelijk mocht Jeunehomme van de PLP het rijtje komen sluiten. Schiltz was daar tussen als derde aan de beurt gekomen.

In 'Le Soir' van 20 juni 1975 verscheen onder de titel "*Un nouveau gouvernement pour reprendre la dialogue communautaire*" het volgende interview: "*Après MM. Claes et De Keersmaeker, c'est au tour de M. Hugo Schiltz de dire son sentiment sur la question. Ses propos son importants dans le mesure où ils présentent les thèses d'un parti dit communautaire puisque l'apaisement des passions dépend logiquement d'une solution rencontrant l'agrément de ces partis.*"

M. Schiltz, 47 ans, docteur en droit et licencié en sciences économiques de la KUL, député d'Anvers, est président du comité directeur de la Volksunie. A ce titre, il s'est efforcé de donner une image moderne et dynamique du mouvement nationaliste flamand. Voici les réponses fournies par M. Schiltz aux question que nous lui avons posées :

Quelles sont les conditions fixées par votre parti pour la reprise du dialogue de communauté à communauté ?

La reprise de ce dialogue n'a de sens que dans le cadre de la formation d'un nouveau gouvernement. Il ne faut pas demander aux partis de jouer cartes sur table sans leur permettre de discuter du pouvoir. D'autant plus que, chaque jour apporte la preuve que les partis de la majorité ne peuvent et ne veulent rien faire en dehors du cadre de l'accord gouvernemental.

(...) Sur quelles bases devrait s'engager ce nouveau dialogue de communauté à communauté?

Il ne faut reprendre les négociations que si elles ont des chances d'aboutir, que si chacun a de bonnes raisons de croire qu'un accord est possible. Il faut donc que tous les interlocuteurs adoptent une attitude constructive.

Or, il est évident que l'attitude du FDF ne nous incite pas à l'optimisme et nous nous posons la question de savoir s'il sera jamais possible de s'entendre avec ce parti. Nous avons tenté l'expérience, à Steenokkerzeel et à l'hôtel de la rue Lambermont. Ce fut un échec parce que les dirigeants du FDF n'ont pas osé prendre leurs responsabilités vis-à-vis de leurs militants de base.

Une seconde expérience serait désastreuse si elle devait déboucher sur un échec. Il faut donc élaborer une formule susceptible de réunir la majorité des dieux tiers.

(...) Considérez-vous la régionalisation préparatoire, née de la loi du 1er août 1974, comme une base de discussion valable ?

Certainement pas. Le seul mérite de cette loi est de permettre un apprentissage de la régionalisation et du fédéralisme sur un plan budgétaire et administratif. Mais la législation à laquelle MM. Périn et Vandekerckhove ont attaché leurs noms est inacceptable parce qu'elle ouvre la voie à un fédéralisme à trois, sans interpénétration des communautés et des régions.

Vous restez donc irréductiblement attachés à l'idée d'un fédéralisme à deux ?

Bien sûr. Et nous ne voyons pas en quoi les intérêts régionaux de Bruxelles seraient moins bien sauvegardés dans le système que nous préconisons. Nous ne comprenons pas non plus pourquoi nombre de Bruxelles n'osent pas choisir entre les communautés française et néerlandaise.

(...) Et l'avenir du pays ?

Personne n'a intérêt à dynamiter le fait belge. Le séparatisme est une chimère. Aucun homme politique intelligent ne peut y penser sérieusement. Il est cependant à craindre que ce sentiment utopique ne se développe si l'on continue à laisser pourrir les problèmes.

*Et ce n'est, certes, pas en barrant la route au fédéralisme qu'on combattra l'idée du séparatisme.*⁹¹

Een eerste belangrijke vaststelling is uiteraard dat Schiltz de visie van zijn partij mocht komen uiteenzetten. Niettegenstaande Van der Elst nog steeds officieel voorzitter was van de Volksunie en hij slechts voorzitter van het partijbestuur, was blijkbaar ook aan Franstalige zijde duidelijk dat hij de facto de leider van zijn partij was en dat men voor een uitéénzetting van het Volksuniestandpunt bij hem moest aankloppen. In de inleiding op zijn interview wordt ook aangegeven dat hij er in geslaagd is om de Vlaams-nationalistische beweging een modern en dynamisch imago te geven, wat duidelijk een erkenning van zijn verdienste inhoudt, ook aan Franstalige zijde. In het interview zelf geeft hij aan dat een herneming van de gesprekken van gemeenschap tot gemeenschap enkel zin hebben in het kader van een regeringsvorming en als alle deelnemers ook effectief bereid zijn om constructief mee te werken aan het zoeken naar oplossingen, die voor alle partijen aanvaardbaar zijn. Een tweede Steenokkerzeel, dat strandde op voor de Vlamingen onaanvaardbare eisen van het FDF, wil hij nooit meer mee maken. Verder maakt hij nog duidelijk dat de Volksunie naar oplossingen blijft zoeken binnen het denkkader van een tweeledig federalisme. Tot slot heeft hij ook nog geruststellende woorden voor mensen aan de andere kant van de taalgrens, die vrezen voor de toekomst van het land. Het land opblazen is voor de Volksunie geen optie en het beste wapen om het separatisme mee te bestrijden, is volgens hem het federalisme.

⁹¹ (anon.); *Un nouvel gouvernement pour reprendre la dialogue communautaire*; In; Le Soir; 20 juni '75

Enkele maanden later was de verdere staats hervorming opnieuw onderwerp van een hevige polemiek in de pers. Oorzaak waren de uitlatingen van PVV-voorzitter Frans Grootjans.

De start in de kranten kwam er op 26 september 1975 door een artikel van de hand van E. Van Cauwelaert in de 'Het Volk' onder de titel " *Verrassende verklaring van PVV-voorzitter; Heeft de dialoog van Steenokkerzeel nooit opgehouden?* ". De rest van het artikel ging als volgt: " *Vorige woensdagavond, in het BRT-journaal van kwart voor acht, werd PVV-voorzitter Frans Grootjans kort geïnterviewd door de BRT-journalist Jan Keuleers. Frans Grootjans heeft bij die gelegenheid enkele verklaringen afgelegd, die in politieke kringen zekere sensatie zullen verwekken. Inderdaad, terwijl eerste minister Tindemans onlangs suggereerde de dialoog van gemeenschap tot gemeenschap herop te nemen (waaruit men mocht opmaken dat de dialoog sedert Steenokkerzeel onderbroken was) verklaarde de PVV-voorzitter "dat de gesprekken van Steenokkerzeel, zij het op discrete manier, al werden hernomen, heel het vorige jaar hebben voort geduurd als ook in de vorige maanden, zodat men heel dicht is genaderd op het punt waar een overeenkomst tussen de gemeenschappen mogelijk is, overeenkomst waarachter belangrijke politieke personaliteiten zich kunnen op stellen".*

De PVV-voorzitter legde er wel de nadruk op dat het om een overeenkomst "onder personaliteiten", maar niet onder partijen gaat. Dit onderscheid ontging de BRT-journalist niet en hij vroeg om nader uitleg. Frans Grootjans verduidelijkte wat hij bedoelde met "belangrijke personaliteiten". Hij bedoelde, naar hij zei, "mensen die in hun partij heel wat invloed hebben en waarvan dus mag worden verondersteld dat zij in staat zijn hun politieke vrienden te overhalen om zich bij een gebeurlijk akkoord aan te sluiten".

PVV-voorzitter Frans Grootjans voegde er evenwel aan toe "dat de BSP bij de dialoog niet werd betrokken omdat zij dergelijke gesprekken van gemeenschap tot gemeenschap heeft afgewezen". Desondanks is de PVV-voorzitter ervan overtuigd dat voor een eventuele overeenkomst onder de gemeenschappen een grondwettelijke meerderheid in kamer en senaat haalbaar is, wel te verstaan op voorwaarde dat de hoger bedoelde "invloedrijke personaliteiten" hun politieke vrienden kunnen overreden.

Tot daar Frans Grootjans die wij getracht hebben zo getrouw mogelijk te citeren.

Sensationeel en verrassend is deze onthulling ongetwijfeld. Niet enkel omdat zij een sluier oplicht van wat er zich al die tijd achter de schermen van het politieke toneel heeft afgespeeld, vermoedelijk buiten de regering om, maar ook omdat ons zelfs al een nakende ontknoping wordt aangekondigd die in de twee wetgevende kamers op een grondwettelijke meerderheid zou kunnen rekenen! Dat dit laatste mogelijk zou zijn zonder de socialisten, inzonderheid de Waalse socialisten, erbij te betrekken, laat allerlei veronderstellingen toe.

Hoe dan ook, de onthullingen van de PVV-voorzitter schijnt erop te wijzen dat de stilaan naderende gemeenteraadsverkiezingen (oktober 1976) niet iedereen beletten pogingen te doen om toch nog belangrijk positief werk te verrichten.

Natuurlijk het valt af te wachten of het optimisme van Frans Grootjans gewettigd is, of het niet een wensdroom zal geweest zijn. Onze nieuwsgierigheid heeft Grootjans alleszins opgewekt!"⁹²

De verklaringen van Grootjans kwamen, zoals uit dit artikel valt af te leiden, bij de politieke commentatoren als een verrassing aan. Niet alleen waren de gesprekken in het geheim verder gezet, men was er ook al zo ver mee gevorderd dat er een akkoord in het verschiet leek. Dat dit akkoord zonder socialisten zou zijn bereikt, impliceert natuurlijk dat de communautaire partijen betrokken zijn bij het opzet. Verder is dit artikel maar een eerste reactie op een aantal uitspraken tijdens een tv-interview. Toch doen het feit dat de communautaire partijen, en dus de Volksunie, betrokken partij zijn en dat er belangrijke personaliteiten achter het voorstel zitten, het vermoeden rijzen dat ook Schiltz erbij betrokken zal zijn. Namen worden er echter in dit eerste artikel niet genoemd. De

⁹² VAN CAUWELAERT, E.; *Verrassende verklaring van PVV-voorzitter*; In: Het Volk; 26 september '75

slotbemerking van de auteur waarin hij zich de vraag stelt of Grootjans niet al te optimistisch en voortvarend is, zou als snel niet uit de lucht gegrepen blijken.

De polemiek ging enkele dagen later, begin oktober, verder met een artikel van Frans Van Erps in 'De Nieuwe Gids' getiteld "*Grootjans liet steken vallen*". Verder stond er te lezen: *De Antwerpse PVV-voorzitter Frans Grootjans, zal zich wel hebben afgevraagd door welke boze geest hij geïnspireerd was, de dag dat hij ging praten over de voortzetting van het gesprek van Steenokkerzeel. Waarom hij, nu al een tiental dagen geleden, plots ruchtbaarheid ging geven aan contacten die over de communautaire en partijpolitieke grenzen heen, werden gevoerd, is nog steeds niet duidelijk. Wat hij er precies mee beoogde weet men dus nog niet, maar wel kent men het resultaat ervan. En dat is niet bemoedigend voor iemand als Grootjans die beslist voorstander is van de dialoog tussen de gemeenschappen.*

Grootjans' verklaring verraste de politieke wereld, met uitzondering van degenen die wisten waarop hij doelde, en die bleken dan veeleer in verlegenheid te zijn gebracht. In elk geval bleken ze niet opgetogen. Hun verveeld zwijgen daagde Grootjans uit om zich nader te verklaren. De deelnemers aan de geheime gesprekken vertegenwoordigden de verschillende partijen, met uitzondering van de socialistische, ze zijn mannen van gestalte, hebben hun gesprekken afgerond en aan het papier toevertrouwd.

Maar sedert deze precisering zijn de tongen losser gaan geworden en de betekenis van Grootjans' gesprekken is daardoor verwaterd. Tot ondubbelzinnige logenstraffing is nog niemand overgegaan. Maar als Grootjans' aankondiging nog overeind blijft dan is dit vooral te danken aan een – misschien wel opzettelijke – verwarring tussen twee soorten van contacten. De ene los van de andere, maar beide handelend over communautaire problemen. Zo is het dusver uitgelekt dat de staatssecretarissen van RW, Moreau en Knoops, nooit opgehouden hebben met de Brusselse VU-senator Lode Claes voort te doen bomen over de verzuchtingen in de respectieve communautaire partijen waarvoor men te Steenokkerzeel en in de Lambermontstraat nog geen antwoord had gevonden, hoe dicht men er ook bij is geweest. De FDF'ers Outers en Defosset en PVV-PLP'ers zouden erbij betrokken zijn. Ze brachten het zelfs tot een rapport en de RW'ers zorgden voor een doorverbinding met hun eerste minister. De deelnemer van Volksunie aan dit gesprek zou aan zijn kant minder geluk hebben. De Standaard kondigde aan dat hij morgen door zijn partijbureau zal worden gehoord en afgekeurd. Wat hij dan aan Grootjans te danken heeft. Het lijkt geen twijfel dat deze contacten op een toenadering op sommige standpunten zijn uitgelopen. Als ze het echter niet verder hebben geschopt dan totnogtoe is onthuld, dan is het toch maar een zeer schuchter begin van een dialoog tussen de gemeenschappen geweest. Premier Tindemans zelf gewaagt van "denk oefeningen". Van een heel andere aard is een gesprek dat sommigen zich nu ook menen te herinneren of hebben ontdekt. Op het niveau van de studiediensten van de CVP, PVV en VU werden gesprekken gevoerd tot voorbereiding van een eventuele grondwetsherziening. Vanzelfsprekend met de instemming van de partijvoorzitters. Ook deze confrontatie aan Vlaamse zijde zou nu zijn afgerond, in zover dat men een bijeenkomst van de drie betrokken partijvoorzitters voor vandaag had gepland. Maar ingevolge de voortijdige verklaringen van Grootjans zou een voorbereidende ontmoeting tussen Martens en Van der Elst zijn afgelast. Dit beraad was nog niet tot de Vlaamse socialisten doorgetrokken, maar de bedoeling was voor te proberen ook BSP-voorzitter Claes voor een algemeen Vlaams standpunt te winnen.

Men is er nu getuige van dat sedert Grootjans allusies maakte aan een voortgezet gesprek tussen de gemeenschappen, de partijvoorzitters zich nu naar buiten willen distantieren van welk danig initiatief. En nochtans weet men stellig dat Grootjans verwachtingen bouwt op het welslagen van een nieuwe dialoog (al of niet een voortzetting van in stilte aangehouden gesprekken).

Vooreerst predikt hij een grondwetsherziening om de sedert enkele jaren ondernomen staatshervorming in een definitief stadium te brengen en meteen versobering en orde te scheppen onder de elkaar overlappende nieuwe instellingen.

Iedereen kan wel gewonnen worden voor het doel dat de PVV-voorzitter hier nastreeft. Maar er zal wel ongerustheid in de Vlaamse opinie ontstaan wanneer zou blijken dat, voor de oplossing van het knelpunt Brussel, de beperking van de agglomeratie tot de 19 gemeenten op de helling wordt geplaatst (een volksraadpleging in de gemeenten rond Brussel over vijf jaar en ondertussen een godsvrede).

Een andere aansporing is voor Grootjans, dat het gesprek onder communautaire partijen de toenadering tussen de niet-socialistische formaties bevorderd. Hij noemt zich graag de vader van de huidige regering en hij heeft ook redenen om deze coalitie zo lang mogelijk te laten duren. De socialisten willen niet tot een driedelige regering toetreden en verkiezen de CVP als regeringspartner. Van hun kant steken de Waalse christendemocraten niet onder stoelen of banken waarnaar hun voorkeur gaat, ook niet terwijl ze met de PVV in de regering zitten. Onlangs schudde de socialist Leburton nog aan deze boom en, hoe onhandig ook, hij zorgde voor beroering. In die richting gaat men zoeken naar een uitleg voor de onverwachte verklaringen van Grootjans. Begrijpelijk? Ongetwijfeld. Maar niettemin erg onbesuisd. Want waar staat Grootjans met zijn berekeningen als nu zou blijken dat zijn voortijdige mededelingen de kansen op welslagen verminderd, zoniet verbod hebben? wanneer men scherven gaat lijmen klimt men niet op een stoel.”⁹³

Dit artikel begon net als het vorige met een poging om de motieven achter de onthullingen van Grootjans te achterhalen. Ook deze auteur ziet er niet echt klaar in, maar over de gevolgen ervan is er ondertussen wel meer duidelijkheid ontstaan. De politieke wereld reageerde verast en de betrokkenen huldten zich in stilzwijgen. Het feit dat op dat moment nog niemand overgegaan was tot een reactie of een ontkenning, was vooral te danken aan de verwarring die op dat moment nog bestond rond de verschillende initiatieven die, al dan niet los van elkaar, waren genomen. Over het eerste initiatief, waarbij voor de Volksunie Lode Claes was betrokken, werd al gezegd dat het door partijbestuur zou worden afgekeurd, nog voor die beslissing ook effectief was genomen. Over het tweede initiatief, dat uitging van de studiediensten van de grote Vlaamse partijen, was er minder duidelijkheid over de afloop. Van belang is vooral dat hier expliciet werd bij vermeld dat de partijvoorzitters van dit initiatief op de hoogte waren en dat een gesprek daarover gepland was. Niettegenstaande het volgens dit artikel Van der Elst was, die aan dit gesprek zou deelnemen voor de VU, kan je er vanuit gaan dat Schiltz op de hoogte was. Een veronderstelling waarvan hij toen liever had dat ze niet gemaakt werd, want alle betrokkenen spanden zich om afstand te nemen van welk akkoord dan ook. Vooral omdat er niets over de inhoud gekend was en er wild gespeculeerd werd over welke mogelijke toegevingen er dan gedaan waren om een akkoord mogelijk te maken. Tot slot gaf dit artikel nog een mogelijk motief voor Grootjans om tot dergelijke onthullingen over te gaan, maar opnieuw werd de vraag gesteld of hij er zijn eigen zaak wel een dienst mee had bewezen.

Uiteindelijk moest de Volksunie toch reageren en werd een persconferentie op touw gezet.

Op 9 oktober 1975 verscheen in de ‘Gazet van Antwerpen’ daarover het artikel “*Volksunie ontkent akkoord onder Vlaamse partijen*”. Verder stond er: “*Sprekend namens de Volksunie, heeft voorzitter Hugo Schiltz woensdag ontkent dat er een akkoord zou bestaan tussen CVP, VU en PVV, zoals vervat in een synthesesnota van het Vlaams economisch verbond.*

Schiltz wil voorlopig over de betrokken gemeenschapsproblemen niet meer praten, o.a. omdat PVV-voorzitter Grootjans de zaak voorbarig bekendmaakte. Meteen bevestigde Schiltz dat het partijbestuur van de VU zich formeel distantieert van de andere nota, opgesteld door de Waalse staatssecretaris Moureaux en VU-senator Lode Claes, die door zijn partij nadrukkelijk werd afgekeurd om die verregaande onderhandelingen met Franstalige partijen, waarbij o.a. voor de begrenzing van Brussel een volksraadpleging werd overwogen.

⁹³ VAN ERPS, F.; *Grootjans liet steken vallen*; In: De Nieuwe Gids

Het partijbestuur van de VU, aldus Schiltz, is eenparig van mening dat senator Lode Claes door zijn gesprekken met Franstalige politici verkeerd handelde. De gevolgde procedure is fout en inhoudelijk kan het overeengekomen vergelijk niet door de VU worden aanvaard., zei Schiltz, die tegen de gebruiken in, gans alleen de pers te woord stond. Hij zei geschrokken te zijn door de verklaringen van PVV-voorzitter Grootjans, die liet verstaan dat een akkoord bijna bereikt was. de VU, zei Schiltz, blijft streven naar een volwaardig federalisme en is niet bereid zo maar in een regering te treden. Niet wij hebben de vrijheid van de huisvader aanvaard of ingestemd met de afschaffing van de randfederaties, om de regering ter wille te zijn, zo merkte Schiltz schamper op.

Wat Lode Claes betreft, erkende Schiltz dat die lange tijd overleg heeft gepleegd met politici uit andere partijen, maar dit gebeurde in zijn persoonlijke naam, zonder opdracht van de VU. Ook al erkent de VU de goede bedoelingen van Lode Claes, ze kan niet instemmen met zijn methode, die indruist tegen de houding van de VU-mandatarissen en geleid heeft tot een vergelijk, dat door de VU niet kan worden goedgekeurd, aldus Schiltz.

Inmiddels werd door de financieel-economische tijd, orgaan van het Vlaams economisch verbond, een nota bekendgemaakt, opgesteld door de studiedienst van dit verbond, maar die werd voorgesteld als een nota van CVP, PVV en VU.

Schiltz gaf toe dat afgevaardigden van die partijen overleg hebben gepleegd. Voor de VU waren dat kamerlid Baert en de h. Monteyne, voor de CVP en de hh. Verhaegen en Coene, voor de PVV de hh. Lambrechts en De Meyer, terwijl de leiding in handen was van de h. De Feyter, van de studiedienst van het VEV. Over die nota werd gepraat, maar echt onderhandeld werd er niet, aldus Schiltz, die wel kon instemmen met de inhoud ervan, maar betreurde dat die werd voorgesteld als een akkoord onder de bedoelde (Vlaamse) partijen. Het is niet opportuun, zei Schiltz, ons strijdplan voorbarig op tafel te leggen, maar inhoudelijk is het zo goed, dat de regering het gerust in wet mag omzetten.

(...)Schiltz gaf toe dat de bekendmaking enerzijds van de onderhandelingen Claes-Moureaux, anderzijds van de nota van het VEV, de gewenste dialoog moeilijk heeft gemaakt. Grootjans heeft de zaak geen dienst bewezen, zei Schiltz, die eraan toevoegde te weigeren (voorlopig) met de andere partijvoorzitters te praten. Daarom ging de samenkomst van vorige maandag niet door, die bedoeld was om de inhoud van de VEV-nota uit te diepen en bepaald te praten over de structuur van het Brussels gewest.

Nu het een politiek spel is geworden, doen we niet mee, aldus Schiltz, die wel inzag dat voorbereidend Vlaams overleg onmisbaar was, maar dit dan liefst vertrouwelijk wilde houden. thans is volgens Schiltz de tijd niet rijp om met kans op succes een dialoog aan te gaan. Dergelijke dialoog wou hij trouwens maar zien in het raam van een regeringsvorming, en daar is nu geen sprake (meer) van. De VU, zei hij, blijft in de oppositie.”⁹⁴

Wat direct opvalt is het feit dat in geen enkel van de vorige artikels Schiltz bij naam genoemd werd als direct betrokkene bij één van de initiatieven, en nu de reactie namens de partij mocht gaan verkondigen. Er verschenen dus artikels over zijn persconferentie met als titel “Volksunie ontkent akkoord onder partijen”. Verder stond er dat Schiltz niet meer wilde praten over de gemeenschapsproblemen, niet omdat hij er principieel tegen was, wel omdat Grootjans de zaak vroegtijdig in de openbaarheid had gebracht. Ook beklemtoonde hij dat het initiatief van Lode Claes een persoonlijk initiatief was en dus los van de partij moest worden gezien, die een dergelijke methode niet kon goedkeuren en ook de resultaten ervan niet kon onderschrijven. In verband met het andere initiatief betreurde hij het dat het als een akkoord tussen de partijen werd voorgesteld, terwijl het volgens hem enkel over gesprekken ging. Toch kon hij niet ontkennen dat er ook afgevaardigden van de Volksunie aan deze gesprekken hadden deelgenomen. Het was duidelijk dat het hem vooral dwars zat dat deze gesprekken reeds in de openbaarheid waren gebracht, want hij moest erkennen dat ze

⁹⁴ (anon.); *Volksunie ontkent akkoord onder Vlaamse partijen*; In: *Gazet van Antwerpen*; 9 oktober '75

inhoudelijk wel zijn goedkeuring konden weg dragen. Verder in dit artikel waren ook de woorden tussen haakjes veel betekend. Zo staat er dat hij (voorlopig) niet meer met de andere partijvoorzitters wil praten. De ‘voorlopig’ van tussen de haakjes haalt natuurlijk de geloofwaardigheid van zijn uitspraak onderuit, zeker als net was uitgekomen dat de gesprekken nooit hadden stil gelegen. Verder stond er ook nog dat hij Vlaams overleg onmisbaar vond, maar dan wel vertrouwelijk overleg. De Volksunie zou dan ook in de oppositie blijven, want van regeringsuitbreiding was geen sprake (meer). De haakjes insinueerden wel dat daar toch misschien opnieuw sprake van was geweest.

Ook in de Franstalige pers hield men zich bezig met de verdere ontwikkelingen rond de communautaire problematiek. Op diezelfde 9 oktober verscheen in ‘La libre Belgique’ “une ‘note de synthèse’ des positions flamandes a été rédigé à l’initiative du VEV ; La VU rejette le contenu du document Moureau-Claes. Het artikel ging als volgt: *On attendait avec intérêt la réaction de la Volksunie après les révélations à propos des négociations orchestrées par le sénateur VU Lode Claes et le secrétaire d’état RW, M. Moreau.*

Mercredi matin, M. Schiltz, président de la VU, seul face à la presse, a condamné l’initiative de son « ami politique » et les conclusions auxquelles il a abouti. Le leader fédéraliste flamand a, d’autre part, commenté le contenu d’une note de synthèse publiée par notre confrère « de tijd » et présentée comme un préaccord entre le PVV, le CVP et la VU.

M. Schiltz a été très clair : il ne s’agit pas d’un préaccord entre formations flamandes, socialistes exceptés, mais d’une étude à laquelle ont participé des représentants du PVV, du CVP et de la VU à la demande d’une organisation flamande dont M. Schiltz a refusé de révéler le nom. Renseignements pris, il s’agit du Vlaams economisch verbond (VEV) et la note de synthèse a été soumise à MM.

Martens, Grootjans et Schiltz au cours d’un dîner offert par le président du VEV.

Cette note prévoit notamment la mise en place des structures d’un fédéralisme à deux et la limitation définitive de la région Bruxelloise aux dix-neuf communes de l’agglomération. L’exécutif bruxellois devrait être paritaire et des listes unilingues devraient être présentées lors des élections.

Le communiqué officiel publié par la Volksunie à l’issue de la réunion de son bureau, mardi soir, précise que les entretiens entre le sénateur Lode Claes et le secrétaire d’Etat Moreau, sont dus à une initiative personnelle et ne tient pas le parti. Pour la Volksunie, aucun élément nouveau justifiant une modification des prises de position n’est intervenu.

M. Schiltz a confirmé cette décision, mercredi matin, en ajoutant que le bureau de la Volksunie « prend ses distances aussi bien à l’égard de la procédure suivie que des conclusions ». La VU condamne donc l’initiative et M. Schiltz ajoute qu’il regrette que M. Lode Claes ait jugé utile d’avoir des discussions approfondies avec un membre du gouvernement sans avoir été mandaté officiellement par le parti.

Par contre, M. Schiltz a confirmé l’existence d’une note de synthèse rédigée, à la demande du Vlaams economisch verbond, par des personnalités politiques dûment mandatées par les trois grands partis flamands : la Volksunie, le CVP et le PVV.

(...) M. Schiltz a insisté sur le fait que cette note ne consistue pas un accord politique entre les partis flamands mais est, dans sa forme actuelle, un document de travail qui a cependant été soumis aux présidents du PVV, du CVP et de la VU.

A titre personnel, M. Schiltz a cependant précisé que son contenu est satisfaisant et qu’il se réjouirait s’il servait de base à la rédaction d’une déclaration gouvernementale. Il a encore noté qu’il avait eu l’impression que MM. Martens et Grootjans étaient du même avis que lui.

Ainsi donc, les présidents des trois partis flamands les plus importants pourraient adopter une position commune tendant à instaurer une sorte de fédéralisme à deux (et demi ?) dans le pays. C’est du moins ce qu’affirme M. Schiltz. En effet, on peut se demander si M. Martens – qui est à l’origine des révélations faites par M. Grootjans il y a quelques jours – n’essaye pas de torpiller l’initiative du VEV, se rendant compte qu’elle risque de provoquer une rupture entre le PSC et le CVP.

M. Schiltz a jugé inopportunes les révélations faites et a reconnu qu’elles risquaient de compromettre une chance de reprise du dialogue de communauté à court terme, mais il a ajouté: « il

*est cependant possible qu'elles permettent de se rendre compte que la seule issue possible est le fédéralisme à deux prôné depuis toujours par la VU » .
(...)Bref, le moins qu'on puisse dire est que le climat de reprise d'un dialogue n'est pas des plus favorables: le préaccord Claes-Moreau n'a aucune chance de servir de base à un accord après son rejet par le PSC, d'une part, et par la VU, d'autre part, tandis que la note de synthèse flamande sera sans doute jugée inacceptable par toutes les formations politiques francophones.*"⁹⁵

Zoals men zelf aangaf was men bij 'La libre Belgique' zeer benieuwd naar de reactie van de Volksunie op de gebeurtenissen. Schiltz, waarvan ze benadrukken dat hij de pers alleen te woord stond, heeft volgens hen het initiatief van Lode Claes veroordeeld en de synthesenota van het VEV becommentarieerd. Ze zien dus een duidelijk verschil in zijn reactie op beide initiatieven en beklemtonen dit gegeven nog verder door bij Lode Claes een politieke vriend tussen aanhalingstekens te plaatsen. Daarmee benadrukten ze nog eens extra de onenigheid en verschil in visie die er binnen de Volksunie leefde. Ook hier stelde men dat Schiltz erg benadrukte dat de synthesenota geen voorakkoord was, maar wel een werkdocument. Maar opvallend in vergelijking met het eerste artikel van Van Cauwelaert is dat hier wel degelijk Schiltz als gesprekspartner voor Martens en Grootjans wordt gezien, en niet Van der Elst. Persoonlijk vond hij het een goed document en kon het voor hem dienen als basis voor verdere wetteksten, en volgens hem waren ook Martens en Grootjans deze mening toe gedaan. In dit artikel vraagt men zich ook af of het niet Martens was die aan de basis lag van de onthullingen van Grootjans. Op die manier zou hij de gesprekken willen onderuithalen en breuk tussen CVP en PSC willen vermijden. Hoe dan ook sluit men bij 'La libre Belgique' af met de conclusie dat de tijd voor een herneming van de gesprekken van gemeenschap tot gemeenschap niet echt gunstig is nu het initiatief van Claes en Moreau is afgeschoten door de PSC en de VU en de Vlaamse synthesenota onaanvaardbaar is voor de Franstalige formaties.

Ook in 'De Standaard' van 9 oktober werd heel wat aandacht besteed aan de verschillende initiatieven, onthullingen en reacties. Ten eerste viel onder de titel "*De Vlaamse synthesenota over de staatshervorming*" het volgende te lezen: "*We laten hier de volledige tekst volgen van de synthesenota, die opgesteld werd door de studiedienst van het Vlaams economisch verbond, in samenwerking met afgevaardigden van de CVP, de PVV en de VU.*"⁹⁶

In 'De Standaard' werd dus de integrale tekst uit 'De financieel-economische tijd' overgenomen.

Verder stond in dezelfde krant ook nog een artikel: "*senator Lode Claes niet gesteund door Volksunie*". "*Het partijbestuur van de Volksunie heeft dinsdagavond eenparig afstand genomen, zowel formeel als inhoudelijk, van de gesprekken die VU-senator Lode Claes heeft gevoerd met RW-staatssecretaris Moreau, en van het communautaire document dat daaruit is voortgekomen. Dat heeft Hugo Schiltz, voorzitter van het partijbestuur, woensdag op een druk bijgewoonde persconferentie te Brussel verklaard.*

⁹⁵ (anon.); *une "note de synthèse" des positions flamandes a été rédigé à l'initiative du VEV* ; In : La Libre Belgique ; 9 oktober '75

⁹⁶ (anon.); *De Vlaamse synthesenota over de staatshervorming*; In: De Standaard; 9 oktober '75

Schiltz zei dat Claes en Moreau veelvuldig en langdurig met elkaar hebben gepraat, maar dat Claes niet gemandateerd was door zijn partijbestuur, dat als zodanig niet was ingelicht. Het resultaat van de gesprekken is een privé-aangelegenheid, die de VU niet bindt.

(...)Schiltz die nog verduidelijkt dat Claes en Moreau de inhoud van hun gesprekken hebben getoetst aan de mening van andere politici, maar niet aan de zijne: "Ik kreeg slechts kennis van het initiatief, een drietal weken geleden, en toen was het gesprek reeds ten einde".

Schiltz ging ook in op de andere aspecten van de geheime besprekingen. Hij had het over het "ietwat zonderling optreden van PVV-voorzitter Grootjans" en zei dat die de Vlaamse zaak geen dienst heeft bewezen door het bestaan van de gesprekken en de synthesesnota bekend te maken. "Grootjans meent dat de tijd daartoe rijp is; ik meen daarentegen dat de tijd bijzonder onrijp is."⁹⁷

Dit artikel voegt dus weinig nieuws toe, zij het dan dat hier effectief werd aangegeven dat Schiltz toch al langer op de hoogte was van de gesprekken tussen Claes en Moreau. Toch beklemtoonde hij dat hij misschien wel reeds vroeger kennis had genomen van het initiatief, maar dat hij er alvast geen bijdrage had toe geleverd. Ook hier werd nog kort vermelding gemaakt van het ongenoegen van Schiltz ten opzichte van Grootjans en zijn uitlatingen.

Ten slotte schreef M. Ruys in dezelfde krant nog een opiniestuk onder de titel "opklaring". Dat ging als volgt: "Over de geheime communautaire onderhandelingen begint de mist op te trekken. Het onderscheid wordt duidelijker tussen de poging van het VEV en de voorzitters van de CVP, PVV en VU om naar een Vlaamse consensus toe te groeien, en de poging van Lode Claes om met de Frans sprekende federalisten tot overeenstemming te geraken. Beide initiatieven beoogden hetzelfde, maar verschilden in timing, methode en aanpak. Het lijkt wel dat het scenario niet is verlopen zoals verhoopt. Het bestaan van de Vlaamse nota werd te vroeg onthuld; het document dat Claes met Moreau opstelde, heeft niet de steun van de VU gekregen, wat in het Rassemblement Wallon een begrijpelijke ontstemming heeft veroorzaakt. Ergens heeft iets niet geklikt. Schiltz heeft zich moeten verdedigen tegen het verwijt dat hij, als voorzitter, aan partijpolitiek beraad heeft deelgenomen. Claes krijgt te horen dat hij op zijn eentje handelde en te ver ging in de toegeving. Beide politici – toch wel mannen van formaat – hebben nochtans blijk gegeven van moed en bewust risico's aanvaard, met het oog op de historische ontmoeting, waaruit een nieuwe staat moet geboren worden.

Dat de gedeeltelijke mislukking van hun pogingen mede te wijten zijn aan persoonlijke veten in de VU, kan moeilijk worden betwist, maar is van bijkomstig belang. Zoals ten slotte ook het voortijdig uitlekken van de contacten. Ook al wordt de grote dialoog morgen nog niet hervat, dan zijn daar toch die twee nieuwe teksten: de synthesesnota waarin een meerderheid van Vlaamse politieke fracties elkaar terugvindt – en staat de Vlaamse BSP er zo ver van af? – en de tekst van Moreau en Claes die insgelijks merkwaardige voorstellen bevat. Het was vanwege Lode Claes een vergissing de raadpleging in het Brusselse randgebied te aanvaarden; het probleem van de aanwezigheid van Franstaligen in Vlaams-Brabant moet anders worden opgelost. Maar aan de basis van zijn document, zoals ook van de synthesesnota, ligt de grondidee waarop het nieuwe België moet worden gebouwd: het tweeledig federalisme met Brussel als stadsgewest.

De gedachten werden zelden zo helder geformuleerd en ook de voorstellen inzake de nieuwe, vereenvoudigde instellingen wijzen in de juiste richting.

Ten gevolge van bepaalde indiscreties en onhandigheden thans een deur dichtklappen, die met veel moeite op een kier werd gezet, ware onverstandig. De politieke conjunctuur is in volle beweging. Het incident dat de regering nu ergert, kan straks zijn bijgelegd. Wat vandaag nog niet kan is morgen misschien mogelijk."⁹⁸

⁹⁷ (anon.); *Senator Lode Claes niet gesteund door Volksunie*; In: De Standaard; 9 oktober '75

⁹⁸ RUYS, M.; *Opklaring*; In: De Standaard; 9 oktober '75

Ruys begon dus aan zijn artikel met een verduidelijking van de verschillende initiatieven. De synthesesnota was een aangelegenheid onder de Vlaamse partijen terwijl het initiatief Moreau-Claes een toenadering beoogde tussen de federalisten aan beide zijden van de taalgrens. Volgens hem moest de persconferentie die Schiltz hield, gezien worden als een poging om zich te verdedigen tegen het verwijt aan partijpolitieke onderhandelingen te hebben deelgenomen. Blijkbaar werd toch steeds duidelijker dat het aandeel van Schiltz bij de werkzaamheden rond de synthesesnota groter was dan hij aanvankelijk liet uitschijnen. Toch benaderde hij beide initiatieven behoorlijk positief en loofde hij beiden voor hun moed en bereidheid om de nek uit te steken. Bij het behandelen van de oorzaken van hun mislukking kon hij het niet laten kort te verwijzen naar interne twisten en vetes bij de VU, hoewel hij daar niet de hoofdoorzaak zag. Wat volgens hem vooral te onthouden viel, was het grondidee dat aan de basis van beide initiatieven lag, namelijk het tweeledig federalisme en Brussel als stadsgewest. Hij sloot dan ook met een positieve noot af en zag voor de toekomst opnieuw mogelijkheden weggelegd.

Ook in 'Le Soir' van 9 oktober verscheen een artikel dat de hele heisa behandelde. Onder de titel "*Dossier communautaire: VU et FDF renvient la balle à M. Tindemans*" stond te lezen: "*Réuni mardi, en fin d'après-midi, à Anvers, le bureau directeur de la Volksunie a moins rejeté l'avant-projet de règlement communautaire, élaboré par l'un de ses sénateurs M. Lode Claes, et par M. Robert Moreau, secrétaire d'Etat aux Affaires sociales Wallonnes, qu'il n'a refusé de s'avancer seule en terrain découvert dans une matière aussi délicate, pour elle en particulier (les déclarations de M. Hugo Schiltz, que nous publions en deuxième page, viennent confirmer cette opinion). En effet, le bureau n'a guère discuté le fond du document que M. Claes a longuement défendu devant lui en début de séance : il n'a même pas cru devoir retenir celui-ci pour la suite. Le débat a surtout porté sur la procédure suivie dans cette affaire et sur les dangers qu'elle comportait pour le parti. A cet égard, on a reproché à M. Claes d'avoir fait cavalier seul et pris ainsi le risque de « compromettre » la Volksunie. La critique eût été sans doute moins vive si M. Frans Grootjans, président des libéraux flamands du PVV n'avait prématurément révélé l'existence de ces négociations secrètes pour la liquidation du contentieux communautaire. Ces révélations, en particulier, ont indisposé les militants de la Volksunie. Ils ont eu le sentiment que, délibérément ou non, elles avaient pour résultat de forcer leur parti à s'engager seul sur le fond de ce projet d'accord et de « dédouaner » ainsi les autres parti flamands. De surcroît, non seulement ce document n'était pas cautionné, fût-ce comme simple base de discussion, par le premier ministre, mais sa présentation se faisait en dehors de toute proposition politiquement « concrète », c'est-à-dire l'offre d'une éventuelle participation gouvernementale aux partis qui souscriraient à un accord communautaire. Dans ces conditions et en l'absence de ce « fait nouveau », la Volksunie n'a pas vu la raison de se départir de son attitude d'opposition. Elle l'a d'autant moins vu, ajoute-t-on, que la proximité de l'élection de successeur de M. Frans Van der Elst à la présidence du parti incite naturellement les candidats à témoigner de fermeté pour ne pas s'aliéner la fraction « dure » qui reste relativement nombreuse dans la formation fédéraliste. Dès lors, la Volksunie a rejeté officiellement le document « Claes-Moreau », mais on peut se demander s'il s'agit d'un « non » définitif ou si les dirigeants du parti n'ont pas surtout renvoyé la balle dans le camp de M. Tindemans lui-même. C'est au moins l'opinion de M. Léon Defosset, président du front démocratiques des francophones, l'autre « parti clé » dans cette affaire, qui a déclaré, mercredi matin : « la décision du bureau de la Volksunie n'hypothèque en rien les chances d'une reprise du dialogue de communauté à communauté. Nous croyons qu'il appartient effectivement*

*au premier ministre d'organiser le dialogue en tenant compte des éléments indiqués depuis toujours par mon parti.*⁹⁹

Ook dit artikel begon dus met het terugfluiten van Lode Claes door het partijbestuur van de Volksunie. Maar hier gaf men wel meer aandacht aan de motieven van het partijbestuur om dit te doen. Namelijk het gevaar dat de gevolgde procedure voor de partij inhield. Een gevaar dat volgens 'Le Soir' minder groot zou zijn geweest, had Grootjans zijn vroegtijdige onthullingen niet gedaan, want daardoor was bij de militanten de indruk ontstaan dat de VU achter dit ontwerpakkoord stond en dat men op basis daarvan tot de regering zou toetreden. In 'Le Soir' verwezen ze ook naar het feit dat er binnen de partij binnenkort een opvolger voor Van der Elst zou moeten gekozen worden en dat er met die voorzittersverkiezing in het vooruitzicht niemand was die de zogenaamd traditioneel Vlaams-nationalisten binnen de partij voor het hoofd wilde stoten. Verder vroegen ze zich nog af of de afkeuring van het document Claes-Moreau een definitieve afwijzing was, of dat het gewoon een signaal was naar eerste minister Tindemans toe om de dialoog van gemeenschap tot gemeenschap opnieuw zelf in handen te nemen.

Frans Van Erps schreef op dezelfde 9 oktober 1975 in 'De Nieuwe Gids' onder de titel "*Grootjans' luchtspiegelingen door Schiltz uit politieke hemel gehaald*" het volgende: "*De logenstraffing door Volksunievoorzitter Schiltz, op een persconferentie gisteren te Brussel, hebben de domper gezet op de optimistische verklaringen van PVV-voorzitter Grootjans. Een dialoog tussen de gemeenschappen werd aldus naar de sfeer van de geheimhouding teruggedrongen, zoniet in de kiem gesmoord. Misschien zat er wel heimwee achter de verklaring van Schiltz, dat Grootjans de Vlaamse zaak geen dienst heeft bewezen. Hier werd alvast bevestigd dat de onthullingen voorbarig waren. Ze hebben VU gebruuskeerd tot stellingnamen die in een later tijdstip wellicht anders konden luiden. De contacten van senator Lode Claes met RW-staatssecretaris Moreau heeft het partijbestuur van VU dus afgekeurd, zowel het initiatief als de resultaten. Het is een strikt persoonlijk initiatief geweest dat overigens niet overeenstemt met wat de deontologie een vooraanstaand partijlid voorschrijft, aldus Schiltz. Het spreekt vanzelf dat Claes niet helemaal buiten het medeweten van alle vooraanstaanden uit de partij heeft gehandeld, niettemin kon de VU-woordvoerder zeggen dat het partijbestuur als dusdanig niet was ingelicht of geraadpleegd. Dit was ook de enige nuance die Schiltz legde in zijn verklaring waarmee hij de mens van goede wil Claes de woestijn in stuurde (en met hem Moreau en Grootjans en alle anderen die meenden hier een uitweg voor het communautaire slop te hebben gezien). Niet zo rechtlijnig was de beoordeling door Schiltz van het andere gesprek dat onder het hoedje van drie Vlaamse partijvoorzitters, zoals men tot dusver aannam, plaats vond. Een hele tijd probeerde Schiltz het rapport dat ook hier tot stand kwam, te laten doorgaan als een synthesesnota waarvan het vaderschap uitsluitend door de studiedienst van het Vlaams economisch verbond mag worden opgeëist. Elke partij, ook de Volksunie, zond wel twee afgevaardigden naar deze besprekingen, en tijdens een lunch konden de voorzitters Martens, Grootjans en Schiltz erover van gedachten wisselen (of hoe je het ook noemen wil als je maar niet van onderhandelingen gewaagt!). Maar Schiltz kon niet langer loochenen dat die partijafgevaardigden er toch wat actiever bij zijn geweest. Hij kan er bezwaarlijk bij blijven "dat het een privé-document van een niet-politieke vereniging is", wanneer senator Baert en Monteyne sommige formuleringen hebben geamendeerd! Waarom Schiltz hier zo schipperde was de journalisten niet onmiddellijk duidelijk. Ten slotte acht hij de nota toch valabel. Zelfs als federalist kan hij ze waarderen.*

⁹⁹ (anon.); Dossier communautaire: VU et FDF renvient la balle à M. Tindemans ; In : Le Soir ; 9 oktober '75

De federalistische filosofie vindt Schiltz trouwens in beide documenten terug (dus ook in dat van Claes-Moreau). Overigens vindt hij het goed dat vooraf naar een Vlaamse consensus wordt gezocht alvorens naar het gesprek met de andere communautaire partners te gaan. Schiltz verdedigd zelfs de afwezigheid van de socialisten: “zolang de BSP haar Vlaamse vleugel toch niet apart met de Vlaamse partijen laat praten”. Kortom, Volksunie zou ermee akkoord zijn kunnen gaan. Is ze dat nu niet meer? Hier ontwijkt hij nogmaals: het is nu achterhaald door het andere document....

Heeft het partijbestuur van VU – of tenminste een vleugel ervan – soms ook voor Schiltz buitenspel gefloten? Met nadruk zei de VU-woordvoerder dat deze gesprekken maar zin hebben in het kader van regeringsonderhandelingen waar ze tot een concrete realisatie kunnen leiden. Spreekt hier laattijdige spijt, of is het nog eens een hakje voor Grootjans? Om bij het voetbal te blijven, het is mogelijk dat Schiltz zo 'n fijne tactiek ontwikkeld dat ze vooralsnog niet overkomt bij de tribunes, zelfs niet bij de perstribune.

Wordt het nu afstel, of is het maar uitstel? Een feit is dat de zogenaamde communautaire gesprekken sedert Steenokkerzeel, zodra ze door Grootjans onder het daglicht werden gebracht, plots zijn gaan verbleken (waarbij ook deelnemers gingen verbleken). We zien ze als een serreplant die zonder overgang in volle grond werden gestopt waar ze nu staan te knippen tegen de blote hemel tot ze zijn vergaan. Tenzij er in elke partij nog een tuinier is die ze langer leven kan geven. Tot na de gemeenteraadsverkiezingen dan.”¹⁰⁰

In zijn artikel enkele dagen voordien schreef Frans Van Erps dat nog niemand tot duidelijke logenstraffing was overgegaan. Met zijn persconferentie ging Schiltz daar dus wel toe over. Volgens Van Erps was dit enkel het geval omdat de onderhandelingen vroegtijdig wereldkundig waren gemaakt. Of zoals hij zelf schreef zou de stellingname van de VU op een ander tijdstip wellicht anders luiden. Hier ontstond dus het beeld van Schiltz die wel bereid was deel te nemen aan gesprekken over de staats hervorming, maar enkel wanneer die achter gesloten deuren plaats vonden. Zodra ze in de openbaarheid waren gebracht, nam hij er afstand van. Dit artikel bevatte ook allerlei dubbelzinnigheden over wie nu precies welke rol had gespeeld. Zo stelde hij dat allicht verschillende vooraanstaanden uit de partij op de hoogte waren van de onderhandelingen die Claes voerde. Schiltz kon dan ook enkel zeggen dat hij in zijn functie als voorzitter van het partijbestuur niet op de hoogte was gebracht, niet dat hij persoonlijk helemaal niet op de hoogte was. Bij de lezer kwam het allicht behoorlijk schizofreen over dat een politicus een onderscheid kon maken tussen persoonlijk op de hoogte zijn en op de hoogte zijn in het kader van een functie. Verder haalde Van Erps ook Schiltz' bewering dat de synthesesnota een privé-document van een niet-politieke vereniging was onderuit. Hij stelde zich dan ook de vraag waarom Schiltz hier zo onduidelijk over bleef, de inhoud droeg toch immers zijn goedkeuring. Ook verder in het artikel ging hij op zoek naar de betekenis van Schiltz' woorden. Hij vroeg zich zelfs af of Schiltz' uitlatingen er vooral niet kwamen onder druk van de partij of toch bepaalde geledingen binnen de partij. Tot slot wees hij nog op de vele onduidelijkheden die er bleven bestaan. Die had Schiltz met zijn persconferentie niet uit de wereld geholpen.

Ook in 'het laatste nieuws' werd er bericht over de beslissing van het partijbestuur van de VU. Deze krant kopte: “*gesprekken slecht onthaald in VU; communautair beraad weer verdaagd*”. “*Het*

¹⁰⁰ VAN ERPS, F.; *Grootjans' luchtspiegelingen door Schiltz uit politieke hemel gehaald*; In: De Nieuwe Gids; 9 oktober '75

partijbestuur van de Volksunie heeft het ontwerpakkoord van senator Claes (VU) en staatssecretaris Moreau (RW) afgekeurd en de vertrouwelijke synthesenota, die sedert enkele dagen de ronde deed, als een werkdocument van de studiedienst van het Vlaams economisch verbond bestempeld.

De vertrouwelijke gesprekken binden de partij niet. Maar als de eerste minister of een andere politieke partij de Volksunie officieel zou uitnodigen tot een gesprek, dan zal het partijbestuur zich opnieuw over de nieuwe toestand beraden.

Tijdens een "vrijblijvend gesprek" met de pers verklaarde de h. Schiltz, voorzitter van het partijbestuur, dat er verschillende gesprekken gevoerd werden, enerzijds op initiatief Lode Claes en staatssecretaris Moreau, anderzijds op initiatief van de studiedienst van het Vlaams economisch verbond.

In beide gevallen werden de gesprekken gevoerd met het oog op een hervatting van het overleg van gemeenschap tot gemeenschap.

De hh. Claes en Moreau hadden na vertrouwelijke contacten met verscheidene politieke personaliteiten een tekst opgesteld ("na Steenokkerzeel"), die in talrijke politieke kringen vrij gunstig was onthaald. Hoewel zowel aan Vlaamse als aan Waalse zijde ernstig voorbehoud werd gemaakt inzake het statuut en de begrenzing van Brussel.

Over het initiatief van VU-senator Lode Claes gewaagde de h. Schiltz van een "deontologische fout vanwege een vooraanstaand partijlid".

Het partijbestuur van de VU kwam na een lange discussie, waarbij de h. Lode Claes de gelegenheid kreeg zijn tekst toe te lichten en te verdedigen, tot het besluit, dat het zogenaamde ontwerpakkoord slechts het resultaat is van privé-gesprekken. De VU keurt zowel de de gevolgde procedure als de inhoud van het akkoord af.

Ze erkent, dat dit document een tweeledig federalisme behelst met een federalisering van de Brusselse toestand. Maar het neemt afstand van de regeling inzake de begrenzing van de hoofdstad.

Het VU-bestuur betreurt dat de h. Claes zonder enige opdracht van zijn partij en zonder overleg met de leiders van de VU heeft gehandeld. De h. Schiltz zei evenwel, dat de eerlijkheid en de goede bedoelingen van de h. Claes door niemand in twijfel werden getrokken.

Wat de geruchten over andere gesprekken betreft erkende de h. Schiltz, dat op initiatief van het VEV gesprekken werden gevoerd tussen specialisten van de CVP, de PVV en de VU, telkens twee afgevaardigden door de partijbesturen zelf aangeduid, met het oog op een akkoord tussen de Vlaamse partijen. De drie partijvoorzitters kwamen dan ten huize van een bestuurlid van het VEV bijeen om over de synthesenota van gedachten te wisselen. Een tweede beraad zou vorige week hebben plaatsgehad, maar de h. Schiltz wees de uitnodiging van de hand omdat hij begon te vrezen dat de H. Grootjans "misbruik maakte van de gelegenheid die de Vlaamse partijvoorzitters geboden werd door de informele gesprekken om te buigen tot een formeel politiek beraad".

De h. Schiltz gaf toe aan twee van zijn specialisten (volksvertegenwoordiger Baert en de H. André Monteyne) opdracht te hebben gegeven met specialisten van andere partijen een tekst voor te bereiden. De tekst werd echter op basis van die gesprekken door de studiedienst van het VEV opgesteld. Het gaat niet om de synthesenota van de partijen zelf.

Niettemin erkende Schiltz persoonlijk achter de inhoud van die synthesenota te staan, maar dat het ogenblik niet opportuun is om de inhoud ervan prijs te geven aan de openbaarheid.

"Indien de synthesenota door de regering zou overgenomen worden, zouden wij ons gelukkig mogen prijzen. Intussen blijft het een werkdocument, een strijdplan voor de Vlamingen. En een strijdplan publiceert men niet in een krant". (De tekst was 's ochtends verschenen in "De financieel-economische tijd".)

Ondervraagd over de kansen om, ondanks de wending die de zaak gekregen heeft, het overleg van gemeenschap tot gemeenschap toch te hervatten, verklaarde de H. Schiltz dat "een tweede Steenokkerzeel door de gevolgde methode vertraagd werd". Tenzij men in de andere partijen tot andere denkbeelden komt... Aldus Schiltz."¹⁰¹

¹⁰¹ (anon.); *Gesprekken slecht onthaald in VU*; In: Het Laatste Nieuws; 9 oktober '75

Dit artikel uit ‘Het Laatste Nieuws’ was grotendeels gelijklopend met de vorige artikels over zijn persconferentie. Ten eerste ging men in op het terugfluiten van Claes door Schiltz. Maar hier werd hem wel een belangrijkere rol toegedicht bij het tweede initiatief. Zo zou hij aan Baert en Monteyne de opdracht hebben gegeven samen met de specialisten uit de andere Vlaamse partijen een tekst voor te bereiden. Hij zou aanwezig geweest zijn op een beraad van de Vlaamse partijvoorzitters en ook een nieuw gesprek was reeds geplant. Hij zou dit echter afgeblazen hebben uit vrees dat de informele gesprekken op een formeel politiek beraad zouden uitdraaien. Opnieuw werd dus indruk gewekt dat hij enkel bereid was gesprekken te voeren zonder gebruik te maken van de officiële besluitvormingskanalen van de partij.

In de rubriek “overigens zijn we de mening toe gedaan” van “De Krant”, waarin wekelijks alle Vlaamse partijen een opiniestuk konden schrijven, liet Hugo Schiltz namens de Volksunie op 9 oktober 1975 onder de titel: “een nieuw Steenokkerzeel?” het volgende stuk publiceren. “Met de regelmaat van een klok duiken in de pers berichten op over geheime onderhandelingen tussen de Volksunie en andere partijen. Laten we van meet af aan duidelijk stellen dat deze berichten thuis horen in het land van de verbeelding. De bedoeling ervan is duidelijk. De huidige regering is in Vlaams opzicht gewoon een ramp.

Zij is geketend aan de Waalse chantage. De kleine meerderheid waarover zij in het parlement beschikt laat elke Waalse partij toe haar het mes op de keel te zetten.

Daarom worden alle Vlaamse eisen, zoals de splitsing van het kiesarrondissement Brussel enz. enz. verwezen naar een wazig “dialoog van de gemeenschappen”. Dat is dan het rookgordijn waarachter de CVP en de PVV hun Vlaamse onmacht of onwil trachten te verbergen.

De Volksunie is niet van plan aan dit camouflagespelletje mee te doen. Dat er intussen in allerlei Vlaamse cultuur – en strijdverenigingen nagedacht wordt is evident. Dat hierbij politici geconsulteerd worden eveneens. Dat individuele politici gesprekken voeren om het terrein af te tasten is al even normaal, maar heeft geen onmiddellijke politieke gevolgen.

De Volksunie, die een volwassen en verantwoordelijke partij is, zal zich, wanneer dit wenselijk en nodig is, niet aan haar verantwoordelijkheden onttrekken. Maar ze zal zich evenmin laten misbruiken. Hoe hard de Franstaligen ook mogen roepen, de Vlamingen zijn nog steeds de eisende partij in dit land. Wij zullen dit binnenkort aan de hand van zeer concrete cijfers opnieuw bewijzen.

De correcte toepassing van de taalwetten te Brussel en elders kan geen voorwerp van onderhandelingen zijn. De huidige driedelige gewestvorming, waarin de Brusselse Vlamingen opgeofferd worden, kan geen basis voor onderhandelingen vormen.

Indien er in dit land verantwoordelijke politici zijn, die opnieuw denken aan een globaal akkoord, dan zouden zij er goed aan doen hiermede terdege rekening te houden.

Hugo Schiltz, voorzitter partijbestuur Volksunie.”¹⁰²

Schiltz begon zijn opiniestuk dus met duidelijk te stellen dat er geen onderhandelingen werden gevoerd door Volksunie. Hier was hij dus een soort woordspelletje aan het spelen, want ondertussen was dus meer dan duidelijk geworden dat er wel degelijk gesprekken hadden plaats gevonden, maar gesprekken mochten dus volgens Schiltz zeker niet verward worden met echte onderhandelingen. Hij verweet de Vlaamse regeringspartijen dat ze op communautair vlak onvoldoende deden. Het mocht dan ook niet verwonderlijk heten dat op andere niveaus, zoals de Vlaamse cultuur- en strijdverenigingen, wel gepoogd werd om vorderingen te maken op vlak van de staatsvorming. Evenmin was het verwonderlijk dat daarbij politici betrokken werden. In dit stuk nam hij dus de

¹⁰² SCHILTZ, H.; *Overigens zijn we de mening toe gedaan*; In: De Krant; 9 oktober ‘75

verdediging van zijn manier van handelen in de voorgaande periode op zich. Tot slot probeerde hij nog zijn achterban te sussen door duidelijk te stellen dat over verschillende punten, die zeer gevoelig lagen bij de Vlaams-nationalisten, niet onderhandeld zou worden. Hij was bereid om samen met de partij bepaalde verantwoordelijkheden te dragen, maar niet ten koste van alles.

In 'De Standaard' van 13 oktober 1975 verscheen ten slotte nog een artikel "*Schiltz houdt stand*" getiteld. Daaronder stond te lezen: "*Na het partijbestuur en de parlamentsfracties van de Volksunie heeft zaterdag ook de partijraad zich beraden over de geheime communautaire gesprekken die Hugo Schiltz en Lode Claes gevoerd hebben, resp. met de partijvoorzitters Martens (CVP) en Grootjans (PVV), en staatsecretaris Moreau en sommige FDF-politici. De bespreking verliep rustiger dan op de bijeenkomst van de parlementsleden. Van der Elst en Jorissen handhaafden weliswaar hun kritiek, en de partijraad betreunde het optreden van senator Claes, maar er was geen emotionele uithaal meer tegen Schiltz. Tenslotte werd een tekst goedgekeurd, die duidelijk op een compromis wijst. De partijgangsters van Schiltz zijn er niet in geslaagd diens contacten met CVP en PVV te doen goedkeuren, maar het is evenmin tot een veroordeling van de voorzitter van het partijbestuur gekomen. Het wachten is nu op de verkiezingen voor het nieuwe presidium. Aanvankelijk vastgelegd voor 10 januari 1976, werden zij twee maanden vervroegd. Hugo Schiltz blijft kandidaat voor de topfunctie. De tekst van de Officiële mededeling luidt: "de partijraad van de Volksunie sluit zich aan bij het standpunt van het partijbestuur wat betreft de besprekingen, gevoerd door senator Claes en die geleid hebben tot een tekst Moreau-Claes die door de partij niet kan aanvaard worden. De partijraad betreunt dat andere gesprekken hebben plaats gehad die bij de publieke opinie de indruk hebben gewekt dat er onderhandeld werd en die door de politieke tegenstrevers werden misbruikt, terwijl de huidige regering in Vlaams opzicht niets te bieden heeft en onverbiddelijk moet bestreden worden."*¹⁰³

Terwijl in de artikelen over de persconferentie van Schiltz nog de indruk werd gewekt dat Schiltz Claes ter verantwoording riep en dat zijn aandeel slechts beperkt was, werd hier duidelijk dat ook hij op het matje geroepen was. Er was binnen zijn partij blijkbaar heel wat verzet gerezen tegen zijn optreden, zelfs vanuit de partijtop. Er zelfs sprake van een eerdere emotionele uithaal gericht aan zijn adres. Ook de verdeeldheid binnen de partij kwam ter sprake. Die uitte zich in compromis waardoor het noch tot veroordeling noch een goedkeuring van Schiltz kwam. Tot slot werd er ook vooruitgeblijkt naar de voorzittersverkiezingen, die nu vervroegd zouden gehouden worden. Schiltz bleef kandidaat en in de officiële partijmededeling werd hij niet bij naam genoemd, maar werd enkel betreurd dat er gesprekken hadden plaats gevonden die bij de publieke opinie een verkeerde indruk hadden gewekt.

De officiële partijmededeling was dan misschien maar een vaag afkeurende tekst, maar daarmee was de tegenstand tegen Schiltz niet begraven. Er werd hem vooral verweten dat hij met zijn eigenmachtig optreden de Volksunie de kans had ontnomen om haar radicaal imago, dat verloren was na Steenokkerzeel en Lambermont, terug te winnen. Er werd ook hem verweten dat hij zijn bevoegdheden, zoals overeengekomen in het interim-protocol, flagrant te buiten was gegaan. Maar er bestond ook ongenoegen over zijn persoonlijke ambitie, zijn opportunistische en het feit dat hij naast zijn politieke carrière ook nog functies in de zakenwereld vervulde. Al deze zaken werden door Van der

¹⁰³ (anon.); *Schiltz houdt stand*; In: De Standaard; 13 oktober '75

Elst en Jorissen ook aangegrepen om Schiltz in diskrediet te brengen in de aanloop naar de voorzittersverkiezingen. Van der Elst schreef zelfs een brief naar de leden van het partijbestuur waarin hij zijn beklag deed over Schiltz. Die laatste trok dus geenszins zegezeeker naar de voorzittersverkiezingen. En ook voor de pers was de interne verdeeldheid al lang duidelijk.

In ‘t Pallieterke’ verscheen een artikel onder de titel “*twee voorzitters*”. Daarin viel te lezen: “*Wij onthullen geen geheim wanneer we hier verklappen dat niet alleen de grooote partijen maar ook de Volksunie haar zware zorgen heeft. Na Steenokkerzeel is het nooit meer echt vlot gaan lopen in het partijbestuur van de VU. De onderhandelaars van toen hadden goed en wel hun allerbeste intenties in te roepen, de Schwung was weg. Kwam daarbij nog kritiek op Van der Elst omdat hij zich als voorzitter te weinig laat zien, laat staan zich laat gelden. En was dan ook nog de dubbelzinnigheid van het tweevoudig voorzitterschap: Van der Elst algemeen voorzitter en Schiltz voorzitter van het partijbestuur. Met die twee voorzitters heeft de VU de moeilijkheden alleen maar verschoven en uitgesteld.*

En als ge daarbij dan nog rekt dat de VU zich té weinig als een echte Vlaams-nationale partij heeft geaffirmeerd

Verleden zaterdag was het partijraad en partijbestuur. Niet alleen werd daar met overgrote meerderheid van stemmen gezegd dat Lode Claes en Hugo Schiltz niet gemandateerd waren om op eigen houtje onderhandelingen te gaan voeren, maar er werd ook beslist de pijnlijke kwestie van het voorzitterschap zo spoedig mogelijk op te lossen. Men zal niet meer wachten tot januari om te gaan kiezen. Dat zal volgende maand al gebeuren. Frans Van der Elst heeft het zich door voortdurende afwezigheid op bijeenkomsten, waarop de voorzitter nu eenmaal kordaat moet durven en kunnen optreden, bijzonder moeilijk gemaakt. We geloven te mogen zeggen dat het grote gezag, dat hij vroeger ongetwijfeld had, sterk verminderd is.

Wie hem volgende maand als enige voorzitter zal opvolgen (want de post van voorzitter van het partijbestuur valt weg)? De grote kanshebbers zijn Schiltz en Anciaux. En het is op dit ogenblik echt niet te voorspellen wie de grootste kans maakt.

Hugo Schiltz is ongetwijfeld bijzonder knap en verstandig (en fysiek sterk, wat noodzakelijk is om zo’n job echt goed te doen), maar hij heeft het met zijn drang om steeds maar combinaties te gaan zoeken en uit te broeden bij sommigen verkorven. Hugo is misschien té autoritair en wil té veel alles alleen doen.

Schiltz of Anciaux? Of kiest de partijraad voor Vandekerckhove of... Hector de Bruyne.”¹⁰⁴

In ‘t Pallieterke’ had men dus oog voor de malaise aan de top van de partij. Een toestand die volgens hen al was ontstaan kort na Steenokkerzeel. Ze stelden een gebrek aan duidelijkheid bij de partijtop aan de kaart. Langs de ene kant een voorzitter, die steeds meer afwezig blijft, langs de andere een voorzitter van het partijbestuur, die zich al de enige voorzitter waant. Door deze dubbelzinnige toestand te creëren en in stand te houden, had de partij de moeilijk beslissingen, die moesten genomen worden, enkel voor zich uit geschoven. Een andere reden waarom de VU volgens de auteur zich zwaar zorgen moest maken is het feit dat ze zich te weinig op de traditioneel Vlaams-nationale eisen had geconcentreerd en dus riskeerde dat een deel van haar electoraat de partij ontgoocheld de rug zou toekeren. Dat voor Van der Elst de tijd was gekomen om een stap opzij te zetten, was duidelijk, maar over wie er dan in de plaats moest komen bestond minder duidelijkheid. Schiltz was uiteraard één van de belangrijkste kandidaten, maar zijn verkiezing was zeker niet zomaar vanzelfsprekend. Aan een pronostiek over de uitslag van de verkiezing wou men zich bij ‘t Pallieterke’ dan ook niet wagen. Ze

¹⁰⁴ (anon.); *twee voorzitters*; In: ‘t Pallieterke

gaven wel aan dat hij over de juiste eigenschappen beschikte om de functie goed te kunnen uitoefenen, maar het beeld dat van hem was ontstaan in de voorgaande periode, zou volgens de auteur wel eens tegen hem kunnen werken.

In 'De Standaard' van 11 en 12 oktober 1975 schreef Manu Ruys "VU voor de keuze". "De Volksunie wordt reeds enige tijd gehandicapt door tegenstellingen in haar leiding. De malaise is geleidelijk uitgroeid tot een crisis. Dankzij de tucht en de geheimhouding, die in de partij de regel zijn, kon de spanning enigszins worden gecamoufleerd. Maar het bekend geraken van de geheime communautaire gesprekken dreigt de etterbuil te doen barsten. Donderdag hebben de verenigde VU-fracties van kamer en senaat van gedachten gewisseld, eensdeels over het contact van Schiltz met Martens en Grootjans inzake de synthesesnota van het VEV, en anderdeels over de samenwerking van Lode Claes met staatsecretaris Moreau en sommige FDF-politici. Op die bijeenkomst is niet zozeer Claes, maar Schiltz ter verantwoording geroepen.

Algemeen voorzitter Van der Elst las een vooraf klaargemaakte tekst voor, die een scherpe afkeuring inhield van het optreden van de voorzitter van het partijbestuur. Hij werd in die kritiek bijgetreden door algemeen secretaris Jorissen. Op steun van de vergadering heeft Schiltz niet kunnen rekenen, al gingen er stemmen op om de toon van de blaam te verzachten en te herinneren aan het gevaar van een verscheurde leiding. Vandaag komt de partijraad bijeen. Het is niet onmogelijk dat hij een herhaling wordt van de bijeenkomst der parlementsleden.

Aan de basis van het conflict ligt een reeds oud dualisme. De VU werd gesticht om te fungeren als zweep op de andere Vlaamse partijen, beschuldigd van lauwheid. Voor Van der Elst die samen met Jorissen in de pioniersjaren de VU een gelaat gaf, moest alles worden afgestemd op een compromisloos oppositiebeleid. Geleidelijk is de partij echter gegroeid. Er kwamen meer leden, meer mandatarissen; er kwam een linker- naast een rechtervleugel, een vrijzinnige tendens naast een christelijke, een sociaal-economisch luik naast het nationalistische programma. In het bestuur gingen mannen zetelen, voor wie de VU niet eeuwig een zweeppartij mocht blijven; zij stelden dat de uitvoering van het programma misschien kon worden bevorderd door deelneming aan de regering. Terwijl Van der Elst en Jorissen de radicale tendens bleven symboliseren, gingen Schiltz en Claes de andere strekking belichamen. Het bestaan van het dualisme leidde ook tot een tweeledig bestuur. Naast algemeen voorzitter Van der Elst werd Schiltz – niet zonder moeite en tegen de kandidaat van de radicalen, Raskin, in – voorzitter van het partijbestuur. Het heeft de spanningen niet afgezwakt. De formule van het dubbel presidium is echter maar voorlopig. Volgende maand wordt opnieuw één enkele voorzitter aangeduid. Schiltz is kandidaat voor de topfunctie. Zijn tegenstanders hebben de verwickelingen rondom de geheime besprekingen aangegrepen om tegen die kandidatuur het offensief in te zetten. Indien de partijraad vandaag het voorbeeld van de parlementsleden volgt en Schiltz andermaal als voor een tribunaal daagt, zit de kans erin, dat diens politieke lot bezegeld is. Het is inderdaad de vraag, of wijze, maar gedegouteerde mannen, als Hector De Bruyne en Maurits Coppieters, nog bij machte zijn de tegenstellingen te overbruggen.

De waarnemer heeft in deze kwestie geen partij te kiezen. Hij kan enkel wijzen op de ernst en de draagwijdte van de crisis. Indien de Volksunie Schiltz veroordeelt, omdat hij diskreet heeft gepraat met andere partijvoorzitters, betekent dit dat zij de totale oppositie handhaaft en het dialoog-mechanisme afwijst. Wie wel voor de dialoog kiest, moet immers aanvaarden dat er in het geheim voorbereidende contacten worden gelegd. Om een andere reden kan Schiltz moeilijk de laan worden uitgestuurd, want de synthesesnota, die hij publiekelijk onderschrijft, is een positief document. Het politiek Vlaams-nationalisme staat voor een niet-onbelangrijke vraag."¹⁰⁵

Manu Ruys begon zijn opiniestuk ook met de vaststelling dat de onenigheid aan de partijtopy al langer bestond, maar dat de voorgaande periode van geheime onderhandelingen deze nog eens pijnlijk aan het licht had gebracht. De tekst waarin Schiltz veroordeeld werd voor zijn initiatief was al op voorhand

¹⁰⁵ RUYS, M.; VU voor de keuze; In: De Standaard; 11 oktober '75

opgesteld en de enige reden waarom die zou worden afgezwakt, was het gevaar dat uitging van een verdere verdeeldheid aan de partijtop. Daarna ging Ruys dieper in op de oorzaken van de tegenstellingen binnen de partij. Deze moesten volgens hem vooral gezocht worden in de evolutie die de Volksunie door maakte. Vertegenwoordigers van verschillende strekkingen stonden samen aan het roer van de partij. Schiltz werd daarbij geassocieerd met de strekking die niet langer als zweeppartij wilde doorgaan, maar heil zag in deelname aan de macht om een deel van het partijprogramma te realiseren. Zoals de titel aangaf stond de VU volgens Ruys voor een belangrijke keuze. Indien Schiltz' tegenstanders aan het langste eind trokken bij voorzitterverkiezingen, kon dit wel eens het einde van zijn politieke carrière betekenen. De keuze voor of tegen Schiltz was dus niet alleen de keuze voor of tegen een persoon, maar ook een keuze voor de richting waarin de partij in de toekomst moest evolueren. Een veroordeling van Schiltz hield volgens Ruys gelijktijdig een afwijzing van het dialoogmechanisme in. Toch één van de basisprincipes van een gezond werkende democratie. Wie echter wel dit Belgisch model van compromissen zoeken onderschreef, moest ook de noodzaak en het belang van informele voorbereidende contacten inzien. Buiten de huldiging van dit principe viel Schiltz weinig te verwijten, aldus nog Ruys.

Uiteindelijk vonden de voorzittersverkiezingen plaats op 22 november 1975. Drie personen hadden hun kandidatuur gesteld: Vic Anciaux, Hector De Bruyne en Hugo Schiltz. Na de derde ronde werd Hugo Schiltz verkozen met 62 stemmen, tegenover 34 voor Hector De Bruyne. Vic Anciaux werd statutair verplicht zich na de tweede ronde terug te trekken. In tegenstelling tot wat men had kunnen verwachten, had de verkiezing van Schiltz tot partijvoorzitter weinig of geen negatieve reacties bij de radicale Vlamingen tot gevolg. Er werd op gewezen dat met deze verkiezing Schiltz de tweede man in Vlaanderen werd, na Tindemans, met wie hij zich op elk vlak kon meten.¹⁰⁶

Deze periode ving dus aan met de vaststelling dat op verschillende terreinen en niveau's werd gezocht naar hoe het nu verder moest met de staatsvorming. Na de gesprekken van Steenokkerzeel was er een consensus gegroeid, zeker onder de Vlaamse partijen, dat er verder aan de staatsstructuur gesleuteld moest worden. Maar op welke manier dit moest gebeuren en hoe ver men moest gaan bij de hervormingen, daar bestond minder eensgezindheid over. Ook Schiltz hield zich uitgesproken bezig met het probleem van hoe het nu verder moest en kwam daarbij in beeld als de pleitbezorger voor een tweeledig federalisme. Wat direct opviel was dat hij daarvoor een model volgde waarbij de dialoog centraal stond en niet uitging van een conflictmodel. In dat kader moeten zijn toenaderingspogingen tot verschillende Franstalige politici, zoals bijvoorbeeld L. Outers, gezien worden. En vandaar ook dat hij in het interview met 'Le Soir' op verzoenende toon sprak en duidelijk probeerde te maken dat de Volksunie de toekomst van het land niet op het spel wilde zetten. In zijn visie was het federalisme het beste wapen tegen het separatisme. Net wanneer iedereen dacht dat de tijd gekomen was voor een

¹⁰⁶ REYNAERT, H.; op. cit.

herneming van de gesprekken van gemeenschap tot gemeenschap, kwam aan het licht dat deze nooit hadden stil gelegen. Het was PVV-voorzitter Grootjans die in een tv-interview de bal aan het rollen bracht. De schrijvende pers nam het verhaal over en ging de hele zaak verder uit spitten. Uiteindelijk zou het vooral Schiltz zijn die door de hele episode bij zijn partij in diskrediet werd gebracht. In het begin bestond er nog grote onduidelijkheid over welke rol nu iedereen gespeeld had. In de eerste artikels is dan ook enkel sprake van belangrijke politieke personaliteiten en van studiediensten van de partijen. Maar geleidelijk aan begon de mist op te trekken. Een reactie kon niet uitblijven en Schiltz hield een persconferentie, die een grote weerklank vond in de pers. Wat al deze artikels gemeen hadden, was dat Schiltz zeer vaag was gebleven over zijn eigen rol in dit alles: hij veroordeelde Lode Claes voor zijn initiatief; Grootjans kreeg een veeg uit de pan omdat hij vroegtijdig uit de biecht had geklapt; De synthesesnota was opgesteld op het niveau van de studiediensten en voor de VU waren Monteyne en Baert de afgevaardigden geweest; Er was geen sprake van een voorakkoord, enkel een werkdocument. Op allerlei manieren probeerde hij de verwarring, die er heerste, in stand te houden. Maar naar de buitenwereld toe mocht Schiltz dan al proberen om zijn rol te minimaliseren, binnen zijn partij bestond weinig twijfel over wie de drijvende kracht was geweest achter het initiatief en niet iedereen was daar even hard mee opgezet. Voor Schiltz zelf was het schipperen tussen enerzijds zijn rol als voorzitter van het partijbestuur, dat als dusdanig niet op de hoogte was van de onderhandelingen, en anderzijds de rol die hij zelf dacht te moeten vervullen bij de verdere staats hervorming door het voeren van geheime gesprekken. Deze dubbelzinnigheid rond zijn persoon versterkte het beeld dat na Steenokkerzeel was ontstaan van hem als een man die nogal eigenmachtig optrad en graag cavalier seul speelde. Terwijl dit imago dus versterkt werd, moesten er ook belangrijke keuzes gemaakt worden, die wel eens de toekomst van de partij zouden kunnen gaan bepalen. Met dit beeld voor ogen trokken de VU-leden naar de stembus voor de verkiezing van een nieuwe voorzitter, die ter vervanging van Van der Elst alleen aan het hoofd van de partij zou komen te staan. Zijn uiteindelijke verkiezing hield dus een bevestiging in van zijn leidende rol binnen de partij. Voor de Volksunie betekende het de bevestiging van de evolutie van zweeppartij naar beleidspartij. Maar het was duidelijk dat dit niet zonder slag of stoot zou verlopen. Schiltz had naar de buitenwereld toe eindelijk het imago dat hij altijd had nagestreefd, namelijk dat van ‘mister Volksunie’, maar elke stap die hij zette werd met argusogen gevolgd door de tegenstanders binnen zijn eigen partij, die een ander beeld van hem voor ogen hielden.

d) het Egmontpact

Zijn verkiezing tot voorzitter van de Volksunie sterkte Schiltz in zijn idee dat hij met zijn partij aan de onderhandelingstafel moest plaats nemen en vanuit een eventuele regeringsdeelname moest proberen het federalisme in België te realiseren. Eind januari 1976 doken er in de pers opnieuw geruchten op over geheime besprekingen. Schiltz zou met de voorzitters van de regeringspartijen en met het FDF gesprekken hebben gevoerd met het oog op het bereiken van een communautair akkoord. Ook nu ontkende Schiltz dat er ook maar iets aan de hand was.¹⁰⁷

Ook vanuit het VEV kwam opnieuw een initiatief om de gesprekken over de gemeenschapsproblemen te hervatten. Op basis van de eerdere synthesesnota en de nota Moreau-Claes werd een nieuwe nota opgesteld, die de titel “principes voor een communautair vergelijk” meekreeg. Deze moest alsnog een regeringsuitbreiding met VU en FDF mogelijk maken. Schiltz nam tevergeefs de verdediging voor de rest van de partijleiding van die nota op zich, maar de partijraad wees elke onderhandeling af. Toch betekende dit niet het einde van de onderhandelingen. Op zondag 15 februari waren de voorzitters van de regeringspartijen immers weer samengekomen. Schiltz, die hiervan op de hoogte was, probeerde de volgende maandag opnieuw de partijleiding ervan te overtuigen dit compromis te aanvaarden. Ook nu ving hij bot. Daarbij kwam nog dat PSC voorzitter Nothomb zijn toezeggingen van de zondag introk. Dit alles had een grote invloed op de slotmotie van de bijeenkomst, die als volgt luidde: “De partijraad van de Volksunie bevestigt dat er geen gesprek mogelijk is over de aanhechting van randgemeenten rond Brussel en dat de driedelige gewestvorming onmiddellijk moet worden stopgezet.” Zelf publiceerde Schiltz een persmededeling met de volgende inhoud: “Volksunievoorzitter Schiltz ontkent met klem sommige krantenberichten volgens dewelke hij zondag contact zou genomen hebben met het FDF. Noch zondag noch voordien heeft er enige onderhandeling plaats gevonden. (...) Hij betreurt de onjuiste berichtgeving die slechts van die aard kan zijn verwarring in de geesten te strooien.”¹⁰⁸

Ondanks alles bleef Schiltz in die periode zoeken naar mogelijkheden om de hervorming van de staat te realiseren. Ook in de pers bleef hij de visie van de Volksunie op de toekomst van het land uit de doeken doen. In ‘De Standaard’ van 8 juli 1976 verscheen een artikel “*VU wil praten over grondwetsherziening*” waarin dit geïllustreerd werd. Verder stond er te lezen: “*Bij de kubieke meter papier met plannen voor en staathervorming moet niet veel meer aan toegevoegd worden, dat stelde VU-voorzitter Schiltz vast bij wijze van reactie op de bekendmaking door BSP en CVP van nieuwe plannen voor hervorming van de staatsstructuur. Schiltz las in deze BSP- en CVP-plannen geen nieuwe inzichten meer. “het politieke belang ervan ligt dan ook enkel in een poging om beweging te brengen op het politieke front”, zei hij. Bovendien stuurde de BSP een formele uitnodiging naar de voorzitters van de andere partijen om een communautair gesprek op gang te brengen. Om deze redenen maakte Schiltz nog eens de inzichten van zijn partij bekend. De VU is volgens Schiltz altijd al voorstander van een gesprek over de staathervorming, eerst tussen de Vlaamse partijen of fracties van partijen, nadien met Franstaligen. De VU wijst dus in beginsel de dialoog niet af, en zal in die zin de brief van de BSP-voorzitters beantwoorden. Wel meent de VU dat*

¹⁰⁷ VERPLANCKE, P.; op. cit.

¹⁰⁸ RASKIN, E.; op. cit.

de partijen geen nuttig gesprek kunnen voeren tijdens de enkele maanden voor de gemeenteraadsverkiezingen. “Omdat het zo belangrijke probleem van de staatshervorming onttrokken moet worden aan electorale bekommernissen.”

VU-voorzitter Schiltz formuleerde daarnaast een aantal fundamentele bedenkingen. In de eerste plaats betreurt de VU dat men bij BSP en CVP blijft uitgaan van de drieledige gewestvorming, van artikel 107 quater van de herziene grondwet. Dit zou tot in het spraakgebruik toe, naar het vermoeden kunnen leiden dat te Brussel zoiets als een Brusselse nationaliteit bestaat, wat volgens Schiltz niet enkel door de VU wordt afgewezen. Er is trouwens geen “tussentijds geëxperimenteer met een gewestvorming” meer nodig: er moet een nieuwe herziening van de grondwet komen. De verkiezingen die hierop volgen, kunnen de politieke leiders trouwens duidelijke aanwijzingen verstrekken als antwoord op de vraag of het volk nu een tweeledig federalisme of een drieledige gewestvorming wil. De VU is verder van oordeel dat voor deze herziening van de grondwet “een samenhangende doelbewuste twee derde meerderheid vereist is, die resoluut op de grondwetsherziening afgaat, ze verwezenlijkt en uitvoert”. Schiltz verwierp met nadruk ‘het systeem-Eyskens’, waarbij een regering op zoek zou gaan naar wisselmeerderheden. “De VU zal hieraan nooit meedoen”, zei Schiltz. Op de vraag of die twee derde meerderheid ook in de regering tot uiting moest komen, antwoordde Schiltz dat de partijen dit nu nog niet moesten beslissen.

Verder herinnerde de VU-voorzitter nog aan de voornaamste punten uit het programma van zijn partij voor de staatshervorming:

(...)

Ten slotte zei VU-voorzitter Schiltz nog dat gesprekken over staatsstructuren niet mogen leiden tot de verwaarlozing van concrete Vlaamse eisen. Zo mag volgens de VU de toepassing van de taalwetgeving en de splitsing van het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde niet naar een gesprek over de staatsstructuur worden overgeheveld. Daar hebben de Vlamingen volgens Schiltz vroeger al voor betaald.”¹⁰⁹

Zoals uit het begin van dit artikel blijkt, was niet alleen Schiltz en de Volksunie bezig met hoe het nu verder moest met de staatshervorming, want het artikel hield een reactie in van Schiltz op plannen van de CVP en de BSP. Schiltz stelde dan ook dat het belang van die plannen niet moest gezocht worden in de nieuwe inzichten die ze verschaften, maar in het feit dat er gepoogd werd om beweging te krijgen in het politieke front. Vooral dat ook de BSP nu naar buiten kwam met formele uitnodigingen om een communautair gesprek op gang te brengen, terwijl ze in de voorgaande periode van geheime gesprekken en synthesesnota's nog aan kant waren blijven staan, zou later nog een belangrijk politiek gegeven blijken. Verder beklemtoonde Schiltz dat de Volksunie altijd al voorstander was van gesprekken, zeker als er eerst Vlaams overleg aan voorafging. Bij zijn fundamentele bedenkingen haalt Schiltz een aantal zaken aan die later nog een belangrijke rol zouden gaan spelen. Zo vermeldde hij het artikel 107 quater van de herziene grondwet, dat de drieledige gewestvorming mogelijk maakte, en waarvan de uitvoering het struikelblok zou vormen voor het RW en de toenmalige regering Tindemans. Ook zijn woorden, dat voor een herziening van de grondwet een samenhangende, doelbewuste tweederde meerderheid vereist is, die resoluut op de grondwetsherziening afgaat, ze verwezenlijkt en uitvoert, zouden later na het Egmontpact nog profetisch lijken.

Eind 1976 begon het RW steeds maar ongeduldiger te worden. Zij wilden zo spoedig mogelijk de uitvoering van artikel 107 quater. Om dit probleem op te lossen, richtte premier Tindemans na de

¹⁰⁹ (anon.); *VU wil praten over grondwetsherziening*; In: De Standaard; 8 juli '76

gemeenteraadsverkiezingen van 10 oktober 1976 een werkgroep op: “De commissie van 36”. De oppositiepartijen maakten hier ook deel vanuit. Maar de gesprekken leidden uiteindelijk tot niets. Einde februari 1977 was men nog steeds niet tot een echte dialoog gekomen. Uiteindelijk stelde het RW een ultimatum tegen 5 maart. Omdat men hierop niet wenste in te gaan, weigerde het RW de begroting van minister van economische zaken F. Herman (PSC) goed te keuren. Dit had tot gevolg dat de twee RW ministers verzocht werden op te stappen. De regering Tindemans was nu opnieuw een minderheidskabinet. Schiltz verklaarde hierop dat de VU bereid was gedurende een beperkte tijd een minderheidsregering te gedogen om een verklaring van grondwetsherziening te kunnen uitwerken. Het parlement werd echter op 9 maart ontbonden.¹¹⁰

Schiltz bleef heel die periode gesprekken voeren met vertegenwoordigers van andere partijen. Gesprekken met de liberalen leverden niets op, maar zoals uit het voorgaande artikel viel af te leiden, stond de BSP minder afkerig tegenover een Vlaams front dan voorheen. Zo kreeg Schiltz in een aantal voorbereidende gesprekken steeds betere contacten met beide covoorzitters van de socialisten: Willy Claes en André Cools. Hij kon hen ervan overtuigen dat zijn motieven oprecht waren en dat hij echt uit was op een akkoord met de Franstaligen. Tegen de zin van de Volksunie, maar op uitdrukkelijk verzoek van Cools werd ook Defosset en het FDF bij de onderhandelingen betrokken. Schiltz verdedigde dit feit bij de Volksunie met het argument dat een regering die de staat grondig wil hervormen, een betekenisvolle meerderheid moet hebben in elk gewest.¹¹¹ Nu de regering Tindemans was gevallen, lag ook de weg voor Martens open om gesprekken aan te knopen met de voormalige oppositiepartijen. Zo ontstond de groep die later het Egmontpact zou uitwerken, maar eerst moesten er nog verkiezingen gehouden worden.

In de aanloop naar die verkiezingen verscheen op 12 april 1977 in ‘Gazet van Antwerpen’ een artikel met als titel “Schiltz: Staat in één keer hervormen”. “De VU kan niet anders dan vooruitgaan ten koste van, de CVP en BSP. Het Vlaams ongenoegen is tijdens regering Tindemans verder gegroeid. De voorkeur van mijn partij gaat uit naar een ruime regering, die echter inzake de verwezenlijking van haar programma kansen biedt op innerlijke samenhang. Tijdens de regeringsvorming moeten beslissingen getroffen worden inzake de staatshervorming en niet later. In de eerste plaats eisen wij dat de staatshervorming in één trap zou worden doorgevoerd, niet in twee trappen, met een aparte gewestvorming. Tijdens de onderhandelingen moet overeen gekomen worden dat de tweede legislatuur grondwetgevend zal zijn. Over de inhoud van de grondwetsherziening kan dan tijdens deze legislatuur gediscuteerd worden. Tot dan moet de voorlopige gewestvorming worden stilgelegd.”¹¹²

Zoals uit dit artikel bleek, trok Schiltz met het nodige vertrouwen naar de kiezer. Hij was zelfs al volop bezig met wat er moest gebeuren na de verkiezingen. Dit optimisme zou toch niet helemaal terecht blijken, want verder dan een gelijkaardig resultaat als bij de vorige verkiezingen, kwam de Volksunie niet. In de kamer gingen zelfs twee zetels verloren. Tindemans behaalde een monsterscore

¹¹⁰ VERPLANCKE, P.; op. cit.

¹¹¹ DE RIDDER, H.; de keien van de wetstraat; 118-120 overgenomen uit Verplancke

¹¹² (anon.); Schiltz: staat in één keer hervormen; In: Gazet van Antwerpen; 12 april ‘77

en was na slechts vijf dagen opnieuw aangesteld als formateur. Zo veel was dat Vlaams ongenoegen tijdens de vorige regering Tindemans blijkbaar toch niet gegroeid. De voorkeur van de formateur ging uit naar een zogenaamde traditionele tripartiete, omdat hij dacht dat die makkelijker de socio-economische en communautaire problemen zou aan kunnen. Maar de liberalen opteerden voor een oppositiekuur na de zware electorale afstraffing, die ze te verduren hadden gekregen. Zoals voor de verkiezingen was gebleken, was er wel toenadering tussen de socialisten en de verschillende communautaire partijen. Maar vooraleer er aan gesprekken kon begonnen worden, moest eerst de partij nog haar goedkeuring geven. Dit bleek nog een behoorlijk harde noot om te kraken. Na een lange en verhitte discussie besliste het partijbestuur om op de uitnodiging van de formateur in te gaan. Van in het begin bestond er dus binnen de partij verzet tegen de plannen om deel te nemen aan de regeringsvorming, maar Schiltz verklaarde het volste vertrouwen te hebben in de hechte samenhang van de partij en hij vond dat de tijd rijp was om regeringsverantwoordelijkheid te dragen. Op 9 mei gingen de onderhandelingen van start in het Egmontpaleis met een Volksuniedeleгатie bestaande uit Schiltz en Van Der Elst. Schiltz had wel als voorwaarde voor deelname gesteld dat de kwestie van de begrenzing van de gewesten als laatste aan bod moest komen. Daarover was ook het moeilijkst een akkoord te bereiken. Net toen Tindemans de handdoek wilde werpen omdat geen compromis over Brussel kon worden bereikt, werd door Outers, Martens en Schiltz een opening gecreëerd door terug te grijpen naar het recht op inschrijven. Dit eenmalige inschrijvingsrecht zou worden toegekend aan Franstaligen in de zes randgemeenten en in enkele Vlaamse gemeenten en wijken. De Vlamingen bekwamen als compensatie de splitsing van het arrondissement Halle-Vilvoorde en de definitieve beperking van Brussel tot de 19 gemeenten. Dit compromis werd door alle aanwezigen aanvaard: het Egmontpact was geboren. Schiltz liet zich in een onbewaakt ogenblik ontwallen dat nu “de karwats op het parlement moest worden gelegd om het pact er door te jagen”.¹¹³ Op 24 mei kon Tindemans aankondigen dat er na moeizame besprekingen een globaal gemeenschapsakkoord was bereikt. Voor de uitvoering was wel een wijziging van de grondwet nodig. Daarom werd ineens afgesproken om de coalitie twee legislaturen op de been te houden, zodat de tweede grondwetgevend zou zijn. Het pact moest wel nog door de verschillende betrokken partijen worden goedgekeurd. Bij de Volksunie gebeurde dit met 62 stemmen voor en 31 tegenstemmen. Bij de andere regeringspartijen bestond er meer instemming met het plan.

Terwijl de partijraad bijeen was om haar stemming te houden, was buiten het gebouw al rumoerig protest te horen. Wat opviel was dat er bijna alleen aan Vlaamse zijde hevig verzet kwam tegen het Egmontpact. Verschillende Vlaamse cultuur- en strijdverenigingen besloten de krachten te bundelen in een anti-Egmontcomité. De twee volgende jaren zou het nog geregeld tot scherpe aanvaringen komen tussen de niet-politieke Vlaamse beweging en de Vlaamse politieke wereld, waarin Schiltz een prominente rol speelde. Schiltz zelf was van mening dat de voordelen van het akkoord niet op wogen

¹¹³ DE RIDDER, H.; p134 overgenomen uit Verplancke; op. cit.

tegen de nadelen en verklaarde dat men bij dergelijke belangrijke beslissingen altijd rekening moest houden met “een aantal personen die getraumatiseerd zijn”. Hij zou in de komende periode de verdediging van het pact blijven op zich nemen. Gelijktijdig met de eerste protesten doken ook de eerste geruchten op dat er sprake zou zijn van mogelijke dissidentie binnen de partij. De bevestiging liet niet lang op zich wachten. Op 1 juni 1977 kondigde Lode Claes aan dat hij de Volksunie verliet en een eigen partij begon, de Vlaamse Volkspartij (VVP).

Die zelfde dag schreef Manu Ruys een artikel in ‘De Standaard’ met de veelzeggende titel “*En toch de breuk*”. Verder schreef hij nog: “*Het ontslag van Lode Claes uit de Volksunie is niet zo maar een faits divers. De senator behoort tot de meest bekende figuren van het Vlaams-nationalisme. Hij is de lijsttrekker van zijn partij te Brussel en sedert vele jaren belichaamt hij, ook tegenover de Franstaligen, een bepaalde gedachte. Zijn dubbel besluit, én te breken met de VU én te werken aan een nieuwe partij, verdient nader te worden bekeken.*

(...)In de zomer van 1975 ging hij op eigen initiatief praten met RW-staatssecretaris Moreau over een gemeenschapsakkoord, wat een nota opleverde met voorstellen, o.m. tot mogelijke aanpassing van de Brusselse grenzen na een referendum in het randgebied. De nota bezorgde hem vanwege de VU-leiding een blaam.

Reeds vroeger was het een paar keren tot een kortsluiting gekomen, maar steeds was Claes blijven zeggen dat hij de partij trouw bleef.

Sinds de nota-Moreau stond hij wel marginaal in een VU die hij naar buiten uit bleef vertegenwoordigen, ook als voorzitter van de invloedrijke senaatscommissie voor verkeer. Als titularis van een vrije tribune in ‘Le soir’ handhaafde hij zijn invloed en prestige bij de Franstaligen. Nog in februari van vorig jaar logenstrafte hij het gerucht, dat hij aan partijvorming buiten de VU zou werken. Vandaag is het echter dan toch zo ver. De breuk met de Volksunie zal ook in bredere kring deining verwerken. Lode Claes zal moeten uitleggen, waarom hij het gemeenschapsact zo verderfelijk vindt, dat het hem tot een vijand van zijn oude partij maakt. De nota die hij met Moreau opstelde, bevat immers voorstellen die verwantschap vertonen met het pact. Van Claes, die economisch een liberaal is, wordt de jongste tijd ook beweerd, dat hij zwaar ontstemd is over de groeiende linkse tendens bij de hogere VU-instanties. Heeft dat eveneens zijn beslissing beïnvloed? Nauw daarmee verbonden is er de vraag naar de nieuwe partij: Denkt Claes aan een rechts alternatief voor een progressieve regeringspartij die de VU wordt?

Misschien komt er helemaal géén partij en vergrijst Claes tot een eenzaam, zoals Hugo schiltz voorspelt. Maar misschien kan hij, nu ook het RW het kabinet gaat steunen en de liberalen voor een tijdje uitgeteld zijn, de woordvoerder van de parlementaire oppositie worden en de zweep gaan leggen op de rechterflank van de VU? Voor een man van zijn kaliber en ambitie toch wel een uitdaging en een late roeping.

Ten slotte zal het incident wellicht, in rustiger tijden, aanzetten tot een fundamentele debat over de bestaansredenen van het nationalisme in Vlaanderen... en in de belgische regering.”¹¹⁴

Ruys begon zijn artikel dus met een uiteenzetting van de redenen waarom aan het initiatief van Lode Claes belang moest worden gehecht. Het ging ten slotte niet om de eerste de beste, maar om een vooraanstaand Volksunielid. Het feit dat hij vroeger zelf aan een gemeenschapakkoord had gewerkt, toonde aan dat hij in principe voorstander was van communautaire gesprekken. Om dan toch te breken met zijn partij moest hij wel gegronde redenen hebben om het Egmontpact zo radicaal te verwerpen. Omdat er ook gelijkenissen zichtbaar waren tussen het pact en de voorstellen die Claes met Moreau formuleerde, vroeg Ruys zich af of er ook niet nog andere motieven speelden bij zijn keuze om de

¹¹⁴ RUYSS, M.; *En toch de breuk*; In: De Standaard; 1 juni ‘77

partij te verlaten. Hij zinspeelde daarbij op de evolutie binnen de Volksunie. Claes zou volgens Ruys immers ook ontstemd zijn over de groeiende linkse tendens bij het partijbestuur. Een evolutie waar Schiltz ongetwijfeld mee geassocieerd werd. Over wat de toekomst voor Claes zou brengen was Ruys niet zo zeker. Schiltz daarentegen was er blijkbaar van overtuigd dat zijn initiatief tot mislukken gedoemd was. Hij voorspelde Claes dan ook niet bepaald een rooskleurige toekomst. Ruys gaf met zijn laatste zin nog aan dat het laatste woord hierover alleszins nog niet gevallen was.

Op het einde van de maand verscheen in 't Pallieterke' een interview met Lode Claes onder de titel "*Hier sta ik, ik kon niet anders*", waarin hij dieper inging op zijn motieven. "(...) *Lode Claes is het niet eens geweest met zijn partij die het Egmontpact aanvaard heeft. En wat dat betreft is hij zeker geen einzelgänger, ik weet niet waar de VU de Belgische neiging vandaan haalt om de dingen die je niet in het Nederlands zegt alsmaar in het Frans te willen verkopen, geweest. Lode Claes is het niet eens geweest met het resultaat, hij is het evenmin eens geweest met de strategie.*

"Rik Borginon", zegt hij van achter zijn bureau, vijf hoog ergens in de Egmontstraat (o, ironie van het noodlot), "die heeft dat altijd gezegd, dat wij de Walen federalisme moeten laten eisen, dan kunnen wij de koopsom bepalen. Nu is het helaas omgekeerd gegaan. Wij hebben het federalisme, dat de Walen eigenlijk willen, opgeëist. En daarvoor hebben wij een zware prijs moeten betalen."

(...) "*het is juist dat ik de toekomst met groot vertrouwen tegemoet gezien heb. Het Vlaamse land is creatiever, actiever, dynamischer dan Wallonië en Brussel. Ik ben biezonder optimistisch wat Brussel betreft. Brussel is afhankelijk van het land, en dan voornamelijk van het voornaamste deel van het land, dus van Vlaanderen. En bijgevolg was er geen enkele reden om toegevingen te doen. Precies daarom is het Egmontpact zo onthutsend, zo onrechtvaardig. Het verbaasd me met de dag meer, dat dit akkoord zo weinig conform is, dat het zo slecht beantwoord aan de werkelijke verhoudingen in dit land. Ik vraag me af hoe men zo slecht kan onderhandelen met zulke goede troeven."*

(...) "*de ontgoocheling groeit nog. Ik heb nog niemand ontmoet die het Egmontplan eerst verworpen heeft om het achteraf goed te keuren. De instemming neemt zeker niet toe. Wat wel gebeuren kan, dat is dat mensen zich uit bepaalde opportuniteitsredenen bij de situatie neerleggen. Er zijn bijvoorbeeld mensen die zeggen dat "we er maar iets van moeten maken, nu het plan er toch is." Er zijn mensen die zeggen "dat we de partij, ook als die ongelijk heeft, niet mogen verdelen". "Dat we moeten trachten er het beste uit te halen." Maar dat zijn dingen die de inhoud van het plan niet raken. Wat dat betreft is de afwijzing zeker fundamentele en krachtiger geworden dan in het begin. Kijk maar eens naar de ingenomenheid van de francofonen. Die is toch significant. Veel betekend is ook het feit, dat iemand als Tindemans er niet op uit schijnt te zijn het vaderschap van het pakt op te eisen. Er is de interpretatie –Lagasse-De Keersmaeker."*

(...) "*Ach, de partijmachines! Het verschijnsel is algemeen erkend en we hebben het hier nog eens duidelijk beleefd. Haast niemand is in staat zich af te zetten tegen de partijmachines. Ik realiseer me dus maar al te goed, dat de onderneming die ik voorsta hierdoor een stuk moeilijker wordt. Maar van de andere kant krijgt zij ook meer waarde. Natuurlijk verheug ik mij over de vele spontane reacties die er los komen tegen het Egmontpact, verheug ik mij over de houding van de pers. Maar het Egmontpact is tenslotte een politiek probleem. En dus zal ik trachten de Vlaamse opinie, die zich afzet tegen de partijmachines, een Vlaams-politieke expressie te geven. Ik weet natuurlijk dat dit moeilijk is, maar ik weet ook dat ik dit moet doen. Ik ga er dus mee door, want opgeven zou betekenen dat ik een slechte bijdrage zou leveren voor de politieke kredibiliteit.*

(...) "*De oppositie in de partij maakt weinig, om niet te zeggen geen, kans. Omdat de partijmachine, waarover we het al hadden, zo sterk is. Bij minder essentiële problemen wil dat misschien wel eens lukken, maar het verwerpen of accepteren van het Egmontplan is de belangrijkste beslissing die de partij ooit heeft moeten nemen. En dus moet je de machine zelf vervangen, heel de leidende groep vernieuwen, vooraleer je zeggen kan dat de oppositie van binnen uit geslaagd is. En daar geloof ik niet in."*

'T Pallieterke: Voor een aantal tegenstanders van het pact in de VU bent u de boeman. Zij beweren dat er in de partij wel een serieuze oppositie zou kunnen gevoerd worden, als u niet meteen een nieuwe partij had aangekondigd. Want toen zij aankondigden dat zij tegen het plan waren, en er ook

tegen zouden stemmen, heeft Schiltz met ontslag bedreigd. Iets waarop zij ingebonden hebben. Omdat de partij deze tweede klap, uw weggaan was de eerste, niet zou overleefd hebben. met andere woorden: één klap zou gekund hebben, twee niet meer.

(...)’t pallieterke: De partijdiscipline, de afhankelijkheid van de parlementsleden heeft zich weer eens laten gelden. De meeste parlementsleden zijn met handen en voeten aan hun partij gebonden.

“Ik ben voorstander van een niet-professionele politiek. Ik weet dat dit ouderwets is, dat dit problemen inzake de integriteit en de coherentie stelt, dat er een tegenstelling bestaat tussen het politieke en professionele leven. Maar heel het leven hangt aan elkaar van tegenstellingen. Ik geloof dat de VU vooral een grondige verandering ondergaan heeft toen zij van een partij van amateurs, wat zij lange tijd geweest is, vrij snel een partij van professionelen geworden is. Tot voor tien jaar was de VU een partij die hoofdzakelijk uit amateurs bestond, in de mooie betekenis van het woord. Het waren mensen die niet om den brode aan politiek deden, maar uit idealisme. En de overgang naar de professionelen is op zijn minst te bruusk geweest, de verjonging is in vele opzichten veel te snel gebeurd. Een non-conformistische beweging heeft natuurlijk veel meer aan een gezelschap amateurs dan aan een stel professionelen, die zich niet als vrije mensen kunnen gedragen.”

(...)“De communautaire problemen zijn niet opgelost, maar de rol van de VU in deze communautaire problematiek is uitgespeeld. En daarmee zijn bijna automatisch ook de kansen verkeken dat de VU nog een rol zal spelen als partij van de toekomst.”

(...)“Koeler gezegd zou je kunnen stellen, dat de VU op vrij plotselinge wijze afstand gedaan heeft van de specifieke functie die de partij tot dan toe te vervullen had, namelijk de andere partijen te verhinderen toegevingen te doen. En dat is een verwachting die de VU niet ingelost heeft, ook al was dat haar primaire bestaansreden.”¹¹⁵

In de inleiding op het interview werd dus gesteld dat Claes niet alleen de inhoud van het pact verwerpt, maar ook de manier waarop het tot stand is gekomen. Volgens Claes was er door de Vlamingen een tactisch foute keuze gemaakt door het federalisme te eisen en de Franstaligen daarvoor te prijs te laten bepalen. Precies het omgekeerde had moeten plaats vinden. Wanneer hij zich afvraagt hoe het mogelijk was met zulke goede troeven in handen zo slecht te onderhandelen, was dit natuurlijk een rechtstreeks verwijt aan het adres van de belangrijkste onderhandelaar voor de Volksunie, namelijk Schiltz. Verder in het interview beklemtoont hij ook dat hij niet alleen staat met zijn verzet. Hij weet zich zelfs gesteund door de pers. Maar omdat het om een politiek probleem ging, kwam hij ook met een politieke reactie. Mensen die zich toch neerlegden bij het pact, verdacht hij van andere motieven. Aan schijnredeneringen als nu het er is, moeten we er het beste van maken, wenste hij niet mee te doen, omdat ze niet raakten aan de inhoud van het pact. Ook Schiltz was bij zijn verdediging van het pact met dergelijke redeneringen naar buiten gekomen. Zo had herhaaldelijk gesteld dat de nadelen van het pact niet opwogen tegen de voordelen, daarmee impliciet toegevend dat er wel degelijk nadelen aan verbonden waren. Bewijzen voor het feit dat het zo nadelig was voor de Vlamingen, vond Claes in de ingenomenheid van de Franstaligen en in het feit dat Tindemans zijn naam liever niet verbonden zag aan het akkoord. Daarna ging hij dieper in op wat zich binnen de Volksunie afspeelde. Volgens hem had de partijleiding de touwtjes zo stevig in handen dat interne oppositie onmogelijk was. Schiltz werd misschien niet bij naam genoemd, er werd enkel melding gemaakt van iets vaags als de partijmachines, maar als voorzitter was hij natuurlijk verantwoordelijk voor de gang van zaken binnen de partij. Als er gesteld werd dat de interne democratie geen kans

¹¹⁵ (anon.); *Hier sta ik, ik kon niet anders*; In: De Standaard;

kreeg, dan was hij het die te kort schoot. Claes ging zelfs nog verder. Hij stelde dat de goedkeuring van het Egmontpact zo een fundamenteel probleem was voor de Volsunie, dat de partijmachine zelf vervangen moest worden, of met andere woorden dat de leiding van de partij uit de handen van Schiltz moest genomen worden. Maar dat dat zou lukken, daar geloofde hij blijkbaar zelfs niet in. Uit één van de vragen van 't Pallieterke' valt af te leiden dat Schiltz er in geslaagd is om een deel van de interne oppositie de mond te snoeren door te dreigen met zijn ontslag. Blijkbaar was men toch overtuigd van zijn belang voor de partij, want zijn vertrek wilden ze toch voorkomen. Tot slot ging Claes nog in op de toekomst van de Volksunie. De partij was volgens hem te veel veranderd toen ze evolueerde naar een volwaardige politieke partij. Een evolutie die Schiltz altijd zeer sterk gesteund had. Hij dacht dan ook dat haar rol was uitgespeeld. Ze dankte haar bestaan en succes immers aan de verdediging van de Vlaamse belangen, en net daar was de partij met Egmontpact te kort geschoten.

Het voorbeeld van Lode Claes werd nog gevolgd door Karel Dillen, die eveneens de partij de rug toekeerde om een eigen politieke beweging te starten, de Vlaams-nationale partij (VNP). Later zouden beide formaties versmelten en als het Vlaams blok verder gaan. Tot meer afscheuringen kwam het niet meer, maar intern bleef er heel wat verzet tegen het Egmontpact bestaan. Ondertussen moest de regering nog van start gaan. In die regering waren drie portefeuilles voor de Volksunie voorzien. Schiltz zelf was daar niet bij omdat eerder beslist was dat het voorzitterschap van de partij niet combineren viel met een post als minister of staatssecretaris. Schiltz bleef wel de verdediging van het pact op zich nemen, ook in de pers.

In 'De Standaard' van 3 juni '77 stond geschreven "*Schiltz: gemeenschapspact biedt unieke garanties*". In de inleiding stond: *Van de VU- voorzitter ontving de redactie de volgende brief. Het lijkt niet uitgesloten dat het gemeenschappact op een eerder eenzijdige manier bij het publiek is overgekomen. Daarom is het nuttig het pact in zijn verschillende bestanddelen te ontleden.*"¹¹⁶

Ik heb er hier dus voor gekozen om niet de volledige brief van Schiltz over te nemen omdat die een lange en nogal technische bespreking bevatte van wat het pact nu inhield en wat er volgens hem de positieve kanten van waren. Wat wel relevant is dat Schiltz dus het heft in handen neemt bij de verdediging van het pact, en niet de voorzitters van de andere partijen of andere betrokkenen. Het stukje geeft ook meer inzicht in zijn motieven daarvoor. Volgens hem is het verzet een groot deel te wijten aan de eenzijdige manier waarop het pact bij het publiek overkomt, en hij hoopte allicht door het nader uit te leggen daar verandering in te kunnen brengen.

Ook in 'De Standaard' van 30 juni verdedigde Schiltz het pact.¹¹⁷ In een artikel dat "*Schiltz tot bedevaartcomité: "uitvoering van ijzertestament is aangevat"*" was getiteld, deed hij nog eens zijn

¹¹⁶ (anon.); *Schiltz: gemeenschapspact biedt unieke garanties*; In: De Standaard; 3 juni '77

¹¹⁷ (anon.); *Schiltz tot bedevaartcomité: "uitvoering van ijzertestament is aangevat"*; In: De Standaard; 30 juni '77

belangrijkste argumenten uit de doeken. Het artikel was zijn reactie op het IJzerbedevaartcomité dat in dezelfde krant gesteld had dat de staatsuitbouw niet beantwoord aan de eisen van de frontbeweging. Volgens hen werd de gelijkwaardigheid van de twee gemeenschappen in het pact ontkennd en het comité beklemtoonde ook dat het niet gebonden was door een regeerakkoord. Schiltz reageerde door te stellen dat het in de politiek anders lag en dat compromissen onvermijdelijk waren. De waarde van het pact moest afgewogen worden aan de hand van wat bekomen was en toegegeven werd. Volgens hem bestond er een groot verschil tussen geven en nemen enerzijds en geven en toegeven zoals in het verleden anderzijds. “Gedaan met geven en toegeven” was dan ook de veelzeggende verkiezings-slogan waarmee de Volksunie naar de vorige stembusslag was getrokken en waar ze nog vaak aan herinnert zouden worden. Volgens Schiltz was er een grote stap gezet richting zelfbestuur en Brussel was de onvermijdelijke prijs die daar voor betaald moest worden. Het artikel sloot af met een uitnodiging aan de vertegenwoordigers van de Vlaamse beweging voor een gesprek en wees hij op de rol die de Vlaamse beweging te spelen had bij de invulling van het pact.

Een dag later herhaalde hij in ‘De Standaard’ in een ‘vrije tribune’ zijn oproep onder de titel *“ik schuw het debat niet”*.¹¹⁸ In de inleiding verweet hij prof. Derinne, een sterk tegenstander van het Egmontpact, een gebrek aan objectieve informatie en aan maatschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel. Schiltz schreef: *“Er wordt van langs om meer aan intentieprocessen en psychosevorming gedaan. Ik pleit voor een open gesprek tussen verantwoordelijke leiders van Vlaamse verenigingen en verantwoordelijke Vlaamse politici omdat de Vlaamse beweging niets te winnen heeft bij het ontstaan van een bittere kloof tussen beweging en de politiek. Deze oproep wordt niet beantwoord.* Hij beklagde zich verder ook nog dat *“Meer en meer karikaturen van Egmontplan als evidenties verkocht”* werden. Hij beklemtoonde nog dat hij zelf samen met Van der Elst veel op spel had gezet om het federalisme op de politieke agenda te krijgen. Er moest een prijs betaald worden, maar daar moest men zich minder over schamen dan de traditionele partijen voor het akkoord van Hertoginnedal.

Ook in de ‘Gazet van Antwerpen’ nam Schiltz geregeld de verdediging van het pact op zich in een opiniestuk.¹¹⁹ Op 12 en 13 juli diende prof. Derinne in dezelfde krant Schiltz van antwoord in een tweedelig opiniestuk onder de titel *“antwoord aan VU- voorzitter Schiltz”*.¹²⁰ Daarin haalde hij zwaar uit naar Schiltz en herinnerde hem nogmaals aan zijn verkiezings-slogan *“gedaan met geven en toegeven”*. Hij verweet Schiltz ook dat zijn artikels vol onwaarheden en halve waarheden zaten. Volgens hem was het Egmontpact wel degelijk erger dan het akkoord van Hertoginnedal, want de faciliteiten werden versterkt en daar bovenop werd het inschrijvingrecht aanvaard. Hij erkende wel dat er een aantal positieve punten waren, maar die konden de omstreden punten niet compenseren. Hoe

¹¹⁸ SCHILTZ, H.; *ik schuw het debat niet*; In: De Standaard; 1 juli ‘77

¹¹⁹ SCHILTZ, H.; *Vrije tribune*; In: Gazet van Antwerpen; 4 & 8 juli ‘77

¹²⁰ DERINNE, R.; *Antwoord aan VU-voorzitter Schiltz*; In: Gazet van Antwerpen; 12 & 13 juli ‘77

dan ook vond Derinne de prijs veel te hoog. Het zelfbestuur voor Vlaanderen was niet bereikt en de Waalse toegevingen gingen veel minder ver. Tot slot viel er ook kritiek op Schiltz persoonlijkheid te lezen, want Derinne verweet hem de hooghartige stijl waarin hij te werk ging.

Ook in 'Het Laatste Nieuws' kwam zware kritiek op Schiltz persoonlijk. Op 6 juli viel er immers te lezen "*Hugo Schiltz schuwt geen onjuiste bewering*". "*In hun ijver om met de moed der wanhoop het Egmontpact te verdedigen, aarzelen de ontwerpers niet ook onjuiste argumenten aan te halen. Daarvoor deinsde Volksunievoorzitter Schiltz niet terug toen hij in het televisiedebat wilde doen geloven, dat PVV-voorzitter Grootjans het inschrijvingsrecht voor Franstaligen aanvaard had bij de onderhandelingen in 1974. met de bijhorende stemverheffing en grote gebaren voegde hij er zelfs aan toe, dat hij de verslagen van die besprekingen zou meebrengen om het te bewijzen.*

Hij kan zich die inspanning besparen.

In 'Gazet van Antwerpen' die steeds zeer vriendelijk is voor de h. Schiltz en die niet kan verdacht worden van bevooroordeeling van PVV-voorzitter Grootjans, schrijft de parlementaire journalist Karel De Witte: "het is onjuist te beweren dat men bij de regeringsonderhandelingen in de lambermontstraat een gelijkaardige regeling als het inschrijvingsrecht had aanvaard, waarmee ook de liberalen hadden ingestemd. (...)

Deze bepalingen zijn het, die er uit moeten, wil men dat het pact aanvaard kan worden door Vlaanderen, want ze veroorzaken een harde en ongenadige taal- en cultuurstrijd in plaats van pacificatie te brengen. Er is geen vreedzame samenleving tussen beide cultuurgemeenschappen mogelijk, zolang een ervan imperialistische bedoelingen heeft en daarvoor nog wettelijke middelen krijgt ook."¹²¹

Iets meer dan een maand na het ontstaan van het pact had Schiltz de beeldvorming dus al volledig tegen. Volgens dit artikel was hij immers bezig om met de moed der wanhoop het pact te verdedigen. En om het te verdedigen maakt hij zelfs gebruik van onjuiste beweringen, zoals in dit artikel wordt aangetoond. En om hun stelling kracht bij te zetten citeerden ze zelfs iemand van wie verondersteld werd toch bepaalde sympathieën voor de VU-voorzitter te koesteren. Als zelfs zij niet anders konden dan erkennen dat er een loopje met de waarheid werd genomen, dan moest er toch wel een kern van waarheid zitten in de boodschap uit de titel. Tot slot van het artikel werd nog een nieuw argument tegen Egmontpact aangehaald: namelijk dat het voor polarisatie zorgde, in tegenstelling tot de beoogde pacificatie.

De nieuwe regering die onder leiding van Tindemans op 3 juni 1977 de eed had afgelegd, werd bijna voortdurend met interne wrijvingen geconfronteerd. Deze werden vooral veroorzaakt door de uiteenlopende interpretaties die zowel de Vlamingen als de Walen gaven aan sommige punten van het Egmontpact. Over de concrete uitwerking van pact bestond dan ook nog geen overeenstemming. Om die te bereiken werd een comité van 15 opgericht (de zes partijvoorzitters met één minister per partij, de eerste minister en de twee staatssecretarissen). Op 14 september gingen ze aan de slag in het kasteel van Stuyvenberg. De werkzaamheden moesten zeker op het einde van het jaar gedaan zijn, want echte onderhandelingen waren toch niet meer nodig. Een duidelijke misvatting, want al snel draaide het toch uit op een nieuwe onderhandelingsronde. Ook in de pers kreeg men daar lucht van. 'Het Laatste

¹²¹ (anon.); *Hugo Schiltz schuwt geen onjuiste beweringen*; In: Het Laatste Nieuws; 6 juli '77

Nieuws' van 15 november titelde: "*BSP-voorzitter: het gaat er soms luimig aan toe: Egmontwerk van 15 duurt zeker tot midden december*".¹²² Opnieuw bleek een regeling voor Brussel het grote struikelblok. Schiltz stelde voor het inschrijvingrecht te vervangen door een uitschrijvingrecht. Het uiteindelijke compromis stelde dat het inschrijvingsrecht uitdovend zou werken.

Ook de tegenkanting tegen het Egmontpact was nog niet gaan liggen. In dezelfde editie van 'Het Laatste Nieuws' stond te lezen "*Anti-Egmontcomité overweegt nationale betoging; Karel Van Miert krijgt zijn 70000 protesthandtekeningen*".

(...)Op de persconferentie werd nog vernomen, dat het anti-Egmontcomité een nieuw onderhoud gevraagd heeft met de Vlaamse voorzitters van de Vlaamse regeringspartijen. Maar zij kregen nog geen antwoord.

Tijdens hun vorige gesprek vernamen zij van de hh. Martens Schiltz en Van Miert o.m., dat er weinig hoop bestond op een grondige wijziging van het Egmontakkoord.

"wij beschikken over praktisch geen bewegingruimte" hadden de partijvoorzitters erkent.

De h. De Ridder, die omringt was door Adriaan Verhulst, Raymond Derinne en Michiel Vandenbussche, vreest dat het protest van de Vlaamse partijvoorzitters, na het FDF-congres, louter verbaal zal blijven. Hij zei niet in te zien hoe men het FDF zou kunnen verbieden om nieuwe eisen te stellen na de eventuele uitvoering van het akkoord.

*Volgens het bestuur van het Egmontcomité hebben de Vlaamse partijvoorzitters geen strategie. In het Stuyvenbergcomité beperken zij zich tot tactische zetten.*¹²³

De titel van het artikel toont aan dat het verzet tegen het Egmontpact inderdaad nog zeer levendig was. Het was blijkbaar zelfs geen probleem om 7000 protesthandtekeningen te verzamelen en er is sprake van een mogelijke grote nationale betoging. Het feit dat de voorzitters van de Vlaamse regeringspartijen nog niet geantwoord hadden op het verzoek van het anti-Egmontcomité wekt de indruk dat die helemaal geen inspraak willen geven aan de Vlaamse beweging en dat ze niet onder de indruk zijn van de tegenkanting. Dat ze erkent zouden hebben dat ze over geen bewegingsruimte beschikken, insinueert dat ze het eigenlijk wel anders zouden willen zien, maar dat ze toegeven aan één of andere vorm van Waalse chantage. Ze kregen dan ook het verwijt te horen dat het hen ontbrak aan gemeenschappelijke strategie om de Vlaamse zaak te dienen.

Tijdens het overleg van Stuyvenberg groeide de club van voorzitters steeds verder uit elkaar. Veel betekenend was het dat Vlaamse en Franstalige voorzitters steeds meer afzonderlijk overleg gingen plegen. Maar naar de buitenwereld toe bleef men als één man achter het pact staan. Ook Schiltz nam in een 'vrije tribune' in 'De Standaard' van 25 januari 1978 voor de zoveelste keer de verdediging van het pact op zich. Onder de titel "*Vlaams overleg of demagogie*" beklaagde hij zich ook over het feit dat anti-Egmontcomité al gereageerd had nog voor alle bepalingen van het Stuyvenbergakkoord gekend waren. Verder stelde hij: "*De ontworpen staatshervorming beantwoordt niet voor 100% aan het ideaal beeld dat de Volksunie in haar federale blauwdruk had ontworpen. In januari '77 hadden wijzelf*

¹²² (anon.); *BSP-voorzitter: Het gaat er soms luimig aan toe*; In: Het Laatste Nieuws; 15 november '77

¹²³ (anon.); *Anti-Egmontcomité overweegt nationale betoging*; In: Het Laatste Nieuws; 15 november '77

trouwens uitdrukkelijk gewaarschuwd voor de illusie dat het in België mogelijk zou zijn de opvatting van één gemeenschap of van één partij integraal op te dringen".¹²⁴

De pers had in die periode niet alleen aandacht voor de tegenkanting vanuit het anti-Egmontcomité. Ook die andere vurige tegenstander van het pact, Lode Claes, haalde nog eens de pers toen hij zijn nieuwe partij, de VVP, boven het doopvont hield. Bijna alle Belgische persorganen, ook de Franstalige, maakten de dag erop, 21 november '77, melding van de stichting van de nieuwe partij en van het feit dat die er kwam omdat Claes de Volksunie had verlaten uit onvrede met het Egmontpact.

Het meest opvallende artikel was een opiniestuk "twee partijcongressen" in 'Het Volk' van 21 november van de hand van Jef Claes. Er stond te lezen: "(...)De Vlaamse Volkspartij is een nieuwkomer op het politiek schaakbord. Senator Lode Claes die de Volksunie verliet uit protest tegen het Egmontpact is er dan uiteindelijk in geslaagd zijn partij boven de doopvont te houden. De aankondiging daarvan deed hij bijna een half jaar geleden, maar het was blijkbaar niet gemakkelijk valabele mensen te vinden die bereid waren zich in te zetten voor een zaak waarvan het succes op zijn minst erg twijfelachtig is.

Toen Lode Claes met een klinkende verklaring de Volksunie de rug toekeerde had hij gehoopt een brede stroom van Egmonttegenstanders mee te sleuren. In de eerste plaats rekende hij op enkele VU-parlementsleden die in de wandelgangen onverbloemd uiting gaven aan hun afkeer tegen het gemeenschapsakkoord. Maar de partijtucht haalde het, want toen het op stemmen aankwam verstomd alle kritiek, en Lode Claes stond alleen.

Hij hoopte dan alle niet-parlementaire opposanten van het Egmontpact in één front te verzamelen, maar ook dat werd een ontgoocheling. De tendensen in het kamp van de anti's zijn zo uiteenlopend dat ze nu reeds drie nieuwe partijen hebben gesticht. Er is de Vlaams-nationale partij van Karel Dillen, die zich richt tot de extreem rechtse flaminganten. Er is de Vlaamse Republikeins partij die haar aanhang rekruteert in de vechtlustige TAK-aanhang van Piet De Pauw. En er is nu de Vlaamse Volkspartij van Lode Claes die in hoofdzaak kan rekenen op enkele misnoegde en ontgoochelde Volksuniemilitanten.

De Vlaamse volkspartij is ongetwijfeld het ernstigste initiatief van de drie, want Lode Claes is een man met ideeën en met een eigen visie op de maatschappij. Dat volstaat evenwel niet om kiezers aan te lokken vooral niet in een land als het onze waar de partijtradities zo sterk zijn. Wij geloven dan ook niet dat de Vlaamse volkspartij een briljante toekomst beschoren is. Ten hoogste de rol overnemen die de Volksunie vroeger speelde ten opzicht van de CVP, de rol van Vlaamse zweeppartij, maar dat zij vat zal krijgen op het kiezerscorps lijkt erg twijfelachtig."¹²⁵

De 6 maanden tussen de aankondiging van Lode Claes' vertrek uit de VU en de effectieve oprichting van zijn partij, waren redenen om Jef Claes te doen vermoeden dat het vinden van leden voor de VVP toch geen evidentie was. Vooral omdat hun politieke toekomst uiterst onzeker was. Verder stelde hij dat Lode Claes allicht gerekend had op mogelijke kandidaten uit de Egmonttegenstanders binnen de VU-rangen. Een misvatting, want ondanks de kritiek was Schiltz er toch in geslaagd om het pact door een groot deel van de partij aanvaard te krijgen. De meesten legden zich dan ook bij de beslissing van de partij neer. Verder had hij ook nog over de verdeeldheid van het verzet binnen de Vlaamse beweging. Blijkbaar was de verwerping van het Egmontpact één van de enige dingen dat hun bont. De aanhang van Lode Claes was dus beperkt tot enkel misnoegde en ontgoochelde Volksuniemilitanten.

¹²⁴ SCHILTZ, H.; *Vlaams overleg of demagogie*; In: De Standaard; 25 januari '78

¹²⁵ CLAES, J.; *twee partijcongressen*; In: Het Volk; 21 november '78

De slaagkansen van het initiatief werden door auteur dan ook niet al te hoog ingeschat. Ook de VU had in haar beginjaren ervaren hoe moeilijk het was om als nieuwe partij een plaats te veroveren naast de traditionele partijen. De laatste zin geeft aan dat de Volksunie nu anders bekeken werd, een erkenning van de evolutie die de partij had doorgemaakt.

Twee weken later haalde Lode Claes nog eens de pers met zijn kritiek op het Egmontpact. In de ‘Gazet van Antwerpen’ van 7 december ’78 stond getiteld “*Senator Claes acht Egmontpact slecht juridisch werk*”. “*Senator Claes noemde het pact een bron van holle retoriek en slecht juridisch werk, dat heeft bijgedragen tot de crisis van onze instellingen. Het is een akkoord tussen partijvoorzitter, dat door partijvoorzitters verder wordt uitgewerkt. Zo is een “contraregering” ontstaan, vermits de partijvoorzitters het laken helemaal naar zich toehalen.*”¹²⁶

En helemaal ongelijk in zijn kritiek had hij niet. Dat het slecht juridisch werk was, zou niet veel later door de Raad van State bevestigd worden. Dat het akkoord grotendeels door de partijvoorzitters opgesteld was en dat ze een prominente rol speelden bij de uitwerking, kon evenmin ontkent worden. Of Schiltz als partijvoorzitter en lid van de zogenaamde “contraregering” erop uit was het laken zoveel mogelijk naar zich toe te trekken, valt te betwijfelen. Kort nadien uitte hij namelijk zelf de kritiek op Tindemans dat de partijleiders te veel beslissingen moesten nemen. Hij verweet Tindemans ook dat die de realisatie van het pact onvoldoende steunde en misschien zelfs wel tegenwerkte. Ook in de pers verschenen berichten over de gespannen verhoudingen tussen Schiltz en Tindemans.

‘Het Laatste Nieuws’ van 1 februari 1978 kopte “*Schiltz geeft Tindemans kaakslag: regering heeft geen leiders*”. “*Schiltz draagt als coalitiepartner Tindemans geen goed hart toe. Dat is geen geheim. Vorige week was er nog de discussie over de betekenis van het woord federalisme. Nu is er de regelrechte aanval op de premier. Hij uitte enkele harde verwijten die bij Tindemans en de CVP slecht vallen en moet zich reeds vandaag komen verantwoorden. Hij zei te betreuren dat de regering niet genoeg haar verantwoordelijkheid opneemt en te veel beslissingen afschuift op de rug van de partijleiders. Volgens Schiltz wordt het hoog tijd dat de regering echt geleid wordt “wie de titel van chef draagt, moet de verantwoordelijkheid ervan duidelijk en ondubbelzinnig opnemen”*”.

*Over Stuyvenberg: “de staatshervorming is een essentieel onderdeel van regeerprogramma en ik zou het onmogelijk kunnen aanvaarden dat wie dan ook in de regering zich van deze hervorming zou distantiëren. Zij die menen dat deze hervorming slecht is moeten hieruit hun conclusies trekken. Schiltz doet ook zijn beklag over het feit dat hij teveel regeringsdossiers moet behandelen. De uitlatingen van Schiltz dreigen de zoveelste rel te worden. Tindemans wilde dinsdagnamiddag nog niet reageren maar heeft de VU-top voor woensdagmiddag ontboden. Het is duidelijk dat het geen beleefdheidsbezoekje zal worden.”*¹²⁷

Blijkbaar kwam de uithaal van Schiltz naar Tindemans voor niemand echt als verrassing. De relatie tussen de regeringspartijen was al langer niet altijd even hartelijk, maar nu ging Schiltz wel stevig te keer. In ‘Het Laatste Nieuws’ hebben ze het dan ook over een regelrechte aanval op Tindemans. Het waren dus niet de partijvoorzitters, die er op uit waren om zoveel mogelijk het laken naar zich toe te trekken, maar Tindemans die er hen toe dwong, omdat hij niet “duidelijk en ondubbelzinnig zijn

¹²⁶ (anon.); *senator Claes acht Egmontpact slecht juridisch werk*; In: Gazet van Antwerpen; 7 december ‘78

¹²⁷ (anon.); *Schiltz geeft Tindemans kaakslag: regering heeft geen leiders*; In: Het Laatste Nieuws; 1 februari ‘78

verantwoordelijkheid opnam”. Voor de staats hervorming vroeg hij de volle steun van de regering. Schiltz bleef het pact verdedigen, maar voelde bij een aantal collega politici waarschijnlijk het enthousiasme wegebben. Tindemans kon een dergelijke belediging, waarin nauwelijks verbloemd werd gezegd dat hij zijn werk niet goed deed, niet aan zich laten voorbijgaan. Schiltz moest zich volgens dit artikel dan ook gaan verantwoorden. Een samenkomst onder vrienden was het inderdaad niet, maar toch werd het relletje gesust.

In de ‘Gazet van Antwerpen’ van 2 februari ’78 stond immers te lezen “*Volksunie blijft regering trouw: incident tussen Schiltz en Tindemans uitgepraat*”. “*Tindemans heeft Schiltz om verantwoording gevraagd voor zijn scherpe uitlatingen. Schiltz zei dat hij nooit bedoeld heeft dat de huidige regering slecht is of een slechte chef zou hebben. Blijkbaar was de weergave van Belga niet juist. Nochtans hebben ook andere journalisten dezelfde verklaring opgetekend. Belga de schuld geven gaat dus niet op. Schiltz bevestigt dat hij willen reageren tegen de algemeen verspreide mening dat er naast de gewone regering ook nog een geheime regering van partijvoorzitters zou bestaan. Hij had de indruk opgedaan dat de druk van bepaalde partijbesturen op de regering te groot was. Volgens hem was de rel vooral veroorzaakt door een verschil in temperament.*”¹²⁸

Het incident werd dus snel gesloten, maar was wel tekenend voor de gespannen relaties tussen de regeringspartijen. De titel stelde wel dat de Volksunie, en dan vooral Schiltz, de regering trouw bleef, net zoals hij ook trouw het Egmontpact bleef verdedigen. De schuld werd dan maar in de schoenen van een Belga-medewerker geschoven. Schiltz zou immers nooit gezegd hebben dat de regering of de eerste minister slecht werk leveren. Niet dat er veel geloofd werd gehecht aan die uitleg. Naar eigen zeggen wilde hij vooral reageren op de kritiek, die ook al eerder bij Lode Claes viel te lezen, dat er iets bestond als een contraregering. Misschien waren het dan toch de partijvoorzitters die te veel druk legden op de premier.

Dat ook binnen de Volksunie het verzet tegen Egmontpact nog niet volledig verstomd was, werd duidelijk bij de voorzittersverkiezingen van 11 maart ’78. Schiltz was uiteraard kandidaat om zichzelf op te volgen aan het hoofd van de partij. Als tegenstander kwam Jef Valkeniers naar voren. Daarmee kwamen voor- en tegenstanders van het pact tegenover elkaar te staan. De interne verhoudingen bleken ongeveer ongewijzigd, want Schiltz bleef de steun genieten van ongeveer twee derden van het Volksuniebestuur en werd na twee stemrondes herkozen.

Schiltz voelde zich dan ook nog voldoende gesteund, en bleef de uitvoering van het Egmontpact nastreven. Maar dit werd zwaar bemoeilijkt door de Raad van State. In haar adviezen verklaarde die bijna de hele culturele autonomie, zoals die was opgenomen in het Egmontpact, als ongrondwettelijk. Schiltz wilde ondanks de negatieve adviezen het pact toch gewoon uitvoeren. Hij vond dat in een democratie het parlement het laatste woord moest hebben, en niet de Raad van State, dat volgens hem toch het meest gepolitiseerde rechtscollege van het land was. Tindemans leek veel minder bereid het

¹²⁸ (anon.); *Volksunie blijft regering trouw: incident tussen Schiltz en Tindemans uitgepraat*; In: gazet van Antwerpen; 2 februari ‘78

pact te blijven verdedigen, zeker als het tegen de grondwet inging. Schiltz en een aantal collega voorzitter interpelleerden Tindemans daarover in de kamer op 11 oktober '78. Ze wilden weten of die ondanks de grondwettelijke bezwaren toch nog de uitvoering nastreefde. Hun bedoeling was allicht om Tindemans aan het hoofd van de regering te vervangen door Martens. Tindemans reageerde echter door het ontslag van zijn regering aan te kondigen en vertrok naar het koninklijk paleis.

Na het ontslag van de premier zei Schiltz in een eerste reactie dat "hij niet de minste reden heeft te twifelen aan de eerlijkheid en betrouwbaarheid van Martens, maar dat hij de nieuwe regering zou willen geleid zien door iemand die ondubbelzinnig achter het regeerprogramma staat. De wijze waarop Tindemans de crisis heeft laten ontstaan, maakt zijn persoon moeilijk aanvaardbaar voor een aantal mensen." Enkele uren later klonk Schiltz al een stuk gematigder en verklaarde hij dat hij geen exclusieve had: "Ik voer politiek met mijn verstand en niet met mijn gevoel. Ik hoop alleen dat de regering goed geleid wordt."¹²⁹

Er kwam een overgangkabinet, onder leiding van Van den Boeynants, dat een verklaring tot grondwetsherziening en verkiezingen uitschreef op 17 december '78. Bij de Volksunie was er toch heel wat reden tot ongerustheid. De partij deed dan wel haar best om het Egmontpact af te sluiten, de vrees bestond toch dat ze electoraal zwaar zouden worden afgestraft. De communautaire problematiek zou ongetwijfeld het centrale thema in de verkiezingscampagne worden. En juist daar had de VU veel kiezers teleurgesteld. Er waren er die sowieso van een Vlaams-nationale partij verwachtten dat ze geen toegevingen deed, maar er waren ook veel kiezers die deze principiële stellingname niet deelden, maar gewoon vonden dat men bij het Egmontpact veel te ver was gegaan. Ook intern bleef er veel onvrede bestaan, al moesten de onderhandelingen toch opnieuw beginnen. Schiltz bleef het partijbeleid verdedigen. Maar toen was het toch al te laat. Bij de verkiezingen verloor de Volksunie ongeveer één derde van haar kiezers. Schiltz zelf verloor de helft van zijn voorkeurstemmen en de VU werd slechts de vierde partij van Vlaanderen. Het moeilijk te communiceren juridisch karakter van de communautaire onderhandelingen en de hetze tegen de Volksunie, onder meer in de media, waren volgens hem de oorzaken. Hier en daar klonk toch de roep voor verandering aan de top van de partij. En de partij stond uiteraard ook voor de vraag of ze opnieuw bereid was in een regering te stappen. Over al deze problemen werd in het partijbestuur stevig gediscussieerd.

Naar aanleiding van de partijraad van 13 januari '79 verscheen in 'Het Laatste Nieuws' een artikel met een grote foto en als onderschrift "*Hugo Schiltz blijft voorzitter onder het wakend oog van de partijraad*". De titel "*VU tikt Schiltz op de vingers en begraaft Egmont*" werd gevolgd door "*Egmont bezorgde hem zaterdag op die raad heel wat kritiek. Staatssecretaris Debruyne die mee in het avontuur betrokken was, kreeg zijn deel van de collectieve schuld. Hugo Schiltz kreeg zaterdag als*

¹²⁹ DE RIDDER, H.; p185-186 overgenomen uit Verplancke

voorzitter van de Volksunie niet het vertrouwen zonder voorwaarden dat hij van de partij wenste te bekomen. Zijn motie, waarin hij zulks vroeg, werd naar de vergeethoek geduwd, maar er volgde geen motie van wantrouwen. Wel werd eenparig een nieuwe tekst goedgekeurd Hierin zet de Volksunie de puntjes op de "i" na haar kiesnederlaag van 17 december. De macht van de voorzitter, Hugo Schiltz, wordt voortaan fel beknot. Hij moet de partij nu leiden in "nauwe samenwerking" met de partijraad . Deze wordt nog uitgebreid als straks beslist moet worden over de deelname van de VU aan een regering. Als dit het geval is zal zij een "fundamenteel en radicaal tweeledig federalisme" moeten verdedigen. In afwachting opnieuw opening gezocht naar alle Vlaamse verenigingen die ingevolge het Egmontavontuur in het verzet gingen. De beslissing over regeringsdeelname moet dus nog vallen, maar in afwachting wordt wel onderstreept dat Volksunie moet terugkeren naar de bron zodat eventueel andere partijen haar van een regeringsdeelname moeten uitsluiten. Toch wordt gezegd dat de VU niemand een makkelijk voorwendsel wil geven. ”¹³⁰

Zoals in het onderschrift viel te lezen, bleef het vertrouwen in Schiltz voorlopig bewaard, maar gebeurde dit niet onvoorwaardelijk. Hij werd weliswaar op de vingers getikt, maar tot een volledige afkeuring van zijn persoon kwam het evenmin. Blijkbaar werd Schiltz ook niet alleen ter verantwoording geroepen, maar kreeg ook Hector de Bruyne voor een deel de zwarte piet toegeschoven. Een motie goedkeuren waarin Schiltz opnieuw de onvoorwaardelijke steun van zijn partij zou krijgen, was duidelijk te veel gevraagd. Vanaf nu zou hij verplicht worden om zijn voorzitterschap anders in te vullen. Er werd immers van hem verwacht dat hij zou handelen in "nauwe samenwerking" met de partijraad. Ze wilden hem met andere woorden in de gaten kunnen houden. De partijstandpunten werden ook weer scherper geformuleerd. Van een regeringsdeelname zou enkel sprake zijn als er uitzicht was op "fundamenteel en radicaal tweeledig federalisme". Het werd dan misschien niet met zoveel woorden gezegd, maar iedereen beseftte dat dergelijke eisen de Volksunie meer dan waarschijnlijk opnieuw in de oppositie zou brengen.

Twee dagen later verscheen in de zelfde krant een artikel van de hand van Piet Van Brabant.¹³¹ Onder de titel "in de lasso" viel te lezen: "*Hugo Schiltz werd door de partijraad van de Volksunie in zijn mandaat bevestigd, maar hij is er slechts in geslaagd zijn voorzittershuid te redden dankzij een aantal voorwaarden, die alle beschouwd moeten worden als een duidelijke waarschuwing zo niet een veroordeling van de Egmontavonturen van de VU-voorzitter. De partijraad heeft geweigerd zonder meer vertrouwen te schenken tot het einde van zijn mandaat, zoals de omstreden en door de kiezers afgekeurde partijvoorzitter in een eerste motie gevraagd had. De uiteindelijk aanvaarde motie dwingt Schiltz niet enkel alle Egmontketterijen af te zweren en een radicaal communautair programma te onderschrijven. De partijraad hoopt hem ook in voeling te doen treden met de anti-Egmonters, die hem gedurende 17 maanden hebben bestreden. Bovendien krijgt Schiltz waakhonden aan zijn zijde, die hem tegen zichzelf en de partij tegen laksheid bij mogelijke regeringsonderhandelingen zullen behoeden. De goedgekeurde motie behelst ten slotte een paragraaf die niet aan de pers werd meegedeeld. Daarin wordt afgesproken dat een uitgebreide partijraad op een nader te bepalen datum zal vergaderen, om de inwendige werking van de partij, het secretariaat en de administratie, als ook de strategie van de partij "met ruime inspraak van de basis en rekening houdend met de uitslag van de verkiezingen" aan een grondige discussie te onderwerpen. De anti-Egmonters in de partij zien hierin de aanloop tot een diepgaande herstructurering van de partijleiding, na de vorming van de regering en in het vooruitzicht van de Europese verkiezingen van 10 juni 1979.*

¹³⁰(anon.); *VU tikt Schiltz op de vingers en begraaft Egmont*; In: het Laatste Nieuws; 13 januari '79

¹³¹ VAN BRABANT, P.; *in de lasso*; In: Het Laatste Nieuws; 15 januari '79

Deze interpretatie verklaart de uitslag van de stemming. De anti-Egmonters krijgen gelijk: de VU wendt de boeg in de richting van Jef Valkeniers en Wim Jorissen en van de talrijke anderen, die sedert 17 december de Egmontflater hebben erkent.

Hierdoor verwijdt de partij zich meer en meer van de stelling die de francofone partijen hebben ingenomen, in het bijzonder van Spaak en Cools, die zich niet zonder bijbedoelingen hadden ingespannen om Schiltz op het regeringspaard te handhaven.

Maar Schiltz wordt door zijn partij zelf uit het zadel gelicht. De VU-lasso sleurt hem uit de regeringscoalitie, ook al blijft Schiltz voorlopig aan het hoofd van de partij.”

Ook Piet Van Brabant merkte dus op dat Schiltz weliswaar in functie bleef, maar toch heel wat voorwaarden en beperkingen te slikken kreeg. De bedoeling was duidelijk hem terug in het gareel te dwingen. Daarnaast werd ook beoogd de eenheid binnen de partij te herstellen. De kloof tussen voor- en tegenstanders moest gedicht worden en de rangen weer gesloten. Schiltz kreeg ook een stel zogenaamde waakhonden aan zijde, die er moesten op toe zien dat hij dit proces niet opnieuw in gevaar bracht. Er zou later ook nog aan de strategie en de werking van de partij gesleuteld worden. En er zou ook terug beter naar de basis moeten geluisterd worden. Er kwam dus heel wat kritiek op de manier waarop Schiltz de partij de voorbije jaren had geleid. Een herstructurering van de partijleiding werd dan ook in het vooruitzicht geplaatst. Schiltz had nog voorstanders binnen zijn partij, anders was hij niet in zijn mandaat bevestigd, maar het waren duidelijk zijn tegenstanders die aan zet waren. Sommige Franstaligen mochten dan wel proberen om Schiltz opnieuw in de regering te doen stappen, de partij was duidelijk van plan daar niet zomaar op in te gaan.

Een principieel standpunt tegen regeringsdeelname was er weliswaar niet ingenomen, maar het was wel duidelijk dat de VU met haar radicaal federalistisch programma weinig kans had een akkoord te sluiten. Om er op toe te zien dat Schiltz vast hield aan dit radicaal programma, werden Jorissen en Van der Elst meegestuurd naar de onderhandelingstafel. Na een mislukte poging een nieuw Vlaams front te vormen, trok de Volksunie zich dan ook terug uit de onderhandelingen. Na anderhalf jaar mee het beleid bepaald te hebben, keerde de partij dus terug naar de oppositie. Schiltz bleef wel aan als voorzitter.

Maar het einde van de tunnel was nog niet in zicht voor Schiltz. Ondanks alle pogingen om het Egmontpact te begraven, leed de partij bij de Europese verkiezingen van 10 juni '79 opnieuw een zware nederlaag. De kritiek op Schiltz barste weer los. In de nasleep van de verkiezingen werd een partijraad gehouden, waarin over de aangekondigde veranderingen aan de partijtop zou beslist worden. Tijdens die bijeenkomst werden een aantal nieuwe leden voor het partijbestuur gekozen. Aan de uitslag was duidelijk te merken dat tegenstanders van Schiltz en het Egmontpact het erg goed deden. Schiltz kwam dan ook zelf tot het besluit dat hij het nieuw partijbestuur niet als voorzitter kon blijven belichamen.

In 'De Standaard' van 25 juni '79 viel te lezen "*Schiltz geeft voortijdig leiding van de Volksunie op*". Verder stond er: "*De VU voorzitter heeft zaterdagavond ontslag genomen omdat, naar hij verklaarde, de verkiezing door de partijraad van de nieuwe bestuursleden het hem onmogelijk maakt de politiek te voeren die hij voorstaat. Om geen leegte te scheppen aan de top gaat het ontslag pas in op 15 september. De twee nieuwe ondervoorzitters staan gekend als tegenstanders van zijn beleid Na de partijraad verklaarde Schiltz dat zijn ontslag geen verband houdt met spanningen tussen zgn. rechts en links. Op de vraag of het een uiloper was van zijn Egmontbeleid antwoordde hij: "de discussie draaide rond de vraag of hetgeen gerealiseerd kon worden, waardevol genoeg is om sommige negatieve aspecten er op de koop toe bij te nemen. Het wordt trouwens tijd om Egmont bij de oude rekwisieten op te bergen."* Schiltz zei nog dat er een vlaag van antipolitiek door de Vlaamse beweging waait en dat men het onderscheid niet maakt tussen partij en beweging. Hij voegde eraan toe dat hij de politiek niet verlaat en in de nationale politiek actief blijft. "maar dan in alle duidelijkheid. Ik hou niet van vage charisma's."¹³²

Schiltz hield dus de eer aan zichzelf. Door de verkiezing van twee van zijn tegenstanders als ondervoorzitter, werd het hem onmogelijk gemaakt zijn politiek te voeren. Hij trok daar dan ook zijn conclusies uit. Hij was blijkbaar wel nog begaan met de partij, want uit angst een leegte achter te laten zou zijn ontslag slechts drie maanden later ingaan. Hij dacht ook aan de eenheid binnen de partij, want hij ontkende dat zijn ontslag te maken had met spanningen tussen bepaalde fracties binnen de VU. Ook het reeds begraven Egmont was volgens hem niet de rechtstreekse aanleiding geweest. Wat wel bepalend was geweest, was de keuze of er nu al dan niet compromissen konden gesloten worden. Volgens Schiltz maakte men daarbij de fout geen onderscheid te maken tussen wat de Vlaamse beweging eiste enerzijds en wat door een partij politiek realiseerbaar was anderzijds. Tot slot kondigde hij nog aan dat dit geen afscheid van de politiek betekende, maar welke rol hij nog zou spelen, daarover zou hij later meer duidelijkheid scheppen.

In dezelfde editie van 'De Standaard' viel ook te lezen "*De leider die het niet waar maakte*". Na een inleiding waarin een kort overzicht werd gegeven van zijn carrière binnen de VU stond geschreven: "*Na zijn verkiezing tot partijleider bleef Schiltz verder ijveren om de VU van oppositie naar beleidspartij om te turnen. Hij bereidde het terrein voor, ook door discrete gesprekken met Willy Claes. De verkiezingsnederlaag van '77 sterkte hem in de overtuiging dat de oppositie niet lonend was Egmont moest de bekroning van een jarenlange inspanning worden, maar het zou in de nationalistische rangen tot spanningen, verdeeldheid en scheuringen leiden. De verkiezingen van '78 werden een zware nederlaag. Na anderhalf jaar kwam er een einde aan het participatiebeleid en keerde de VU terug in de oppositie. Normaal wilde hij zijn ambtstermijn tot het einde in 1980 verder zetten, maar de verkiezing van een aantal uitgesproken tegenstanders in het partijbestuur heeft hem nu anders doen beslissen. In partijkringen acht men het niet uitgesloten dat hij de partijpolitiek vaarwel zal zeggen.*"¹³³

Uit de titel viel af te leiden dat Schiltz nu beschouwd werd als iemand die niet in zijn opzet was geslaagd. Wat dit opzet inhield, werd in de rest van het artikel verder verduidelijkt. Hij stond een duidelijke visie voor waarin de Volksunie in de toekomst aan het beleid zou deelnemen. Hij had zelf de weg daartoe voorbereid, onder meer door het veelvuldig voeren van gesprekken en geheime onderhandelingen. De dalende electorale trend die de VU ook in de oppositie vertoonde, had hem

¹³² (anon.); *Schiltz geeft voortijdig leiding van de Volksunie op*; In: De Standaard; 25 juni '79

¹³³ (anon.); *De leider die het niet waar maakte*; In: De Standaard; 25 juni '79

gesterkt in zijn overtuiging dat deze niet lonend was. Het Egmontpact moest zijn gelijk bewijzen, maar dat draaide anders uit. De Volksunie verloor nog zwaarder en een terugkeer naar de oude strategie werd onvermijdelijk. De aanstelling van die uitgesproken tegenstanders in het partijbestuur was de spreekwoordelijke druppel. Men maakte het hem onmogelijk nog langer aan te blijven. Hoewel hij zelf aan gaf dat dit niet het einde van zijn politieke carrière betekende, bestond daar binnen zijn partij blijkbaar toch heel wat twijfel over. Misschien hoopte men wel dat dit zijn definitieve afscheid zou worden.

Manu Ruys had het in zijn opiniestuk met betrekking tot het ontslag van Schiltz over een *“koerswijziging”*. *“Het ontslag van Schiltz zal de strategie van de Volksunie beïnvloeden en ook de staats hervorming. Het komt iets vroeger dan verwacht, maar is zeker gemotiveerd. De intrede in het partijbestuur van uitgesproken tegenstanders maakt het Schiltz inderdaad onmogelijk de pragmatische politiek te voeren, waarop zijn beleidsvisie steunt. Waar Schiltz trouwens opkomt voor zelfbestuur binnen een Belgische staat, die centraal nog sterk bestuurd wordt, mikken zijn tegenstanders op een confederale unie van quasi-soevereine staten. Zij vinden dat zolang de tijd niet rijp is voor een dergelijke unie er beter niet onderhandeld wordt. Het vertrek van Schiltz betekent een overwinning van de harde nationalist, die nu de kans krijgen om de partij weer een zeer militante politiek te doen voeren.”*

(...)Als laatste wees hij op de gevolgen voor de staats hervorming. *“Nu de VU niet zo snel geneigd zal zijn nog deel te nemen, verdwijnen de communautaire partijen wat meer uit beeld en komen de liberalen en Gol weer meer in het vizier.”*¹³⁴

Manu Ruys kon dus wel begrip op brengen voor de keuze van Schiltz. Volgens hem werd het Schiltz inderdaad onmogelijk gemaakt nog langer zijn politiek te voeren. Ruys gaf meteen aan wat dit voor de partij waarschijnlijk zou betekenen, namelijk een koerswijziging. Ruys zag de onderliggende oorzaak dus vooral in een verschil in visie op de toekomst van België. Ook over de te volgen strategie om het beoogde doel te bereiken, bestonden grote meningverschillen. Hoe dan ook betekende Schiltz' vertrek dat hij verloren had en gaf het de harde nationalist opnieuw de gelegenheid om met de Volksunie een pressiefunctie te vervullen. Voor de verdere staats hervorming was de rol van de communautaire partijen voorlopig uitgespeeld. Nu waren de traditionele partijen dus opnieuw aan zet.

Wie gehoopt had dat Schiltz nu volledig van het politieke terrein zou verdwijnen, kwam bedrogen uit. Na zijn ontslag, maar voor zijn definitief vertrek als voorzitter, publiceerde hij immers twee documenten, die heel wat gespreksstof opleverden. In het eerste, ‘Wat ik de Vlamingen wil zeggen getiteld’ getiteld, motiveerde hij zijn keuze voor het Vlaams-nationalisme. Het tweede werd een ‘Manifest aan mijn partij’. Daarin deed hij zijn toekomstvisie op de rol van de partij uit de doeken. Voor Schiltz moest de Volksunie blijven optreden als een politieke partij en daarbij gebruik maken van de methode van het vergelijk, het politiek akkoord. Dit betekende dat als de VU haar taak wilde vervullen, zij een partij moest zijn als een andere. Zij moest een consequente beleidspartij zijn, haar

¹³⁴ RUYYS, M.; *koerswijziging*; In: De Standaard; 25 juni '79

programma getrouw. In dit manifest beschreef hij het Egmontpact als “de eerste grootscheepse poging om een doorbraak van het federalisme langs wetgevende weg af te dwingen.”¹³⁵

Ook in de pers werd bericht over de publicatie. Op 5 september '79 viel in ‘De Standaard’ te lezen *”Schiltz waarschuwt VU in afscheidsmantest”*. Er viel te lezen dat hij *“Zijn beleid toelicht en uiteenzet hoe hij de verdere ontwikkeling van het politiek Vlaams nationalisme ziet. Het manifest zal ongetwijfeld heel wat reacties uitlokken en ook indruk maken op de instanties van de VU die de opvolger van Schiltz moeten verkiezen. Hij pleit voor nationalistische participatie aan de macht. Hij beoogt geen afrekening maar wel een snelle bezinning binnen de partij. Hij voegde er aan toe dat het bespreken van zijn manifest op een partijcongres zeer belangrijk is. Op de vraag of hij overweegt zich uit de actieve politiek terug te trekken, sprak Schiltz de hoop uit dat de VU bestaat uit personen die politiek als een taak en een zending beschouwen. “Mijn nationalisme is een levensbeschouwing. Ik zou mij nooit in de politiek begeven, mocht ik dit humanisme niet kunnen belijden. Indien deze beide voorwaarden niet meer verenigd zijn, dan zal ik uit de politiek verdwijnen”*.¹³⁶

Aan de titel te zien, ging men er toch vanuit dat het om een afscheidsmantest ging. Voor hij zijn post als voorzitter verliet, zou hij de partij nog willen waarschuwen. Schiltz kwam hier dus duidelijk naar voor als een man met een visie en strategie. Volgens het artikel moest dit wel indruk maken op zij die over zijn opvolging moesten beslissen. Een waardig opvolger vinden voor Schiltz zou nog zo evident niet zijn. Hij vond dat het tijd werd om ernstig te bezinnen over de toekomst van de partij en zijn manifest moest daarbij als leidraad dienen. Hij kreeg dan ook de belofte dat het op het volgende partijcongres besproken zou worden. Tot slot bevestigde hij min of meer dat hij in de politiek zou blijven.

Over zijn politieke toekomst bleef alleszins lange tijd onduidelijk bestaan. Het was wel opvallend dat hij nu veel minder op de voorgrond trad. Dit betekende evenwel niet dat men hem vergeten was. In een krantenartikel van 21 april 1980 in ‘De Standaard’, waarin bericht werd over een massale Vlaamse betoging waar zowat heel de VU-top meeliep, was Schiltz de enige van wie men zijn afwezigheid vermeldde.¹³⁷ Langs de andere kant was het blijkbaar ook niet evident om het Egmontpact snel te begraven. In een ander artikel in ‘De Standaard’ van 8 september '80 viel dan weer te lezen: *”Verdrag inzake de Nederlands taalunie ondertekent in Egmontpaleis, dat zijn naam al aan minder geïnspireerde en minder bezielende overkomsten heeft moeten lenen”*.¹³⁸ Af en toe kwam deze voor Schiltz toch wel pijnlijke periode nog eens naar boven.

Schiltz was met groot vertrouwen begonnen aan de periode van het Egmontpact. Na de voorzittersverkiezingen van 1975 had hij de touwen van zijn partij nog steviger in handen genomen. Naar de

¹³⁵ SCHILTZ, H.; Manifest aan mijn partij; In: Macht en onmacht van de Vlaamse beweging; Soethoudt; Antwerpen; 1982; p76-89, overgenomen uit Verplancke

¹³⁶ (anon.); *Schiltz waarschuwt VU in afscheidsmantest*; 5 september '79

¹³⁷ FONTEYN, G.; *Anti-Belgicisme neemt toe; Vlaamse betoging massaal succes*; In: De Standaard; 21 april 80

¹³⁸ (anon.); *Taalunieverdrag richt gemeenschappelijke instellingen op*; In: De Standaard; 8 september '80

buitenwereld toe was hij hét gezicht van de Volksunie geworden. Hij was er ook van overtuigd dat hij in staat was om de eenheid binnen de partij te bewaren. Toen de regering Tindemans viel over de eisen van het RW, dacht hij dat de tijd rijp was om de Volksunie in de regering te loodsen. Het feit dat de partij bij de voorgaande verkiezingen ook vanuit de oppositie stemmen had verloren, sterkte hem in dat idee. Waar hij niet of te weinig bij stil stond, was het beeld dat van hem ontstaan was. De talloze berichten over geheime gesprekken en onderhandelingen deden velen vermoeden dat hij ten alle prijzen in een regering wilde stappen. Velen vreesden dan ook dat hij veel te ver zou gaan in zijn toegevingen. Toen de inhoud van het Egmontpact bekend raakte, zagen velen daarin hun vrees bevestigd. Met de versterking van de faciliteiten en de aanvaarding van het inschrijvingsrecht, werd een veel te hoge prijs betaald. Die kritiek werd ook bevestigd door Lode Claes, die bijna onmiddellijk zijn vertrek uit de partij aankondigde. Schiltz daarentegen gaf de indruk zich weinig van de kritiek aan te trekken. Het Egmontpact werd voorgesteld als te nemen of te laten. Velen vonden dan ook dat het pact hen werd opgedrongen. Het verzet er tegen werd georganiseerd. Ook in de pers. Zo zegt Manu Ruys in zijn biografie ‘een levenverhaal’ bijvoorbeeld: “Karel De Witte , de rechtlijnige politieke commentator van de Gazet van Antwerpen, werd een bondgenoot en duurzame vriend. In de jaren vijftig legden wij de basis van een verstandhouding en een strategie, die in 1978 een bekroning en beloning zou vinden in de strijd tegen het Egmontpact.” Verder in het boek stond ook nog te lezen: “Haast alle politieke commentatoren in de Vlaamse pers woonden toevallig in de groene omgeving van Brussel: Karel de Witte, van ‘Gazet van Antwerpen’, Emiel van Cauwelaert van ‘Het Volk’, Piet Van Brabant, van ‘Het Laatste Nieuws’, en ik-zelf. Wij kenden de toestanden ter plaatse veel beter dan de Gentenaar Martens of de Antwerpen Schiltz. Wij zagen op het terrein dat de Brusselse vastgoedsector in zijn advertenties uitbundig naar het Egmontpact verwees om de verkoop van villagronden in de ‘gordel’ aan zijn francofoon Brussels publiek aan te prijzen. De Vlaamse pers vormde blok, op Frans Verleyen van Knack en Hugo Camps van ‘ Het belang van Limburg’ na. Ook Mark Grammens ging met zijn polemisch weekblad, De Nieuwe, krachtig in het offensief. Terwijl Schiltz in dialoog trad met de traditionele Vlaamse beweging en ze vergeefs poogde te overreden, kwamen Wilfried Martens en Paul de Keersmaeker bij mij thuis hun pact verdedigen. Eveneens zonder resultaat.” Toen Schiltz na het mislukken van het Egmontpact naar de hetze tegen de Volksunie in de media wees als één van de belangrijkste oorzaken, was dit dus niet helemaal uit de lucht gegrepen. Dat Schiltz in ’79 tot politicus van het jaar ’78 uitgeroepen werd door de vereniging van politieke journalisten, had hij dan ook vooral aan de Franstalige journalisten te danken. Zij prezen hem omdat zijn loyaliteit aan het gegeven woord had geleid tot een afstraffing voor zijn partij bij de verkiezingen. In zijn partij dachten ze daar duidelijk anders over. Schiltz was inderdaad het akkoord blijven verdedigen, ook als het volgens sommigen al veel te laat was. Zijn gedrevenheid om het pact “desnoods met de karwats door het parlement te jagen”, had hem blind gemaakt voor zaken die de realisatie eigenlijk in de weg stonden. Zo waren er bijvoorbeeld de interne spanningen bij de CVP en de weigering van Tindemans om mee voluit aan de kar te trekken. Je kan niet anders dan vaststellen

dat het Egmontpact uiteindelijk ook aan de basis lag van zijn vroegtijdig ontslag als voorzitter. De slechte verkiezingsuitslagen en de veranderingen binnen het partijbestuur waren er immers allemaal rechtstreeks het gevolg van. Schiltz had met zijn autoritaire stijl verdeling gezaaid binnen de Volksunie en was nu een te controversieel figuur geworden om de brokken nog te kunnen lijmen. Over zijn politieke toekomst bestond dan ook grote onzekerheid.

e) besluit

Schiltz kwam, na zijn verkiezing tot voorzitter van het partijbestuur, mee aan de leiding te staan van een partij in volle evolutie. Een evolutie die hij in zekere zin ook belichaamde. De Volksunie was al lang niet meer de Vlaams-nationale zweeppartij aan de rechterzijde van de CVP, zoals in de beginjaren. Ze was stevig uitgebouwd, had een brede electorale basis en werd erkend als volwaardige oppositiepartij, ook door de pers.

Toch zouden er opnieuw keuzes moeten gemaakt worden. Als de Volksunie er op uit was om haar partijprogramma ook effectief te realiseren, zou ze er moeten over nadenken om ook effectief aan het beleid deel te nemen. Schiltz kwam gedurende heel zijn voorzitterschap in beeld als iemand die deze mening was toegedaan. Hij vertrok vanuit de overtuiging dat er een Vlaams volk bestond, dat recht had op eigen bestuurlijke instellingen. In zijn visie was dit best te bereiken door België om te vormen in een federale staat. Schiltz zou dan ook blijven in beeld komen als dé pleitbezorger van het federalisme.

Hij was eveneens overtuigd van het feit dat dit federalisme enkel gerealiseerd kon worden door overleg. En overleg hield volgens hem ook in dat er toegevingen moesten gedaan worden. Zijn voorzitterschap was dan ook een constante strijd om dit politiek realisme aan zijn partij verkocht te krijgen. De vele aanvaringen met de partij en het partijbestuur tonen aan dat deze strijd zeker niet zonder slag of stoot verliep. Zijn politieke visie behelsde namelijk ook veel gesprekken achter de schermen en zogenaamde ‘achterkamertjespolitiek’. Daardoor ontstond binnen de partij het gevoel dat hij aan hun controle wilde ontsnappen en dat hij alle macht naar zich toe trok. Er werd gevreesd dat het beeld zou ontstaan dat de VU niet meer was dan Schiltz alleen.

Nochtans waren er binnen de partij ook duidelijk andere tendensen aanwezig. Velen vonden het pragmatisme van Schiltz maar niets. Als de eisen van de Volksunie niet in één keer konden worden gerealiseerd, moesten er ook geen halfslachtige regelingen worden getroffen met allerlei toegevingen aan de Franstaligen. Het Egmontpact moest voor Schiltz de bekroning worden van zijn jarenlange inspanningen. Het draaide anders uit. Schiltz werd zwaar afgestraft voor zijn Egmontexperiment. Door de ene werd hij geloofd om zijn standvastigheid en trouw aan zijn visie, door de ander werd hij als te autoritair verguisd.

C) Minister in de eerste Vlaamse executieve

a) inleiding

Na zijn ontslag als voorzitter van de Volksunie betond dus heel wat onduidelijkheid over de politieke toekomst van Schiltz. Toen bleek dat hij het voorzitterschap van de holding Ibel had aanvaard, dacht men zelfs dat hij de financiële wereld boven de politiek zou verkiezen. Bij de Volksunie was men er ook niet voor te vinden dat hij beide zou combineren, want dat kon zijn onafhankelijkheid als politicus in het gedrang brengen, zo dacht men bij het partijbestuur. Voor de rest was de rust binnen de partij enigszins weer gekeerd. Onder het voorzitterschap van Vic Anciaux leek de eenheid binnen de partij weer hersteld.

Maar als snel zou blijken dat Schiltz zijn politieke ambities nog niet volledig had opgeborg en dat zijn rol binnen de Volksunie nog niet was uitgespeeld. Bij de verkiezing van een nieuw partijbestuur op 14 februari 1981 stelde hij zich kandidaat en werd hij verrassend tot ondervoorzitter gekozen in plaats van Gabriëls. Op Valentijn verklaarde de partij dus nog eens haar liefde voor Schiltz. Het mocht dan ook uitzonderlijk heten dat een oud-voorzitter later terug ondervoorzitter werd. Het was ook een teken dat voor de partij het Egmontpact min of meer een afgesloten hoofdstuk was. Voor Schiltz was de verzoening met zijn partij dus een feit en hij stond terug op het politieke voorplan.

Toen regering Eyskens viel, trok de Volksunie met hersteld vertrouwen op 8 november '81 naar de kiezer. De verkiezingen toonden aan dat Volksunie weer meespeelde. Ze wist net geen tien procent van het electoraat te overtuigen. De gloriejijd van eind jaren '60, begin jaren '70 lag duidelijk achter hen, maar er moest weer rekening gehouden worden met de partij. Toch werd de Volksunie niet betrokken bij de regeringsformatie. Het waren de liberalen die samen met de christendemocraten een regering vormden op federaal niveau. Maar de staats hervorming van 1980 had wel bepaald dat er na deze verkiezingen ook gewest – en gemeenschapsregeringen zouden opgericht worden. Vooral de liberalen hadden daarbij geëist dat die de eerste legislatuur proportioneel zou worden samengesteld, dus in verhouding tot de getalsterkte in het parlement. In deze nieuw te vormen regering kreeg de Volksunie dus automatisch één zetel toegewezen. Schiltz werd afgevaardigd door de VU om in de nieuwe Vlaamse executieve te zetelen, wat meteen ook betekende, zoals bepaald in de statuten van de partij, dat hij afstand nam van zijn ondervoorzitterschap.

b) bevoegdheidsconflict met Geens

Deze proportionele samenstelling, met 4 CVP-ers, 2 PVV-ers, 2 SP-ers en ook 1 VU-lid, betekende niet dat de bestaande machtsverhoudingen op nationaal vlak binnen de Vlaamse regering niet gerespecteerd werden. Het werd immers al snel duidelijk dat de christendemocratische en liberale coalitiepartners ook binnen de Vlaamse executieve afspraken hadden en zouden blijven maken. Schiltz werd al heel snel met zijn neus op dat feit gedrukt. Volgens de afspraken zouden de ministerposten verdeeld worden volgens het behaalde stemmenaantal. Schiltz kwam dus als vijfde aan de beurt en koos voor de portefeuille van financiën en begroting. Dezelfde dag, 22 december 1981, deelde de voorzitter van de executieve, Gaston Geens, mee dat de begroting van het gewest en de begroting van de gemeenschap gesplitst zouden worden. Hij zou zelf de verantwoordelijkheid voor de laatste op zich nemen. Schiltz is het daar uiteraard niet mee eens, maar bij de stemming binnen de regering staat hij machteloos. Hij wou absoluut de situatie toch nog gewijzigd zien en poogt om het conflict eerst op een “elegante, vriendelijke en diplomatieke” manier op te lossen. Hij wist de PVV-ministers ook te overtuigen, maar zij gaven aan dat ze enkel anders zouden stemmen als de CVP dat goedkeurde. Het was duidelijk dat er voor hen niet genoeg op het spel stond om hun coalitie in gevaar te brengen. De CVP van zijn kant was niet op andere gedachten te brengen, dus trok Schiltz voor advies naar de Raad van State. Op 22 februari 1982 liep de periode van twee maanden af, waarin Schiltz bezwaar kon aan tekenen tegen de voorgestelde bevoegdheidsverdeling. Omdat het antwoord van de Raad van State nog op zich liet wachten, diende Schiltz uiteindelijk die dag een klacht in bij diezelfde Raad.

De ‘Gazet van Antwerpen’ kopte op 25 februari ’82 “*bevoegdheidsconflict in Vlaamse regering: Schiltz naar Raad van State*”. (...) “*Zoals bekend is hij een procedure begonnen bij de Raad van State. Een en ander werd toegelicht op een persontmoeting. Schiltz zei dat hij gehoopt had het gerezen conflict op een meer elegante, diplomatieke en vriendelijke manier te kunnen oplossen en dat hij de start van de Vlaamse regering liever niet bezwaard had met dergelijke betwistingen. Hij heeft eerder om advies gevraagd bij de raad maar kreeg geen antwoord dus nu volgt een klacht.(...) Hij zei nogmaals dat hij dit een erg pijnlijke aangelegenheid vond. Naar de Raad van State gaan is de enige mogelijkheid die hem nog rest. Hij bevestigt wel dat hij wil blijven verder samenwerken met de voorzitter ”omwille van een geschil mag men niet alles blokkeren.*”¹³⁹

Schiltz had dus een persconferentie gehouden waarin hij meer uitleg en verduidelijking gaf bij zijn beslissing een klacht in te dienen bij de Raad van State. Hij beklemtoonde te betreuren dat hij verplicht werd om deze stap te nemen en eigenlijk gehoopt had op een andere manier een oplossing te vinden voor deze kwestie. Hij wilde allicht voorkomen dat hij van bij de aanvang van de werkzaamheden van de Vlaamse executieve het beeld van dwarsligger opgeplakt kreeg. Hij was er niet op uit om de werking van de executieve te verlammen, zoals in het artikel werd aangegeven. In het stuk van het

¹³⁹ (anon.); *bevoegdheidsconflict in Vlaamse regering: Schiltz naar Raad van State*; In: *Gazet van Antwerpen*; 25 februari ‘82

artikel dat ik niet heb overgenomen gaf hij een aantal redenen waarom hij, volgens hem, geen ander keus had. Ten eerste was er nooit eerder, en zeker niet in de bespreking en de onderhandelingen van de staats hervorming, sprake geweest van de opsplitsing van de gewest - en gemeenschapsbegroting. Geens handelde volgens Schiltz dan ook niet naar de geest van de wet. Hij verwees ook naar vijf mogelijke scenario's voor de bevoegdheidsverdeling die binnen de CVP hadden gecirculeerd en waarin bij geen enkel sprake was van een dergelijke opsplitsing. Ook het Egmontpact werd nog eens bovengedaald. Daarin was er sprake dat de Vlaamse gewest - en gemeenschapsregering zouden samenvallen en dus ook de middelen zouden delen. Ook het feit dat het eigenlijk ging om alles bij elkaar een bedrag van 80 miljard BEF was voor hem een argument tegen een opsplitsing. Zo een klein bedrag onder de bevoegdheid van twee ministers plaatsen was volgens Schiltz echt belachelijk. Ten slotte was ook helemaal niet duidelijk wie dan bevoegd zou zijn voor leningen en dergelijke.

Ook in andere kranten werd heel wat aandacht aan de hele heisa besteed. Zo viel in 'De morgen' op dezelfde datum de opvallende kop "*verdeling portefeuilles: Schiltz dient klacht in tegen eigen regering*" te lezen.¹⁴⁰ Het artikel sloot af met Schiltz slotcommentaar op de persconferentie: "*ik vind het spijtig dat wij omwille van machtsdrang weer verdeeld naar buiten moeten komen*". In 'Het belang van Limburg' werd vooral beklemtoond hoe uitzonderlijk de hele situatie was.¹⁴¹ Het artikel "*Schiltz spant proces in tegen Vlaamse regering: verzoekt raad van state om nietigverklaring van bevoegdheidsverdeling in Vlaamse executieve*" bevatte de opmerkelijke zin: "*Zoals hij zelf opmerkte zal hij wel de enigste minister ter wereld zijn, die tegen zijn eigen regering, waar hij deel van uit maakt, een proces aanspant.*" Ook in 'Het Volk' vond men dat het opmerkelijkste aan de hele zaak.¹⁴² Zij titelden "*Minister Schiltz doet eigen regering een proces aan*". Daarmee had hij iets gedaan "*dat nooit eerder gebeurd is in de Belgische politieke geschiedenis*". "*Een minister in proces tegen zijn eerste minister... daar komt het op neer. Het is geen goede zaak, noch voor de geest van samenwerking binnen de Vlaamse regering, noch voor het prestige van deze jonge instelling.*" Ook 'Le soir' kwam met een sprekende titel "*Hugo Schiltz est très fâché*".¹⁴³ In 'La libre Belgique' stond iets neutraler te lezen: "*exécutif flamand; recours de M. Schiltz au conseil d'etat*".¹⁴⁴

't Pallieterke' kwam als weekblad pas op 4 maart met zijn commentaar naar buiten. Zij titelden "*Schiltz versus Geens*". "*Men zal het in deze staat allemaal beleefd hebben. Schiltz heeft nu Geens een proces aangedaan. Men is niet zeker dat Geens zich bij een eventueel negatief advies van de Raad van State zal neerleggen. Over de aard van het advies is men in brede kring vrijwel zeker. Geens zal in het ongelijk gesteld worden. Hoewel men met dit hoogste administratief gerechtshof nooit weet.*

¹⁴⁰ (anon.); *verdeling portefeuilles: Schiltz dient klacht in tegen eigen regering*; In: De Morgen; 25 februari '82

¹⁴¹ (anon.); *Schiltz spant proces in tegen Vlaamse regering*; In: Het belang van Limburg; 25 februari '82

¹⁴² (anon.); *Minister Schiltz doet eigen regering een proces aan*; In: Het Volk; 25 februari '82

¹⁴³ (anon.); *Hugo Schiltz est très fâché*; In: Le Soir; 25 februari '82

¹⁴⁴ (anon.); *exécutif flamand; recours de M. Schiltz au conseil d'etat*; In: La Libre Belgique; 25 februari '82

Ondertussen is er natuurlijk geen werken meer binnen de Vlaamse regering. De Walen lachen zich in het vuistje.”¹⁴⁵

Bij 't Pallieterke zag men dus ook het bijzondere in van heel de situatie. Men was er wel niet van overtuigd dat de Raad van State het laatste woord zou hebben. Blijkbaar bestond algemeen de overtuiging dat Schiltz eigenlijk gelijk had. Maar Schiltz had ten tijde van het Egmontpact zelf al laten vallen dat de Raad van State het meest gepolitiseerde rechtscollege van het land was. Het was dus wachten op de beslissing van de Raad. In tussen waren de Walen de grote overwinnaars van de hele toestand, volgens 't Pallieterke'.

Even zag het er naar uit dat Schiltz ook zijn gelijk zou halen. 'De Standaard' van 17 september '82 kopte *“auditeur Raad van State steunt Schiltz' thesis”*. Verder stond er *“Neels (Schiltz advocaat) en de auditeur houden voor dat de door Schiltz gekozen bevoegdheid van begroting en financiën zowel op het gewest als de gemeenschap slaat. Maar zelfs indien de gemeenschap in die keuze niet begrepen was, dan is het volgens Neels niet redelijk deze residuaire bevoegdheid aan een ander lid van de regering toe te wijzen. De advocaten van Schiltz zijn vrij gerust in de afloop aangezien de Raad van State in 95% van de gevallen de thesis van de auditeur volgt.”*¹⁴⁶

Met de steun van de auditeur zag het er dus goed uit voor Schiltz. Het was dus enkel nog wachten op de definitieve beslissing. Ook de 'Gazet van Antwerpen' zag het zo.¹⁴⁷ Op 18 september schreven zij *“conflict Geens-Schiltz: Raad van State bevestigt visie van Schiltz”*. *“Blijkbaar is de auditeur de visie van Schiltz bijgetreden. Het is nog niet geweten wanneer de definitieve uitspraak valt. In politieke kringen wordt beweerd dat nog jaren op zich kan laten wachten.”*

In het artikel van 'Gazet van Antwerpen' vergiste men zich op twee belangrijke punten. Ten eerste liet de uitspraak niet nog jaren op zich wachten. Ten tweede kreeg Schiltz ook geen gelijk. In 'De Standaard' van 30 november '82 stond te lezen: *“Schiltz trekt aan kortste eind”* *“De Raad van State oordeelde dat de wet op de staatshervorming in art.73 een onderscheid maakt tussen gewest en gemeenschap en dat bijgevolg de Vlaamse regering gerechtigd was bij meerderheidsstemming de financiële bevoegdheid over de gemeenschap van voorzitter Geens toe te wijzen.”*¹⁴⁸

Bij de 'Gazet van Antwerpen' ging men een dag later dieper in op de betekenis van die uitspraak. De titel luidde: *“Raad van State stelt Schiltz in ongelijk; Vlaamse regering moet kiezen tussen twee- of driedeligheid”*. *“De Raad is zijn auditeur niet gevolgd. Zulks betekend dat de huidige regeling, namelijk de opdeling van bevoegdheden niet onwettelijk is. Maar nergens staat geschreven dat een andere taakverdeling wel onwettelijk zou zijn. Het zegt ook dat de beslissing om deze takengroep te splitsen vanuit het oogpunt van een bestuurlijke efficiëntie kan bekritiseerd worden. Zuiver wettelijk gezien is er een andere regeling mogelijk. Institutionele scheiding tussen gewest en gemeenschap de regel, de institutionele binding daarentegen de uitzondering.*

Volgens Schiltz heeft de raad de bal teruggespeeld naar de Vlaamse regering die nu moet kiezen tussen tweeledigheid of drie.

Iets wat oorspronkelijk een ruzie tussen twee ministers was, kan dus belangrijke gevolgen hebben voor de politieke evolutie. De raad van state tracht namelijk een driedeligheid te confirmeren die in strijd is met de politieke wil van de Vlamingen

*Volgens Schiltz staat er dus veel meer op het spel.”*¹⁴⁹

¹⁴⁵ (anon.); *Schiltz versus Geens*; In: 't Pallieterke; 4 maart '82

¹⁴⁶ (anon.); *auditeur Raad van State steunt Schiltz' thesis*; In: De Standaard; 17 september 1982

¹⁴⁷ (anon.); *Schiltz trekt aan kortste eind*; In: De Standaard; 30 november '82

¹⁴⁸ (anon.); *Schiltz trekt aan kortste eind*; In: De Standaard; 30 november '82

¹⁴⁹ (anon.); *Raad van State stelt Schiltz in ongelijk*; In: Gazet van Antwerpen; 1 december '82

De uitspraak van de Raad kon dus zeer dubbelzinnig worden opgevat. Met de toenmalige regeling van gesplitste begrotingen was wettelijk gezien inderdaad niets mis. Maar de ‘Gazet van Antwerpen’ zei er wel uitdrukkelijk bij dat Raad andere opties ook niet uitsloot. Ze zouden zelfs aangegeven hebben dat het splitsen van de twee begrotingen niet getuigt van ‘goed bestuur’, om een populair begrip te gebruiken. Schiltz concludeerde dan ook dat de Raad eigenlijk niets beslist had en dat de Vlaamse regering haar beslissing nog altijd kon herzien. Hij probeerde wel de vermijden dat de indruk ontstond dat dit om postjes en persoonlijke macht ging. Volgens hem, en de ‘Gazet van Antwerpen’ deelde precies die mening, hield de beslissing een groter gevaar in. De strikte scheiding tussen gewest en gemeenschap opende immers de weg voor een driedelige gewestvorming. Schiltz zou in deze zaak dan ook “de politieke wil van de Vlamingen” verdedigen.

In een eerste artikel op 1 december ’82 formuleerde ‘De Standaard’ het nog als volgt: *“Raad van State acht argumenten van Schiltz wettelijk niet steekhoudend”. “De raad van state komt dan tot het besluit dat Schiltz’ argumenten ofwel wettelijk niet steekhoudend zijn, ofwel niet liggen op het vlak van wettelijkheid, maar op dat van de loutere opportuniteit.”*¹⁵⁰ Verder in dezelfde krant stond ook nog een artikel *“Raad van State miskent politieke wil van Vlaanderen”*.¹⁵¹ *“De betwisting over de verdeling van de bevoegdheden binnen de Vlaamse regering is geen personenkwestie en overstijgt ook de gebruikelijke partijtegenstellingen. Zij raakt een fundamenteel probleem dat verband houdt met de staatskundige structuur en de toekomst van het Vlaamse volk, aldus Schiltz gisteren in een gesprek met de redactie. Hij hield een pleidooi voor het feit dat de Vlamingen gewest en gemeenschap altijd hebben willen doen samenvallen. De raad van state heeft trouwens niet gezegd dat mijn standpunt strijdig is met de grondwet. De zaak blijft dus in feite open. Hij vreest dat arrest later zal misbruikt worden en dat men vast komt te zitten in driedigheid.”*

In het eerste artikel van ‘De Standaard’ benadrukten ze dus het feit dat Schiltz’ tegenargumenten geen basis was waarop de beslissing van de Vlaamse executieve ongedaan kon gemaakt worden. Ze zouden dan ook eerder principieel dan juridisch zijn. In het tweede artikel kreeg Schiltz dan de kans om te verduidelijken waarom dit voor hem zo een belangrijke kwestie was. Daarbij werd dus herhaald wat ook in ‘Gazet van Antwerpen’ stond te lezen.

Ook in de andere Vlaamse kranten verschenen berichten over het arrest. In ‘Het Laatste nieuws’ werd dit *“Raad van State kaatst bal terug naar wetgever; Schiltz verruimt geschil in Vlaamse regering”*. *“Het beroep van Schiltz was ingegeven door het streven, zoals ook uit de Vlaamse politieke wil blijkt, de Vlaamse executieve als een geheel te beschouwen. De wet van 1980 is dubbelzinnig en de voorbereidende werkzaamheden lieten te wensen over. Vandaar de verschillende interpretaties. De bewoordingen van de Raad van State verhullen een overigens begrijpelijke wrevel nopens het slordig en overhaast wetgevend werk.”*¹⁵² Hugo Camps op zijn beurt schreef in ‘Het belang van Limburg’ van 2 december: *“Hugo Schiltz wil als jurist de magistratuur niet blameren maar in zij hart leeft twijfel. Het arrest heeft het bevoegdheidconflict niet opgelost.”*. ‘La libre Belgique’ maakte er *“les exécutifs, leurs compétences et leurs budgets; M. Schiltz, contestataire débouté”* van.¹⁵³

¹⁵⁰ (anon.); *Raad van State acht argumenten van Schiltz wettelijk niet steekhoudend*; In: De Standaard; 1 december ‘82

¹⁵¹ (anon.); *Raad van State miskent politieke wil van Vlaanderen* ; In: De Standaard; 1 december ‘82

¹⁵² (anon.); *Raad van State kaatst bal terug naar wetgever* ; In: Het Laatste Nieuws; 1 december ‘82

¹⁵³ *M. Schiltz, contestataire débouté*; In: La libre Belgique; 1 december ‘82

Tot slot kwam ook 't Pallierterke' op 9 december nog met een commentaarstuk. In "*wringerij*" stond te lezen: "*Ook binnen de Vlaamse regering wordt er meer gewrongen en onderling gebakkeleid dan goed is voor haar reputatie. Wars van alle juridische haarklieverij sluiten wij ons aan bij het principiële standpunt van Hugo Schiltz dat we er als Vlamingen alle belang bij hebben de verschillen tussen gewest en gemeenschap weg te gommen. Wat niet belet dat die 'tweeledige drievoudigheid' van den Belgiek één van de monstertjes is die in Hertoginnedal werd uigebroed en die bij Hugo himself zo'n hartstochtelijke verdediger hebben gevonden.*"¹⁵⁴

't Pallierterke' onderschreef dus het pleidooi van Schiltz om in Vlaanderen gewest en gemeenschap te laten samenvallen. Toch werd er ook nog even zijdelings een steek onder water uitgedeeld. Ze wezen er immers fijntjes op dat Schiltz nu geconfronteerd werd met de gevolgen van de staats hervormingen waar hij zelf aan mee gewerkt had.

Enkele dagen later werd het incident gesloten. 'Het belang van Limburg' schreef op 16 december "*Geens en Schiltz verzoenen zich; in '83 naar één Vlaamse begroting*". "*Bij stemming over de aanpassing aan de begrotingen voor '82 en '83 onthielden VU en SP zich uit protest tegen de splitsing. Minister Geens antwoordde op Baert dat een samenvoeging mogelijk is maar niet moet. Hij zei ook dat volgend jaar de begroting zal worden herschikt, zodanig dat ze nog meer het uitzicht van één begroting krijgt. Schiltz zei dat hij hoopte dat het conflict kon worden opgelost en dat hij wil blijven meewerken aan de opbouw van de Vlaamse zelfstandigheid.*"¹⁵⁵

De titel vertelde dat er het jaar daarop maar één begroting meer zou zijn, maar de woorden van Geens klonken iets genuanceerder. Hij spreekt over een herschikking waardoor het uitzicht van één begroting ontstaat. Hij zei niet dat hij de bevoegdheid over de gemeenschapsbegroting aan Schiltz zou afstaan. Schiltz van zijn kant hoopte op een oplossing en stond zoals altijd klaar om de Vlaamse zaak te dienen.

De verzoening met de partij was al bewerkstelligd met zijn verkiezing tot ondervoorzitter. Maar Schiltz kreeg zelf nog een grotere erkenning toen ze hem naar voren schoven als afgevaardigde voor de Volksunie in de eerste Vlaamse executieve. Al bij de bevoegdheidsverdeling kwam hij in aanvaring met Geens, de voorzitter van de executie. Schiltz, die tot de minderheid binnen de regering behoorde, wilde zich niet neerleggen bij de beslissing om een aparte begroting op te stellen voor gewest en gemeenschap en trok naar de Raad van State. Het minste wat je kan stellen is dat Schiltz in beeld kwam als iemand die bereid was erg ver te gaan éénmaal hij echt overtuigd was van zijn visie. Zelfs de regering waar hij deel vanuit maakte een proces aan doen, bleek dan gerechtvaardigd. Sommigen dachten dat vooral persoonlijke ambitie zijn motief en dat hij uit was op meer macht. Maar Schiltz bestreed dit beeld nadrukkelijk. Volgens hem stond er veel meer op het spel. Hij probeerde dan ook om als behartiger van de Vlaamse belangen binnen de executieve over te komen. Van in het begin werd dus duidelijk dat een proportioneel samengestelde regering geen ideale situatie was. De verhoudingen op het federaal niveau, waar PVV en CVP een coalitie vormden en SP en VU in de

¹⁵⁴ (anon.); *Wringerij*; In: 't Pallierterke; 9 december '82

¹⁵⁵ (anon.); *Geens en Schiltz verzoenen zich; in '83 naar één Vlaamse begroting*; In: Het Belang van Limburg; 16 december '82

oppositie zaten, werden weerspiegeld op het Vlaamse niveau. Dit zorgde voor interne spanningen die de werking zeker niet ten goede kwam. Ook later zouden die spanningen nog herhaaldelijk de kop op steken.

c) verhouding met Vlaamse executieve

Van in het begin werd dus duidelijk dat de werking van de Vlaamse executieve door interne spanningen zou worden gehypothekeerd. Veel beslissingen werden meerderheid tegen minderheid genomen binnen de regering. Een weerspiegelingen van de verhoudingen op het nationale niveau. Het ongenoegen van Schiltz bleef groeien. Op een persbijeenkomst ter gelegenheid van twee jaar Vlaamse regering werd dit nog eens duidelijk.

In 'Gazet van Antwerpen' stond op 27 januari '84 te lezen: *"Schiltz niet op twee jaar Vlaamse regering". "Ofschoon voorzitter Geens van de Vlaamse regering zijn collega tot viermaal toe vroeg om toch aanwezig te zijn, heeft Schiltz uiteindelijk gemeend niet aan de bijeenkomst te moeten deel nemen. Hij beschouwde het als overbodig en zou, als hij toch aanwezig was, toch enkel kunnen zeggen dat de werking van de Vlaamse regering niet zo denderend is geweest. Volgens Geens dient de afwezigheid van Schiltz niet geïnterpreteerd te worden als een diplomatiek incident."*¹⁵⁶

Schiltz had blijkbaar beslist om niet op de bijeenkomst aanwezig te zijn, hoewel de voorzitter van de Vlaamse executieve daar uitdrukkelijk om gevraagd had. Zijn evaluatie van de werkzaamheden en realisaties zou toch niet zo positief uitgevallen zijn, dus achtte hij het beter om weg te blijven. Geens probeerde wel om er geen incident van te maken. Daardoor zou Schiltz' afwezigheid allicht nog meer aandacht krijgen.

Dezelfde dag stond in 'De Standaard' *"Vlaamse gemeenschapsregering blaast twee kaarsjes uit". "De Vlaamse regering bestaat twee jaar, en op vu-minister Schiltz na, werd dit door alle leden in Brussel gevierd. Schiltz liet naar het zeggen van voorzitter Geens geen verklaring voor zijn afwezigheid na. Geens zei wel dat naar buiten uit "de gezamenlijke inspanningen die wij ondernemen worden onderschap", en dat dientengevolge weinig belang moet worden gehecht aan de al dan niet toevallige afwezigheid van één van de leden van de Vlaamse regering."*¹⁵⁷

In 'De Standaard' stelde men dus enkel zijn afwezigheid vast. Geens beweerde zelf dat Schiltz er geen verklaring voor gaf. Van de vier keer dat Geens zou gevraagd hebben om toch aanwezig te zijn, was in dit artikel geen sprake. Verder zei Geens ook nog dat het beeld van de Vlaamse regering niet klopte en dat er niets moest gezocht worden achter een "al dan niet toevallige afwezigheid".

In 'De Morgen' stond *"nationale regering negeert Vlaamse"*. Eerst had men aandacht voor de opmerkingen van Geens over de moeilijke samenwerking met nationale regering. Daarna had men ook aandacht voor de moeilijke samenwerking tussen de coalitiepartners CVP en PVV en de andere partijen SP en VU binnen de Vlaamse regering. *"Het meest in het oog springende protest hierover werd gisteren door Minister Hugo Schiltz geuit. Hij bleef openlijk als enige minister van de Vlaamse regering afwezig op de bijeenkomst met de pers. Volgens Geens moet men daar geen politiek element achter zoeken, maar de verzamelde pers wist wel beter. In een kranteninterview op dezelfde dag had Schiltz namelijk in vrij duidelijke termen zijn ongenoegen laten blijken over de gang van zaken binnen de Vlaamse regering. Volgens Schiltz, die vaker al eens meningsverschillen had met voorzitter Geens, wordt de werking van de Vlaamse regering gehypothekeerd door de partijpolitiek en de nationale regering. Schiltz bleef afwezig omdat hij geen oude polemieken wilde oprakelen, hoewel hij ook stelde*

¹⁵⁶ (anon.); *Schiltz niet op twee jaar Vlaamse regering*; In: *Gazet van Antwerpen*; 27 januari '83

¹⁵⁷ (anon.); *Vlaamse gemeenschapsregering blaast twee kaarsjes uit*; In: *De Standaard*; 27 januari '83

*dat niet alles negatief is. “ het ergste is dat de Vlaamse regering de kans heeft laten liggen om een nieuwe politieke cultuur in het leven te roepen, die eindelijk een zou afrekenen met de oude clangeest. De coalitievorming binnen de executieve heeft de kappelekengeest van het Belgische establishment opnieuw ingevoerd.”*¹⁵⁸

Het contrast met het vorige artikel was sprekend. Binnen de socialistische familie bestond eveneens heel wat onvrede met de gang van zaken. Dit artikel had dan ook heel wat meer aandacht voor de afwezigheid van Schiltz. Zij zagen hier wel een openlijke vorm van protest in. Geens' bewering dat er geen politieke betekenis aan Schiltz' afwezigheid zat, werd dan ook duidelijk gelogenstraft. In een interview met 'Het belang van Limburg' had Schiltz nog eens duidelijk zijn ongenoegen over de werking van de Vlaamse executieve laten blijken. In dit artikel werd naar dat interview verwezen. De stelling van Geens in 'De Standaard' dat Schiltz geen verklaring voor zijn afwezigheid gaf, werd hier dan ook onderuit gehaald. Schiltz' voornaamste bezwaar was dus het feit dat men met de start van de nieuwe Vlaamse regering de kans had laten liggen om in Vlaanderen op een andere manier aan politiek te doen.

Tot slot schreef Leo Marynissen in 'Het Volk' nog een artikel *“aan elkaar gewaagd”*. *“De Vlaamse regering heeft gisteren een balans voorgelegd van twee jaar beleid. De afwezigheid van gemeenschapsminister Hugo Schiltz is dezer gelegenheid opgemerkt. In het belang van Limburg had Schiltz zijn afwezigheid op de persconferentie aangekondigd “omdat hij met de gang van zaken in de Vlaamse regering geen vrede kan nemen” Schiltz meent dat de nog beperkte bevoegdheden van de Vlaamse regering worden uitgehold. Hij schrijft dit gedeeltelijk toe aan een zekere vorm van “collaboratie” tussen sommige leden van de executieve en zelfs de Raad van State met de nationale regering. De kritiek van Schiltz zal niemand verbazen. Evenmin trouwens als het feit dat de VU voorman, eerder dan aan collaboratie te doen, tegen de centrale regering in het verzet gaat. Dat is voor Schiltz immers een middel om uiteindelijk een autonome Vlaamse staat te vestigen. In feite stelt Schiltz met zijn kritiek de hele staatshervorming van 1980 in vraag. Zoals de staatshervorming vandaag functioneert is er inderdaad geen plaats voor een permanente concurrentie tussen de nationale regering en de executieven. De centrale regering heeft immers zelf de conflictstof in dit land, waaronder de vijf nationale bedrijfssectoren, de onderwijssector, de communautaire problematiek, om de financiële kwesties niet te vergeten, naar zich toegetrokken.”*¹⁵⁹

Volgens Leo Marynissen was de afwezigheid van Schiltz dus wel degelijk opmerkelijk, maar zeer verrassend vond hij de kritiek dus niet. Schiltz had al eerder duidelijk zijn onvrede laten blijken. Daarbij haalde hij nog eens Schiltz' belangrijkste kritiek aan. De toch al beperkte bevoegdheden zouden door de gang van zaken nog verder beperkt worden. Het feit dat Schiltz vanuit de Vlaamse regering de nationale bestreed, vond hij dan ook niet verbazingwekkend. Volgens Marynissen was Schiltz uit op de vestiging van een autonome Vlaamse staat. Hij beschuldigde Schiltz er dus van een verborgen politieke agenda te voeren waarin separatisme een belangrijke rol speelde. Toch trad hij Schiltz onrechtstreeks bij in zijn kritiek. Hij gaf immers toe dat er in de toenmalige situatie geen plaats

¹⁵⁸ (anon.); *nationale regering negeert Vlaamse*; In: DeMorgen; 27 januari '83

¹⁵⁹ MARYNISSSEN, L.; *aan elkaar gewaagd*; In: Het Volk; 27 januari '83

was voor een volwaardige Vlaamse regering naast de nationale regering, die toch alle belangrijke beslissingen naar zich toe trok.

Korte tijd nadien achtte de Volksunie de tijd rijp om zelf eens een evaluatie te maken van de voorbije twee jaar en de werking van de Vlaamse regering. Daarom werd een nota opgesteld die ook uitgebreid naar de pers werd gecommuniceerd.

In 'Het Volk' van 29 maart '84 stond *“Volksunie: kansen van Vlaamse regering verkwanseld”*. *“De Volksunie houdt de Vlaamse regering na twee jaar “autonome werking” voor bekeken. Gemeenschapsminister Schiltz zal nog wel zijn functie binnen de executieve blijven vervullen, maar de VU zal de roede minder dan ooit sparen. Vooral de CVP en de PVV moeten het ontgelden. 26 juli was volgens VU- voorzitter Vic Anciaux een duidelijk keerpunt. Sedert het staalakkoord kijken deze formaties de centrale regering steeds meer naar de ogen, waarbij de Vlaamse belangen worden verkwanseld. Van een collegiale Vlaamse regering blijft maar weinig over.”*¹⁶⁰

De Volksunie trok na haar analyse dus grotendeels haar steun aan de Vlaamse regering in. Dit betekende niet dat Schiltz de regering verliet, wel dat er steviger oppositie zou gevoerd worden. Daarbij werden de pijlen dus vooral gericht op de partijen uit de federale regering. Want zoals eerder gezien bestond ook binnen de SP heel wat ontstemming. Daarbij werd het staalakkoord als een keerpunt genoemd. Op de betekenis van dat akkoord en de manier waarop Schiltz bij het sluiten van dat akkoord in beeld kwam, kom ik later in dit hoofdstuk nog terug. Hoe dan ook was duidelijk dat de sfeer binnen de Vlaamse regering volledig verziekt was.

Dezelfde dag stond in de editie van 'Het belang van Limburg' *“VU-nota: Vlaamse regering mislukt”*. *“Is de Vlaamse regering na twee jaar “autonome” werking tot een machts- en beleidsinstrument gegroeid, dat kan en wil zorgen voor een maximale waarneming van de Vlaamse economische, sociale, culturele en buitenlandse belangen? Het antwoord op die vraag van de Volksunie wordt uiteengezet in een omvangrijke nota, waarbij gisteren door voorzitter Anciaux en gemeenschapsminister Schiltz commentaar werd verstrekt. Anciaux stelde dat het spel in de Vlaamse regering niet correct is gepeeld. De centrale overheid heeft daarvan gebruik gemaakt om eerder aan de gemeenschappen toegekende bevoegdheden uit te hollen. Schiltz noemde het keerpunt in de VU-houding het staalakkoord van juli 1983 toen werd volgens hem de ondergeschiktheid van de Vlaamse regering aan de imperatieven van het centraal gezag duidelijker dan ooit.”*¹⁶¹

De Volksunie had dus volgens dit artikel een duidelijke vraag opgesteld aan de hand waarvan ze de werking van de Vlaamse regering kon beoordelen. Hoewel het antwoord ongetwijfeld negatief zou luiden, kwam men toch met een omvangrijke nota waarin dit werd toegelicht. Daarin was dezelfde kritiek te horen als vroeger, toen de Volksunie nog een constructieve houding probeerde aan te nemen. De manier waarop het staalakkoord tot stand was gekomen, zorgde echter voor een omslag in de houding van de partij.

¹⁶⁰ (anon.); *Volksunie: kansen van Vlaamse regering verkwanseld*; In: Het Volk; 29 maart '84

¹⁶¹ (anon.); *VU-nota: Vlaamse regering mislukt*; Het belang van Limburg; 29 maart '84

Ook in alle andere Vlaamse kranten stonden gelijkaardige berichten. Zo stond bijvoorbeeld in ‘Het Laatste Nieuws’ *“VU: staalakkoord zorgde voor keerpunt “Vlaamse regering is mislukking geworden”. “De Volksunie is voortaan van plan alles scherper aan te klagen wat er volgens haar verkeerd loopt in de Vlaamse regering. In het verleden is al geregeld kritiek geuit, maar nu wordt het blijkbaar “serieus”. VU- voorzitter Anciaux en zijn minister in de Vlaamse regering Schiltz hebben gisteren aangekondigd dat ze nu meer dan ooit de mislukkingen zullen onderstrepen van het geen de CVP- en PVV-ministers in het Vlaams kabinet doen.”*¹⁶²

De Volksunie haalde stevig uit naar de regeringspartijen CVP en PVV en kondigde zelfs aan dit in de toekomst nog steviger en vaker te gaan doen. Een reactie kon dan ook niet uitblijven. In ‘Het Volk’ reageerde de voorzitter van de christendemocraten. Hij beweerde er dat het *“systematisch negativisme van de Volksunie over de prestaties van de Vlaamse regering, mee de sfeer van machteloosheid bij de bevolking onderhoud”*.¹⁶³

Ook in ‘De standaard’ van 31 maart ’84 viel er kritiek te lezen. In een artikel *“woord en wederwoord”* stond: *“Swaelen verwijt de Volksunie een houding van “systematisch negativisme” aan te nemen tegenover de Vlaamse regering. De balans valt volgens de VU negatief uit. Schiltz blijft echter lid van dat proportioneel college. De Volksunie had dit klaaglied over de werking van de Vlaamse regering al eerder gezongen, en hield het ook deze keer bij mondeling protest. Schiltz wordt verweten aan oppositie te doen vanuit een ministerzetel “wat uniek is voor dit land”*.¹⁶⁴

De commentaar was dus vooral dat Volksunie wel kritiek bleef uiten op de regering, maar daar zelf geen conclusies uit trok. Als alles dan toch negatief was, waarom kwam Schiltz dan zelf niet tot het besluit dat hij niet op zijn plaats zat binnen die Vlaamse executieve. Ze kregen het verwijt dezelfde klachten te blijven herhalen, zonder zelf iets te ondernemen. Het kwam er dus op neer dat Schiltz oppositie voerde tegen de regering waarin hij zelf als minister zetelde. Eigenlijk een onmogelijk positie.

De afwezigheid van Schiltz op de persbijeenkomst ter gelegenheid van twee jaar Vlaamse executieve toonde duidelijk de verzuurde relaties aan. Hij was blijkbaar ook niet geneigd om zijn ongenoegen te verbergen. Dat hij niet van plan was te wijken voor de meerderheid van de CVP en PVV, had hij al getoond door bij de aanvang zijn eigen regering voor de rechter te slepen omwille van een bevoegdheidsconflict. Nu toonde hij zijn onvrede met de gang van zaken door niet te verschijnen op een persontmoeting, naar eigen zeggen omdat hij toch enkel zou kunnen mee delen dat de werking niet al te denderend was. Hij had waarschijnlijk geoordeeld dat afwezig blijven zijn punt meer kracht zou bijzetten dan voor de zoveelste keer zijn kritiek herhalen. Door de dag voordien een interview te geven met ‘Het belang van Limburg’ deed hij trouwens beide. De Volksunie maakte ook haar eigen evaluatie van twee jaar Vlaamse executieve. Dat deze niet positief was, verwonderde allicht weinigen. Daarom begonnen er ook vragen te komen bij de houding van Schiltz en de VU. Wat deed die immers nog in

¹⁶² (anon.); *VU: staalakkoord zorgde voor keerpunt “Vlaamse regering is mislukking geworden*; In: Het Laatste Nieuws; 29 maart ‘84

¹⁶³ (anon.); *CVP-voorzitter laakt VU*; In: Het Volk; 31 maart ‘84

¹⁶⁴ (anon.); *woord en wederwoord*; In: De Standaard; 31 maart ‘84

een regering die nauwelijks iets goed gedaan had en waarvan ook niets goed meer te verwachten viel. Het antwoord van de Volksunie op die kritiek was dat het staalakkoord voor hen een keerpunt was geweest. Daarbij was de ondergeschiktheid van de Vlaamse regering aan de nationale duidelijk naar boven gekomen. Vanaf toen was de Volksunie van plan om “nog minder de roede te sparen”. In feite kwam het dus hierop neer dat Schiltz gevraagd werd om vanuit een regering oppositie te voeren. Een wel erg dubbelzinnige positie, Waar ook naar verwezen werd in de pers.

d) Verhouding met federaal bestuur: vb VL-nummerplaat

Veel van de spanningen binnen de Vlaamse regering werden dus veroorzaakt door het feit dat ze proportioneel was samengesteld. Zo moest Schiltz op Vlaams niveau regeren met de partijen waartegen hij vanuit de Kamer oppositie voerde. Dit zorgde ervoor dat Schiltz ook vaak op gespannen voet leefde met het nationaal bestuur. Ook dit werd al van bij de aanvang van de Vlaamse regering snel duidelijk. Een eerste aanvaring kwam er al bij de toekenning van de ministeriële autonummerplaten. Om niet verward te worden met de nationale ministers, die rijden met een A-plaat op hun auto, hadden de leden van de Vlaamse executieve beslist om op hun wagen een plaat met de letters VL aan te brengen. Voor de Waalse executieve zou dat dan wellicht W of WAL geworden zijn en voor de Brusselse BR. Nationaal minister van verkeerswezen Herman De Croo besliste echter dat alle gemeenschapsministers van heel het land moesten rijden met een E-plaat. Dit zou dan staan voor de eerste letter van het woord executieve. Alle gemeenschapsministers legden zich hier schoorvoetend bij neer, met uitzondering van Schiltz.¹⁶⁵

Ook in de pers vond het conflict heel wat weerklank. Op 16 juli '82 kopte 'Gazet van Antwerpen' *"Toch met VL-plaat"*. *"De Vlaamse gemeenschapsminister voor begroting en Financiën zal toch met een VL-plaat gaan rijden. Zoals geweten heeft de Vlaamse regering een tijdje geleden bij eenparigheid besloten VL-platen aan de Ministeriële wagen van de Vlaamse gemeenschap te laten aanbrengen. Volgens Schiltz heeft Minister De Croo het nodig geoordeeld de gemeenschapswagens een nietszeggende E-plaat op te dringen. De Vlaamse minister hebben zich daar, zo Schiltz, schoorvoetend bij neergelegd. Dit met uitzondering van Schiltz zelf die het opdringerig initiatief van De Croo onfatsoenlijk noemt."*¹⁶⁶

Zoals het artikel aangaf was het een eenparige beslissingen van de Vlaamse regering geweest om hun wagenpark met VL-platen uit te rusten. Daar was men het dus alvast wel over eens geweest. Dat De Croo, minister op het federaal niveau, deze beslissing herzag, vond Schiltz dus opdringerig en onfatsoenlijk.

Dezelfde dag verscheen in 'Het Laatste Nieuws' *"Schiltz struikelt over E"*. *"Gemeenschapsminister Hugo Schiltz is boos op nationaal minister De Croo. Om een nummerplaat. Schiltz van de VU wil aan een VL herkend worden in zijn auto. Van de Croo krijgt hij een E-plaat, waarbij de E staat voor executieve/exécutif. En Schiltz neemt dit niet. De Croo nam een opdringerig initiatief zegt hij: dit is onfatsoenlijk. Schiltz weigert de E-plaat nu. Hij liet de voorzitter van de Vlaamse deelregering weten, dat hij VL-symbolen aan zijn wagen zal aanbrengen."*¹⁶⁷

De toon van dit artikel was duidelijk anders dan in de 'Gazet van Antwerpen'. Daar maakte men nog duidelijk dat het voor Schiltz voornamelijk een principiële kwestie was. Hij aanvaarde niet dat een nationaal minister een beslissing van de Vlaamse regering herzag. In dit artikel kwam het principiële aan Schiltz' standpunt veel minder naar voren. Zo deden duidelijk laagdunkend over het feit dat de

¹⁶⁵ VERPLANCKE, P.; op. cit.

¹⁶⁶ (anon.); *Toch met VU-plaat*; In: *Gazet van Antwerpen*; 16 juli '82

¹⁶⁷ (anon.); *Schiltz struikelt over E*; In: *Het Laatste Nieuws*; 16 juli '82

discussie draaide rond iets banaals als nummerplaten. Ze lieten uitschijnen dat het Schiltz niet te doen was om het principe dat De Croo zich niet te moeien had met beslissingen van de Vlaamse regering, maar dat hij gewoon een nummerplaat met VL erop wilde. Hij hield dan ook koppig vast aan het besluit en zou toch het VL-symbool aanbrengen

‘Het Volk’ schreef “E of VL”. “Om de cacafonie van al die geprivilegieerde autoplaten niet te groot te maken, besliste minister van verkeerswezen De Croo dat de gemeenschapsministers van heel het land mochten rijden met een E-plaat. (...)Schiltz kan zich dat permitteren, want in zijn hoedanigheid van minister en volksvertegenwoordiger is hij onschendbaar en als hij ooit een proces krijgt blijft het toch zonder gevolg. Zou het niet veel sympathieker zijn, indien de gemeenschapsministers reden met een gewone plaat op hun auto, in plaats van met elkaar ruzie te maken over de manier waarop zij zich het best kunnen onderscheiden van hun medemens?”¹⁶⁸

Bij ‘Het Volk’ had men dus aandacht voor de motieven van De Croo om te beslissen dat alle gemeenschapsministers een E-plaat kregen. Hij zou immers vooral de duidelijkheid voor ogen gehad hebben bij het nemen van zijn beslissing. Hier toonden ze duidelijk geen respect voor de principiële houding van Schiltz om zich niet bij die beslissing neer te leggen. Hij kon het zich toch permitteren om zich niet aan de wet te houden. Je kan moeilijk van een moedige daad spreken, als je toch de consequenties niet moet vrezen. ‘Het Volk’ probeerde ook nog op het reticule van de hele discussie te wijzen. In plaats van zich om de problemen van de mensen te bekommeren, hield de politiek, en dus vooral Schiltz, zich bezig met de vraag hoe ze zich het best konden onderscheiden van de gewone man in de straat.

Naar aanleiding van de uitreiking van de nummerplaten schreef ‘Het Laatste Nieuws’ op 22 juli ’82 in het artikel *“de E’s zijn geteld”* het volgende: *“Ons land is weer een reeks bevoorrechte platen rijker. Een plaats die niet zal rondtoeren als de minister beginselvast is, is E10. Schiltz weigert immers een E-plaat, omdat hij alleen genoeg schept in een VL-plaat en hij het onfatsoenlijk oordeelt van nationaal minister de Croo hem dit symbool van Vlaamse trots te onttrekken. Schiltz beloofde zijn wagen met een VL sticker te versieren.”¹⁶⁹*

De openingszin stelt dus duidelijk dat het om bevoorrechte personen gaat, die zouden sowieso minder reden tot klagen moeten hebben. En toch veroorzaakt Schiltz een rel over zo iets banaals. Men wilde hem ook niet de mogelijkheid geven om op zijn beslissing terug te komen en de nummerplaat toch te aanvaarden, want dat zou volgens hen betekenen dat hij niet beginselvast was. Schiltz had eigenlijk gesteld dat het onfatsoenlijk was van de Croo om tussen te komen na een beslissing van de zogenaamd autonome Vlaamse regering. Maar hier deed men alsof hij ontstemd was over het feit dat hij zijn zin niet kreeg en VL niet op zijn plaat zou staan. Hij zou dan ook zelf een sticker plakken, zodat hij wel zijn zin kreeg. In ‘De Standaard’ stond iets gelijkaardigs te lezen: *“Minister Schiltz, die de E10 kreeg toegewezen, heeft die echter geweigerd omdat hij liever een VL- plaat had gezien. Schiltz heeft dan het*

¹⁶⁸ (anon.); *E of VL*; In: Het Volk; 16 juli ‘82

¹⁶⁹ (anon.); *De E’s zijn geteld*; In: Het Laatste Nieuws; 22 juli ‘82

recht in eigen handen genomen en naast zijn gewone nummerplaat DRZ-643 een VL-sticker en een klauwende leeuw geplakt. Zoals de gemiddelde militant.”¹⁷⁰

Schiltz werd nog éénmaal compleet onderuit gehaald naar aanleiding van de hele affaire. Op 30 juli '82 schreef 'Het Laatste Nieuws' "*prestige naar de letter*". "*Zoals kinderen die dagen zeuren over een stuk speelgoed, kregen de ministers van de deelregeringen na maanden aandringen hun eigen nummerplaat. Meteen is hun onschendbaarheid ook voor de gewone sterveling en bestuurder herkenbaar. De Croo koos voor "E" die staat voor "executieve/exécutif". Tweetalig voor alle gebruik dus. Dit was niet naar de zin van "E10", beter gekend als Hugo Schiltz. De VU ministers blijft daarom democratisch met een eigen plaat rijden, zoals Jan en alle man. De "VL" liet hij er dan maar naast kleven. Lekker als Vlaming rond rijden in een (Franse) wagen van de Klasse "prestige".*"¹⁷¹

Schiltz lag dus van bij de aanvang niet alleen in conflict met zijn eigen regering, hij leefde ook op gespannen voet met de nationale overheid. Hij was naast Vlaams minister immers ook nog altijd volksvertegenwoordiger in de Kamer, waar de VU in de oppositie zat. Het gaat natuurlijk maar om een voorbeeld, maar het is wel illustratief voor de gespannen verhoudingen tijdens de rest van de regeerperiode. Hij komt hier weer in beeld als iemand die in een principiële kwestie niet wil wijken. Voor zijn houding bij het bevoegdheidsconflict met Geens bestond er nog begrip. Daarop werd hij dan ook minder hard aangepakt in de pers. Bij de hele kwestie rond de nummerplaten kreeg hij zijn houding minder vlot uitgelegd. Volgens hem kon er geen sprake zijn van een autonome Vlaamse regering als een beslissing, die eenparig was genomen, door een nationaal minister kon herroepen worden. Hij zou geen inmenging van het nationaal bestuur bij beslissingen op Vlaams niveau dulden. Hij mocht dan al iemand zijn die het been stijf hield bij principiële kwesties, zo kwam het waarschijnlijk niet over bij het publiek. In sommige kranten werd dankbaar gebruik gemaakt van de hele heisa om een ander beeld van Schiltz op te hangen. Hij werd afgeschilderd als iemand die, bijna als een klein kind, bereid was in conflict te gaan over een futiliteit als de beginletter van een autokenteken. In zijn conflict met Geens was het alleszins makkelijker aantoonbaar dat hij de Vlaamse belangen wou verdedigen. Het direct verband tussen de Vlaamse zaak en kenteken op zijn eigen wagen was minder duidelijk. Hoe dan ook was van in het begin duidelijk dat ook de samenwerking met de nationale regering niet van een leien dakje zou lopen.

¹⁷⁰ (anon.); *Geens E1, Schiltz niet E10*; In: De Standaard; 30 juli '82

¹⁷¹ (anon.); *Prestige naar de letter*; In: Het Laatste Nieuws; 30 juli '82

e) Vlaams minister van financiën en begroting

Hier voor werd dus al duidelijk dat er vaak spanningen waren binnen de nieuwe Vlaamse regering. Ook de samenwerking met de nationale regering liep niet altijd even vlot. Maar ondanks de verschillende conflicten was Schiltz wel lid van die Vlaamse regering en had hij dus een beleid te voeren. Omdat de Raad van State Schiltz in het ongelijk had gesteld in zijn bevoegdheidsconflict met Geens, was zijn bevoegdheid beperkt tot minister van begroting voor het gewest. Ik wil hier beter bekijken hoe Schiltz in beeld kwam bij het vervullen van zijn ambt. Eind '82 werd het tijd om de begroting van de Vlaamse executieve na één jaar werking te controleren.

De 'Gazet van Antwerpen' schreef op 24 november '82 "*Volgende week onderhandelingen met nationale regering; Schiltz klaagt hopeloze situatie van Vlaamse begroting aan*". "*De Vlaamse minister van begroting en Financiën Schiltz heeft gisteren nogmaals gewezen op de erg precaire situatie van de Vlaamse begroting. Aanvankelijk had de Vlaamse regering voor 1982 een begroting in evenwicht ingediend, maar nu blijkt men opgescheept te zitten met een tekort van 12 miljard waarvoor er nog geen oplossing is.*

Schiltz waarschuwde er gisteren de Vlamingen voor dat zij geen illusies mogen koesteren. In de huidige situatie, en met de thans toegekende middelen, kan de Vlaamse regering niet tegemoet komen aan de redelijke en rechtmatige verwachtingen van de Vlamingen. De Vlaamse regering loopt dus het gevaar gediscredeerd te worden door de schuld van de centrale overheid. Schiltz dreigde er gisteren mee dat als de Vlaamse autonomie niet ernstig genomen wordt, ook niet van Vlaamse zijde, hij ontslag zou nemen."¹⁷²

Zoals het woord 'nogmaals' aangaf in de eerste zin van het artikel had Schiltz al verschillende keren gewezen op de slechte financiële situatie van de Vlaamse regering. De beperkte middelen, die ze ter beschikking hadden, maakten het, volgens Schiltz, onmogelijk om een beleid te voeren dat beantwoordde aan de verwachtingen. De verantwoordelijkheid voor die situatie lag bij de nationale regering. Onder die omstandigheden kon men niet ernstig werk maken van de Vlaamse autonomie. En om zijn eis om de Vlaamse autonomie ernstig te nemen kracht bij te zetten, dreigde hij er mee ontslag te nemen.

'De Standaard' titelde: "*Vlaamse regering heeft geen geld*". "*Bij gebrek aan middelen kan de Vlaamse regering geen echt beleid voeren, dat zegt VU-gemeenschapsminister voor begroting Hugo Schiltz. Schiltz meent dat bij de totstandkoming van de staatshervorming veel over bevoegdheden werd gepraat, terwijl aan de noodzakelijke middelen nauwelijks aandacht werd geschonken.*"¹⁷³

Ook in 'De Standaard' had men dus aandacht voor de klachten van Schiltz. De kern van zijn boodschap in dit artikel was dat men wel bepaalde bevoegdheden had geregionaliseerd, maar geen middelen ter beschikking stelde om op die bevoegdheden ook een degelijk beleid te voeren. Maar het opvallendste aan dit artikel was dat er geen sprake was van zijn dreigement om ontslag te nemen.

¹⁷² (anon.); *Schiltz klaagt hopeloze situatie van Vlaamse begroting aan*; In: Gazet van Antwerpen; 24 november '82

¹⁷³ (anon.); *Vlaamse regering heeft geen geld*; In: De Standaard; 24 november '82

In 'De Morgen' daarentegen was de titel: "*Schiltz dreigt met ontslag*". "*Wil men de autonomie van Vlaanderen niet ernstig opvatten en blijft men de noodzakelijke financiële middelen, zoals Martens die persoonlijk beloofde in 1980, weigeren, dan stap ik op en dreigt de hele Vlaamse regering geblokkeerd te geraken.*" Dat verklaarde gisteren minister Schiltz die de pers bijeen riep om zijn frustraties als financiënminister voor Vlaanderen publiek te maken."¹⁷⁴

Het verschil met het artikel uit 'De Standaard' is sprekend. Schiltz had blijkbaar speciaal de pers bijeen geroepen om lucht te geven aan zijn frustraties. Ook bij 'De Standaard' was men dus op de hoogte van zijn dreigement. Wat ook verschilde was dat in dit artikel duidelijk aangeven stond dat een groot deel van Schiltz frustraties op Martens gericht waren. Die kwam immers zijn beloftes niet na. Ten slotte stond in 'De Morgen' ook nog dat het door het mogelijke ontslag van Schiltz de hele Vlaamse regering geblokkeerd kon geraken.

In 'Het Volk' stond te lezen: "*gewesten worden financieel gewurgd; Schiltz haalt fors uit tegen Martens*". "*Hugo Schiltz, gemeenschapsministers voor financiën en begroting, heeft gisteren fors uitgehaald naar de centrale regering in verband met de ontoereikende financiële middelen die de gewesten ter beschikking worden gesteld. "als moest blijken dat men het niet ernstig meent met de autonomie, dan trek ik daaruit mijn conclusies en dan stap ik op"*, zo zei de Vlaamse minister. *Alles hangt af van het resultaat der besprekingen die hij samen met collega Buchman op nationaal niveau zal gaan voeren. Minister Schiltz beschuldigde premier Martens ervan "zijn eigen kind te verloochenen"*".¹⁷⁵

In 'Het Volk' werden dus de verwijten van Schiltz aan het adres van Martens beklemtoond. Door de beperkte middelen die de gewesten maar ter beschikking kregen, zou die zijn eigen kind, de staats hervorming van 1980, verloochenen. Daarbij werd hij letterlijk geciteerd en dus ook zijn dreigement om ontslag te nemen. Hier werd ook de voorwaarde vernoemd waaronder hij zijn dreigement ten uitvoer zou brengen, namelijk het verloop van de besprekingen met zijn collega uit de nationale regering.

Een dag later, 25 november '82, schreef 'De Standaard' "*Eventueel ontslag van Schiltz blokkeert Vlaamse regering niet*". "*Een eventueel ontslag van gemeenschapsminister Schiltz zou politiek een belangrijk feit zijn, maar het zou geenszins de werking van de Vlaamse regering lamleggen of blokkeren. Hierover zijn de konstitutionalisten het eens en zij citeren in dat verband werken van de grondwets herziening van '80. Normaal wordt de functie overgenomen door iemand uit dezelfde partij. Weigert een partij een kandidaat voor te dragen, dan blijft de plaats vacant. Bij een eventueel ontslag van Schiltz gaat diens bevoegdheden dan naar een ander lid van de regering, waarschijnlijk voorzitter Geens.*"¹⁷⁶

Hoewel ze er dag zelf geen aandacht aan schonken, ging men een dag later bij 'De Standaard' toch dieper in op de mogelijke consequenties van zijn dreigement. Ze gaven toe dat het een belangrijk politiek signaal zou zijn, maar de werking van Vlaamse regering zou er niet door in gevaar gebracht worden. Moest hij ontslag nemen, zou de Volksunie nog steeds recht hebben op een vertegenwoordiger in de proportioneel samengestelde regering. Weigerde ze dit, dan zou dat betekenen

¹⁷⁴ (anon.); *Schiltz dreigt met ontslag*; In: De Morgen; 24 november '82

¹⁷⁵ (anon.); *Gewesten worden financieel gewurgd*; In: Het Volk; 24 november '82

¹⁷⁶ (anon.); *Eventueel ontslag van Schiltz blokkeert Vlaamse regering niet*; In: De Standaard; 25 november '82

dat een lid van de regering uit een andere partij de bevoegdheid kreeg toegewezen. In de praktijk zou, volgens ‘De Standaard’, Geens de bevoegdheid over de begroting dan volledig naar zich toetrekken. Bij Schiltz lag het conflict met Geens allicht nog vers in het geheugen, en hij zou dan ook wel twee keer nadenken al voor zijn bevoegdheden volledig aan Geens af te staan.

In de ‘Gazet van Antwerpen’ stond op 26 november ’82 een artikel onder de titel “*waarschuwing*”. Verder stond er: “*Minister Schiltz heeft voor deining gezorgd met zijn dreigement dat hij zal opstappen als de Vlaamse regering niet voldoende armslag krijgt. Voorlopig moet de dreiging van Schiltz trouwens nog met meer dan een korreltje zout genomen worden. De Volksunie zal wel driemaal nadenken vooraleer zij haar titularis uit de regering terug trekt. Maar intussen heeft de Vlaamse minister van Financiën wel de vinger op de zere plek gelegd.(...) Wie een staats hervorming uitwerkt, enkel en alleen om te bewijzen dat een Belgisch federalisme niet werkt, zou geen boosaardiger scenario kunnen schrijven. Schiltz heeft dus gelijk als hij protesteert tegen deze gang van zaken.*”¹⁷⁷

Ook bij ‘Gazet van Antwerpen’ was men er blijkbaar van overtuigd dat het nog zo geen vaart zou lopen met het ontslag van Schiltz. Ze gaven dan ook aan dat het dreigement niet al te ernstig moest genomen worden, voorlopig toch nog. Dit nam niet weg dat ze Schiltz principieel wel gelijk gaven. De werking van de staat na de hervorming van ’80 liet, volgens hen, zo te wensen over dat ze als argument tegen federalisme zou kunnen gebruikt worden.

Schiltz haalde als Vlaams minister van financiën en begroting dus vooral de pers door zijn klachten over de beperkte middelen die de regering ter beschikking kreeg. Dat hij dit ernstig opnam, wilde hij van het begin onderlijnen door er eventueel zijn ontslag aan te verbinden. Hij was duidelijk dat hij daar niets zou mee bereiken. Toch zou hij nog vaak gelijkaardige klachten uiten. Bijvoorbeeld opnieuw bij de begrotingscontrole voor 1983.

In ‘Het Laatste Nieuws’ verscheen daarover op 22 maart ’83 het artikel “*Vlaamse raad begint marathondebat over “kleine” begroting; Schiltz waarschuwt voor failliet van gemeenschappen door erfenis uit verleden*”. “*In de Vlaamse regering is maandag het debat begonnen over de begroting van 1983 die door iedereen als veel te “klein” wordt beschouwd. In deze cijfers werd geen rekening gehouden met de lasten uit het verleden. Tijdens de algemene bespreking van de begroting ging veruit de meeste aandacht naar het probleem van de lasten uit het verleden. Volksunie gemeenschapsminister van begroting en financiën Schiltz waarschuwde zelf voor een financieel failliet van de gemeenschappen en de gewesten indien een eventuele overname van de financiële verplichtingen niet gepaard zou gaan met het ter beschikking stellen van de nodige financiële middelen zoals beloofd werd bij de staats hervorming van 1980.*”¹⁷⁸

In dit artikel werd dus het adjectief ‘klein’ voor het woord begroting geplaatst omdat met allerlei zaken uit het verleden geen rekening werd gehouden. Eigenlijk klopte ze dus gewoon weg niet. De belangrijkste discussie in het parlement draaide dan ook rond de vraag hoe men hier een oplossing zou kunnen voor vinden. Volgens Schiltz moest de nationale regering zich aan de beloftes houden die ze

¹⁷⁷ (anon.); *Waarschuwing*; In: Gazet van Antwerpen; 26 november ’82

¹⁷⁸ (anon.); *Vlaamse raad begint marathondebat over “kleine” begroting* ; In: Het Laatste Nieuws; 22 maart ’83

gedaan had in 1980. Zoniet dreigde er een groot gevaar. Schiltz waarschuwde dan ook voor een doemscenario waarbij de gemeenschappen en de gewesten zelfs op een faillissement af stevenden.

‘De Standaard’ schreef “begroting 1983: Vlaamse regering zit in hoge geldnood”. “Bij de bespreking voor de begroting voor 1983 van de inkomsten en de uitgaven van de Vlaamse gemeenschap is gisteren in de Vlaamse raad algemeen een noodkreet geslagen. De geldnood is hoog en minister van begroting Schiltz gewaagde zelfs van een failliet volgend jaar, indien de Vlaamse regering niet zou beslist hebben de lasten uit het verleden niet langer meer te dragen. Minister Schiltz beklemtoonde in zijn inleiding dat Vlaanderen het met de huidige middelen zal moeten stellen. Fiscale inkomsten liggen nog niet in het bereik, leningen blijven een wanhoopsuitweg, deficit-spending of struisvogelpolitiek hebben nu niet de minste zin. Hij bezwoer de leden van de raad geen amendementen met meer uitgaven te aanvaarden, zonder overeenkomstige vermindering van andere begrotingsposten. Hij stond lang stil bij het probleem van de lasten van voor de staatsvorming. De Vlaamse regering erkent deze lasten niet meer en Schiltz zei de bezorgdheid te begrijpen van al wie hiervan slachtoffer kan worden. Die bezorgdheid is in bepaalde amendementen vertaald. Maar Schiltz waarschuwde dat aldus de onderhandelingspositie van de Vlaamse regering t.o.v. de nationale regering verzwakt en ondermijnd werd. De kans is dan ook groot dat de gemeenschappen en gewesten in een financieel failliet geduwd worden door de erfenis van het verleden en het niet naleven door de nationale regering van wat in 1980 werd afgesproken.”¹⁷⁹

Schiltz stond dus niet alleen met zijn bezorgdheid om de budgettaire situatie, want er werd algemeen een noodkreet geslagen in de Vlaamse raad. Schiltz’ doemscenario met een faillissement in het volgende jaar werd afgewend door de beslissing om de lasten uit het verleden niet langer te dragen. Daarvoor waren te middelen te beperkt en daar moest ook niet direct verandering in verwacht worden. Vlaanderen beschikte niet over een eigen fiscaliteit en ook andere middelen, zoals bijvoorbeeld lenen, brachten geen echte oplossingen voor de budgettaire problemen. Omdat de nationale regering haar afspraken uit 1980 niet nakwam, was volgens Schiltz ook de Vlaamse regering niet verplicht om haar erfenis uit het verleden te erkennen.

In de ‘Gazet van Antwerpen’ klonk het zo: “socialisten ontevreden over Vlaams beleid; lasten uit verleden wegen zwaar door”. “Hugo Schiltz, gemeenschapsminister voor financiën, die maandag voor de Vlaamse raad het debat heeft geopend over de Vlaamse begroting, heeft vooral het probleem opgeworpen van de lasten van het verleden voortvloeiend uit de door de staat inzake huisvesting en economische expansie en regionale reconversie aangegane verplichtingen. De Vlaamse regering heeft beslist hiervoor geen kredieten in de begroting te voorzien. Overname van verplichtingen, moet inderdaad gepaard gaan met de terbeschikkingstelling van de noodzakelijke financiële middelen volgens het in 1980 beloofde financieringsmechanisme, aldus Schiltz. De gemeenschapsminister heeft de leden van de raad bezworen, het globale bedrag van de uitgavenkredieten niet te verhogen: “Wij mogen de toekomstige beheerscapaciteit van de prille Vlaamse gezagsinstanties niet wetens en willens hypothekeren met budgettaire onnatuurlijkheid. Dit zou de slechtste dienst zijn die wij aan de autonomie gedachte kunnen bewijzen.”¹⁸⁰

In ‘Gazet van Antwerpen’ verduidelijkte men dus dat de veelbesproken lasten uit het verleden voortvloeiden uit verplichtingen die de nationale overheid was aangegaan op beleidsdomeinen die nu tot de Vlaamse bevoegdheden behoorden. Als men wilde dat Vlaanderen die verplichtingen overnam,

¹⁷⁹ (anon.); *begroting 1983: Vlaamse regering zit in hoge geldnood*; In: De Standaard; 22 maart ‘83

¹⁸⁰ (anon.); *socialisten ontevreden over Vlaams beleid*; In: Gazet van Antwerpen; 22 maart ‘83

dan moest men er ook voor zorgen dat men daar de nodige financiële middelen voor kreeg, zoals beloofd. De prille Vlaamse autonomie mocht niet in gevaar worden gebracht door een financiële afhankelijkheid, daarom vroeg Schiltz ook iedereen zich te houden aan zijn budget.

In 'Het Volk' stond "*besprekingen begroting: Bitsige oppositie in de Vlaamse raad*". "*In de Vlaamse raad werd de bespreking van de begroting van 1983 aangegrepen om de benoemingspolitiek, die in de executieve door voorzitter Geens werd doorgedrukt, zwaar aan te vallen. De oppositie van socialisten en Volksunie wordt steeds bitsiger in deze raad die tot nu toe een vreedzame bedoening was. Vooral de liberalen werden op de korrel genomen vanwege hun lakse houding tegenover wat genoemd werd, de machtswellust van de CVP. De PVV vond de kritiek op zijn minst voorbarig. Gemeenschapsminister Hugo Schiltz had, in zijn inleidende uiteenzetting, het probleem even aangeraakt, toen hij het had over de spijtige politieke spanningen die in de Vlaamse regering tot uiting zijn gekomen. Hij vroeg echter nadrukkelijk om in de begrotingsmaterie het hoger belang van de Vlaamse gemeenschap te laten primeren. Daarom bad hij de raadsleden geen amendementen in te dienen die de uitgaven zouden verhogen. Bovendien bezwoer hij de leden van de Vlaamse regering vast te houden aan het principe dat de lasten uit het verleden niet door de gewesten en de gemeenschappen moeten worden gedragen.*"¹⁸¹

In 'Het Volk' werd de begrotingsproblematiek dus gekaderd in een artikel dat de bredere problematiek, die de Vlaamse regering bezig hield, behandelde. Men had het over de feller wordende tegenkanting van SP en VU ten opzichte van de houding van de CVP en Geens in het bijzonder. Daarbij richtten ze de pijlen vooral op de PVV, die als coalitiepartner gewoon liet betijen. Schiltz had zich nochtans nogal op de vlakte gehouden door enkel te verwijzen naar "spijtige politieke spanningen die in de Vlaamse regering tot uiting kwamen". Hij riep dan ook op in verband met de begroting de partijbelangen aan de kant te schuiven en "het hoger belang van de Vlaamse gemeenschap te laten primeren". Hij vroeg ook om eensgezind achter de beslissing te blijven staan dat de lasten uit het verleden niet op de gewesten en gemeenschappen verhaald konden worden. Hier kwam hij dus in beeld als iemand die, ondanks de gespannen verhoudingen, de eenheid binnen de regering probeerde te bewaren.

Ook in 'La libre Belgique' werden de Vlaamse begrotingsbesprekingen gevolgd. Zij schreven een artikel "*Vlaamse raad: un déficit de 3,2 milliards*".¹⁸² "*Le conseil a tout d'abord entendu un exposé introductif de Hugo Schiltz, membre de l'exécutif chargé du budget. Hugo Schiltz a insité sur le "manque d'élasticité" dans la mise au point de ce budget, l'exécutif flamand ne pouvant en rien augmenter ses revenus puisque les lois de 1980 ne prévoient pas de fiscalité propre aux régions. Quant au recours à l'emprunt, a ajouté M. Schiltz, il ne peut en être question que dans des cas extrêmes. M. Schiltz a ensuite abordé le problème de la dette du passé. Il s'agit là, dit-il, d'une des grandes incertitudes. L'exécutif flamand a décidé, en établissant son budget, de ne pas tenir compte de la charge de la dette pour les engagements d'avant 1980*

Volgens 'La libre Belgique' had Schiltz het in zijn inleidende toespraak dus vooral over de beperkte speling die hij had bij het opstellen van zijn begroting. De Vlaamse regering kon ook zelf zijn inkomsten niet verhogen, want ze beschikte niet over een eigen fiscaliteit. Volgens hen had Schiltz de

¹⁸¹ (anon.); *besprekingen begroting: Bitsige oppositie in de Vlaamse raad*; In: Het Volk; 22 maart '83

¹⁸² (anon.); *Vlaamse raad: un déficit de 3,2 milliards*; In: La Libre Belgique; 7 april '83

lasten uit het verleden omschreven als één van de grootste onzekerheden. Daarom had de Vlaamse regering, na het bekijken van haar budget, beslist om er geen rekening mee te houden. Over de tekortkomingen van de financieringsmechanismen, die Schiltz in de Vlaamse pers vaak aangehaald had, sprak men hier niet.

De verschillende artikels belichtten dikwijls een ander aspect van de begrotingsbesprekingen in de Vlaamse raad. Voor de één was Schiltz' kritiek op de nationale overheid en de staats hervorming van '80 het belangrijkste. Voor een ander waren de spanningen binnen de Vlaamse regering dan weer belangrijker. Wat ze wel allemaal gemeenschappelijk hadden, was de kritiek van Schiltz op de beperkte middelen die de Vlaamse regering ter beschikking had.

Dat het moeilijk werken was met de beperkte middelen bleek ook uit een rel die ontstond toen de Vlaamse raad weigerde de begroting voor 1983 goed te keuren zonder een verhoging van de uitgaven voor cultuur met 200 miljoen BEF.

De 'Gazet van Antwerpen' schreef op 21 april '83 *“Parlement wil meer geld voor cultuur; Geens ligt overhoop met Vlaamse raad”*. *“Wie alvast gereageerd heeft op een en ander is de Vlaamse minister van Financiën Schiltz. Niet alleen bij Poma, maar ook bij Schiltz komen er elke dag protestbrieven toe. Daarin worden de ministers beschuldigd van cultuurbarbarisme. Schiltz wijst er in dit verband op dat niet hij maar Geens verantwoordelijk is voor de financiën van cultuur. “Nadat Geens alle bevoegdheden naar zich heeft toegehaald, aldus Schiltz, moet men mij niet de slagen gaan geven”. Wat de grond van de zaak betreft is Schiltz evenwel solidair met de rechtsbeslissing van het Vlaamse bestuurscollege. Schiltz wijst erop dat bezuinigingen noodzakelijk zijn. Schiltz betwist niet het recht van de Vlaamse raad om andere accenten te leggen. Vandaar ook dat er een zinnige dialoog had kunnen plaatsvinden tussen regering en parlement over een eventuele heroriëntering van de prioriteiten. Het Vlaams parlement heeft zulks echter verzuimd, aldus Schiltz, door een geruillatactiek toe te passen en de begroting van cultuur zomaar met 200 miljoen te verhogen zonder te zeggen waar deze miljoenen vandaan moeten komen. Het Vlaams parlement, zo waarschuwt Schiltz, is bezig een totaal vals beeld op te bouwen. Door dergelijke praktijken worden wij gedreven naar een schuldfinanciering zonder dat wij weten hoe deze moet gefinancierd worden. Het resultaat van een en ander kan dus alleen zijn dat er het volgend jaar nog meer moet besnoeid worden en de Vlaamse regering in een vicieuze cirkel terecht komt. Wie weinig middelen heeft moet kiezen en kan niet wensen dat alles en nog wat ineens gebeurt. Bovendien, aldus Schiltz, is het onrechtvaardig een regering die een orthodox begrotingsbeleid verdedigt voor cultuurbarbaren te verslijten¹⁸³.*

Schiltz was dus één van de eerste om te reageren op de hele rel. Hij wees er fijntjes op dat Geens hem bij de aanvang van de Vlaamse regering de bevoegdheid over de gemeenschapsbegroting had ontnomen. Hij had deze beslissing aangevochten, maar geen gehoor gevonden. Nu er problemen waren met de gemeenschapsbegroting moest men hem dus ook niet met de vinger wijzen. Hij bevestigde ook dat het parlement recht had op inspraak bij het bepalen van de bestemming voor de financiële middelen. Daarover had een parlementair debat kunnen plaats vinden. Over de manier

¹⁸³ (anon.); *Parlement wil meer geld voor cultuur*; In: gazet van Antwerpen; 21 april '83

waarop het parlement nu te werk was gegaan, had hij duidelijk zijn bedenkingen. Hij waarschuwde hen dan ook en ijverde voor een gezond financieel beleid. Van een regering met zo'n beperkte middelen mocht men ook niet te veel verwachten.

De hele rel veroorzaakte ook spanningen in de coalitie tussen CVP en PVV. In een interview met 'Het belang van Limburg' haalde cultuurminister Poma zwaar uit naar Geens. Onder de titel "*Geens riskeert coalitiebreuk*" stond te lezen: "*Indien voorzitter Geens rekening had gehouden met de cultuurbegroting was dit nooit gebeurd. Hij heeft mij deze begroting eenzijdig opgelegd zonder daar over zelfs een discussie te willen openen. Dit is de enig en ook de laatste keer. Voor de volgende begroting eis ik het initiatief zelf op. Het is vooral de autoritaire en onverzettelijke houding van Geens die mijn fractie in het verkeerde keelgat is geschoten. De liberalen aanvaarden niet langer meer dat binnen de Vlaamse regering één man beslist.*"¹⁸⁴

In dit interview was nergens sprake van Schiltz, maar ik heb het hier toch opgenomen omdat het illustreert dat niet alleen Schiltz het vaak moeilijk had met de gang van zaken binnen de Vlaamse regering. Ook leden van de zogenaamde meerderheid binnen de executieve, zoals Poma, beklagden zich soms "de autoritaire en onverzettelijke houding van Geens".

Op 23 april '83 titelde 'De Standaard' "*cultuur krijgt hoe dan ook 200 miljoen meer*". Daar onder stond: "*Gisteren is er nog druk nagekaart over de gebeurtenissen in de Vlaamse raad waar de begroting voor 1983 terug naar de commissie werd verzonden omdat geen akkoord kon worden bereikt over een amendement om de cultuurbegroting met 200 miljoen te verhogen. Over de interpretatie die aan het incident in de Vlaamse raad moet gegeven worden, lopen de meningen trouwens uiteen. Werd de top van de Vlaamse regering (Geens, Schiltz en Poma) feitelijk in de minderheid gesteld? Is dit het einde van de coalitie tussen CVP en PVV in de Vlaamse regering? Op beide vragen werd negatief geantwoord door de betrokken ministers. Minister Schiltz is van oordeel dat hij gisteren helemaal niet in de minderheid werd gesteld. In de inleiding tot het debat, aldus Schiltz, heb ik het principe verdedigd dat het globale tekort niet zou mogen verhoogd worden. (...) Blijkbaar wordt rond de kwestie van de culturele kredieten een weinig fraai politiek spelletje gespeeld waaraan ik totaal vreemd ben vermits, zoals bekend, de CVP-PVV coalitie mij de bevoegdheid over financiën in culturele sector heeft ontnomen. Het hoofdzakelijk binnen de CVP en de PVV gerezen conflict vormt dus geen enkele aanleiding om van mijn eventuele ontslag te spreken.*"¹⁸⁵

De cultuurrel in de Vlaamse raad leverde dus heel wat gespreksstof op. Vooral over de conclusie die eruit getrokken moesten worden, was men het niet eens. Als de Vlaamse regeringstop, waar Schiltz duidelijk werd bij gerekend, in de minderheid werd gesteld, moest ze daar dan haar conclusies niet uit trekken. Schiltz zag er alleszins geen aanleiding in om zijn ontslag in overweging te nemen. De enige stelling die hij van in het openingsdebat had verdedigd, was dat de totale uitgaven niet konden stijgen. Hij vermeldde ook nog eens dat de begroting voor cultuur buiten zijn bevoegdheden viel. Volgens hem had hij dan ook weinig uitstaans met het hele conflict, waarvan de oorzaken vooral gezocht moesten worden in de gespannen verhoudingen tussen de CVP en de PVV.

¹⁸⁴ (anon.); *Geens riskeert coalitiebreuk*; In: Het Belang van Limburg; 23 april '83

¹⁸⁵ (anon.); *cultuur krijgt hoe dan ook 200 miljoen meer*; In: De Standaard; 23 april '83

Ook Jacques Van Hoorebeke was waarschijnlijk die mening toegedaan, toen hij zich op 27 april '83 in zijn titel in 'Le Soir' afvroeg "*fin de la lune de miel CVP-PVV?*". "*Depuis quelque moi, un climat de guerre froide règne au sein de l'exécutif de la communauté flamande, présidé et dominé par le CVP Gaston Geens. Ces neuf "excellences" ne s'entendent plus entre elles. Il devient en effet de plus en plus rare de voir les décisions de cet exécutif prises à l'unanimité.*

*Autre point d'accrochage: le budget 1983 de la communauté. Là où au côté francophone les budgets 1983 sont votés depuis quelque mois déjà, celui de la communauté flamande ne l'est toujours pas.*¹⁸⁶

Aan Franstalige zijde bleef men dus ook niet blind voor de moeilijkheden van de Vlaamse executieve. Van Hoorebeke had het zelfs over een koude oorlog sfeer binnen de Vlaamse regering. Hij wees er ook op dat beslissingen genomen met eenparigheid van stemmen steeds zeldzamer werden. Hij voegde er nog aan toe dat Franstalige zijde de begroting al maanden was goedgekeurd, terwijl aan Vlaamse zijde de discussie bleef aanslepen.

Op 2 juni '83 werd ze dan toch gesloten. 'Het Volk' schreef: "*SP en VU: Poma capituleerde; Vlaamse raad stemt cultuurrel weg*". "*(...)VU onthield zich, Volksunieminister Schiltz stemde echter uit solidariteit met zijn collega's voor de begroting.*

Gemeenschapsminister voor financiën Hugo Schiltz bleek ook niet gelukkig over de manier waarop het compromis tot stand was gekomen, maar deed toch een oproep tot alle betrokken om samen de financiële moeilijkheden te bekampen. Als de nationale overheid geen middelen vrijmaakt, aldus Schiltz, zal de Vlaamse gemeenschap vanaf eind augustus haar facturen niet langer kunnen betalen."¹⁸⁷

Uiteindelijk vonden de CVP en de PVV een compromis waarmee de cultuurrel en de begroting kon worden afgesloten. Dat de VU daar niet onverdeeld tevreden mee was, toonde ze door zich bij de stemming over de begroting te onthouden. Schiltz wilde echter zijn eigen regering blijkbaar niet afvallen en keurde de begroting wel goed. Zoals wel vaker in de eerste Vlaamse regering bleek hij ook nu niet onverdeeld gelukkig met de manier waarop dat alles gelopen was. Hij vermeed dan ook voor eens de confrontatie en wees iedereen op zijn verantwoordelijkheden. Ook de nationale regering, die hij verantwoordelijk hield voor de precaire financiële situatie van de Vlaamse gemeenschap.

Enkele maanden later, bij de opmaak van de begroting voor 1984, kwamen de spanningen weer boven drijven. Op 26 november '83 schreef 'Gazet van Antwerpen' "*minister van Financiën voelt zich buiten spel gezet; Breuk in Vlaamse regering?*". "*De Vlaamse minister van financiën Schiltz heeft gisteren zijn ongenoegen uitgedrukt over de manier waarop de Vlaamse begroting voor 1984 voorbereid wordt. In tegenstelling met het vorige jaar toen er fundamenteel van gedachten gewisseld werd over de begrotingsopties zou er dit jaar niet gepraat zijn.*

Schiltz zei gisteren dat hij sinds oktober geen enkel gesprek gehad heeft met voorzitter Geens van de Vlaamse regering aangaande de begroting.

Gisterenochtend moest de Vlaamse regering normaal samenkomen om de laatste hand te leggen aan het budget 1984. maar 's morgens had Schiltz nog geen enkel document aangaande deze bijeenkomst gekregen. Bovendien constateerde de minister van Financiën dat hij om 9u moederziel alleen stond in de zittingzaal waar de Vlaamse regering bijeenkomt. De vergadering was verdaagd zonder dat men blijkbaar de moeite genomen had om Schiltz te verwittigen.

(...) Uit een en ander blijkt dat de wil tot samenwerking op een biezonder laag pitje brandt. Het experiment van de evenredige samenstelling van de gewestregeringen (het zogenaamd Waals en

¹⁸⁶ VAN HOOREBEKE, J.; *fin de la lune de miel CVP-PVV?*; In: Le Soir; 23 april '83

¹⁸⁷(anon.); *SP en VU: Poma capituleerde; Vlaamse raad stemt cultuurrel weg*; In: Het Volk; 2 juni '83

Vlaams unionisme) schijnt dus definitief mislukt te zijn, alhoewel het twee jaar min of meer naar behoren gefunctioneerde heeft.

Schiltz maakte gisteren gewag van een “deprimerende ervaring” en volkomen in tegenstrijd met vaak gehoorde gezegde dat wat de Vlamingen zelf doen ze ook beter doen. Hij betreurde bovendien deze gang van zaken.

Schiltz vraagt zich ter zake trouwens af of het de bedoeling van de CVP-PVV meerderheid binnen de Vlaamse regering is om de eenheidsregering op te blazen. Binnen de meerderheid van de Vlaamse regering zou men met de idee spelen om het tot een conflict te laten komen.

Schiltz zegt dat hij er kan inkomen dat andere ministers een begroting willen indienen op hun manier. Terzake is hij ook bereid te praten. Maar van de andere kant vraagt de minister van Financiën zich af welke baat Vlaanderen heeft bij het indienen van een geflatteerde begroting die achteraf niet kan waargemaakt worden.¹⁸⁸

Schiltz was ook nu niet te spreken over de gang van zaken bij de begrotingsopmaak. Hij werd als minister van financiën en begroting zelfs niet betrokken bij het voorbereidende werk. Het vorige jaar was dat nog wel het geval geweest, hoewel er ook toen onenigheid was. Om de sfeer en het gebrek aan collegialiteit binnen de bewindsploeg te duiden, vertelde men bij ‘Gazet van Antwerpen’ dat Schiltz zelfs niet op de hoogte werd gebracht van vergaderingen die verdaagd werden. Van een samenwerking was volgens hen dan ook geen sprake meer en het experiment met de proportionele samenstelling kon alleen als mislukt bestempeld worden. Schiltz zelf sprak van een “deprimerende ervaring” en stelde zich de vraag of men bij de CVP en de PVV niet bewust op een conflict aanstuurde. In de titel vroeg men zich dan ook af of het nu tot een echte breuk was gekomen binnen de Vlaamse regering.

In ‘De Standaard’ stond “Geens en Schilts oneens over Vlaamse begroting”. “In de Vlaamse regering is de jongste dagen opnieuw spanning gerezen tussen voorzitter Geens en minister Schiltz. Aanleiding daartoe is de opmaak van de begroting voor 1984. Geens is bevoegd voor financiële en budgettaire zaken, die behoren tot de bevoegdheid van de Vlaamse gemeenschap. Schiltz is bevoegd voor het financieel en budgettair beleid van het Vlaamse gewest.

Tot voor kort bestond tussen de resp. medewerkers van beide ministers een basis van overleg en samenwerking. De jongste tijd zijn echter meningsverschillen gegroeid tussen Geens en Schiltz betreffende de manier, waarop de begroting ingekleed wordt.

Schiltz voert aan dat Geens een gesprek ten gronde uit de weg gaat en hij verwijt de “de facto”-meerderheid van christendemocraten en liberalen, dat zij de algemene begrotingsnota voorbereidt, zonder hem daarin te kennen.

Geens is van oordeel dat de bevoegdheid van Schiltz moet beperkt blijven tot het gewestelijke vlak, en dat diens medewerkers niets te maken hebben met de begroting van de gemeenschap. Ook gaat hij niet akkoord met de bewering van Schiltz dat men op een tekort van elf miljard afstevent, het zou slechts om drie miljard gaan.

Indien het tussen beide regeringsleden niet tot een akkoord komt, zou de meerderheid in de executieve het begrotingsdocument indienen zonder de handtekening van Schiltz. Geens en Schiltz hadden gisteren namiddag een gesprek over de problemen, dat in een hoffelijke sfeer is verlopen. De problemen blijven bestaan, maar het gesprek wordt voortgezet zodat er nog hoop is op een akkoord.¹⁸⁹

Uit het artikel in ‘De Standaard’ sprak veel minder de crisissfeer, waarvan in het vorige artikel wel sprake van was. Over de vergadering waar Schiltz moederziel alleen aanwezig was, werd hier niet

¹⁸⁸ (anon.); *minister van Financiën voelt zich buiten spel gezet; Breuk in Vlaamse regering?* In: *Gazet van Antwerpen*; 26 november ‘83

¹⁸⁹ (anon.); *Geens en Schilts oneens over Vlaamse begroting*; In: *De Standaard*; 26 november ‘83

gesproken. En dat Geens en Schiltz het oneens waren over de Vlaamse begroting, zoals de titel zei, zal ook maar weinigen verrast hebben. De klacht van Schiltz dat hij niet langer bij de begrotingsbesprekingen betrokken was, werd hier wel herhaald. ‘De Standaard’ stelde wel dat het om de algemene begrotingsnota ging en dat Geens, nog steeds, van oordeel was dat Schiltz bevoegdheid beperkt was tot de begroting van het gewest. Ook over hoe hoog het tekort opliep, bestond onenigheid. Van een crisis was in ‘De Standaard’ duidelijk geen sprake. Men had het over een gesprek in een hoffelijke sfeer en zelfs hoop op een akkoord. En desnoods werd de begroting maar ingediend zonder Schiltz’ goedkeuring.

De begrotingsperikelen bleven in die periode de pers halen. Op 29 november ’83 hadden bijna alle Vlaamse kranten het er over. Zo stond bijvoorbeeld in ‘De Standaard’ *“SP en VU bekritisieren Vlaamse begroting ’84”*.¹⁹⁰ ‘De Morgen’ schreef: *“Barst in Vlaamse regering”*.¹⁹¹ En ‘Het Laatste Nieuws’ ten slotte titelde *“Weer spanning in Vlaamse regering”*.¹⁹²

Een dag later, 30 november, schreef ‘Gazet van Antwerpen’ *“Breuk in de Vlaamse regering definitief; minister Schiltz dient afzonderlijke begroting in”*. *“De Vlaamse regering bespreekt vanochtend de begroting voor 1984. In plaats van een eenheidsbegroting voor te leggen zullen er echter twee afzonderlijke ontwerpen moeten besproken worden. De moeilijkheden binnen de Vlaamse regering hebben zich zodanig toegespitst dat de Vlaamse minister van Financiën Schiltz (VU) met een eigen begroting voor de dag zal komen.*

De begrotingsperikelen binnen de Vlaamse regering zijn niet nieuw. Op 9 november werd er door Schiltz en Geens een gezamenlijk document ingediend waarbij het begrotingstekort voor 1984 op 11 miljard beraamd werd.

Volgens Schiltz is hierna een eigenaardige “radiostilte” ontstaan. In de schoot van de feitelijke meerderheid zouden er langdurige en intensieve besprekingen geweest zijn over de uitgavenbegroting, ook al hadden die betrekking op gewestelijke materies waarover Schiltz bevoegd is.

In een en ander ziet Schiltz toenemende signalen dat een samenwerking op het begrotingsvlak niet langer op prijs gesteld wordt. Schiltz zei gisteren dat hij hieruit conclusies trekt. In de toekomst zal de Vlaamse minister van Financiën zich strikt beperken tot gewestelijke aangelegenheden. Maar hij zal dat wel exclusief doen aangezien deze gewestelijke materies tot zijn strikte bevoegdheid behoren. Schiltz zegt dat hij dit erg node doet en ook met de nodige weemoed omdat er in de Vlaamse regering blijkbaar geen consensus mogelijk is inzake de begrotingsperikelen. Schiltz blijft erbij dat een gesplitste begroting, niet strookt met de interpretatie die de Vlaamse volksvertegenwoordiging van meet af aan de staatshervorming gegeven heeft.

Nochtans is het niet de bedoeling van de minister van financiën om de zaak op de spits te drijven. Schiltz zei geen guerrilla te willen.

*Schiltz betreurt ook het feit dat de Vlaamse regering de werkelijke begrotingstoestand wil versluieren. Alleen met de dingen bij de naam te noemen kan er druk uitgeoefend worden op de centrale regering en kan het structureel financieel probleem van de staatshervorming opgelost worden.*¹⁹³

In het voorgaande artikel uit de ‘Gazet van Antwerpen’ vroeg men zich in de titel nog af of er sprake was van een breuk in de Vlaamse regering. Hier beantwoordden ze hun vraag zelf door in de titel te

¹⁹⁰ (anon.); *SP en VU bekritisieren Vlaamse begroting ’84*; In: De Standaard; 29 november ’83

¹⁹¹ (anon.); *Barst in Vlaamse regering*; In: De Morgen; 29 november ’83

¹⁹² (anon.); *Weer spanning in Vlaamse regering*; In: Het Laatste Nieuws; 29 november ’83

¹⁹³ (anon.); *Breuk in de Vlaamse regering definitief*; In: Gazet van Antwerpen; 30 november ’83

stellen dat de breuk in de Vlaamse regering definitief was, nu Schiltz van plan was een afzonderlijke begroting in te dienen. Eerste was er nog sprake geweest van een gemeenschappelijk document. Daarna werd Schiltz niet meer bij de gesprekken betrokken of er ontstond een “radiostilte”, zoals het hier zo mooi werd verwoord. Nochtans werden er zaken besproken waarvoor Schiltz bevoegd was, zoals hier duidelijk werd aangegeven. Schiltz trok er zijn conclusies uit. Voortaan zou hij zich nog enkel bezighouden met de gewestbegroting, maar dan ook zonder inspraak voor anderen, want dat was zijn exclusieve bevoegdheid. Hij gaf ook nog eens aan dat hij niet gelukkig was met die situatie en dat gesplitste begrotingen nooit het opzet van de staats hervorming was geweest. Men moest wel de werkelijke problemen onder ogen durven zien, alleen zo was het mogelijk om de fouten uit het financieringsmechanisme te halen.

In ‘De Standaard’ was de kop “*Schiltz stelt zelf gewestbegroting op*”. Daaronder stond: “*Aangezien de eenheid van begrotingsbeleid in de Vlaamse gemeenschap niet bestaat en de jongste weken vanuit de meerderheid in de Vlaamse regering heeft laten blijken niet meer gebrand te zijn op een pragmatische samenwerking, zal ik mij voortaan uitsluitend gelasten met de voorbereiding van de gewestbegroting. Voor de culturele en persoonsgebonden zaken zal ik mij voortaan als een vrij lid van de Vlaamse regering gedragen. Zo zal men ook geen misbruik maken van mijn naam. Dat zei gemeenschapsminister Schiltz gisteren op een persconferentie. Hij zei deze beslissing met weemoed te hebben genomen, omdat men in Vlaanderen niet rijp genoeg blijkt te zijn om op regeringsniveau tot een ernstige samenwerking en een consensus te komen. Maar na de gebeurtenissen van de jongste weken kon ik geen andere beslissing nemen en wou ik niet belanden in een hypocriete situatie waarbij ik naar buiten uit politiek verantwoordelijk zou zijn voor een begroting waarbij de meerderheid van CVP en PVV mij niet langer wenst te betrekken, aldus Schiltz. (...) “Ik moet bekennen dat ik na 25 jaar politieke activiteit pas nu, na twee jaar Vlaamse regering, weet op hoeveel manieren men het parlement om de tuin kan leiden; hoe men een begrotingstekort kan verdoezelen en de begroting kunstmatig kan opfleuren. Ik weiger daaraan mee te werken, want op deze manier bereikt men nooit een gezonde begrotingssituatie”, aldus Schiltz. Hij voegde er echter aan toe dat hij zich in de Vlaamse regering zal blijven in zetten voor wat positief is en dat hij zich niet aan een systematische guerrilla zal overleveren.*”¹⁹⁴

Ook hier was er bij ‘De Standaard’ minder sprake van crisis. Dat Schiltz zelf een gewestbegroting zou opstellen, zoals de titel luidde, was natuurlijk de normaalste zaak van de wereld, want het was uiteindelijk ook zijn bevoegdheid. Dat men eerst begonnen was met het opstellen van een gemeenschappelijk begrotingsdocument, werd hier niet gezegd. Enkel dat Schiltz het gevoel had dat men niet meer op samenwerking gebrand was. Eindelijk zou hij zich bij de bevoegdheidsverdeling neerleggen en zich enkel met de gewestbegroting bezighouden. Aan de gemeenschapsbegroting wilde hij zijn naam niet meer verbinden, zeker als de meerderheid toch boven zijn hoofd de beslissingen nam. Daarna haalde hij zwaar uit naar de bekomen resultaten van de meerderheid. Hij beschuldigde ze ervan zware kunstgrepen op de begroting toe te passen en het parlement foutieve informatie te verschaffen. Toch wou hij op het einde nog kwijt dat hij bereid was op andere terreinen constructief mee te werken en niet van plan was om harde oppositie te voeren vanuit de regering.

¹⁹⁴ (anon.); *Schiltz stelt zelf gewestbegroting op*; In: De Standaard; 30 november ‘83

In 'De Morgen' was de titel "*Conflict Schiltz-Geens naar hoogtepunt toe*". "*tijdens al die jaren dat ik in het parlement zit, heb ik toch niet helemaal tot in de puntjes kunnen doorgronden hoe een regering aan de parlementairen een opgesmukte begroting aansmeert. Ik ben nog maar twee jaar minister en ik heb dat nu wel door, ik zou volleerd fraudeur met overheidsgeld kunnen zijn. Maar ik weiger dat.*" Een wat bittere analyse van minister Hugo Schiltz.

(...) *Het heen- en weergetrek over de bevoegdheid over de begroting is inderdaad al herhaaldelijk in het nieuws geweest en minister Schiltz heeft nu gisteren concreet beslist om nog enkel de begroting van het Vlaamse gewest voor zijn rekening te nemen. Wellicht tot vreugde van Gaston Geens (CVP), voorzitter van de Vlaamse regering, die "altijd al twee ministers van financiën voor Vlaanderen heeft gewild". De "ultieme consequentie", die ontslag zou zijn, neemt hij niet. Schiltz: "Ik heb een veel te slecht karakter om iemand het plezier te doen dat ik er zou uitstappen".*

De scherpe verklaringen van een gegriefde excellentie konden gisteren trouwens niet op. "een bedrijfsrevisor die een onjuist document ondertekent, vliegt de gevangenis in en een regering zou zomaar een getrukeerde begroting kunnen opstellen, aldus de minister.

Die er als Antwerpenaar trouwens prompt aan toevoegt: "niet met mij!"¹⁹⁵.

In 'De Morgen' publiceerde men allicht met het nodige plezier enkele van de krasse uitspraken van Schiltz. Hij had het hier zelfs onomwonden over frauduleuze praktijken, die hij geleerd zou hebben. Technieken die hij zelf niet wenste toe te passen, maar die door anderen in de Vlaamse regering wel zouden gebruikt worden. In 'de Morgen' stelde men ook dat Geens er altijd op aangestuurd had dat Schiltz zich enkel met de gewestbegroting bezig hield, nu kreeg hij eindelijk zijn zin. Maar het plezier van uit de regering te verdwijnen en de begroting volledig aan hem over te laten, gunde Schiltz Geens niet. Daarvoor had hij naar eigen zeggen een te slecht karakter. Ze sloten dit artikel af met nog een "scherpe verklaring" van Schiltz waarin hij Geens en de rest van de CVP-PVV meerderheid eigenlijk beschuldigde van valsheid in geschrifte.

In 'Het belang van Limburg' haalden de straffe uitspraken van Schiltz zelfs de titel. Er stond namelijk te lezen: "*ik leerde perfect te frauderen*"; *gemeenschapsminister verwerpt Vlaamse "gemanipuleerde" ontwerpbegroting en dient eigen ontwerp in*".¹⁹⁶ In 'Het Laatste Nieuws' maakte men daarvan "*VU-gemeenschapsminister heeft genoeg van Geens; Schiltz stelt eigen gewestbegroting op*".¹⁹⁷ In 'het volk' ten slotte stond te lezen: "*Minister Schiltz op zijn teen getrapt*".¹⁹⁸

Ook in het Franstalig landsgedeelte haalde de Vlaamse begrotingsproblematiek de pers. In 'La Libre Belgique' schreven ze: "*Budget flamand: M. Schiltz (VU) se rebelle*". "*Rien ne va plus au sein de l'exécutif flamand. Le divorce entre le CVP et le PVV d'une part, la VU et le SP d'autre part, est de plus en plus apparent. Le dépôt du budget de la région flamande est l'objet d'une nouvelle pomme de discorde entre la "majorité" et la "minorité". En total désaccord avec le projet de budget de M. Geens (CVP), M. Schiltz a décidé de présenter "son" budget régional pour 1984.*

(...) *La version des faits de M. Schiltz est la suivante: début octobre, une note sur le budget '84 a été rédigée par M. Geens en collaboration avec M. Schiltz. D'après ce dernier, il apparaissait alors que le déficit prévisible s'élevait à 11 milliards de F. M. Schiltz accuse la "majorité" d'avoir ensuite conclu*

¹⁹⁵ (anon.); *Conflict Schiltz-Geens naar hoogtepunt toe*; In: De Morgen; 30 november '83

¹⁹⁶ (anon.); *ik leerde perfect te frauderen*; In: Het Belang van Limburg; 30 november '83

¹⁹⁷ (anon.); *VU-gemeenschapsminister heeft genoeg van Geens*; In: Het Laatste Nieuws; 30 november '83

¹⁹⁸ (anon.); *Minister Schiltz op zijn teen getrapt*; In: Het Volk; 30 november '83

un budget, sans le consulter et d'avoir rédigé un document qui concerne également les matières régionales don't il est responsable."¹⁹⁹

Het artikel begon dus met de stelling dat de werking van de Vlaamse executieve volledig verlamd was en dat de kloof tussen de zogenaamde meerderheid en minderheid steeds duidelijker werd. Uit onvrede met het begrotingsontwerp van Geens zou Schiltz beslist hebben er zelf één op te stellen. Daarna gaf men Schiltz versie van de feiten. Eerst was er dus nog sprake geweest van samenwerking en een gemeenschappelijk begrotingsontwerp. Daarna zou er door de meerderheid en zonder zijn medewerking een nieuw ontwerp opgesteld zijn, dat naast de gemeenschapsaangelegenheden ook zijn bevoegdheden behandelde.

In 'Le Soir' stond het volgende: *"Divorce entre Geens et Schiltz: le gouvernement flamand fêlé". "depuis 25 ans, j'ai cru que ce que les flamands feraient eux-mêmes serait mieux fait. Je continue à y croire, mais je dois bien admettre que le consensus est impossible au sein de l'exécutif flamand". Cette déclaration désenchantée est celle de Hugo Schiltz, le ministre Volksunie de l'exécutif flamand, chargé du budget. Elle témoigne que l'unanimité flamande n'existe que dans les discours. En réalité, le SP et la Volksunie ont l'impression d'être systématiquement brimés par le CVP et le PVV au point que Karel Van Miert laissait entendre qu'il pourrait tirer les "conséquences ultimes" de l'attitude négative du CVP.*

(...)Mais cet accord est devenu aujourd'hui impossible aux yeux de M. Schiltz. Celui-ci raconte que le 9 novembre dernier une première note avait estimé déficit pour le budget 1984 à 11 milliards de francs. Ensuite plus rien! Ou plutôt des concertations entre les seuls ministres régionaux CVP et PVV, sans tenir M. Schiltz au courant. Le tout débouchant sur une note budgétaire à l'agenda de l'exécutif flamand.

*M. Schiltz estime que tout cela est illégal. Et que de plus la note présentée est incorrecte. Elle dissout littéralement, dit-il, le déficit réel de l'exécutif en le divisant en crédits supplémentaires 1983 et déficit pour 1984. "on veut ainsi tromper le conseil flamand, lui faire croire que la situation financière n'est pas aussi grave qu'elle empêche le conseil flamand de faire pression sur le gouvernement central pour qu'il améliore les finances régionales. "Je ne veux pas marcher dans un tel scénario."*²⁰⁰

In 'Le Soir' opende men dus met een uitspraak van Schiltz die op 26 november al in 'Gazet van Antwerpen' stond. Aan Franstalige zijde zullen er wellicht een aantal geweest zijn die er genoeg in schepten om dergelijke woorden uit de mond van een Vlaams-nationalist te horen. Blijkbaar liep het toch zo vlot nog niet met het zolang geëiste zelfbestuur. Ze zeiden dan ook dat het voor Schiltz een onaangename verklaring moet geweest zijn. Daarna volgde weer Schiltz versie van de feiten. In 'Le Soir' gaf men ook aan dat Schiltz vermoedde dat deze praktijk onwettig was, terwijl men in de Vlaamse pers toch vooral principiële bezwaren aanhaalde. Tot slot zei men in 'Le Soir' ook nog dat Schiltz vermoedde dat er met de cijfers geknoeid werd en dat hij daar niet wilde aan mee werken.

Uiteindelijk bleek 'De Standaard' nog gelijk te gaan krijgen toen ze in hun artikel hadden gesteld dat er nog hoop was op een akkoord. Op 2 december '83 schreven zij immers: *"ruzie met Schiltz loopt met sissers af; Vlaamse begroting '84 telt 9 handtekeningen". "De Vlaamse regering vergaderde woensdag tot laat op de avond, werkte een overvolle agenda af en bereikte vooral een akkoord over de begroting van volgend jaar. Dat gebeurde zonder noemenswaardige moeilijkheden. De gewestbegroting die*

¹⁹⁹ (anon.); *Budget flamand: M. Schiltz (VU) se rebelle*; In: La libre Belgique; 30 november '83

²⁰⁰ (anon.); *Divorce entre Geens et Schiltz*; In: Le Soir; 30 november '83

minister Schiltz voorstelde is met enkele kleine wijzigingen aanvaard. Bij de stemming over de begroting voor gemeenschapszaken, die Geens opstelde, heeft Schiltz zich onthouden. Beide begrotingen gaan echter als één document naar de Vlaamse raad en alle ministers hebben het ondertekend. De ruzie waarvan minister Schiltz dinsdag op zijn persconferentie gewag maakte, blijkt dus met een sissier te zijn afgelopen."²⁰¹

In 'Gazet van Antwerpen' gaf men die zelfde dag toch een andere interpretatie aan dezelfde gebeurtenis. Zij schreven: "*tekort kan tot 3,7 miljard beperkt worden*". "*De Vlaamse regering is uiteindelijk dan toch klaargekomen met het budget voor 1984. Nog deze maand kan de ontwerpbegroting in de commissie van de Vlaamse raad besproken worden, maar de behandeling in deze raad zelf zal pas na nieuwjaar kunnen gebeuren.* (...) *Hieruit afleiden dat alle meningsverschillen in de Vlaamse regering zijn bijgelegd blijkt echter voorbarig: op het kabinet van de Vlaamse minister van financiën werd immers gezegd dat het feit dat het document zijn handtekening draagt nog niet wil zeggen dat Schiltz akkoord gaat met deze begroting. In de voorbije weken bleken er zodanige meningsverschillen te bestaan dat Schiltz besloten had om enkel een voorstel van gewestbegroting in te dienen, dus uitsluitend voor die materie waarvoor hij verantwoordelijk is.*"²⁰²

Of hoe een zelfde handtekening verschillende betekenissen kan krijgen. Volgens 'De Standaard' was daarmee de ruzie gesloten, terwijl in 'Gazet van Antwerpen' werd benadrukt dat de handtekening zeker niet betekende dat Schiltz akkoord ging en dat men er niet moest uit af leiden dat alle meningsverschillen waren bijgelegd.

Ook in de Franstalige pers had men een eigen visie over de betekenis van Schiltz' handtekening. Volgens hen kwam Geens daardoor als overwinnaar uit het conflict.

Zo schreef 'La Libre Belgique' op 3 december '83: "*Budget Flamand: un point pour M. Geens*". 'Le soir' was zo mogelijk nog duidelijker in haar titel: "*Budget flamand: Geens gagne*". "*Le conflit Geens-Schiltz pour la confection du budget 1984 de l'exécutif flamand a été résolu, mercredi soir, par une victoire de M. Geens. C' est sa note qui a prévalu sur les chiffres avancés par le ministre de la Volksunie responsable pourtant du budget. Apparemment, M. Schiltz ne s'estime en charge que du seul budget de la région flamande, refusant d'assumer la "responsabilité du budget de la communauté flamande, mais il a néanmoins signé, comme tous les autres ministres de l'exécutif flamand, le projet du budget global qui sera présenté au conseil flamand.* M. Schiltz pouvait sans doute difficilement faire autre chose. Sa démission n'aurait rien changé puisque l'exécutif est toujours obligatoirement composé à la proportionnelle des forces politiques. M. Schiltz parti, un autre ministre de la Volksunie aurait dû prendre sa place."²⁰³

Binnen de regering was dus een akkoord over de begroting voor '84 bereikt. Nu moest ook de Vlaamse raad nog haar instemming geven. In een parlement gebeurd dit uiteraard bij stemming. Deze stemming verliep echter behoorlijk ongewoon en vertoonde een vreemd resultaat.

'Het Volk' schreef hierover op 11 februari '84: "*SP en VU-ministers keurden eigen begroting niet goed*". "*Het marathondebat over de begroting is vrijdag in de Vlaamse raad geëindigd met een verdeelde stemming. De "feitelijke meerderheid" van CVP en PVV stemde voor, terwijl de "feitelijke minderheid" van SP, VU en Agalev tegenstemde. Het gekke van het verhaal is echter dat SP-ministers*

²⁰¹ (anon.); *Vlaamse begroting '84 telt 9 handtekeningen*; In: De Standaard; 2 december '83

²⁰² (anon.); *tekort kan tot 3,7 miljard beperkt worden*; In: Gazet van Antwerpen; 2 december '83

²⁰³ (anon.); *Budget Flamand: un point pour M. Geens*; In: La Libre Belgique; 3 december '83

*Galle en De Wulf en VU-minister Schiltz hun (deels) eigen begroting ook niet goedkeurden en zich onthielden.*²⁰⁴

Schiltz stemde dus niet tegen, zoals zijn partij, maar de begroting goed keuren deed hij ook niet. Een minister van begroting die de begroting niet goed keurt. Het is op zijn minst merkwaardig te noemen. Ook bij ‘het Laatste Nieuws’ konden ze het niet allemaal meer volgen. zij schreven: “*Vlaamse begroting na “ingewikkelde” stemming goedgekeurd*”.²⁰⁵

Het conflict rond de begrotingsopmaak voor ’84 was dus gesloten, maar het werd niet de laatste aanvaring tussen Schiltz en Geens. In november ’85, na de verkiezingen maar net voor het einde van de regeerperiode, was het weer zover.

Op 15 november verscheen in ‘Gazet van Antwerpen’ een artikel met als titel: “*Schiltz verwijt Geens ondemocratische machtsgreep*”. “*De Vlaamse minister van financiën Hugo Schiltz heeft gisteren heftig gereageerd op de beslissing van de Vlaamse regering om de vastleggingsmachtigingen op te trekken. Schiltz maakte gewag van een ondemocratische machtsgreep. In plaats van de deficits af te bouwen worden de structurele tekorten nog vergroot, aldus de minister van financiën in de Vlaamse regering.*

Op de valreep wordt het resultaat van drie jaar pijnlijk herstelbeleid op de helling gezet. Zulks gebeurt, zo Schiltz, om duistere redenen en met procedures die onfatsoenlijk zijn. Schiltz waarschuwt ook dat door een en ander de Vlaamse regering vanaf het volgende jaar met een aanzienlijke schuldbegroting zal moeten leven. Geens zegt, aldus Schiltz nog, dat hij de begrotingsorthodoxie vergroot heeft. Maar in feite is hier het tegendeel gebeurd.

*(...)Schiltz ziet er voorts graten in dat zulks niet gebeurt op een ogenblik dat de Vlaamse regering niet meer ter verantwoording kan geroepen worden door de Vlaamse raad. De normale democratische spelregels werden dus niet gevolgd. Als er redenen waren om het begrotingsbeleid te wijzigen, dan had de Vlaamse regering hiermee moeten wachten tot na 8 december, zo Schiltz. Dan zou de Vlaamse raad de nieuwe Vlaamse regering hiervoor tenminste ter verantwoording hebben kunnen roepen. In een reactie op de beweringen van Schiltz heeft Gaston Geens, de voorzitter van de Vlaamse regering, gezegd dat hij met verontwaardiging heeft kennis genomen van de verklaringen van Schiltz. De door Schiltz betwiste beslissing was niets anders dan het eindpunt van een procedure die reeds op 24 april werd ingezet door de Vlaamse regering en die toen eenparig werd goedgekeurd.*²⁰⁶

De verkiezingen lagen al achter de rug en ook op Vlaams niveau zou de Volksunie meer dan waarschijnlijk in de oppositie terecht komen. Toch wond Schiltz zich blijkbaar nog sterk op over één van de laatste beslissingen van de Vlaamse regering waar hij deel vanuit maakte. Dit deed hij omdat hij met de verhoging van de uitgaven de resultaten van zijn beleid zag teniet gedaan worden. Hij had gedurende de hele regeerperiode geijverd voor budgettaire orthodoxie. En helemaal op het einde van die periode verhoogden men toch nog de uitgaven, waardoor een groot deel van de inspanningen, vond hij, voor niets waren geweest. Hij waarschuwde ook dat men zo de werking van de Vlaamse regering in de toekomst bemoeilijkte. Overigens was hij niet alleen ontstemd over de beslissing zelf, ook de manier waarop ze was genomen, keurde hij af. Zelf sprak hij blijkbaar over een ondemocratische

²⁰⁴ (anon.); *SP en VU-ministers keurden eigen begroting niet goed*; In: Het Volk; 11 februari ‘84

²⁰⁵ (anon.); *Vlaamse begroting na “ingewikkelde” stemming goedgekeurd*; In: Het Laatste Nieuws; 11 februari ‘84

²⁰⁶ (anon.); *Schiltz verwijt Geens ondemocratische machtsgreep*; In: Gazet van Antwerpen; 15 november ‘84

machtsgreep. Dit deed hij omdat op dat moment de nieuw verkozen Vlaamse raad nog niet bijeen gekomen was. Er was, volgens hem, dan ook geen democratische controle mogelijk op de beslissing. In ieder geval vond hij het een beslissing die pas door de volgende regering had moeten genomen worden. Volgens Geens was de beslissing al eerder eenparig genomen. Dit betekende dat Schiltz al vroeger van de plannen op de hoogte was, of zou moeten geweest zijn.

Ook in 'De Standaard' gaf men ruchtbaarheid aan het ongenoegen van Schiltz. De titel luidde er: "*Schiltz: Geens buigt begroting om*". "*Gemeenschapsminister van financiën en begroting Schiltz(VU) beschuldigt voorzitter Geens van de Vlaamse regering ervan, het Vlaamse begrotingsbeleid in extremis te hebben omgebogen.*

Schiltz keurde wel het zgn. bijblad bij de oorspronkelijke begroting goed, maar is niet te spreken over de verhoging van het investeringsprogramma 1985 met 1,2 miljard en over de bijkomende vastleggingsmachtigingen voor economische expansie met 5,5 miljard. Volgens hem is dat geen aanpassing van de begroting meer, maar een ombuiging ervan.

Bovendien, aldus Schiltz, staat de Vlaamse regering niet meer onder controle van de Vlaamse raad, die de regering voor de begrotingsbeslissingen niet meer ter verantwoording kan roepen.

Schiltz vermoedt dat de voorzitter van de Vlaamse regering in zijn persoonlijke naam "een aantal verbintenissen met mensen en bedrijven" heeft aangegaan, die hij nu tracht te verwezenlijken.

Voorzitter Geens reageerde verontwaardigd op de verklaringen van Schiltz.."²⁰⁷

In 'De standaard' worden de sterke bewoordingen uit de 'Gazet van Antwerpen' achter wege gelaten. In plaats van de "ondemocratisch machtsgreep" is er hier sprake van dat "de Vlaamse regering niet meer onder controle staat van de Vlaamse raad". In dit artikel werd er wel nog een nieuwe beschuldiging aan toegevoegd. Geens zou, volgens Schiltz, de beslissing vooral genomen hebben om zijn persoonlijke beloftes aan een aantal bevriende personen en bedrijven te kunnen nakomen. Opnieuw een nauwelijks verholde beschuldiging, ditmaal van corruptie.

In 'De Morgen' stond een titel die waarschijnlijk weinig verbazing wekte: "*Schiltz in de clinch met Geens*". "*Gemeenschapsminister Hugo Schiltz voor financiën heeft aanstoot genomen aan de wijze waarop de begroting van de Vlaamse regering is gewijzigd. Dit onder druk van voorzitter Geens en zijn meerderheid. Voor Schiltz is het onzindelijk dat een begrotingsbeleid helemaal wordt omgebogen enkele weken voor het ontslag van de dienstdoende regering.*

Rechtstreekse aanleiding waren de erg positieve uitlatingen van voorzitter Geens over de begroting, over het kleine tekort, over het door zijn regering gevoerde zuinige beleid. Niet alleen brengt minister Schiltz onder de aandacht dat het tekort groter is dan door de voorzitter voorgesteld, maar tilt hij ook zwaar aan het principe van werken. Principe dat door de bestaande meerderheid van CVP-PVV binnen de Vlaamse regering is doorgedrukt tegen de SP en VU in.

Schiltz meent dat de meerderheid binnen de Vlaamse regering ernstig inbreuk heeft gepleegd op de regeringsdeontologie en op de normale democratische spelregels. De Vlaamse regering is wel niet ontslagnemend maar ze staat feitelijk niet meer onder controle van het parlement, de Vlaamse raad dus. Ze bevindt zich in de laatste weken van haar ambtstermijn en neemt nog begrotingsbeslissingen die voor de volgende jaren zwaar kunnen doorwegen. Een fundamentele ombuiging van het begrotingsbeleid laten beslissen in de laatste weken van een ambtsperiode, met de zekerheid dat het parlement toch niets meer kan controleren, noemt Schiltz vanuit democratisch oogpunt onaanvaardbaar. Het is gewoon een machtsgreep van de uitvoerende macht op een essentieel terrein, aldus nog minister Schiltz.

²⁰⁷ (anon.); Schiltz: *Geens buigt begroting om*; In: De Standaard; 15 november '84

(...)tevens neemt Schiltz het niet dat met één klap de begrotingsfilosofie van de eerste Vlaamse regering wordt verloochend.

(...) nu is de basis gelegd voor belangrijke tekorten in de toekomst, aldus nog een verbolgen financiënminister Schiltz. Voorzitter Geens heeft prompt gereageerd en gesteld dat de begroting voor het komende jaar door de Vlaamse raad nog wel kan worden bijgestuurd. Geens meent dan ook dat formuleringen zoals ondeontologisch en ondemocratisch “elke fundering missen”. Een échte weerlegging van de argumentatie van minister Schiltz bracht Geens echter niet.²⁰⁸

In ‘De Morgen’ werd dus nog verteld dat Schiltz zich niet alleen stoorde aan de beslissing om de uitgaven alsnog te verhogen, maar ook aan het positieve beeld dat Geens van de begrotingstoestand schetste. Geens had zich ook positief uitgelaten over het zuinige beleid dat zijn regering gevoerd had. Schiltz ontkende dit niet, maar verweet hem juist met deze beslissing de resultaten van dit beleid teniet te doen. Tot slot stelde men bij ‘De Morgen’ dat Geens in zijn reactie wel de bewoordingen van Schiltz aanviel, maar daarmee niet de grond van de zaak raakte.

Naar aanleiding van de hele heisa publiceerde ‘Het Laatste nieuws’ een interview met Schiltz. Onder de titel “*Hugo Schiltz prikt collega’s Vlaamse ministers een laatste keer; Geld is er niet alleen om uit te geven*” somde hij nog eens zijn belangrijkste bezwaren tegen de beslissing om de uitgaven plots toch fors te verhogen.²⁰⁹ Zoals de titel aangaf was het de laatste prik van Schiltz als Vlaams minister. Kort daarop kwam er een nieuwe Vlaamse regering, waar tegen hij echt oppositie kon voeren.

Schiltz werd minister van financiën en begroting in de Vlaamse regering op een moment dat de budgettaire situatie van het land één van de belangrijkste thema’s was in de politieke actualiteit. Op nationaal vlak was een coalitie van christendemocraten en liberalen aan de macht die aan het voeren van een herstelbeleid de topprioriteit had toegekend. Ook de Belgische regering was in de ban van het wereldwijde neoliberalisme. De sanering van de openbare financiën en de beperking van de overheids-tekorten was hun belangrijkste doelstelling. Schiltz sloot zich grotendeels aan bij die doelstelling en ijverde binnen de Vlaamse regering ook voor budgettaire orthodoxie. Dit nam niet weg dat een pleidooi voor meer middelen voor de Vlaamse regering een andere constante werd in de retoriek van Schiltz. De staatshervorming van ’80 had weliswaar de vorming van een Vlaamse regering mogelijk gemaakt, de nodige middelen voor een vlotte werking waren er, volgens Schiltz, niet in voorzien. Hij haalde dan ook geregeld uit naar die staatshervorming en naar Martens, die hij als geestelijke vader ervan verantwoordelijk hield voor de problemen. Door zijn geregelde kritiek voerde Schiltz vanuit de Vlaamse regering dus een vorm van oppositie tegen het nationale bestuur. De slechte financiële resultaten, die Schiltz als minister van begroting voor gewestelijke aangelegenheden geregeld kwam voorleggen, gaven hem een motief om zijn pleidooi voor meer middelen van de centrale overheid te blijven herhalen. Het gaf hem ook de gelegenheid om te blijven hameren op de negatieve punten van de staatshervorming van ’80, bijvoorbeeld dat Vlaanderen geen eigen fiscaliteit gekregen had. Geens,

²⁰⁸ (anon.); *Schiltz in de clinch met Geens*; In: De Morgen; 15 november ‘84

²⁰⁹ (anon.); *Hugo schiltz prikt collega’s Vlaamse ministers een laatste keer*; In: Het Laatste Nieuws; 15 november ‘84

en bij uitbreiding de hele coalitie van CVP en PVV, had er baat bij om begrotingsresultaten rooskleuriger voor te stellen dan Schiltz. Door betere cijfers voor te leggen kon men immers aantonen dat het herstelbeleid, dat op nationaal vlak gevoerd werd, zijn vruchten afwierp. Dit was vermoedelijk ook de reden waarom Geens de bevoegdheid over de gemeenschapsbegroting zelf opeiste. Een opvallende beslissing want er was toch ook maar één Vlaamse regering en geen afzonderlijke gewest- en gemeenschapsregering. Het stelde de CVP wel in staat om zelf een deel van de Vlaamse begroting op te stellen. Schiltz verweet hun echter een loopje te nemen met de waarheid en de resultaten kunstmatig op te fleuren. Naar mate de jaren verstreken en de aanvaringen elkaar opvolgden, werd de sfeer binnen de Vlaamse regering slechter en slechter. Naar het einde van de regeerperiode toe, leek het steeds meer dat Schiltz op het vlak van begroting oppositie voerde tegen de eigen regering.

f) Staaldossier

Zoals uit een aantal artikels, die zijn opgenomen in het stuk waarin ik de verhouding tussen Schiltz en de Vlaamse regering bespreek, bleek, was het staalakkoord van 28 juli '83 voor de Volksunie en Schiltz een keerpunt. Toen werd de ondergeschiktheid van de Vlaamse regering aan het nationale bestuur zo duidelijk dat men besloot om voortaan nog harder oppositie te gaan voeren. Ik wil hier beter bekijken hoe Schiltz met dit dossier om ging en hoe hij daarbij in beeld kwam in de pers.

De problemen voor de traditionele sectoren van de Belgische industrie waren natuurlijk niet nieuw. Eerder waren er al de problemen met de steenkoolindustrie, waardoor veel mijnen de deuren moesten sluiten. Ook de traditionele Vlaamse textielindustrie zat al langer in slechte papieren. Nu waren het de problemen met de Waalse staalindustrie die het nieuws beheersten. Voor de meesten was al lang duidelijk dat herstructureringen onvermijdelijk waren. Dit nam niet weg dat dit heel gevoelig lag in Wallonië, aangezien de sector voor heel wat tewerkstelling zorgde. De vele jobs waren ook de reden waarom de Belgische regering de traditionele sectoren wilde beschermen. Men werkte dan ook volop aan een reddingsplan voor de staalsector. Schiltz volgde als minister van financiën en begroting in de Vlaamse regering en als oppositielid in de federale Kamer het financieel beleid in het land op de voet.

Schiltz gaf al in het begin van de regeerperiode van de Vlaamse regering zijn mening over het staaldossier. Aanleiding was de reactie van de Waalse gemeenschapsminister van de PS Busquin op de weigering van de EG-commissie om de toestemming te verlenen voor de bouw van een tweede oven in het staalbedrijf Carlam.

‘De Standaard van 15 februari '82 schreef daarover: “*Schiltz boos op Busquin en Toussaint; “Walen zoeken zondebokken”*. “*Schiltz zegt begrip te kunnen opbrengen voor de gegronde vrees van de Waalse staalarbeiders voor een herhaling van de langzame teleurgang van de Waalse steenkolen, deze keer met het Waalse staal. Zomin bij het voorbij steenkooldrama als bij het nu bestaande staaldossier werd immers een beleid van vervangende tewerkstelling gevoerd. Dit begrip van de sociale toestand van Waalse staalarbeiders mag ons echter niet blind maken voor onze verantwoordelijkheid, zegt Schiltz. Het gevaar is te groot dat de nationale regering ter zake steeds weer in miljarden te becijferen toegevingen zal doen in ruil voor wisselende nationale meerderheden. Het mijnalarm heeft de regering blijkbaar niets geleerd. Er is in het Vlaamse gewest bovendien geen overschot meer, zodat wij ons geen gebaren ten opzichte van onze burens kunnen veroorloven.*

“*De walen*”, zo meent Schiltz, “*vragen steeds meer, maar weigeren dezelfde inspanning tot inlevering te verrichten als de Vlamingen. De Walen moeten eens en voorgoed begrijpen dat de verantwoordelijkheid voor wat bij hen verkeerd gaat, ook inzake staal, niet aan de Vlamingen of aan de Europese commissie te wijten is, maar aan het falende beheer van hun industriebazen en aan hun syndicaal anarchisme. In feite is de Europese commissie nog erg toegeeflijk voor het Waalse staal. De hele boel zou voor drie vierde wegens onrendabiliteit dicht moeten, maar dat vraagt de Europese commissie niet. De Walen moeten echter ophouden voor hun falen zondebokken te zoeken.*”²¹⁰

Schiltz kon zich dus wel inleven in de angst van de Waalse staalarbeiders. Ook bij de sluiting van de mijnen hadden veel mensen hun job verloren en hadden er zich sociale drama's afgespeeld. Het

²¹⁰ (anon.); *Schiltz boos op Busquin en Toussaint; Walen zoeken zondebokken*; In: de Standaard, 15 februari '82

grootste drama, vond hij, was echter het falen van de overheid om nieuwe tewerkstellingsplaatsen te creëren. Op dat vlak waren ze ernstig tekort geschoten. Opnieuw miljarden in de verouderde industrie pompen, zou zeker geen oplossing bieden. Er was trouwens ook in Vlaanderen niet genoeg financiële ademruimte om een dergelijke operatie te bekostigen. Daarna gaf Schiltz zijn mening over de houding van de Walen. Volgens hem waren zij op zoek naar “zondebokken” op wie zij de verantwoordelijkheid voor hun problemen konden afschuiven. Daarvoor waren ze bij Schiltz duidelijk aan het verkeerde adres. Hij zei onomwonden dat men de schuld niet bij de Vlamingen of de Europese commissie moest leggen, maar de hand in eigen boezem moest steken. De verantwoordelijkheid lag volgens hem bij “het falend beheer van hun industriebazen en hun syndicaal anarchisme”.

Twee dagen later stond in ‘Le Soir’: *“Schiltz: La CEE trop gentille”. “Du côté flamand, on suit avec une grande attention les développements de l’affaire Carlam. Le journal De Standaard a lancé, en tout cas, lundi matin, une offensive antiwallonne. Hugo Schiltz, le ministre volksunie de l’exécutif flamand n’y mâche pas ses mots: “Je comprends, dit-il, l’inquiétude des travailleurs Wallons mais il ne faut pas que le gouvernement recommence avec la sidérurgie la triste expérience des charbonnages Wallons. Les Wallons, ajoute-t-il, demandent toujours plus mais refusent de faire des efforts de diminution des salaires comme les Flamands. Ils doivent comprendre que la responsabilité de leurs difficultés n’incombe pas à la Flandre ou aux communautés européennes mais bien à la mauvaise gestion de leur industrie et à l’anarchisme syndical.”*²¹¹

In ‘Le Soir’ werd dus Schiltz boodschap uit ‘De Standaard’ herhaald. De Walen zouden op het vlak van loonmatiging niet dezelfde inspanningen leveren als de Vlamingen, maar wel steeds meer eisen stellen. In plaats van de verantwoordelijkheid bij zichzelf te zoeken, wezen ze met de vinger naar de Vlamingen en de Europese gemeenschap. Opvallend is dat men bij ‘Le Soir’ het artikel uit ‘De Standaard’ kaderde in een anti-Waals offensief van deze krant.

In ‘t Pallieterke’ van 17 februari ’82 schreef men een brief “aan de h. Hugo Schiltz Vlaams Gemeenschapsminister Antwerpen”.

Meneer de minister,

Dat “minister” klinkt gezwollen, ik weet het, maar het past dat ik u aanspreek met de officiële titel van uw ambt. Het is trouwens in die hoedanigheid dat gij repliek hebt gegeven aan uw Waalse evenknie (nu ja, reikt hij wel zover), de socialist Busquin, die meent dat Wallonië heel de wereld moet laten vergaan indien de Europese gemeenschap niet snel de staalmiljarden loslaat en de Vlamingen voortgaan met stokken in de wielen steken.

Gij hebt, Hugo, dat Busquintje op zijn plaats gezet. De Walen janken, maar werken niet. Zij willen profiteren naast, boven en van de crisis. Zij geven de schuld van hun miserie aan heel Europa, vooral aan de Vlamingen, maar vergeten hun eigen fouten van management en hun syndicaal anarchisme. Bravo, mijnheer de minister, dat was rààk.

Gij vindt dat Vlaanderen zijn bloedeigen geld noodzakelijk moet gebruiken om de eigen wonden af te pleisteren. Wij hebben in Vlaanderen inderdaad geen centiem meer te veel. Dat betekent met enige vertraging Hugo, dat de slogan van destijds “gedaan met geven en toegeven” broodnodig in de praktijk moet worden gebracht.

Ook de economie, de financiën en het industriebeleid moeten worden gesplitst zodanig dat Vlamingen en Walen weten hoeveel geld zij in hun portemonnee hebben, en hoeveel zij tekort komen. Uw regering, de Vlaamse regering, heeft wel niet de wettelijke macht om de zogeheten nationale sectoren

²¹¹ (anon.); Schiltz: *La CEE trop gentille*; In: *Le Soir*, 17 februari ‘82

van elkaar te scheiden, maar in de feiten kan zij reeds heel wat doen. Zij kan nadenken, plannen, en ondermeer zelf met de Europese Gemeenschap gaan praten.

Indien het waar is wat gij beweert, Hugo, dat al uw collega's in de Vlaamse regering, willen dat Vlaanderen met de eigen knikkers speelt, dan kan 1982 een stuk herhaling worden van 1302. Willen de Walen van hun land een soort Albanië maken met Spitaels als Rode Allah en met Debunne als profeet, dan is dat hun zaak. Maar wie absoluut zijn eigen baas wil spelen moet kunnen afdokken en afzien. Gij hebt het goed begrepen, mijnheer de minister. Als het van u afhangt, komt er in elk geval geen nieuw (economisch en financieel) Egmont...

't Pallieterke²¹²

Bij 't Pallieterke' was men dus zeer te spreken over de houding van Schiltz. Ze onderschreven dan ook al de uitlatingen die Schiltz in 'De Standaard' had gedaan. Er volgde zelfs een "bravo, mijnheer de minister". Ze voegden er wel een aantal clichés aan toe over de Walen, die Schiltz zeker niet geuit had. Bijvoorbeeld dat ze niet werken en dat ze profiteren. Ze herinnerden Schiltz ook nog eens aan de woorden waarmee hij in '77 naar de kiezer was getrokken en vroegen hem om zich daar aan te houden. Daarna hielden ze bij 't Pallieterke' ook nog een pleidooi voor economisch separatisme en hadden ze het over de mogelijkheden die de Vlaamse regering op dat vlak had. Tot slot schreven ze nog een stuk, met een naar mijn smaak behoorlijk racistische ondertoon, waarbij ze Schiltz vroegen om voet bij stuk te houden. Daarbij konden ze het toch niet laten om nog even naar de hele Egmont-episode te verwijzen.

Berichten over het staaldossier bleven de media domineren. Op 25 maart '83 verscheen in 'De Standaard' onder de titel "Verbijstering" het volgende artikel: *"Ik ben sedert lang niet langer verbijsterd over de verbijstering van Hugo Schiltz. De heer Schiltz heeft tientallen cijfers lukraak bij elkaar gewalst en vervolgens laten smelten in zijn oppositionele hoogoven waarmee hij de continugierterij van zijn wekelijkse communiqués bevoorraadt", zo zei Eyskens gisteren spottend. Schiltz had in een communiqué na de staalbeslissing van woensdagavond de Vlamingen gewaarschuwd dat zij zich geen rad voor de ogen moeten laten draaien. Ze betalen het grootste deel van de zogenaamde inlevering van Cockerill-Sambre. Inderdaad, slechts 533 miljoen worden opgebracht door de directe looninleveringen van het personeel. De kosten van technische werkloosheid en brugpensioenen komen immers ten laste van de gemeenschap, berekende Schiltz. Deze uitspraken maken Schiltz er niet menslievender op, repliceerde Eyskens. Immers, het is onbetwistbaar dat de gedeeltelijke werkloosheid die aan de werknemers wordt opgelegd een zware individuele inkomensderving met zich meebrengt en dit niet erkennen is de ogen sluiten voor een dramatische sociale realiteit.*

Of dit Schiltz kan sussen is zeer de vraag. immers, hij vindt de spitsvondigheid van de regering blijkbaar grenzeloos want terwijl Cockerill-Sambre in februari '83 een verlies realiseerde van 33 miljoen per dag, vindt ze toch het middel om de zogezegde inlevering nog grotendeels door de Vlamingen te laten dragen.

Het gekibbel over Cockerill-Sambre is hiermee vast niet in een eindfase getreden.²¹³

Het artikel ving dus aan met een citaat waarin het retorisch talent van Eyskens duidelijk naar boven kwam. In bewoordingen die volledig aan de staalsector ontleent waren, verweet hij Schiltz dat die in zijn verklaringen foutieve informatie verwerkte. Met het aanhalen van een aantal cijfers had die

²¹² (anon.); *Aan de h. Hugo Schiltz Vlaams Gemeenschapsminister, Antwerpen*; In: 't Pallieterke; 17 februari '82

²¹³ (anon.); *Verbijstering*; In: *De Standaard*; 25 maart '83

immers willen aan tonen dat de kosten voor de reddingsoperatie van het staalbedrijf Cockerill-Sambre vooral door Vlamingen zouden gedragen worden. Iets wat Eyskens ten stelligste ontkende. Hij verweet Schiltz ook geen oog te hebben voor de sociale gevolgen van de inleveringen die van het personeel van het bedrijf gevraagd werden. Schiltz betwiste op zijn beurt dan weer dat er sprake was van echte inleveringen en wees er op dat het bedrijf waar men zoveel miljarden wilde inpompen, verlieslatend was. Op één punt had het artikel alvast gelijk. In het staaldossier was het laatste woord nog niet gevallen.

Bij 'Gazet van Antwerpen' schreef men een dag later: *“Aan loonpeil van Cockerill-Sambre wordt niet geraakt”*. *“Ministers van de Vlaamse en nationale regering blijven elkaar met mededelingen om de oren slaan. Donderdag deed minister van Economische zaken Eyskens een reactie van Schiltz inzake de staalbeslissing van de regering nogal luchtig af.*

Eyskens zei dat Schiltz tientallen cijfers uit het staaldossier bij elkaar gewalst had en vervolgens laten smelten in zijn oppositionele hoogoven waarmee hij de continugietery van zijn wekelijkse mededelingen bevoorraadt.

Schiltz heeft het niet kunnen nalaten hierop te reageren. De Vlaamse minister van financiën zegt dat hij met groot intellectueel genoegen heeft kennis genomen van de bliksemsnelle reactie van collega Eyskens, wiens meer dan wekelijkse mededelingen overtuigende bewijzen leveren van zijn superieure literaire begaafdheid. Deze begaafdheid, aldus Schiltz, wordt slechts geëvenaard door de kwaliteit van de goocheltrucks waarop hij de Vlaamse goegemeente vergast om de bittere werkelijkheid te verbergen.

Het is wellicht prettiger te werken, aldus Schiltz, in een circus dan in een continugietery. Maar met alle begrip voor de virtuositeit die collega Eyskens aan de dag moet leggen, gelet op het gezelschap waarin hij vertoeft, heeft het Vlaamse publiek, dat uiteindelijk betaalt, toch recht op een minimum aan consideratie.

(...)Dat werkloosheid niet prettig is, zoals Eyskens in ontroerende bewoordingen verklaart, zal iedereen onderschrijven, aldus Schiltz. Vooral dan de Vlaamse textielarbeiders die én ingeleverd hebben én bovendien werkloosheid hebben gedragen, ondermeer ingevolge de niet-uitvoering van het textielplan dat de Volksunie in 1978 als regeringspartner aan het staalplan had gekoppeld maar dat door de daaropvolgende regeringen, zonder de VU, grotendeels op een zijspoor is gezet.²¹⁴

Zoals het artikel aangaf volgden de verklaringen van de betrokkenen elkaar in snel tempo op. Nu was het weer Schiltz' beurt om te reageren op de uitlatingen van Eyskens. Die had het eerder over de wekelijkse mededelingen van Schiltz. Omgekeerd had Schiltz het nu over de meer dan wekelijkse mededelingen van Eyskens, waaruit die zijn literaire begaafdheid bleek. Terwijl Eyskens inspiratie was gaan halen in de staalsector om zijn verklaring te kleuren, trok Schiltz in zijn reactie de parallel tussen goochelen met cijfers en het circus. Zo konden ze allicht nog wel een tijdje door gaan. Ook op het verwijt dat hij geen oog had voor de sociale gevolgen, had Schiltz een antwoord klaar. De sociale gevolgen van de achteruitgang van de traditionele industriële sectoren waren immers ook in Vlaanderen voelbaar. Ook in de hoofdzakelijk Vlaamse textielsector waren er immers zware moeilijkheden. De Volksunie had in het verleden deze problematiek aan het staaldossier verbonden, maar de volgende regeringen hadden volgens Schiltz verzaakt om in deze de Vlaamse belangen te behartigen.

²¹⁴ (anon.); *Aan loonpeil van Cockerill-Sambre wordt niet geraakt*; In: gazet van Antwerpen; 26 maart '83

Ook Manu Ruys had het in zijn rubriek, *“Van kamerleden en senatoren”*, in ‘De Standaard’ van 31 april ’83 over de staalproblematiek. Een kort stukje ging over een interpellatie van Schiltz in de kamer: *“De manier waarop Hugo Schiltz donderdag in de kamer over het staalbeleid interpeleerde, stond eveneens in het teken van de federalisering. De Belgische regering verdoezelt de cijfers, zei de VU-woordvoerder én Vlaams minister; de Vlaamse miljarden blijven in het duister naar Wallonië stromen, en onze kinderen zullen ook in de volgende eeuw nog moeten opdraaien voor de schulden die België ten behoeve van de Walen aangaat.”*²¹⁵

De discussie over wie nu de juiste cijfers hanteerde ging dus verder. Iedereen probeerde, zoals zo vaak, met zijn eigen cijfers zijn gelijk aan te tonen. Schiltz verweet de regering dat er geen duidelijkheid bestond omtrent de omvang van de financiële stromen tussen Vlaanderen en Wallonië. En ook dat ze met de schulden die ze opbouwden om de staalsector in leven te houden, de toekomst voor de volgende generaties bezwaarden.

Uiteindelijk vonden de partijen in de nationale regering op 26 juli ’83 een overeenkomst. Het staalakkoord was geboren. In ‘De Standaard’ van 28 juli schreven ze: *“Partijen reageren fel”*. verder stond er nog: *“Een verbitterde VU-voorzitter zei op een persconferentie dat de Vlamingen bij de onderhandelingen over het regeerakkoord niets uit de brand hebben gehaald en de regeringsbeslissing noemde hij groot volksbedrog. VU-gemeenschapsminister Schiltz noemde het een politiek jammerlijk feit dat de Vlaamse regering, die de belangen van Vlaanderen moet verdedigen niet is samengekomen en niet heeft gereageerd, ondanks het contact dat hij daarover met voorzitter Geens heeft gezocht. De Vlaamse regering heeft nu nog één dag om haar advies te formuleren, wat betekent dat dit advies er vandaag, donderdag, moet zijn, zei Schiltz. Over dat advies maak ik mij geen illusies. Trouwens, de nationale regering heeft tot nog toe met slechts één advies van de Vlaamse regering rekening gehouden, aldus Schiltz.”*²¹⁶

Volgens ‘De Standaard’ liet Schiltz op zijn persconferentie dus een verbitterde indruk na. Met het bereikte compromis werden volgens hem de Vlaamse belangen niet gediend. Schiltz nam dus direct een oppositiehouding aan tegen het akkoord. Wat ook opviel was dat hij vooral uit zijn functie van Vlaams minister redeneerde en niet als oppositielid uit de Kamer. Zo beklaagde hij zich het feit dat er, voorafgaand aan de beslissing, binnen de Vlaamse regering zelfs geen overleg had plaats gevonden, ondanks zijn uitdrukkelijk verzoek daartoe. Blijkbaar had de Vlaamse regering wel nog het recht om haar advies te formuleren, maar daar was maar één dag tijd voor, dus tot een grondig debat zou het zeker niet lijden. Schiltz maakte zich dan ook geen illusies. Hij verwachtte geen verzet van de meerderheid binnen de Vlaamse regering tegen de beslissing van de nationale regering. En kwam dat er toch, dan verwachtte hij niet dat ze er rekening mee zouden houden.

In ‘De Morgen’ schreven ze: *“oppositie tegen, CVP en PVV voor”*. *“Naargelang de partij waartoe ze behoren, hebben politici gisteren verschillend gereageerd op het jongste staalakkoord. De regeringspartijen vinden het een pracht van een akkoord. SP en VU daarentegen zeggen dat het een uitverkoop van Vlaamse belangen is, terwijl de Franstalige oppositie vindt dat Vlaanderen op de hele lijn triomfeert.*

²¹⁵ RUYS, M.; *Van kamerleden en senatoren*; In: De Standaard; 31 april ’83

²¹⁶ (anon.); *partijen reageren fel*; In: De Standaard; 28 juli ’83

*(...) ze worden hierin bijgevallen door VU-minister Schiltz, die zo mogelijk nog scherper was in zijn kritiek op Geens. Schiltz zegt dat deze praktisch als hulpkracht voor de nationale regering is opgetreden, in plaats van een onafhankelijke verdediger van de hele Vlaamse regering. Geens heeft, aldus Schiltz, verkozen om de Vlaamse regering tijdens de onderhandelingsfase volledig buiten spel te zetten en de gunstige onderhandelingspositie van de Vlamingen te neutraliseren voor een miniem resultaat. Het besluit van de Volksunie in het algemeen is dan ook dat de Vlamingen uit deze onderhandelingen niets uit de brand hebben gehaald.*²¹⁷

De reacties waren dus in verschillende kampen in te delen. Binnen de regering was men tevreden over het eigen werk. Bij de oppositie was men eensgezind tegen het akkoord, maar stonden ze lijn recht tegenover elkaar in hun argumentatie. Volgens de Vlaamse oppositie werden de Vlaamse belangen verraden, terwijl de Franstalige oppositie van mening was dat de Vlamingen de grote overwinnaars waren. De oppositie nam in het staaldossier duidelijk haar rol ter harte. Bij de SP en de VU was er blijkbaar vooral kritiek op Geens, met wie ze op Vlaams niveau in een coalitie zaten. Ook Schiltz richtte zijn pijlen meer op Geens persoonlijk, dan op de inhoud van het akkoord. Hij laakte vooral de rol die Geens gespeeld had bij de totstandkoming van het akkoord. Aangezien de Vlaamse belangen er niet mee gediend werden, had die zijn taak als voorzitter van de Vlaamse executieve niet naar behoren vervuld, en dat ondanks een gunstige onderhandelingspositie. Men verweet hem zelfs dat hij de Vlaamse regering volledig buiten spel had gezet.

In 'Het Volk' stond dan weer te lezen: *"VU spreekt van komedie". "De Vlaamse ministers hebben bij de regeringsonderhandelingen niets uit de brand gehaald. De Vlaamse regering en de Vlaamse raad hebben geen bevoegdheden noch financiële middelen bij gekregen." dat is de reactie van de Volksunie op het jongste regeringsakkoord.*

*(...)Gemeenschapminister Hugo Schiltz aan zijn kant betreunde, dat de Vlaamse regering, die nochtans een unieke onderhandelingspositie had, zich gewoon buitenspel heeft laten zetten. Hij is erg verbolgen dat zijn verzoek van 21 juli om bij hoogdringendheid de Vlaamse regering bijeen te roepen, zonder gevolg bleef. Hij verwijt zijn voorzitter, minister Geens, dat deze eerder opgetreden is als hulpkracht voor de centrale regering dan als belichaming van de Vlaamse regering. Schiltz meent zelfs te weten dat het regeringsplan grotendeels door minister Geens werd geïnspireerd. Het bereikte resultaat voldoet de Volksunie alleszins niet.*²¹⁸

De Volksunie was dus niet te spreken over het bereikte akkoord. Dit werd uiteraard ook niet verwacht van een oppositiepartij. Hun voornaamste bezwaar was dus het feit dat de Walen geen prijs hadden moeten betalen voor het akkoord, bijvoorbeeld in de vorm van extra bevoegdheden of extra financiële middelen voor Vlaanderen. Ook hier werd aangegeven dat Schiltz enigszins anders reageerde dan de rest van zijn partij, omdat hij naast oppositielid ook nog coalitiepartner van de CVP in de Vlaamse regering was. Zijn voornaamste bezwaren gingen dan ook eerder die richting uit. Hij zou voor het sluiten van het akkoord graag Vlaams overleg gezien hebben, maar op zijn verzoek daartoe was Geens niet ingegaan. In dit artikel beweerde Schiltz zelfs dat Geens het akkoord niet alleen steunde, maar er zelfs voor een deel de geestelijke vader van was.

²¹⁷ (anon.); *oppositie tegen, CVP en PVV voor*; In: De Morgen; 28 juli '83

²¹⁸ (anon.); *VU spreekt van comedie*; In: Het Volk; 28 juli '83

Ook in ‘Het Laatste Nieuws’ had men aandacht voor de reacties op het staalakkoord. Zij titelden: *“Volksunie: Vlaamse ministers lieten unieke kans voorbijgaan”*. *“Volksunievoorzitter Anciaux en zijn gemeenschapsminister Schiltz bestempelden woensdagnamiddag het regeringscompromis als een groot volksbedrog. Volgens hen lieten de Vlaamse ministers in de nationale regering bovenal een unieke kans voorbijgaan om vele Vlaamse eisen te koppelen aan het dossier Cockerill-Sambre. (...) Nadat Anciaux nog had aangedrongen op een globaal gesprek van gemeenschap tot gemeenschap over zo ruim mogelijke federalisering, viel Schiltz scherp uit op de voorzitter van de Vlaamse regering, Gaston Geens. “hij heeft tijdens de dagen van de discussie in de nationale regering nooit het Vlaams kabinet willen bijeenroepen om over het staal te praten. Intussen werkte hij wel mee met de centrale regering om een akkoord uit te dokteren. Hij stelde daarvoor zelfs zijn bureau ter beschikking (n.v.d..r. Daar werd naar verluidt wel enkele keren vergaderd door CVP-ministers en partijleiding). Hij verkoos dus hand- en spandiensten te bewijzen aan Martens boven de Vlaamse belangen te verdedigen. Dat zal nog zwaar doorwegen op de toekomstige werking van de Vlaamse regering.”*²¹⁹

In ‘Het Laatste Nieuws’ waren de bewoordingen van de VU dus nog iets scherper en had men het over een “groot volksbedrog”. Het was, volgens de VU, dan ook een grote vergissing om geen bijkomende Vlaamse eisen te verbinden aan het staaldossier. Ook hier werd Schiltz nieuwe uitval naar Geens herhaald en gaven ze meer verduidelijking over hoe nauw die laatste betrokken was bij het opstellen van het akkoord. Zoals eerder gezien was het staalakkoord voor de VU een keerpunt in haar houding tegenover de Vlaamse regering en dit werd in ‘Het Laatste Nieuws’ in de laatste zin ook aangegeven.

Een dag later schreef Manu Ruys een opiniestuk onder de titel *“Losse samenhang”*. *“Het wordt moeilijk om een regering nog als een homogeen gezagsorgaan te beschouwen. In het verleden, en zeker in de ogen van het publiek, trad de regering op als een gesloten ploeg die met één stem sprak. Het mocht dan al een collectief zijn van vertegenwoordigers van verschillende politieke partijen, naar buiten uit toonde het kabinet geen janusgelaat. Vandaag kan dat niet meer gezegd worden. Een regering is nu een verzameling van mannen (met soms wat vrouwen) die zich vrijblijvend en zelfstandig tegenover elkaar opstellen en gedragen. (...) Niet minder hinderlijk voor de duidelijkheid, waarmee een regering zou moeten geprofileerd worden, is de manier waarop de nieuwe, regionale “executieven” werken. In de huidige fase van zg. unionisme zetelen alle partijen die in de regionale raden vertegenwoordigd zijn, behalve de zeer kleine fracties, in verhouding tot hun getalsterkte in de deelregeringen. De bedoeling is in deze fase van de opbouw de samenwerking te bevorderen. In feite echter groeit de tegenstelling tussen meerderheid en oppositie. Zo vormen in de Vlaamse regering de christendemocraten en de liberalen een alliantie tegen een minderheid van Volksunie en socialisten. Schiltz is wel de sterke man naast Geens, maar tevens diens meest hardnekkige tegenspeler. In de publieke opinie, waarin men geregeld over DE Vlaamse regering hoort spreken, ziet men niet meer klaar in de verhoudingen en de verantwoordelijkheden. Schiltz is wel minister, maar tevens woordvoerder van een oppositie: hoe rijmt zo iets? De gewone burger die reeds zo bitter weinig afweet van de werking van de instellingen, stelt vast dat de Vlaamse regering op meer dan één punt verdeeld is. Nu ook weer over het staalakkoord. Hij verliest door die dubbelzinnigheid ieder houvast en blijft ten slotte met de vrij fundamentele vraag zitten: Wie beslist nu eigenlijk en wie spreekt werkelijk namens al die regeringen.”*²²⁰

Manu Ruys begon zijn opiniestuk dus met de vaststelling, dat daar waar vroeger naar de buitenwereld nog enigszins de schijn werd opgehouden, de eenheid binnen de Vlaamse regering nu volledig zoek

²¹⁹ (anon.); *Volksunie: Vlaamse ministers lieten unieke kans voorbijgaan*; In: Het Laatste Nieuws; 28 juli ‘83

²²⁰ RUYS, M.; *Losse samenhang*; In: De Standaard; 29 juli ‘83

was. Daarna deed hij nogmaals de ingewikkelde situatie uit de doeken die er voor zorgde dat de twee sterke mannen uit de Vlaamse regering, Geens en Schiltz, tegelijk ook elkaars grootste bestrijders waren. Met als gevolg dat het publiek er geen klaar meer in zag. Hoe krijg je uitgelegd dat je tegelijk minister en woordvoerder van de oppositie bent, vroeg Ruys zich af. het grootste slachtoffer was volgens hem dan ook de bevolking die niets meer snapte van de eigen instellingen en wat zich daar afspeelde.

Nog een dag later gaf Schiltz zelf zijn uitleg in 'De Standaard'. Er stond te lezen: *“Schiltz: Evolutie naar Belgische associatie afgeremd; Vlaamse regering ondergeschikt gemaakt aan centrale regering”* *“Om de Belgische ruimte staatskundig behoorlijk te kunnen inrichten, moeten de Vlamingen een eigen regering hebben, die over werkelijke macht en ruime middelen beschikt. De start van de executieve in 1980 was een goede stap in die richting. Het vormde zowat het enige lichtpunt in de staats-hervorming. Ik hoopte daarmee te kunnen vooruitgaan. Maar de manier waarop de Vlaamse regering thans behandeld werd in de voorlopige eindfase van de staalkwestie, heeft mij scherp ontgoocheld. Onze positie werd zwaar beschadigd. Het maakt mij erg ongerust.”* Hugo Schiltz spreekt als lid van de Vlaamse regering. Hij wil het jongste staalakkoord in het brede perspectief plaatsen van de politieke ontwikkeling van Vlaanderen. Maar eerst wenst hij zijn verhouding tot Gaston Geens, voorzitter van de Vlaamse regering, nader te verduidelijken. *Men beweert dat ik de tegenstander van Geens ben. Dat is juist. Ik probeer integendeel nauw met hem samen te werken. Ik had daartoe reeds veel water bij mijn wijn gedaan. Zonder mijn steun zou hij er bepaalde punten niet hebben doorgehaald. Voor sommige fundamentele dossiers trekken wij vaak aan het zelfde zeel, tegen de syndicale vleugel van de executieven. Zijn houding in het jongste verloop van de staalkwestie kan ik echter niet aanvaarden. Gaston Geens heeft hier blijk gegeven van wat men in Nederland “onzorgvuldig gedrag” noemt.²²¹*

Dat er eindelijk een Vlaamse regering was, had Schiltz bij de aanvang van die regering dus positief gestemd. Hij hoopte dat daarmee een belangrijke stap was gezet. Maar de afhandeling van het staal-dossier stemde hem dus opnieuw heel wat pessimistischer. Zoals Ruys de vorige dag in zijn opiniestuk had aangehaald bestond er heel wat onduidelijkheid over de positie van Schiltz. Daar wilde hij hier wat opheldering rond brengen. Hij ontkende dat hij, zoals Ruys het had verwoord, een echte tegen-speler was van Geens. Op veel vlakken was er, volgens hem, zelfs sprake van een goede samenwerking, omdat hij regelmatig water bij de wijn deed. Dit was in dit dossier echter niet mogelijk, omdat Geens' gedrag in deze niet goed te praten viel. Schiltz probeerde dus vooral te vermijden dat het beeld ontstond dat hij een vlotte samenwerking in de weg stond.

Die zelfde dag schreef Frank Schlömer in 'De Morgen': *“Voldoening?”*. *“Gaston Geens heeft dus zijn slag thuis gehaald en forse steun verleend aan zijn waarde eerste minister en aan zijn partij- en stadsgenoot Eyskens. De Vlaamse regering heeft namelijk haar “voldoening” te kennen gegeven over het in de schoot van de nationale bewindsploeg bereikte staalakkoord. Maar de manier waarop Geens te werk ging, werd door een deel van zijn regering slechts matig geapprecieerd. Van in den beginne werd er praktisch duidelijk gesteld dat het ontwerpadvies dat op de bijeenkomst van de Vlaamse regering werd voorgelegd, eigenlijk ook de beslissing zou zijn. De tekst was niet te amenderen, hij was gewoon te nemen of te laten. Daar de meerderheid in de Vlaamse regering gewend is zich neer te leggen bij de dictaten van haar voorzitter, kwam dit advies er dan ook zonder meer door.*

²²¹ (anon.); Schiltz: *Evolutie naar Belgische associatie afgeremd*; In: De Standaard; 30 juli '83

Men kan begrijpen dat de ministers Galle, De Wulf en Schiltz dit niet zomaar willen nemen en daarom kwam het dan ook tot een stemming van meerderheid tegen minderheid. Het is ook al niet meer de eerste keer dat de voorzitter van de Vlaamse executieve overhoop ligt met zin “ministers van de oppositie”. Het is tekenend voor de geest binnen de Vlaamse ploeg. De christendemocraten en liberalen zijn praktisch automatisch erop ingesteld om de meerderheid op nationaal vlak zo veel mogelijk te helpen. De neoliberale politiek wordt vanuit de Vlaamse regering fors ondersteund. (...) Het is niet zo dat de voorzitter noodzakelijkerwijze telkens moet gaan dwarsliggen tegen de nationale regering,, maar hij zou wel de vertolker moeten zijn van het ideeëngoed van de héle Vlaamse bewindsploeg. Geens vertegenwoordigt echter al te vaak enkel zijn eigen partij en zijn liberale vrienden.²²²

Schlömer besprak het advies dat de Vlaamse regering zogezegd nog mocht geven over het staalakkoord. Daarbij zou die haar “voldoening” te kennen hebben gegeven. Daarmee zou Geens zijn slag dus hebben thuis gehaald. Dit kon ook niets anders want aan het advies, dat door Geens aan zijn regering voor goedkeuring werd voorgelegd, waren geen aanpassingen mogelijk. De meerderheid binnen de regering sloot er zich bij aan, de minderheid verwierp het. Opnieuw een bewijs dat de nationale machtsverhoudingen op Vlaams niveau gerespecteerd werden. Schlömer maakte tot slot de bemerking dat van Geens uiteraard niet verwacht kon worden dat hij zijn eigen partij dwarsboomde, maar langs de andere kant vond hij ook dat Geens te gemakkelijk de zaak van de nationale regering diende en zelfs niet probeerde om de Vlaamse regering op lijn te krijgen.

Op 4 februari 1984 stond in ‘De standaard’: *“Schiltz: Vlaanderen moet autonoom solidariteit bepalen” “De kamer zette gisteren, met hoogten en laagten, de algemene bespreking voort van het wetsontwerp op de gewestschulden en de financiering van de nationale sectoren. Een debat waarin meerderheid en oppositie van mening blijven verschillen of dit nu al dan niet een feitelijke regionalisering is. Een debat ook waarin het begrip “nationale solidariteit” een verschillende densiteit krijgt naar gelang een Waals, Brussels of Vlaams spreker het woord voert, of naar gelang men behoort tot de meerderheid of de oppositie.*

Schiltz (VU) beklemtoonde dat hij weigerde solidair te zijn voor uitzichtloze projecten die de gemeenschappen niets opleveren. Hij aanvaard slechts de solidariteit waartoe de Vlamingen autonoom beslissen, waarvan zij vrij de omvang bepalen en waarvan zij de aanwending en de voorwaarden bij onderling akkoord worden vastgelegd. Dat heeft niets te maken met de nefaste juste-retour-doctrine, aldus Schiltz, die de huidige solidariteit pervers noemt omdat zij de Vlaamse middelen te boven gaat. Spreker was van oordeel dat de fenomenale kosten van het staalplan niet opwegen tegen de financiële, economische of politieke baten. Het relatief evenwicht in de nationale sectoren tussen Vlaanderen en Wallonië dat uit het rapport van de NMNS bleek, is sedertdien verbroken ten nadele van Vlaanderen.²²³

Bij de bespreking in de kamer kon Schiltz vanuit de oppositie nogmaals zijn pijlen richten op het staalakkoord. Het akkoord was omgezet in een wetsontwerp op de gewestschulden en de financiering van de nationale sectoren en de discussie draaide nu rond de vraag of men dit ontwerp als regionalisering kon bestempelen. In de discussie kwamen de ondertussen gekende tegenstelling tussen meerderheid en minderheid weer naar boven. Een deel van de discussie draaide blijkbaar ook rond de vraag wat men onder “nationale solidariteit” moest verstaan. Schiltz gaf daarop zijn visie op de inhoud van dat begrip.

²²² SCHLÔMER, F.; *Voldoening?*; In: De Morgen; 30 juli ‘83

²²³ (anon.); *Schiltz: Vlaanderen moet autonoom solidariteit bepalen*; In: De Standaard; 4 februari ‘84

Het belangrijkste voor hem was dat Vlaanderen zelf kon beslissen over de omvang en aanwending van die solidariteit. Ze moest ook betekenisvol zijn en haalbaar voor Vlaanderen. En geen bedreiging vormen voor het evenwicht dat bestond tussen Vlaanderen en Wallonië in de financiering van de nationale sectoren.

In 'De Morgen' schreven ze die dag: "*Staaldebat: hoogstaand maar saai*". "*Het debat over het staalontwerp in de kamer is een echte uitputtingsslag aan het worden, en het einde is nog nauwelijks in zicht. Bij een normaal verloop zal de eindstemming op zijn vroegst zondagavond plaatsvinden. De kwaliteit wordt aangetast door de duur. Schaarse hoogtepunten kunnen de verveling nauwelijks verdringen.*

*(...)Hugo Schiltz nam het grootste deel van de donderdagochtend in beslag met een saai, cijfermatig maar doorwrocht betoog om aan te tonen dat Vlaanderen belazerd wordt. Toch liet de gemeenschapsminister ook geregeld politieke appreciaties vallen. Die waren in superlatieve termen gesteld: Vlaamse kluisters, hold-up, politiek en financiële zwendel, volksmishandeling, de kostelijkste begrafenis uit de wereldgeschiedenis. En als uitsmijter de allitererende mededeling dat het ontwerp niet meer is dan "een schunnige, schandelijke en schadelijke zaak voor Vlaanderen". Schiltz werd bij herhaling onderbroken door zowel leden van de oppositie als de meerderheid. Daarbij viel het gezag op van Willy Claes. Als hij spreekt zwijgen opgewonden rekels als Gol en Dehaene. De essentie van Schiltz boodschap was duidelijk. Dit is geen echte regionalisering. Anders gezegd: "De regeringsbeslissing van 26 juli (de basis van het staalontwerp) betekent de definitieve bezegeling van een tersluikse miljardenroof, grotendeels te betalen door de Vlaamse belastingplichtige."*²²⁴

Bij 'De Morgen' was men dus het volledige staaldebat aan het volgen, maar zoals ze zelf aangaven draaide dit eerder uit op een "uitputtingsslag" dan een hoogstaand debat. Ook Schiltz had blijkbaar zijn tijd genomen om zijn uiteenzetting te geven. Volgens 'De Morgen' was dit betoog eerder "saai en cijfermatig", maar toch wilde men de lezer niet onthouden van enkele voorbeelden van de beeldspraak, waarmee zijn tekst was doorspekt. Men eindigde dan maar met essentie van zijn boodschap. Die was dat het ontwerp volgens hem geen echte regionalisering betekende en dat de uiteindelijke verliezers de Vlamingen waren, omdat zij voor de rekening zouden opdraaien.

Ook bij 'Het Laatste Nieuws' had men zo zijn bedenkingen, want zij titelden "*Staaldebat ontspoord in eindeloze discussies*".²²⁵ In 'La libre Belgique' verduidelijkte Schiltz zijn standpunt als volgt: "*Il n'est pas vrai que les Flamand ne veulent plus de la solidarité. Ce qui est vrai, c'est que les Flamands ne veulent plus payer une solidarité déraisonnable, perverse et destructive.*"²²⁶

Ook later bleef het staal nog voor verhitte discussies zorgen. Zo stond bijvoorbeeld in 'Het Laatste Nieuws' van 12 mei 1984 te lezen: "*Minister Eyskens contra Schiltz in kamer; Staal gaat betere toekomst tegemoet*". "*Volksunie gemeenschapsminister Hugo Schiltz heeft vrijdag in de kamer het staalplan van de regering zwaar op de korrel genomen. Hij deed dat ter gelegenheid van interpellaties terzake. Minister van economische zaken liet zich trouwens niet onbetuigd en "sloeg" even hard terug. Hij verweet Schiltz een separatist te zijn, wat dan weer niet in dank werd afgenomen door de interpellant.*

²²⁴ (anon.); *Staaldebat: hoogstaand maar saai*; In: De Morgen; 4 februari '84

²²⁵ (anon.); *Staaldebat ontspoord in eindeloze discussies*; In: Het Laatste Nieuws; 4 februari '84

²²⁶ (anon.); *Secteurs nationaux: l'opposition critique "l'hypocrisie du gouvernement"*; In: La Libre Belgique; 4 februari '84

Eyskens merkte in zijn antwoord op, dat Cockerill-Sambre de jongste tijd uit de actualiteit is verdwenen omdat de inspanningen en maatregelen van de regering nu vruchten beginnen af te werpen. De toekomst van het staal ziet er nu weer beter uit. Het staal zal tijdens de volgende jaren opleven.

(...) Daarmee reageerde de minister op de uitlating van Schiltz, dat de inlevering bij Cockerill-Sambre een lachertje zou zijn. Het VU-kamerlid was ook niet te spreken over het beleid inzake het staal, dat er op neer komt, zo zegde hij, dat de nationale regering het beleid bepaalt, maar de gewesten doet betalen. Vlaanderen is van dit alles het grote slachtoffer.

(...) Eyskens verweet de Volksunie, dat zij het steeds heeft over de miljardenstroom van Vlaanderen naar Wallonië. De Volksunie moet dan volgens hem ook de moed durven hebben een objectieve kosten-baten analyse te laten uitvoeren over het separatisme waarvan de grote voorstander is. Naar aanleiding van deze uitspraak kwam het tijdens de replieken tot scherpe woordenwisselingen tussen Schiltz en Eyskens.²²⁷

Schiltz bleef dus vanuit de Kamer de regering aanvallen op haar staalbeleid. Hij herhaalde zijn kritiek dat Vlaanderen moest opdraaien voor de rekeningen van het federaal gevoerde beleid. Maar Eyskens had zijn antwoord al klaar. Ten eerste ging het volgens hem nu beter met de staalsector, wat te danken was aan het gevoerde beleid. Maar hij viel Schiltz ook persoonlijk aan door hem een separatist te noemen. Blijkbaar een gevoelige snaar bij een overtuigd federalist. De Volksunie moest maar eens eerlijk zijn en objectief aantonen dat de Vlaamse onafhankelijkheid inderdaad voordelig was voor Vlaanderen. Met deze opmerkingen zat het spel op de wagen en er volgde een “scherpe woordenwisseling” tussen beide prominenten.

In het staaldossier kwam de dubbelzinnige positie van Schiltz zeer sterk tot uiting. Hij was namelijk op twee manieren nauw betrokken bij het dossier. Langs de ene kant volgt hij als Vlaams minister van begroting en financiën het financieel beleid in het land uiteraard op de voet. Langs de andere kant zat hij met de Volksunie in de oppositie in het federaal parlement, waar dit dossier hoofdzakelijk behandeld werd. Vanuit beide posities bestreed hij de aanpak van de regeringen inzake dit dossier.

Schiltz duikt, in verband met het staaldossier, het eerst op in de pers in zijn functie als volksvertegenwoordiger in de Kamer en dus als oppositielid. Dat was naar aanleiding van de reactie van Busquin op de Europese weigering om goedkeuring te verlenen aan de bouw van een tweede hoogoven in een Waals staalbedrijf. Schiltz haalde toen op zijn beurt uit naar de Walen en verkondigde toen al het standpunt dat hij in heel dit dossier zou verdedigen. Hij vreesde immers dat een reddingsoperatie voor het Waalse staal vooral met Vlaams geld zou moeten bekostigd worden. Geld dat Vlaanderen, volgens hem, zelf nodig had. Schiltz trok dus de aandacht met bedenkingen bij de financieringsstromen van het land. Hij probeerde wel te vermijden dat hij te separatistisch zou overkomen, een verwijt dat toch weer opdook, door niet de nationale solidariteit op zich in vraag te stellen. Hij ijverde voor transparantie en de mogelijkheid voor Vlaanderen om zelf de bestemming en modaliteiten te bepalen. Schiltz betwiste dan ook dat het zinvol was om miljarden in de Waalse staalindustrie te pompen.

²²⁷ (anon.); *Minister Eyskens contra Schiltz in kamer*; In: Het Laatste Nieuws; 12 mei '84

Het staaldossier haalde ook de pers in het breder kader van de moeilijkheden, waarmee de hele Vlaamse regering kampte. De partijen die in het federale parlement oppositie voerden, zaten vertegenwoordigd in die Vlaamse regering. De partijen van de meerderheid besloten dan maar om die groten-deels te negeren bij de behandeling van het Vlaamse luik van dit dossier. Zo werden de ministers van de minderheid geregeld voor een voldongen feit geplaagd. Schiltz kon de werkwijze maar matig appreciëren en haalde dan ook geregeld de pers met zijn zoveelste uithaal naar Geens, die hij er van beschuldigde onvoldoende de Vlaamse belangen te dienen in deze zaak. De Volksunie in het algemeen was niet te spreken over het staalakkoord en zou later verklaren dat dit een definitief keerpunt was in de verhoudingen tussen de partijen van de meerderheid en de minderheid.

Schiltz voerde dan dus eigenlijk oppositie tegen de eigen regering in dit dossier. Hij deed dan wel zijn best om op alle terreinen over te komen als de behartiger van de Vlaamse belangen, zijn dubbelzinnige positie werd toch ook in vraag gesteld door de pers. Hij verdedigde zijn positie door in een interview te stellen dat hij in andere belangrijke dossiers wel al vlot had kunnen samenwerken met Geens en dat men hem zeker niet als een tegenstander moest bestempelen.

g) besluit

een opvallende constante in de beeldvorming rond Schiltz in zijn periode als minister in de Vlaamse regering, is dat hij altijd een manier zoekt om te benadrukken dat hij vooral aan de Vlaamse belangen denkt. Dat was zo bij het bevoegdheidsconflict tussen hem en Geens, waar hij stelde dat een gesplitste begroting de politieke wil van de Vlamingen miskende. Zijn verzet tegen de 'E-nummerplaten' verklaarde hij door er op te wijzen dat de nationale regering niet zomaar de beslissing van de autonome Vlaamse regering kon herroepen. En zo waren er nog een aantal thema's waarop hij zich uitgesproken kon profileren. Een voorbeeld daarvan, dat niet in mijn uiteindelijke onderzoek is opgenomen, was zijn strijd om voor Vlaanderen het recht op een eigen buitenlands beleid op te eisen. Hij maakte dankbaar gebruik van die mogelijkheden om zijn reputatie als Vlaams-nationalist, die met het Egmontpact een stevige deuk had gekregen, op te poetsen.

Toen men Schiltz bij de aanvang van regeerperiode vroeg waarom de VU en hij in deze regering zetelden, antwoordde hij de hoop te hebben dat ze zou uitgroeien tot een instrument voor meer autonomie. Toch zou het experiment met de proportionele samenstelling een moeilijke bevalling worden. Al van in het begin bij de bevoegdheidsverdeling werd duidelijk hoe de krachtsverhoudingen lagen. Federaal zat Schiltz met de Volksunie in de oppositie. De CVP-PVV meerderheid was dan ook niet van plan om veel rekening te houden met de verzuchtingen van de minderheid. Zo kwam Schiltz in een erg dubbele positie te zitten. Hij lag bijna permanent in de clinch met de meerderheid binnen zijn regering. Het begon al bij de bevoegdheidsverdeling, maar ook daarna nog liet Schiltz met de regelmaat van de klok zijn onvrede met de werking van executieve in de pers blijken. Ook in de media zag je dat de onderlinge relaties steeds verder verzuurden. Bij elke begrotingsopmaak werd het moeilijker om overeenstemming te vinden, lagen de cijfers verder uit elkaar en vlogen de verwijten meer in het rond. Uiteindelijk was er zelfs geen sprake van samenwerking meer en stelden ze elk hun eigen begroting op. Het kwam zelfs zo ver dat Schiltz de eigen begroting niet goed keurde. Ook bij de persontmoeting naar aanleiding van 2 jaar Vlaamse executieve bleef Schiltz demonstratief weg. Schiltz voerde dus oppositie vanuit de eigen regering

Schiltz had ook een aantal keer met zijn ontslag bedreigd. Velen vroegen zich af waarom hij niet de daad bij het woord voegde. Maar af en toe komt in de pers ook de andere kant van de medaille aan bod. Bij elk conflict, zoals de oppositie tegen het staaldossier, benadrukte Schiltz dat hij bereid was om op andere terreinen wel constructief mee te werken. In een artikel bevestigde hij ook dat hij in een aantal belangrijke dossiers wel goed met Geens had kunnen samenwerken. En als minister van begroting onderschreef hij het saneringsbeleid van de federale regering. Maar als de samenwerking vlot verloopt, haalt het natuurlijk minder de pers.

D) Vice - eerste minister in federale regering

a) Inleiding

De federale regering Martens was enkele maanden voor het einde van de legislatuur toch ten val gekomen door de spanningen in de regering naar aanleiding van het Heizeldrama. Op 13 oktober 1985 vonden vervroegde verkiezingen plaats. Ondanks er politieke eensgezindheid bestond over het feit dat de staats hervorming van 1980 nog voor verbetering vatbaar was, kwam het niet tot een verklaring van grondwets herziening, omdat de PSC zich verzette tegen een vergaande federalisering van het onderwijs. De verkiezingsstrijd draaide uit op een referendum voor of tegen het herstelbeleid van de rooms-blauwe coalitie. De communautaire problematiek en de raketten kwestie kwamen nauwelijks nog ter sprake. De VU had het dan ook niet gemakkelijk om de kiezer haar “derde weg” te verkopen. Ondanks de goeie peilingen liepen de verkiezingen voor de VU op een vrij ernstige nederlaag uit. Ze haalde slechts 7% meer. Ook voor Schiltz was dit een ontgoocheling, want hij had er op gehoopt dat de VU onmisbaar zou zijn bij de vorming van een Vlaamse regering en dat hij het voorzitterschap zou kunnen opeisen. Het draaide anders uit en de Volksunie belandde zowel op federaal - als Vlaams niveau in de oppositie. Schiltz bleef nog gemeenschapsminister tot 8 december '85 en werd dan fractievoorzitter van de Volksunie in de Vlaamse raad. De bevolking had zich uitgesproken voor een verderzetting van de regeringscoalitie en de regering Martens VI zou verder gaan met het herstelbeleid.

Voor de Volksunie brak een periode van bezinning aan. Velen beseften dat er werk moest gemaakt worden van de verjonging van de partij. Vic Anciaux kondigde zijn afscheid aan als voorzitter van de partij en in september '86 kwam met Gabriëls als voorzitter en Vandemeulebroucke als ondervoorzitter een nieuwe generatie aan de top van de partij te staan. Gabriëls startte een campagne voor een “politiek met propere handen” en begon werk te maken van noodzakelijk geachte verjonging.

Een jaar later, op 21 oktober '87, kwam de regering Martens VI ten val naar aanleiding van de kwestie-Happart. Deze kwestie was alleszins de onmiddellijke aanleiding, maar velen zagen het groeiend verzet, vooral bij de syndicale vleugel van de CVP en PSC, tegen de aanpak van Verhofstadt als de echte oorzaak. Er werd een rooms-blauw overgangskabinet Martens VII op de been gebracht met als belangrijkste taak een verklaring tot herziening van de grondwet uit te schrijven. Op 9 november '87 werd het parlement ontbonden en de kiezer mocht zich gaan uitspreken op 13 december '87. Langs Vlaamse zijde kwamen de liberalen als overwinnaar uit de bus en aan Franstalige zijde de PS. De VU behaalde een lichte winst, maar de verruimingsoperatie en verjonging hadden niet het verhoopte resultaat opgeleverd. Bij de Volksunie was men dus eerder teleurgesteld. Ook voor Schiltz persoonlijk viel de uitslag tegen want hij haalde 17.591 voorkeurstemmen, 5000 minder dan de vorige keer.

Door de verkiezingsuitslag beschikte de uittredende regeringscoalitie in het parlement maar over een nipte meerderheid meer. Langs Vlaamse zijde wilde men aanvankelijk verder gaan met rooms-blauw, maar in Wallonië, waar de PS gewonnen had, stelde de PSC een veto tegen de PRL. Nadat Guy Spitaels als formateur en Willy Claes als koninklijk onderhandelaar niet tot een oplossing konden komen, werd op 22 januari 1988 Jean-Luc Dehaene als informateur aangesteld. Om aan een tweederden meerderheid voor de staatshervorming te geraken, besliste die om ook de Volksunie bij de onderhandelingen te betrekken. Vanaf 15 februari zaten Gabriëls, Schiltz en Van Grembergen mee aan de onderhandelingstafel met de CVP, PSC, PS en SP. Schiltz had deze stap mogelijk gemaakt door in de voorgaande periode zelf opnieuw in het geheim op zoek te gaan naar contacten, met onder andere Dehaene, die een verdere staatshervorming mogelijk moesten maken. Op 27 maart werd Dehaene zelfs tot formateur benoemd en op 30 april kwam er uiteindelijk ook een akkoord uit de bus.

Op 5 mei kon de partij zich uitspreken over de regeringsdeelname. Op het congres, waar het hoge woord door Schiltz en Gabriëls gevoerd werd, keurde de VU het akkoord goed met 526 “ja” stemmen tegenover 47 “neen” stemmen en 32 onthoudingen. Op 6 mei werd Dehaene dan uit zijn formatieopdracht ontslagen en op 8 mei kreeg Martens de opdracht om voor de achtste keer een regering te gaan leiden. De Volksunie mocht twee ministers en een staatssecretaris leveren. Schiltz zelf werd vice-premier en minister van begroting en wetenschapsbeleid. Ondanks de ruime instemming op het deelnemingscongres, bleek er toch heel wat onvrede te bestaan met de regeringsdeelname en ook de bevoegdheidsverdeling. Schiltz moest tijdens de legislatuur dan ook geregeld uitleggen waarom de Volksunie in de federale regering zat en bleef.

Zo verscheen op 17 oktober '88 in de 'Gazet van Antwerpen' een artikel onder de titel: *“Wat doet de Volksunie in de nationale regering? Hugo Schiltz: Wij zijn geen separatisten”*. *“De verkiezingen in Antwerpen hebben duidelijk gemaakt dat een groot deel van de kiezers ontevreden is over de gang van zaken in de Scheldestad. De VU had dus gelijk met haar stelling dat de uittredende coalitie versleten is, maar veel sinjoren hebben die onvrede vertaald in een richting die de Volksunie niet gewenst heeft. Dat zegt Vice-premier en minister van begroting Hugo Schiltz in een exclusief interview met onze redactie.*

Schiltz geeft toe dat de verkiezingsuitslag voor het Vlaams blok buiten elke proportie staat en hij spreekt van een fenomeen. “Het Vlaams blok”, zo zegt hij, “heeft handig, brutaal en volgens mij op een niet-morele wijze op het vreemdelingenprobleem ingespeeld.” Racistische factoren hebben dus zeker een rol gespeeld, maar het is onjuist het geheel te beschouwen als een racistische ontsporing. Er heeft zeker een soort Antwerps-flamingantisme gespeeld, een groot aantal kiezers heeft zich blijkbaar afgevraagd wat Schiltz in feite in de regering doet, of hij nog de nationalistisch “pur et dur” is, of dat hij zich door het systeem heeft laten opsorpen zoals in Groningen waar hij “Leve België” geroepen heeft.”

(...) Wij zitten in de regering om er over te waken dat de staatshervorming het grootst mogelijke federalisme brengt. Zonder uit de biecht te klappen kan ik stellen dat als wij niet mee aan tafel gezeten hadden de hervorming heel wat minder ver zou zijn gegaan. Wij hebben de uitbreiding van de bevoegdheden met kracht verdedigd en wij hebben onze slag ook kunnen thuishalen. Het is nu onze rol er over te waken dat de gemaakte afspraken correct nageleefd worden en dat doen wij ook.

(...) Wij moeten, zoals ik reeds in uw krant betoogd heb, de gang van zaken zorgvuldig blijven volgen opdat de staatshervorming tot een goed einde gebracht wordt. Wij zullen niet laten tornen aan de

afspraken die gemaakt zijn en wij hopen de dynamiek van een eigen Vlaams parlement op gang te kunnen brengen dat ons samen met residuaire bevoegdheden een grote autonomie moet brengen. Hiervoor wil ik graag "Leve België" roepen, en ik zal het zelfs driemaal doen als ik dat hiermee kan bereiken."²²⁸

Dit artikel uit 'Gazet van Antwerpen' verscheen dus naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen van '88 in Antwerpen. Daarbij had de Volksunie een behoorlijk zware klap gekregen en kwam het Vlaams Blok als morele overwinnaar uit de bus. Een deel van de verklaring zag Schiltz dus in het feit dat de Antwerpse flaminganten zich afvroegen wat de Volksunie in een federale regering deed. Ook aan zijn persoonlijk engagement ten opzichte van het Vlaams-nationalisme werd na een reeks incidenten, waarover verder meer, getwijfeld. Schiltz beantwoordde de twijfel door te stellen dat de regeringsdeelname er kwam om toe te zien op de correcte uitvoering van de staatshervorming en de gemaakte afspraken.

In 'De Morgen' van 6 oktober '89 stond: "*Volksunie "in regering waken over eerste en tweede fase" Vice-premier Schiltz antwoordt aan Coppieters*". "*In het jongste nummer van "Knack" dient vice-premier zijn vroegere partijgenoot Coppieters van antwoord. Schiltz reageert vooral op diegenen die de VU haar regeringsdeelname verwijten en ziet drie redenen waarom de VU gelijk had tot deze regering toe te treden. Vooreerst kon zo een enorme stap gezet worden naar Vlaams zelfbestuur. Ten tweede was er de band tussen federalisering en budgettair herstelbeleid. Tenslotte kon de partij trachten "een nieuwe politieke cultuur te introduceren". Schiltz meent dat de resultaten er best mogen zijn. Hij weet ook waarom het fout zou zijn om nu voor een oppositiekur te kiezen. "als men mij dan vraagt wat de VU nog in de regering zit te doen, is het antwoord vrij simpel. Er over waken dat het regeerakkoord goed wordt uitgevoerd en dat de toepassing van al wat in de eerste en de tweede fase al verworven werd, correct gebeurt."*

(...)Één opvallende vaststelling: Schiltz is bijzonder zwijgzaam over de zg. derde fase. Aan het einde van het artikel noemt hij zij één korte verwijzing "de voorlopige kroon op het werk", maar hij laat wel in het midden hoe die kroon er moet uitzien."²²⁹

Nadat Coppieters, één van de boegbeelden van de partij, had aangekondigd dat hij de partij verliet uit onvrede met de partijlijn, nam Schiltz de verdediging van de beslissing tot regeringsdeelname opnieuw ter harte. Hier zag hij zelfs een drievoudige reden om achter de beslissing te blijven staan, waarbij het toezicht op de correcte uitvoering van het regeerakkoord en de staatshervorming opnieuw als voorname naar voor werd geschoven. Maar zoals de laatste alinea aangaf bestond er wel nog de nodige onduidelijkheid over deze uitvoering.

²²⁸ (anon.); *Wat doet de Volksunie in de nationale regering*; In: *Gazet Van Antwerpen*; 17 oktober '88

²²⁹ (anon.); *Volksunie: in regering waken over eerste en tweede fase*; In: *De Morgen*; 6 oktober '89

b) De eerste honderd dagen

Zoals de twee voorgaande artikels aantoonde had Schiltz het al moeilijk om de regeringsdeelname aan de achterban verkocht te krijgen. Het werd hem nog moeilijker gemaakt door een aantal incidenten waarin hij, tijdens de eerste honderd dagen van de regering, de centrale figuur was. Hij stond in die eerste periode van de regering dan ook bijna voortdurend op een negatieve manier in de belangstelling.

In 'De Morgen' van 3 juni '88 stond in het artikel "pijnpunten" het volgende te lezen: *"Uiterekend de partij die sinds enkele maanden van het politiek fatsoen één van haar centrale programmapunten heeft gemaakt, is dezer dagen in opspraak gekomen n.a.v. een gerechtelijk onderzoek. Begrijpelijk dat voorzitter Gabriëls, die van dat politiek fatsoen zowat zijn credo gemaakt heeft, en vice-premier en minister van begroting Schiltz, die nauwelijks zijn kabinet heeft samengesteld en nu al in opspraak komt, in alle staten verkeren. Over de inhoud van het dossier is officieel niets bekend. Alles is gebaseerd op geruchten. De betrokken VU-mensen; en op de eerste plaats dan Europarlementslid Willy Kuypers, schreeuwen echter hun onschuld van de daken. Het kwaad is echter geschied, ook als achteraf zou blijken dat het gerecht op zoek was naar spoken. En binnenkort zal het wel weer de pers zijn die met de vinger wordt gewezen. Dat zou echter te gemakkelijk zijn."*²³⁰

De Volkunie en Schiltz kwamen dus in opspraak naar aanleiding van een gerechtelijk onderzoek. Over de inhoud van het dossier wist men in dit artikel nog niet veel te vertellen, buiten dat het grotendeels op geruchten was gebaseerd. Maar zoals het artikel aangaf, was de schade voor de VU toen al berokkend, omdat een partij, die van politieke correctheid één van haar speerpunten maakt, het zich niet kan veroorloven om in een onderzoek nog maar genoemd te worden. Schiltz verkeerde volgens het artikel dan ook in alle staten en schreeuwde, samen met Willy Kuypers, zijn onschuld van de daken.

In 'De Nieuwe Gids' van 8 juni '88 schreef Eric Vertonghen "Vlugge klaarheid gewent". *"De Volksunieaffaire, zoals onder meer de BRT de aantijgingen tegen Europarlementslid Willy Kuypers en vice-premier Hugo Schiltz is gaan noemen, blijft nazinderen. Meer nog, ze nam een uitgesproken wending en is op weg gensters te slaan. Nadat de nieuwe minister van justitie, Melchior Wathélet met een laconieke persmededeling reageerde op een klacht van vice-premier en minister van begroting Hugo Schiltz, omdat zijn telefoon zou afgeluisterd zijn, beval op zijn beurt minister van binnenlandse zaken Louis Tobback een onderzoek bij de rijkswacht.*

(...)Maar vooralsnog is het afluisteren een onwettige praktijk, die door onderzoekers niet mag aangewend worden. De vraag blijft overigens of er afgeluisterd wordt. Tot hiertoe werd dit steeds officieel ontkend, hoewel het vermoeden groot is dat het af en toe toch gebeurt. Maar algemene regel is het zeker niet.

(...)Coveliërs nam na het VU-partijbureau geen blad voor de mond en beschuldigde de BOB van infiltratie bij zijn eigen partij.

(...)De zaak afdoen als een louter politiek verweer om de aandacht af te wenden van het eigenlijk gerechtelijke onderzoek is te simplistisch. De VU-fractieleider heeft te zwaar uitgehaald naar de rijkswacht opdat er geen vervolg zou op komen. Met loze verdachtmakingen mag men het rijkswachtkorps niet in opspraak brengen. Indien de beschuldigingen gegrond zijn, moet er orde op zaken gesteld worden. Het lag derhalve voor de hand dat minister Tobback een onderzoek beval.

²³⁰ (anon.); *Pijnpunten*; In: *De Morgen*; 3 juni '88

Zoals voor de instructie van onderzoeksrechter Guy Bellemans is het ook voor dit inwendig onderzoek bij de rijkswacht aangewezen dat er met bekwame spoed gehandeld wordt. Zowel voor de betrokkene als voor het herstel is het onbehagelijk dat er een langdurige sfeer van verdachtmaking blijft hangen. (...)Het zou nog een grotere blamage zijn voor het gerecht, mocht men met de uitslag van het onderzoek talmen, indien dit tot een negatief resultaat geleid heeft. Het zou het vermoeden dat het om een politieke afrekening gaat, enkel kracht bij zetten."²³¹

Zoals dit artikel aangaf kreeg de zaak zoveel aandacht dat men in de pers van een "Volksunieaffaire" was gaan spreken. Maar het hele verhaal kreeg een andere wending met een klacht van Schiltz dat zijn telefoon werd afgeluisterd, een illegale praktijk in België. Coveliers sprak zelfs van infiltratie binnen zijn partij en minister van Binnenlandse zaken Toback kon niet anders dan reageren op de beschuldigingen door een onderzoek in te stellen bij de rijkswacht. De mogelijke implicaties van die beschuldigingen waren volgens de auteur te zwaar om te kunnen concluderen dat ze een afleidingsmanoeuvre waren om de aandacht af te leiden van de verdachtmakingen rond de VU. Hij riep dan ook op om zo snel mogelijk duidelijkheid te creëren in beide zaken en zo een einde te stellen aan de onbehagelijke sfeer van verdachtmakingen. Vooral omdat als na een lang onderzoek zou blijken dat de beschuldigingen aan het adres van Kuypers en Schiltz geen steek hielden, dit voor velen een bevestiging zou zijn van het vermoeden dat er eerder sprake was van een politieke afrekening dan een fraudezaak.

In 'Het Volk' van 13 juni '88 stond het volgende: *"Op VU-congres; Staande ovatie voor Schiltz en Kuypers". "Op het VU-congres over de gemeenteraadsverkiezingen ging voorzitter Jaak Gabriëls uitvoerig in op de gerechtelijke operatie Salvador, waarvan zijn partij "het slachtoffer is geworden". Hij wees er op dat hij van het zindelijk omgaan met macht zijn aandachtspunt had gemaakt. De VU is de enige partij die van haar mandatarissen eist dat zij een "codex" ondertekenen. Er ligt nog een exemplaar ter beschikking van onderzoeksrechter Bellemans. Hij wees erop in het verleden reeds te zijn opgetreden tegen mandatarissen die deze codex niet volgden. Gabriëls had het in verband met de huiszoeken over "uiterst dubieuze aantijgingen" en "het buitengewoon zwak dossier". Gabriëls lokte een staande ovatie uit toen hij zei vooralsnog geen enkele reden te hebben om te twifelen aan de correctheid van Hugo Schiltz en Willy Kuypers. Hij is er van overtuigd dat "de leugen vrij vlug van de waarheid zal worden onderscheiden." Gabriëls tilde zwaar aan het schenden van beginselen zoals het geheim van het onderzoek. Door wie werden ze geschonden? Een "eenzame onderzoeksrechter", "ondergeschikte ambtenaren". "of is het shakespeareaanse vermoeden gewettigd dat er een systeem schuilt achter de waanzin." Waar blijft dan de democratie, aldus Gabriëls. Hij rekent ook op de minister van Binnenlandse zaken om duidelijkheid te stellen.*"²³²

De hele heisa was dus ook onderwerp van gesprek op het VU-congres in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen. Gabriëls zat duidelijk verveeld met het feit dat zijn partij in opspraak kwam rond een thema waar haar campagne deels rond opgebouwd was. De VU had dan ook grote inspanningen gedaan, o.a. door het instellen van een codex voor mandatarissen, om haar geloofwaardigheid op dit gebied te versterken. De huiszoeken, volgens Gabriëls op basis van "uiterst dubieuze aantijgingen" en een "buitengewoon zwak dossier", deden bij het publiek een andere indruk ontstaan. Binnen de

²³¹ VERTOGEN, E.; Vlugges klaarheid gewenst; In: De Nieuwe Gids; 6 juni '88

²³² (anon.); *Op VU-congres; Staande ovatie voor Schiltz en Kuypers*; In: Het Volk; 13 juni '88

partij stond men wel nog ten volle achter Kuypers en Schiltz, getuige de staande ovatie waar ook in de titel sprake van was. Men probeerde bij de VU de rollen zelfs om te draaien, zij waren geen fraudeurs maar in tegendeel het grootste slachtoffer. Hun rechten in het onderzoek waren immers flagrant geschonden. Men vroeg zich bij de VU dan ook af of er niet meer moest gezocht worden achter de lekken in het onderzoek. Men hoopte alvast dat het onderzoek, dat minister van Binnenlandse zaken Toback had bevolen, voor meer opheldering kon zorgen. Ook bij ‘Het Laatste Nieuws’ vond men het opvallende hoeveel steun de beschuldigde VU-prominenten nog genoten, want ook zij schreven “*Staande ovatie voor Schiltz en Kuypers*”.²³³

Ook bij ‘t Pallieterke’ had men aandacht voor de hele heisa, toen men op 16 juni ’88 schreef: “*Bellemans en Coveliers : ziek in hetzelfde bedje?*”. “*Wat niet lachend kan gezegd worden, is de waarheid niet. Zich inspirerend aan het vertrouwde devies van ons krantje, heeft Willy Kuypers een onduidelijk aantal steekpenningen laten slaan te behoeve van slachtoffers van gerechtelijke heibel. Ik durf inmiddels betwijfelen of deze poging om “het geval” te relativieren hem van harte is gegaan. Het is inderdaad geen lacheding., ’s avonds als onbesproken Euro-praatbarakker het moede hoofd te rusten leggen, en de volgende morgen wakker te worden in een schandaalsfeer, belast en beladen met het odium van stinkende geldaffaires en andere pomporijen die het licht niet mochten zien. Dit is wat Willy Kuypers is overkomen, en samen met hem zijn partijgenoot Hugo Schiltz. Het is, ik schreef het vorige week al, niks om mee te lachen. Voor iedere burger die zulke onbewezen beschuldigingen in zijn schoenen krijgt geschoven, is dat een drama. Voor mensen die timmeren aan de openbare weg en als zodanig bekend zijn als kwaje penningen, is het drama alleen nog wat groter. Wat onderzoeksrechter Bellemans hier heeft uitgespookt en aangericht, tart bijgevolg de starfste verbeelding. Niet alleen lanceert hij met groot vertoon een razzia die hij zelf de allure van een “operatie Salvador” had aangemeten, en zorgde hij handig voor de noodzakelijke lekken in de richting van de media, zodat de reclame voor zijn eigen bollenwinkel terdege verzekerd was, gezien de omvang van de machtsontplooiing en de identiteit van de “verdachten”; maar heel zijn theater is bovendien gebaseerd op verklaringen van één enkel getuige, nota bene een scharrelaar voor wie misbruik van vertrouwen naar ’t schijnt een soortement van tweede natuur is geworden. Uit hoofde daarvan heeft hij al in de barbietjes gezeten, en hij wacht nog op uitspraak voor een stuk of vijf andere bedenkelijke braverstukken. (...)Hoe dan ook, het spektakelstuk van Bellemans getuigt van een roekeloze lichtzinnigheid en van een schreeuwend tekort aan verantwoordelijkheidszin, hoewel ernst en bedachtzaamheid toch twee onmiskenbare karaktereigenschappen moeten zijn voor een magistraat. Er is voorlopig bitter weinig dat er op wijst dat de onderzoeksrechter in het dossier Kuypers-Schiltz het bewijs van strafbare schandaalpraktijken in zijn pollen heeft. Het ziet er integendeel veeleer naar uit, dat de met zoveel barnum gelanceerde operatie Salvador stilletjes aan het afgaan is als een ballon. Iemand die zo schabouwelijk omspringt met de privacy en met de goeie naam van zijn medeburgers, zoekt beter een job bij de vuilniskar of bij de mestpacht..”²³⁴*

Bij ‘t Pallieterke’ koos men in deze duidelijk de zijde van Schiltz en de Volksunie. Op de eerste plaats probeerde men zich in te leven hoe het moest zijn om als onschuldige toch opeens geconfronteerd te worden met dergelijke aanklachten, en men verduidelijkte dat dit voor een politicus allicht nog gevoeliger lag. Daarna had men bij ‘t Pallieterke’ vooral kritiek op de manier waarop het onderzoek gevoerd werd. Zonder echt bewijs, enkel de verklaring van een onbetrouwbare getuige met zelf een gerechtelijk verleden, had de onderzoeksrechter bevolen om met groot vertoon een razzia te

²³³ (anon.); *Staande ovatie voor Schiltz en Kuypers*; In: Het Laatste Nieuws; 13 juni ‘88

²³⁴ (anon.) *Bellemans en Coveliers : ziek in hetzelfde bedje*; In: ’t Pallieterke; 16 juni ‘88

houden en om bepaalde informatie naar de media door te spelen. Bij 't Pallieterke' was men niet te spreken over de gang van zaken. Ze wierpen op dat de onderzoeksrechter een tekort aan verantwoordelijkheidszin toonde en niet de juiste karaktereigenschappen voor een magistraat toonde. Ze veronderstelden dat men bij het parket dan ook geen bewijs had en dat de naam van Kuypers, Schiltz en de hele VU voor niets door het slijk werd gehaald.

In 'La Libre Belgique' van 18 juni '88 schreef Roger Rosart: "*Hugo Schiltz dépose plainte*". "*Le vice-premier ministre et ministre du budget, M; Hugo Schiltz, a confirmé vendredi que son avocat avait déposé, en son nom, une plainte auprès du procureur de Roi, M. Poelmans, après l' "opération Salvador" et ce en raison de la violation du secret de l'enquête judiciaire, de la violation du secret professionnel et de la violation de secret des communications téléphoniques. (...) comment M. Schiltz a-t-il la certitude d'avoir été "écouté"? certains appareillages électroniques permettent, dans ce domaine, des mesures défensives. Mais qui aurait surpris les conversations du vice-premier ministre? Apparemment, pas des services officiels. Il est douteux qu'un magistrat du parquet ait, à propos des perquisitions effectuées récemment dans certains milieux de la Volksunie, pris la décision de mettre, sur écoute, un membre du gouvernement. Il est plus vraisemblable que, si écoutes il y a eu, elles aient été opérées par un "privé". Pour le compte de qui?"*²³⁵

Rosart stond dus vooral stil bij het feit dat de "operatie Salvador" geleid had tot een klacht van Schiltz tegen de schending van het geheim van het onderzoek, het beroepsgeheim en het geheim van telefoongesprekken. De vraag hoe Schiltz met zekerheid kon stellen dat zijn telefoon werd afgeluisterd, kon de auteur nog enigszins beantwoorden. Maar op de vraag wie er dan afgeluisterd had, vond hij moeilijker een antwoord. Hij ging er alleszins vanuit dat er geen officiële instantie verantwoordelijk was voor de telefoontap, omdat, wat sommigen bij de Volksunie ook mochten beweren, hij betwijfelde dat iemand bij het parket zou toestaan dat iemand van de regering werd afgeluisterd. Als er inderdaad werd meegeluisterd met Schiltz' telefoon, moest de schuldige volgens Rosart eerder bij een niet publieke instelling gezocht worden. Maar dan nog bleef de vraag, wie dit deed voor rekening van wie, overeind.

Op 20 oktober '88 stond in 'de Standaard': "*nieuwe onderzoeksrechter voor Volksunieonderzoek*". "*Onderzoeksrechter Marc de Malingreau d'Hembise neemt voorlopig de dossiers van Guy Bellemans over. Tussen die dossiers bevindt zich ook het , reeds lijvig, bundel tegen Volksunie-Europarlemntslid Willy Kuypers. (...)In tegenstelling tot wat her en der meegedeeld wordt, gaat het onderzoek naar aanleiding van de verklaringen van Cornelis wel degelijk voort. Wekelijks worden nog getuigen en betrokkenen ondervraagt door de afdeling biezondere zaken van de gerechtelijke politie. Weken geleden vond er een confrontatie plaats tussen tipgever en publiek aanklager J.C. Cornelis en Erik Verbeeck, de bouwondernemer die door Cornelis beticht wordt van de betaling van steekgeld aan Willy Kuypers en Hugo Schiltz. (...)Cornelis - nooit verlegen om wat show en straffe uitspraken –dweilde sinds enkele dagen de krantenredacties af met het verhaal dat de Brusselse onderzoeksrechter gelijkwideerd was door de minister van justitie en diens kabinetschef Van Camp, op aandringen van de VU. Cornelis herhaalde die berichten voor de camera's van RTL-TVI en voegde er zelfs aan toe "uit betrouwbare bron" vernomen te hebben dat hij het volgende, fysieke, slachtoffer ging worden van het duo Wathelet-Van Camp. De minister van justitie ontkende de betichtingen.*

²³⁵ ROSART, R.; *Hugo Schiltz dépose plainte*; In: La libre Belgique; 16 juni '88

*Maar er is meer. Cornelis zegt reeds enkele keren zwaar bedreigt te zijn sinds hij zijn verhaal over Kuypers en de Volksunie ging doen bij de GP. Gisteren werd ons bevestigd dat een tijdje geleden een gescheurde en bebloede broek en vest van Cornelis in beslag werden genomen. Volgens Cornelis – die ook een doktersattest voorlegde – was hij op gewelddadige wijze aangerand en met de dood bedreigd indien hij tipgeveractiviteiten niet stopzette.*²³⁶

Zoals het artikel aangaf was het op dat moment in de pers al even stil rond het onderzoek tegen de Kuypers en Schiltz. Dat het dossier in handen van een nieuwe onderzoeksrechter kwam, was aanleiding voor ‘De Standaard’ om nog eens de aandacht te vestigen op het feit dat het onderzoek nog steeds liep. Er was zelfs sprake van een lijvige bundel die nog verder werd aangedikt met getuigenissen en verklaringen. Veel mensen zullen allicht de neiging gehad hebben om te denken aan het spreekwoord ‘waar rook is, is vuur’ en te veronderstellen dat er toch iets van beschuldigingen moest aan zijn, als het onderzoek nu nog niet was afgesloten. Voor de VU was het aanslepen van het onderzoek alleszins een vervelende zaak. Cornelis, de getuige aan de basis van het onderzoek, zou volgens ‘De Standaard’ nu het verhaal verspreiden dat de Volksunie verantwoordelijk was voor het feit dat de oorspronkelijke onderzoeksrechter van het dossier werd gehaald. Aan de hand van een doktersattest en een stel bebloede kleren probeerde die ook aan te tonen dat hij het slachtoffer was geworden van fysieke bedreiging. Een feit waar de Volksunie ook haar hand in zou hebben.

Een laatste keer dat ik de hele zaak in de pers zag vermeld worden, was in ‘De Standaard’ van 4 januari ’89. Toen werd immers geschreven: “*Proces tegen Cornelis opnieuw uitgesteld*”. “*Jan Camiel Cornelis had maanden geleden zware beschuldigingen tegen de Volksunie in het algemeen en tegen Europa-parlementslid Willy Kuypers en vice-premier Hugo Schiltz in het bijzonder. Zijn aanklachten leidden tot een gerechtelijk onderzoek.*

*Intussen bleek dat Jan Cornelis zelf niet zuiver in zijn schoenen stond en werd hij alweer beticht van verduistering. Het proces moest al weken geleden afgehandeld zijn maar telkens werd om uitstel gevraagd.*²³⁷

Dit bericht verscheen dus naar aanleiding van een proces dat liep tegen de kroongetuige van het onderzoek tegen de VU. Zoals het artikel aangaf uitte Cornelis zware beschuldigingen, die gevolgd werden door een gerechtelijk onderzoek. Maar onder tussen was er blijkbaar heel wat twijfel ontstaan rond de geloofwaardigheid van Cornelis’ getuigenis, aangezien die zelf dreigde veroordeeld te worden voor verduistering. En deze beschuldiging niet voor de eerste keer viel.

Het gerechtelijk onderzoek en de manier waarop de partij en sommige van haar prominenten daarbij in de pers in beeld kwamen, was op zich al vervelend genoeg. Voor Schiltz was dit echter nog niet alles. Zoals in de inleiding gesteld, stond hij de eerste honderd dagen als lid van de nieuwe regering bijna voortdurend op een negatieve manier in de belangstelling. Zo was ook zijn 11-juli toespraak aanleiding voor een hele polemieek in de pers rond zijn persoon.

²³⁶ (anon.); *nieuwe onderzoeksrechter voor Volksunie-onderzoek*; In: De Standaard; 20 oktober ‘88

²³⁷ (anon.); *Proces tegen Cornelis opnieuw uitgesteld*; In: De Standaard; 4 januari ‘89

In 'De Standaard' van 11 juli '88 stond te lezen: *"11-juliboodschappen; Hugo Schiltz: Huidige wetteksten zijn puzzels". "In gelegenheidstoespraken zei vice-premier Hugo Schiltz (VU) dat de huidige wetteksten "niet ideaal noch het meest beeldige zijn dat door de uitvoerende macht ooit werd gemaakt". Nogal wat onderdelen zijn hoogst ingewikkelde puzzels en geven aanleiding tot verschillende interpretaties en ook tot enig wantrouwen en bekommernis.*

Schiltz waarschuwt voor het zich te sterk vastklampen aan teksten. Hij is ervan overtuigd dat alleen het veroveren van eigen structuren, het verwerven van homogene bevoegdheidspakketten met de daarbij horende middelen uitzicht en waarborgen geven.

"pas wanneer men baas is in eigen huis, zal het mogelijk zijn al te lang schreefgegroeide situaties recht te zetten. Daarom moet men ook niet overdreven zwaar tillen aan de minder prettige kanten van nieuwe wetten: uiteindelijk zal dit voor ons ten gunste keren". Hij suggereerde om straks in de bedreigde randgemeenten rond Brussel een agressieve, dynamische Vlaamse politiek te voeren.

"Wallonië is ons probleem niet, België evenmin". Europa en de wereld, en hoe wij daar als Vlaamse gemeenschap tegenover staan, dat is het actueel Vlaams probleem", aldus de vice-premier die onderstreepte dat de strijd voor de ontvoogding onnoemelijk veel meer is dan ijveren voor een eigen staatkundige omkadering.

(...) "Straks verliezen we ons makkelijk Belgisch alibi en zullen we ons niet langer kunnen bedienen van het excuus dat alle onheil de schuld is van den Belgiek. Dit schaamlapje zal afgerukt zijn en het gevaar dat we als het ware naakt komen te staan is niet denkbeeldig. Dus moeten we deze unieke kans grijpen", aldus nog Schiltz.²³⁸

In 'De Standaard' was Schiltz' 11-juli toespraak opgenomen tussen de vele toespraken die traditioneel op deze dag gegeven werden. Uiteraard kwam bij hem daarbij het federalisme en de staatsvorming ter sprake. Weinigen zullen dan ook in eerste instantie gedacht hebben dat er zoveel commotie rond zijn toespraak zou ontstaan. En toch gebeurde dit

een dag later stond in 'Gazet van Antwerpen' immers te lezen: *"Martens fluit Schiltz terug". "In zijn Kortrijkse 11 juli-toespraak heeft vice-premier Schiltz een klein incident met premier Martens veroorzaakt. Schiltz had betoogd dat "Wallonië ons probleem niet meer is en België evenmin". Daarop werd de minister van begroting echter bij Martens op het matje geroepen om meer uitleg te verstrekken over deze uitspraak. Het gevolg was dat Schiltz zijn woorden letterlijk moest inslikken. In een officiële mededeling door de diensten van de premier verspreid, bevestigde Schiltz dat hij elke vorm van separatisme afwijst en dat de zin "Wallonië is ons probleem niet meer, België evenmin" wordt ingetrokken.*

De vice-premier en minister van begroting bevestigde tevens dat hij zijn volle medewerking wil verlenen aan de realisatie van de drie doelstellingen die in de regeringsverklaring zijn opgenomen in verband met de staatsvorming. Namelijk een betere verstandhouding tussen onze gemeenschappen en gewesten, een grotere efficiëntie bij de besluitvorming en de waarborg van een betere werking van de centrale staat."²³⁹

Bij de 'Gazet van Antwerpen' had men het dus in eerste instantie over een klein incident met premier Martens naar aanleiding van het zinnetje "Wallonië" is ons probleem niet meer en België evenmin. Schiltz zou daarop op het matje geroepen zijn en werd verplicht om zijn woorden in te slikken. Vanuit het kabinet van Martens werd meegedeeld dat Schiltz elke vorm van separatisme afwijst, dat hij de bewuste zin intrekt en de doelstellingen van de regering onderschrijft.

²³⁸ (anon.); *11-juliboodschappen; Hugo Schiltz: Huidige wetteksten zijn puzzels*; In: De Standaard; 11 juli '88

²³⁹ (anon.); *Martens fluit schiltz terug*; In: Gazet van Antwerpen; 12 juli '88

In 'De Standaard' stond dan weer: *"Martens tikt vice-premier op vingers; Hugo Schiltz trekt zin terug uit zijn 11 juli redevoering"*. *"Vice-premier Hugo Schiltz trekt de zin "Wallonië is ons probleem niet meer. België evenmin" uit zijn 11 juli toespraak in. Tegenover premier Martens heeft hij gisteren bevestigd elke vorm van separatisme af te wijzen. In een toespraak die hij zondag in Kortrijk en in Machelen hield, zei Schiltz ondermeer "Wallonië is ons probleem niet meer. België evenmin. Europa en de wereld en hoe wij daar als gemeenschap tegenover staan. Dàt is het actuele Vlaamse probleem. Dit veronderstelt een herdenken van de hele Vlaamse politiek, intern en extern.*

De uitlatingen zijn in de regeringstop blijkbaar slecht overgekomen. Het kabinet van premier Martens verspreidde maandag volgende mededeling.

"De eerste minister heeft in een gesprek met vice-minister Hugo Schiltz uitleg gevraagd over de draagwijdte van zijn 11 julitoespraak.

"De heer Schiltz heeft bevestigd dat hij elke vorm van separatisme afwijst en dat de zin Wallonië is ons probleem niet meer. België evenmin wordt ingetrokken.

*"hij tevens bevestigd dat hij zijn volle medewerking wil verlenen aan de realisatie van de drie doelstellingen die in de regeringsverklaring zijn opgenomen in verband met de staatsvorming. (...)Men tilt aan beide zijden van het park van Brussel biezonder zwaar aan het feit dat een nationaal minister van begroting te kennen geeft dat hij geen uitstaans meer heeft met België en Wallonië."*²⁴⁰

Het bericht uit 'De Standaard' kwam in grote lijnen overeen met dat uit 'Gazet van Antwerpen'. Op enkele punten werd er meer duidelijkheid gegeven. Ten eerste werd de passus waaruit het bewuste zinnetje kwam volledig gegeven. Dit bracht al meer duidelijkheid over de context waarin het geplaatst moest worden. Verder werd ook duidelijk gemaakt dat de uitlating bij de regeringstop slecht was overgekomen, en niet zozeer bij Martens alleen. De rel was dus meer dan een conflict tussen Schiltz en Martens. Ook het laatste zinnetje gaf aan dat men ook aan Franstalige zijde bedenkingen had bij de uitlating.

In 'De Morgen' schreef Paul Goossens *"inslikken"*. *"Gisteren was het de beurt aan Wilfried Martens om zich als een chef te manifesteren. Voor het eerst sinds lang werd een minister op het matje geroepen en gevraagd een straffe (?) verklaring terug te trekken. Hugo Schiltz was de uitverkorene en hem viel te eer te beurt om, uitgerekend op de Vlaamse feestdag, door de eerste minister van de nationale regering te worden terug gefloten.*

*Op VU-bijeenkomsten in Kortrijk en Machelen had Schiltz de op stapel staande hervorming van de Belgische staat, naar Belgische normen, revolutionair genoemd. Niemand die zich daar aan stoorde. Heel anders was de reactie rond de passus waarin Schiltz stelde: "Wallonië is ons probleem niet meer, België evenmin". In hoge Franstalige kringen veroorzaakte de bekentenis klaarblijkelijk zoveel deining dat Schiltz verplicht werd gas terug te nemen. Via het agentschap Belga lieten de diensten van de eerste minister weten dat Schiltz zijn verklaring terug trok en dat hij elke vorm van separatisme afwijst."*²⁴¹

Volgens Paul Goossens was het dus vooral Martens die zich in deze zaak als chef wilde manifesteren. Hij wees dan ook op het uitzonderlijke van de situatie en met het vraagteken tussen haakjes achter het woord 'straffe' gaf hij te kennen dat hij alvast niet geschokt was door de uitspraak van Schiltz. De ironie van een Vlaams-nationalist in de federale regering die uitgerekend op de Vlaamse feestdag door de nationale premier werd teruggesloten, was hem alvast ook niet ontgaan. Volgens Goossens, en

²⁴⁰ (anon.); *Martens tikt vice-premier op vingers*; In: De Standaard; 12 juli '88

²⁴¹ GOOSSENS, P.; *inslikken*; In: De Morgen; 12 juli '88

daarin verschilt zijn bericht van de voorgaande, was het vooral in hoge Franstalige kringen dat Schiltz met zijn uitlating beroering had veroorzaakt.

Aan Franstalige zijde schreef men in 'Le Soir': "*Fête flamande: Hugo Schiltz trébuche sur ses éperons d'or*". "*Le premier ministre Wilfried Martens a en effet contraint le vice-Premier ministre Hugo Schiltz (Volksunie) à "retirer" une phrase qu'il avait prononcée pendant le weekend devant des assemblées de son parti. "La Wallonie n'est plus notre problème, pas plus que la Belgique" avait en effet déclaré Hugo Schiltz dimanche, à Courtrai et à Machelen. En forçant ainsi le trait pour convaincre les militants de son parti de l'opportunité d'un accord de gouvernement qui ne séduit pas tous les nationalistes flamands, le vice-premier ministre s'est sans doute avancé "un pont trop loin" et a été convoqué lundi par Wilfried Martens, pour une "demande d'explication". Le propos en effet du quoi surprendre dans la bouche d'un Vice-premier "national"...* Dans un communiqué publié par le cabinet du premier ministre, on apprenait hier que "M. Schiltz a confirmé qu'il rejette toute forme de séparatisme et que la phrase "la Wallonie n'est plus notre problème, pas plus que la Belgique" est retirée."²⁴²

Bij 'Le Soir' maakte men niet zoveel ophef over de hele zaak. Volgens hen moesten de uitspraken van Schiltz vooral gezien worden in het kader van een poging om alsnog een deel van de Vlaams-nationalisten voor het regeerakkoord te winnen, maar was hij daarbij wel een stap te ver gedaan. Martens had hem dan ook bij zich geroepen om een verklaring te eisen, waarop ook de mededeling van het kabinet van de premier ter sprake kwam.

Ook in 'Le Peuple' verscheen een gelijkaardig klein bericht dat stelde: "*11 juillet: Hugo Schiltz à la faute*". "*Le premier ministre a demandé lundi, au cours d'un entretien avec le vice-premier ministre, M. Hugo Schiltz, des explications sur la portée de son allocution du 11 juillet. M. Schiltz, note un communiqué diffusé par le cabinet du premier ministre, a confirmé qu'il rejette toute forme de séparatisme et que la phrase "La Wallonie n'est plus notre problème, pas plus que la Belgique" est retirée.*"²⁴³

Een dag later, 13 juli '88, stond in 'De Standaard': "*Schiltz over toespraak: België en Wallonië remmen ons niet meer af*". "*Vice-premier Hugo Schiltz zegt uiterst verbaasd te zijn over de interpretatie die – ook op zeer hoog niveau – aan zijn 11 julitoespraken in Kortrijk en Machelen werd gegeven. "ik heb niets anders verteld dan wat al in mijn boek 'Uitdagingen aan de Vlaamse meerderheid' te lezen staat", zegt hij, "en waarin ik in hoofdzaak de stelling verdedig dat het laten verrotten van de Belgische staat helemaal onverantwoord is. Hieruit volgt dat de VU deelneemt aan gesprekken over de hervorming van de Belgische staat, en daarin ook verantwoordelijkheid draagt". Schiltz zegt dat, gezien de Vlaamse emancipatie, onze relatie tot Wallonië geen groot probleem meer kan zijn, en dat hetzelfde geldt voor onze relatie tot de Belgische staat: beide oefenen op de Vlaamse emancipatie geen remmende invloed meer uit. Het is in deze zin dat de zinsnede uit zijn toespraak moet worden gelezen: Wallonië is ons probleem niet meer. België evenmin.*"²⁴⁴

In dit artikel gaf Schiltz dus zijn eigen visie op de hele rel. Hij stelde vooral dat hij de commotie, die zijn uitspraak had veroorzaakt, niet goed begreep, omdat hij geen nieuwe standpunt ingenomen had. Volgens hem had hij enkel de centrale boodschap uit zijn boek 'Uitdagingen aan de Vlaamse meerderheid' in andere bewoordingen herhaald. Een verkeerde interpretatie van zijn woorden was dan ook de oorzaak van de hele rel.

²⁴² (anon.); *Fête flamande: Hugo Schiltz trébuche sur ses éperons d'or*; In: Le Soir; 12 juli '88

²⁴³ (anon.); *11 juillet: Hugo Schiltz à la faute*; In: Le Peuple; 12 juli '88

²⁴⁴ (anon.); *Schiltz over toespraak: België en Wallonië remmen ons niet meer af*; In: De Standaard; 13 juli '88

In dezelfde krant schreef Manu Ruys een opiniestuk onder de titel: “operatie-beschadiging”. “Dat het staatshoofd zijn eerste minister ten paleize ontbiedt naar aanleiding van de 11-julitoespraak van een vice-premier, en daarna deze laatster ter verantwoording roept, is nooit eerder gebeurd. Het incident Schiltz is meer dan een politiek faits divers.

De koning heeft het recht zo te handelen . Hij heeft een welbepaalde opvatting over het land en over zijn zending. Indien hij van oordeel is dat één van zijn ministers een houding aanneemt, die niet strookt met die zienswijze, mag hij de minister waarschuwen, desnoods zijn vertrouwen onttrekken. Schiltz werd voor de keuze geplaatst: de woorden inslikken of ontslag nemen. Hij koos voor het eerste. Is het incident daarmee gesloten?

De toetreding van de Volksunie tot de regering is van bij de aanvang door sommigen beschouwd als een onvermijdelijk kwaad, dat zo snel mogelijk moet worden uitgeschakeld. Tijdens het formatieberaad was het een publiek geheim, dat vooral de Waalse christendemocraten huiverig stonden tegenover de komst van de Vlaams-nationalisten. Men had de VU echter nodig om de tweederdenmeerderheid te bereiken, vereist voor de herziening van de grondwet. De hoop op een verwijdering van de VU is evenwel blijven bestaan. Waar de gelegenheid zich voordoet, wordt de partij in een ongunstig daglicht geplaatst. Het begon met het “schandaal” van het smeergeld, dat Kuijpers en Schiltz zouden hebben ontvangen. Dan kwam de kritiek op het beleid van de begrotingsminister, dat Schiltz eenzelfde lineaire besparing oplegde voor alle departementen en daarna die eis moest afzwakken, werd overal, zelfs in de regering , voorgesteld als een flater. De kritiek houdt trouwens aan: het heet dat Dehaene, wegens het falen van Schiltz, thans als de Verhofstadt van de regering moet optreden. Jongste in de rij is het “separatistische” slippertje van de vice-premier.

(...)Intussen stelt men vast dat een operatie beschadiging ontketend is, om de Volksunie op termijn te neutraliseren en van de macht te verwijderen. De campagne is niet kansloos. De VU is er weldra niet meer nodig als regeringspartij. De grondwetsherziening nadert haar voltooiing. Voor de volgende wetten volstaat een gewone meerderheid. De VU kan dan over boord.

De nationalisten hebben met regeerakkoord al veel moeten slikken. Schiltz moet nu een passus van zijn 11-julitoespraak verloochenen. Het komt in de VU-rangen over als een vernedering. Het kan de malaise in de partij alleen maar vergroten.

Een verdere afbrokkeling van de VU zou het politiek landschap ingrijpend veranderen. Het zou o.m.de socialisten doen uitgroeien tot een partij, zonder welke het land niet meer kan worden geregeerd. Want wie hoopt dat de stemmen van de VU zouden afvloeien naar de CVP, zou zich lelijk kunnen vergissen. De manier waarop de Vlaamse christendemocraten de staatshervorming doorvoeren, maakt ze niet bemind bij de kiezer.”²⁴⁵

Manu Ruys begon zijn analyse met de stelling dat het incident wel degelijk een belangrijke politieke betekenis had. Door Schiltz voor de keuze te plaatsen om af te treden of zijn woorden terug te nemen was er niets onwettigs gebeurd. Het was wel tekenend voor de houding van de coalitiepartners ten opzichte van de VU. Die was, volgens Ruys, alleen in de coalitie opgenomen om aan een tweederden meerderheid te geraken, die nodig was voor de staatshervorming. Dit nam niet weg dat de meesten, de PSC op kop, de Volksunie liever kwijt dan rijk waren. Hij plaatste het incident rond Schiltz’ toespraak dan ook in een reeks van incidenten, die de voorbereiding moesten vormen van de uiteindelijke verwijdering van de Volksunie uit de regering. Hij stelde dan ook dat men vanaf het mogelijk was, de VU over boord zou gooien. Verder dacht hij ook aan wat binnen de partij moest leven. Volgens Ruys zag de partijbasis het verplicht inslikken van Schiltz’ woorden als een vernedering en kwam dat zeker hard aan bij de nationalisten, die eerder al het regeerakkoord te slikken kregen. De problemen, die er

²⁴⁵ RUYS, M.; *operatie-beschadiging*; In: De Standaard; 13 juli ‘89

blijkbaar al duidelijk waren, konden dus alleen maar toenemen. Tot slot besprak hij nog wat een verdere teloorgang van de Volksunie voor de politiek zou kunnen betekenen. Een scenario waar sommige opiniemakers misschien toch rekening begonnen mee te houden.

In 'La Libre Belgique' schreven ze op 13 juli: *“un manque de déontologie”*. *“Pour le professeur François Perin, que nous avons interrogé, M. Schiltz a manqué à la déontologie ministérielle en tenant les propos qu'il a tenus. “Les ministres, nous a-t-il dit, doivent savoir se taire et se conformer à l'accord gouvernemental même s'ils ont le droit d'avoir des opinions personnelles. L'affaire n'aurait pas fait tant de bruit si la déclaration avait été fait par un président de parti.” La rétractation de M. Schiltz ne lui paraît pas sincère mais inspirée seulement par la volonté d'éviter une crise politique et la volonté de permettre l'avancée fédéraliste tant souhaitée par la Volksunie.”*²⁴⁶

Van Franstalige zijde kreeg Schiltz dus het verwijt dat hij niet het gepaste gedrag voor een nationale minister had getoond bij zijn toespraak. De uitspraken hadden ook zoveel commotie niet veroorzaakt als ze bijvoorbeeld van een partijvoorzitter afkomstig waren geweest, maar een minister moest weten wanneer te zwijgen en zich aan het regeerakkoord aan te passen. Het inslikken van zijn woorden kwam dan ook eerder over als een poging om een politieke crisis te vermijden, dan als een oprecht gebaar van spijt voor zijn woorden, iets wat hij waarschijnlijk ook niet had.

In dezelfde editie van 'La libre Belgique' schreef Henri Simonet het oppiniestuk *“Hugo Schiltz ou l'anti-Louis XIV”*. *“Le roi Louis XIV, voulant marquer l'identité absolue entre sa personne et l'Etat français, a déclaré: “L'Etat, c'est moi”. Le vice-premier ministre, Hugo Schiltz, a profité de l'occasion que lui offrait la commémoration de la bataille des eperons d'or, ce 11 juillet, pour dire que dorénavant en tant que Flamand, il ne se sentait plus concerné par ce qui arrivait à l'Etat belge ou à la Wallonie. En d'autres termes, à l'opposé de Louis XIV, M. Hugo Schiltz, lui, proclame: “L'Etat, ce n'est pas moi”.*

Curieuse attitude pour un homme qui a l'honneur d'être le vice-premier ministre du gouvernement de cet Etat. Il est vrai qu'en Belgique plus rien n'étonne.

Les commentateurs politiques s'efforcent de pénétrer la pensée politique du vice-premier ministre. Les plus indulgents attribuent au fait que ce joyeux étudiant perpétuel qu'est M. Schiltz aurait célébré de manière trop dynamique et trop arrosée la fête nationale flamande. D'autres pensent qu'il n'a pas réussi à se dégager de son passé d'adolescent romantique fanatiquement attaché à l'idée flamande et profondément hostile à la nation belge.

*Quoi qu'il en soit, le dérapage verbal du vice-premier ministre flamand symbolise assez bien l'entreprise de démolition à laquelle se livre le gouvernement dont il fait partie.”*²⁴⁷

Henri Simonet toonde dus de antithese aan tussen enerzijds Lodewijk XIV, de zonnekoning die zich zelf als de verpersoonlijking van de staat zag, en anderzijds Schiltz, die zei niets met de staat te maken te hebben. Waarbij hij droog wees op het feit dat dit minstens een merkwaardige houding te noemen was voor iemand die de eer had om zich vice-premier te mogen noemen van die zelfde staat. Daarmee verwoorde hij de bedenking die veel Franstaligen zich maakten bij de aanwezigheid van Vlaams-nationalisten in de Belgische regering. Daarna gaf hij enkele aangehaalde verklaringen voor het gedrag van Schiltz. Sommige Franstalige commentatoren hielden het er op, dat hij wat te opgewonden te werk

²⁴⁶ (anon.); *un manque de déontologie*; In: La Libre Belgique; 13 juli '88

²⁴⁷ SIMONET, H.; *Hugo Schiltz ou l'anti-Louis XIV*; In: La Libre Belgique; 13 juli '88

was gegaan bij zijn toespraak, terwijl andere oorzaken zochten bij het Vlaams-nationalisme uit zijn jeugd, dat altijd vijandig tegenover de Belgische natie zou gestaan hebben.

Op 14 juli '88 schreef 'Het belang van Limburg': "*Hugo Schiltz krijgt Mossel van het jaar*". "*Het dagelijks bestuur van het Vlaams blok jongeren heeft besloten de "mossel van het jaar prijs" uit te reiken aan vice-premier Hugo Schiltz, omdat die verplicht werd, aldus de jongeren van het Vlaams blok, zijn 11-julitoespraak "Wallonië is ons probleem niet meer, België evenmin" terug te nemen. De jongeren van het Vlaams blok zeggen dat Schiltz niet de politiek moed heeft gehad het been stijf te houden en door het terugnemen van zijn uitspraak blijkt heeft gegeven van "Belgisch civisme". Volgens de betrokken jongeren heeft Schiltz aangetoond "dat het deelnemen aan de macht belangrijker is dan het consequent uitdragen van het Vlaams-nationalisme"*".²⁴⁸

Schiltz' veelbesproken toespraak dateerde slechts van drie dagen voordien, maar voor de Vlaams Blok jongeren was ze al een prijs waard. En die van mossel van het jaar nog wel. Bij hun motivatie voor de verkiezing haalden ze de belangrijkste punten van kritiek aan, die ook binnen de Volksunie te horen waren. Uiteraard het feit dat hij toegegeven had, maar ook dat regeringsdeelname belangrijker was dan een principiële houding. Door de interne kritiek op die manier in de pers te krijgen, hoopte het Vlaams Blok allicht om een deel van de teleurgestelde Vlaams-nationalisten voor zich te kunnen winnen.

Dezelfde dag dat zijn verkiezing tot mossel van het jaar de pers haalde, schreef Leo Verbist in 'Het Laatste Nieuws': "*Met enig zelfrespect had VU-minister Schiltz ontslag moeten indienen. Het feit dat hij dit niet gedaan heeft, toont hoe triestig het in de regering en in de Volksunie gesteld is. De VU is bereid tot alle vernederingen om in de regering te blijven. Zij aanvaardt zelfs de bolwassing van haar vice-premier, die woorden terugtrekt., hoewel ze volgens hem verkeerd begrepen werden en helemaal niet bedoelen wat de hofkringen en eerste minister erin gezien hebben. De VU heeft nog altijd niet begrepen, dat ze maar als alibi en als zondebok dient in deze regering en geduld wordt voor de nodige hand- en spandiensten. (...)De VU heeft dan ook geen enkel invloed gehad op het regeerakkoord en VU-minister Schiltz zal geen enkele zeg hebben op het regeringsbeleid. Dat blijkt al uit de behandeling, die hij moet ondergaan als minister van begroting. Hij praat in de woestijn. Hij wordt niet ernstig genomen. Hij wordt op de vingers getikt. Hij zal de zondebok zijn voor de mislukking van het saneringsbeleid, die nu reeds vast staat. (...)Deze regering leidt de VU naar de electorale afstraffing, die de CVP wenst. De VU levert slechts de handlangers voor het neointerventionistisch beleid, waarvoor Martens nu verbrandt wat hij zes jaar heeft aanbeden.*"²⁴⁹

Leo Verbist wond er dus geen doekjes om en stelde rechtuit dat een principiële houding van Schiltz ook zijn ontslag betekend zou hebben. Hij zag in Schiltz' houding dan ook een duidelijke aanwijzing voor de tristesse in de regering en de Volksunie in het algemeen. Een mening die allicht door een deel van VU-achterban gedeeld werd. Ook de verdere kritiek van Verbist was vaak te horen bij de partijleden. De partij was tot alles bereid om in de regering te blijven. Ze zat alleen in de regering om later de rekening gepresenteerd te krijgen. In het regeerakkoord werd veel te weinig rekening gehouden met de VU-standpunten. De regeringsdeelname was tot mislukking gedoemd. Hij stelde dan

²⁴⁸ (anon.); *Hugo Schiltz krijgt Mossel van het jaar*; In: Het belang van Limburg; 14 juli '88

²⁴⁹ VERBIST, L.; In: Het Laatste Nieuws; 14 juli '88

ook dat de Volksunie vooral in de kaarten van de CVP speelde, die op een electorale afstraffing voor de partij uit was. Een deel van de partij deelde allicht de mening van Leo Verbist.

In 'De Standaard' van 15 juli '88 verscheen onder de titel "*Vervagende grenzen*" het volgende bericht: "*Dat vice-premier Schiltz in Groningen een Belgische week moest gaan openen, daags na het regeringsincident rond zijn "separatistische" 11-julitoespraak, vormt een grappige samenloop van omstandigheden. De ene dag moet Schiltz zich ten paleize verantwoorden voor een zgn. anti-Belgische oprisping, De volgende dag gaat hij als minister van de koning België vertegenwoordigen in het buitenland. Het is bijna komisch, maar het toeval komt niet ongelegen. De toespraak van Schiltz in Groningen heeft duidelijk gemaakt, hoe onterecht de kritiek is die op hem werd uitgebracht. Indien één politicus in de Volksunie geen separatist is, dan wel Schiltz. Hij ijvert sinds altijd – niet alle nationalist neme het hem in dank af – voor de dialoog met de Walen, voor een staathervorming die de gemeenschappen behoorlijk doet samenwerken. Schiltz was diegene die in de jaren zeventig de VU in de Belgische regering bracht, met de hoop Vlaanderen de plaats te bezorgen die het in België toekomt. Hij droeg ook nu in overwegende mate bij tot de VU-deelneming aan het bewind, omdat er weer gewerkt wordt aan een federale unie. Schiltz staat niet buiten België, maar er middenin. Dat sommigen in het establishment dat niet zien, is een uiting van domheid, slechte informatie of kwade wil. (...) Vlaanderen dient zich daarop voor te bereiden vanuit zijn staatskundige structuur en zijn Nederlandse identiteit. In die zin heeft Schiltz gelijk waar hij op 11 juli stelde, dat Vlaanderen voor bepaalde doelstellingen Wallonië en België niet nodig heeft en dat beide geen probleem meer zijn voor Vlaanderen.*"²⁵⁰

Bij 'De Standaard' zag men de humor wel in van de speling van het lot dat maakte dat Schiltz de dag na de heisa rond zijn vermeend separatisme de Belgische week in Groningen mocht gaan openen. Voor de krant was zijn toespraak daar een bewijs van het ongelijk van diegene die Schiltz een separatist hadden genoemd. Dat hij geen separatist was, of een echte Vlaams-nationalist zoals zij het zouden noemen, zouden ook de nationalist binnen zijn partij bevestigen. Wie hem toch in die termen beschreef, getuigde, volgens dit artikel, van domheid, verkeerde informatie of slechte wil. Tot slot van het artikel stond er nog een uiteenzetting, waardoor men bij 'De Standaard' toch een manier vond om Schiltz' 11-juli uitspraken alsnog te onderschrijven. Ondertussen was de grootste storm wel al gaan liggen.

alleen in 't Pallieterke' van 26 juli '88 kwam de zaak nog ter sprake. In een artikel "*Groningen*" getiteld, stond: "*Hugo Schiltz zal zich zijn bezoek van dinsdag 17 juli aan Groningen, waar hij om nog steeds niet verklaarbare reden een Belgische week ging openen, nog lang herinneren. 's Anderdaags zond het BRT-journaal een verslag uit en kijkend Vlaanderen was nauwelijks gekomen van de verbazing Hugo "Leve België" te horen roepen, of sires vieze-premier kreeg een telefoon uit Bree van een razende Jaak Gabriëls. Jaak, die blijkbaar vergeten was dat hij ooit zelf een trikoloor onthaal voor sire heeft aangericht, las Schiltz in ongezouten taal de levieten. De eerbied voor de lezer weerhoudt ons ervan op deze plaats de krachttermen te citeren die de VU-boss gebruikte. Omdat Groningen na de 11-julitoespraak de zoveelste flater van Schiltz was, vond Gabriëls het bovendien nodig om de daaropvolgende vrijdag Hugo en zijn naaste medewerkers te ontbieden ten einde hen diets te maken dat het in het belang van de partaai zo niet verder kon.*

²⁵⁰ (anon.); *Vervagende grenzen*; In: De Standaard; 15 juli '88

Naar onze 007 op het Barrikaden plein seint, was ook dat onderhoud niet van de poes. Naar het schijnt heeft Hugo zijn les begrepen."²⁵¹

Volgens 't Pallieterke' had Schiltz met zijn uitspraak "Leve België" voor de nodige ophef gezorgd. In de eerste plaats was er volgens hen de verbazing bij de kijkers, waarschijnlijk vooral bij de nationalist. Maar ze hadden vooral aandacht voor de reactie van de VU-voorzitter Gabriëls. Die zou namelijk razend geweest zijn na het zien van de beelden en direct contact hebben opgenomen met Schiltz om die op zijn fout te wijzen. Het was niet het eerste incident waarbij Schiltz op ongelukkige wijze in de media verscheen. Gabriëls zou hem dan ook op het hart gedrukt hebben dat hij in het belang van de partij dergelijke incidenten moest vermijden. Men was er bij de partijleiding blijkbaar op beducht om de traditionele Vlaams-nationalisten nog verder voor het hoofd te stoten.

De eerste honderd dagen waren dus alles behalve een meevaller voor Schiltz. Het ene relletje werd gevolgd door het andere, waardoor Schiltz bijna voortdurend op een negatieve manier in beeld kwam. Hij was dan nog nauwelijks kunnen beginnen met zijn beleid als minister, en hij lag bijna permanent onder vuur bij een bepaalde groep. Hij had dan ook alle moeite om zich in de pers telkens weer nader te komen verklaren en zich te verdedigen tegen de aanvallen.

Een eerste keer dat hij negatief in de pers komt was naar aanleiding van de beschuldigingen van illegale partijfinanciering. Naast Kuypers werd ook zijn naam genoemd in het gerechtelijk dossier dat geopend werd. Echt bewijs werd er niet gevonden en hij werd ook nooit in officiële staat van beschuldiging gesteld, maar dat was ook niet nodig om de nodige schade aan te richten. Je naam die een gerechtelijke dossier opduikt is voor een politicus genoeg om twijfel te zaaien bij het publiek. Pas laat in het dossier, als de schade al aangericht was, begon met ook in de pers de geloofwaardigheid van de hele zaak in twijfel te trekken. De VU en Schiltz deden hun best om zelf in een slachtofferrol te kruipen, door bijvoorbeeld te verklaren dat zijn telefoon werd afgeluisterd. Dit veranderde niets aan het feit dat Schiltz' naam gevallen was in fraudezaak en dat daarmee de kiem van de twijfel gezaaid was.

Het tweede incident, dat uitgebreid de pers haalde, was de 11-juli toespraak met de veelbesproken quote "Wallonië is ons probleem niet meer, België evenmin". Schiltz deed de uitspraak in het kader van een bespreking van de staatshervorming, maar wat hij met de woorden bedoeld had, kreeg hij moeilijk uitgelegd. In de pers was de focus namelijk vooral op die paar woorden komen te liggen, en was er nauwelijks aandacht voor de context waarin de uitspraak gedaan was. Maar de echte problemen met de beeldvorming begonnen bij dit incident pas goed als Martens hem eigenlijk verplichtte om zijn woorden terug te nemen, omdat er heel wat commotie was rond ontstaan bij de Franstaligen. Voor een Vlaams-nationalist is het nooit gunstig om in de pers te komen terwijl je toegeeft aan Franstalige druk.

²⁵¹ (anon.); *Groningen*; In: 't Pallieterke; 26 juli '88

Terwijl Schiltz met zijn uitspraken ook heel wat krediet verloor bij de Franstalige regeringspartners en de Walen in het algemeen.

Dat het Schiltz niet mee zat bewees ook het derde incident dat direct volgde op het tweede. Nauwelijks lag de rel rond zijn toespraak achter de rug of hij moest als afgevaardigde van de Belgische regering de Belgische week in Groningen gaan openen. Opnieuw zijn de nationalisten ontstemd wanneer hij als afsluiter van zijn toespraak “Leve België” roept. Daarmee toonde hij allicht aan dat de beschuldigingen van separatisme uit de lucht waren gegrepen, maar kwam hij wel weer in opspraak bij de traditionele achterban van de VU. Het werd Schiltz dus zo goed als onmogelijk gemaakt om voor iedereen goed te doen en de pers had er een vette kluif aan.

Schiltz kwam in die eerste dagen als nationaal minister dus op verschillende manieren in opspraak. Maar hij bleef de steun van zijn partij genieten. Getuige daarvan is de staande ovatie voor hem en Kuypers op het congres dat de gemeenteraadsverkiezingen moest voorbereiden. Schiltz bleef ook de regeringsdeelname en het gevolgde partijbeleid verdedigen. Volgens hem was het absoluut noodzakelijk dat de VU in de regering bleef om toe te zien op de uitvoering van de staats hervorming. Maar de reeks “schandalen”, waarmee men probeerde om de Volksunie in een slecht daglicht te plaatsen, toonden ook aan dat men zelfs bij de regeringspartners niet van plan was om het de VU gemakkelijk te maken. Hier en daar werd geïnsinueerd dat men zelfs bezig was om definitief met de partij af te rekenen.

c) minister van wetenschapsbeleid

Bij de bevoegdheidsverdeling had Schiltz te kennen gegeven dat hij naast minister van begroting graag nog een bevoegdheid wilde krijgen, waarbij hij creatiever te werk zou kunnen gaan. Zo kwam het dat hij ook de bevoegdheid over het wetenschapsbeleid kreeg toegewezen. Toch was hij ook op dit vlak niet geheel onverdeeld tevreden met de bevoegdheidsverdeling, want hij moest met Pierre Chevalier een staatssecretaris naast zich dulden. Door de vele incidenten in de beginperiode en de prioriteit die aan het saneringsbeleid werd gegeven, duurde het een poos vooraleer Schiltz als minister van wetenschapsbeleid de pers haalde .

Op 9 februari '89 stond in 'La libre Belgique': *“Comment la politique scientifique se voit fédéralisée; les deux tiers des crédits sont communautarisés ou régionalisés. Une coordination nationale subsiste parfois”. “Le Vice-premier ministre et ministre du Budget, M. Hugo Schiltz, est aussi ministre de la politique scientifique et c'est à ce titre qu'il a évoqué, devant la section Bruxelloise de la F.E.B., le transfert aux communautés de 40 des 60 milliards représentant l'ensemble des crédits des divers départements ministériels ayant trait à la politique scientifique. La majorité de ces moyens financiers, sont destinés aux subventions directes aux universités. (...) pour M. Schiltz, il importe maintenant que les communautés et les régions assument leurs responsabilités et coopèrent là où cela est nécessaire et que disparaisse la vieille façon de penser en termes de compensations, cette politique du gaufrier qui a été tellement désastreuse du point de vue budgétaire.*²⁵²

Dit bericht moest eerst toch ook verduidelijken dat Schiltz naast Vice-premier en minister van begroting ook nog verantwoordelijk was voor het wetenschapsbeleid van het land. Iets wat waarschijnlijk nog niet voor iedereen duidelijk was. Verder ging het bericht vooral over de gevolgen van de staatshervorming voor het wetenschapsbeleid. Tweederden van de middelen was immers onder de bevoegdheid van de gemeenschappen en de gewesten ondergebracht. De titel stelde dan ook dat nationale coördinatie dus soms wel leek te werken. De bemerking die wel gemaakt werd, was dat het grootste deel van de middelen die geregionaliseerd waren, rechtstreeks naar de universiteiten ging. Voor Schiltz was het belangrijkste dat de gemeenschappen nu hun verantwoordelijkheid oppakten en dat er afstand genomen werd van de oude Belgische wafelijzerpolitiek.

Een dag later schreef Piet van Brabant in 'Het Laatste Nieuws': *“wetenschapsbeleid op federale toer; Hugo Schiltz oogst lachsucces met “coöperatieve parallelle bevoegdheid”. “Het wetenschapsbeleid werd in principe naar de gewesten overgeheveld. Het werd gefederaliseerd, zei Schiltz op de lunch van de Verbond van Ondernemingen te Brussel (VBO). Van de 60 miljard die aan wetenschapsbeleid besteed wordt, gaan er echter maar 40 miljard naar de deelgebieden. En daarvan wordt 30 miljard als toelage aan de universiteiten verstrekt. De VU-Vice eerste minister drukte zijn trots uit over de volgens hem “vrij duidelijk geprofileerde bevoegdheidtoewijzing”, maar zijn uitleg was zo ingewikkeld dat heel wat aanwezigen zuchten de wenkbrauwen fronsten. Toen Hugo Schiltz, die voor dit Brussels publiek afwisselend Nederlands en Frans sprak, van een “coöperatieve parallelle bevoegdheid” gewaagde, oogstte de VU-Vice eerste minister enige hilariteit. Schiltz had immers de heel aparte federale techniek uit de doeken gedaan inzake bevoegdheden voor onderzoek: “de nationale overheid krijgt een initiatiefrecht om op te treden in materies die normaal*

²⁵² (anon.); *Comment la politique scientifique se voit fédéralisée*; In: La libre Belgique; 9 februari '89

tot de bevoegdheden van de deelgebieden behoren voor aangelegenheden die vervat zijn in een internationaal akkoord of die de belangen van de deelgebieden overstijgen. Doch zij kan dergelijk initiatief alleen nemen na terzake een aanbod voor coöperatie gericht te hebben aan de executieven". Schiltz noemde dit dus de coöperatieve parallele bevoegdheid.

(...)N.v.d.R.: van de 30 miljard fr. die aan wetenschapsbeleid buiten de universiteiten besteed wordt, gaat 20 miljard naar de nationale overheid, slechts 10 miljard naar de gewesten of gemeenschappen. Bovendien is het slechts voor enkele schaarse ingewijden duidelijk hoe deze bevoegdheidstoewijzing precies geregeld is. De bedrijven en onderzoeksinstanties zullen eens te meer verloren lopen in de wirwar van nationale en regionale bevoegdheidsinstanties.

In het verleden is al vaak gebleken dat de verdeling van bevoegdheden veel ellende veroorzaakt. De bureaucratie werkt verlamdend en ontmoedigend. Als ze ook nog door al te ingewikkelde en ondoorzichtige afspraken tussen verschillende bevoegdheidsniveaus wordt vergroot, dan betekent zulks voor het wetenschappelijk onderzoek zelf een bijkomende moeilijkheid. Dit is geen reclame voor de jongste staatshervorming."²⁵³

Schiltz had dus verkondigd dat het wetenschapsbeleid geregionaliseerd was, maar de auteur maakte daar de kanttekening bij dat slechts 40 van de 60 miljard rechtstreeks naar de gemeenschappen ging en daarvan ging 30 miljard rechtstreeks naar de universiteiten. Schiltz zou met trots over de "vrij duidelijk geprofileerde bevoegdheidstoewijzing" gesproken hebben, maar volgens dit artikel werd hij door zijn publiek niet begrepen. De terminologie die Schiltz hanteerde om de procedure te beschrijven zou zelfs op gelach onthaald zijn. In de noot van de redactie wees men er op dat eigenlijk dus slechts 10 miljard naar de gewesten en gemeenschappen ging. Ook getroffen afspraken werden op de korrel genomen, omdat ze volgens 'Het Laatste Nieuws' alle duidelijkheid misten. Ze voorspelden dan ook dat de belanghebbenden verloren zouden lopen in "de wirwar van nationale en regionale bevoegdheidsinstanties". Ze besloten dat van duidelijke en heldere afspraken geen sprake was en dat dit duidelijk de beperkingen van de jongste staatshervorming aantoonde.

Op 19 april '89 schreef 'Gazet van Antwerpen' "750 miljoen voor onderzoek in de humane wetenschappen". "Daar het onderzoek in de humane wetenschappen danig is verwaarloosd, zal in de toekomst 750 miljoen worden besteed voor een impulsprogramma "maatschappijwetenschappen". Tenminste wanneer de ministerraad – allicht op vrijdag 21 april – het programma van minister Schiltz en staatssecretaris Chevalier bevoegd voor wetenschapsbeleid, goedkeurt.

In een mededeling van het kabinet van vice-premier Schiltz wordt gezegd dat voor de eerste maal volledig rekening wordt gehouden met de federalisering. Er zal dus nog overleg worden gepleegd met de gemeenschappen en gewesten. Vernieuwend is ook het feit dat gezocht wordt naar samenwerkingsverbanden, "steunpunten", om versnippering tegen te gaan. Na een open oproep tot voorstellen voor onderzoek zullen experts de onderzoeksopdrachten selecteren: ook dat is nieuw."²⁵⁴

Zoals elke minister probeerde Schiltz dus om eigen klemtonen te leggen in zijn beleidsdomein. Zijn eerste voorstel daartoe was een impulsprogramma maatschappijwetenschappen. De injectie van 750 miljoen moest het verwaarloosde sociale onderzoek nieuw leven in blazen. Verder werd in dit artikel gewezen op de bijzonderheden van Schiltz' beleid. Door inspraak te geven aan de gewesten en gemeenschappen hield hij rekening met de gevolgen van de staatshervorming en door een

²⁵³ VAN BRABANT, P.; *wetenschapsbeleid op federale toer*; In: Het Laatste Nieuws; 10 februari '89

²⁵⁴ (anon.); *750 miljoen voor onderzoek in de humane wetenschappen*; In: Gazet van Antwerpen; 19 april '89

onafhankelijke jury de selectie te laten maken uit de voorstellen tot onderzoek, werd een nieuwe procedure geïntroduceerd.

In 'de standaard' stond: *“Nationale regering wil lijn brengen in sociaal onderzoek”*. *“De nationale minister en staatssecretaris van wetenschapsbeleid, resp. Schiltz (VU) en Chevalier (SP), wensen het sociaal-wetenschappelijk onderzoek in België te richten naar acht prioritaire thema's. De dienst voor programmatie van het wetenschapsbeleid werkte voor hen een nota in die zin uit die ze in principe deze week aan de kabinetsraad voorleggen.*

(...)De acht klemtonen die Schiltz en Chevalier willen leggen zijn: 1. de migrantenproblemen; 2. de dualisering van de samenleving; 3. de effecten van de bevolkingsveroudering en van de wijzigingen in de gezinsvorming; 4. de ontwikkeling van de sociale diensten; 5. de maatschappelijke gevolgen van de technologie; §. De sociaalorganisatorische herstructureringen in het bedrijfsleven; 7. de expansie van de “diensten aan de ondernemingen”, en 8. de legitimering en de efficiëntie van de openbare diensten. Schiltz en Chevalier willen met dit program “de versnippering in het verwaarloosde sociaal onderzoek” tegengaan, en “interuniversitaire en interdisciplinaire netwerken en steunpunten” uitbouwen.

Het zou niet de bedoeling zijn dat de nationale overheid meteen het program “met punten en komma's” goedkeurt. Minister en staatssecretaris willen, zoals dat hoort volgens de staatshervormende wetten, overleg met gemeenschappen en gewesten omtrent hun aandeel, suggesties, enz.

Als de kabinetsraad deze prioriteiten goedkeurt, zal spoedig een “oproep tot voorstellen” gelanceerd worden aan belangstellende onderzoekscentra. Hun voorstellen zullen geselecteerd worden door niet-belanghebbende experts, wellicht vooral buitenlanders.”²⁵⁵

In het bericht van 'De Standaard' werd duidelijker hoe Schiltz en Chevalier dit impulsprogramma voor de maatschappijwetenschappen concreet zagen. Er zou namelijk gewerkt worden rond acht prioritaire thema's. doelstelling was niet alleen om meer sociaal onderzoek te krijgen, maar ook om meer coherent onderzoek te voeren. Ook hier werd beklemtoond dat men van plan was om zich aan de staatshervorming te houden en inspraak te verlenen aan de gewesten en gemeenschappen. Daarna konden ook de onderzoekscentra zelf hun voorstellen formuleren, die dan beoordeelt zouden worden door onafhankelijke experts.

Op 2 juni '89 stond in 'Gazet van Antwerpen' een artikel *“Twee miljard nodig om buurlanden bij te benen; Geen airbusprogramma op kosten van wetenschapsbeleid”*. *“Minister Schiltz voert momenteel gesprekken met de regio's om voor 1990 nog 2 miljard bij te krijgen voor wetenschapsbeleid zodat het aandeel in het BNP van 0,6t.h. kan worden opgetrokken tot 1t.h. En als het van hem afhangt dan kan het airbusprogramma in de toekomst niet langer meer bekostigd worden vanuit het departement wetenschapsbeleid.*

“Dat heeft niets met wetenschap te maken, alles met industriële ontwikkeling”, aldus Schiltz tijdens een gesprek over zijn beleid en begroting.

(...)De minister neemt het niet dat staatssecretaris Chevalier het initiatief nam om rond het Aids-onderzoek de nationale ministers bijeen te roepen. Schiltz, die dit een bij uitstek geregionaliseerde materie noemt, wil dat dit eerst bepraat wordt op regionaal niveau, zonodig zal hij bijspringen. Overigens is hij er helemaal niet zo gelukkig mee dat hij langs Vlaamse kant geen echte gesprekspartner heeft, al is de samenwerking in de vijf interdepartementale commissies volgens hem vlot en efficiënt.²⁵⁶

²⁵⁵ (anon.); *Nationale regering wil lijn brengen in sociaal onderzoek*; In: De Standaard; 19 april '89

²⁵⁶ (anon.); *2 miljard nodig om buurlanden bij te benen*; In: Gazet van Antwerpen; 2 juni '89

Schiltz was dus op zoek naar meer geld voor het wetenschapsbeleid zodat het aandeel daarvan ten opzichte van het BNP ongeveer op gelijke hoogte zou komen met het niveau van de buurlanden. Voor Schiltz was er in zijn begroting ook geen plaats meer voor het airbusprogramma, omdat de ontwikkeling van nieuwe vliegtuigtypes, volgens hem, geen zuiver wetenschappelijk onderzoek was, maar eerder industriële ontwikkeling. Schiltz bekritiseerde ook zijn staatssecretaris Chevalier omdat die de nationale ministers wilde samenroepen voor overleg over het AIDS-onderzoek. Schiltz wilde zich echter aan de bevoegdheidsverdeling houden en wilde het initiatief dus overlaten aan de gemeenschappen, die in deze bevoegd waren. Tot slot vermeldde men ook nog Schiltz ongenoegen met het feit dat er geen Vlaams minister van wetenschapsbeleid was, maar dat elke Vlaamse minister afzonderlijk verantwoordelijk was voor het wetenschappelijk onderzoek op zijn domein. Maar ondanks dit probleem liep de samenwerking tussen de verschillende instanties volgens Schiltz vlot en efficiënt.

In 'De Standaard' stond te lezen: "*Schiltz wil meer voor wetenschap*". "*Minister Hugo Schiltz van wetenschapsbeleid (nationaal) wil tijdens de komende begrotingsvoorbereiding voorstellen voor de wetenschap twee miljard extra uit te trekken. Hij wil ook dat de federalisering netjes toegepast wordt voor het wetenschapsbeleid, zonder "processie van Echternach"*".

Schiltz weet niet hoe zijn collega's hierop zullen reageren, zeker omdat hij met zijn pet van begrotingsminister op, in de rest van de begroting gaat hakken. Hij zegt daarmee het regeerakkoord uit te voeren, dat voorziet dat we binnen vijf jaar het niveau van Nederland bereiken. Zelfs dan haalt onze overheid nog lang niet de inspanningen van onze andere buurlanden voor wetenschappelijk onderzoek."²⁵⁷

Voor Schiltz waren op het vlak van wetenschapsbeleid de twee prioriteiten dus dat ten eerste de staathervorming en de federalisering correct werd toegepast. Op dit vlak mochten geen stappen terug gezet worden. Ten tweede moest er extra geld op tafel komen. Twee miljard om in eerste instantie op het niveau van Nederland te komen. Maar volgens 'De standaard' was dit zeker niet voldoende om ook in de buurt van het niveau van de andere buurlanden te geraken. Schiltz' sterkste argument om een verhoging van de budgetten voor wetenschapsbeleid te vragen, was dat hij daarmee het regeerprogramma ten uitvoer bracht. Maar, zoals het artikel aangaf, was het onduidelijk hoe de andere ministers op Schiltz' voorstel zouden reageren, aangezien hij als minister van begroting aan elk van hen vroeg om te besparen. Veel kans dat ze dan van hem het zelfde zouden vragen.

Yves Desmet gaf in 'De Morgen' onder de titel "*Wetenschap*" zijn standpunt over het wetenschapsbeleid. "*Vlaanderen heeft wel een minister die bevoegd is voor de pedagogische begeleiding van kleuters, maar geen minister voor wetenschapsbeleid. Omdat iedere minister bevoegd is voor wetenschappelijk onderzoek op zijn domein, zijn ze alle elf bevoegd. Bovendien houden ze ervan te bekvechten.*

(...)Op nationaal niveau bekvechten minister Schiltz en zijn staatssecretaris Chevalier. Inzet van de discussie: moet het initiatief tot AIDS-onderzoek en –coördinatie nationaal of regionaal gebeuren. België, het enige land ter wereld waar men er in slaagt AIDS te communautarizeren.

²⁵⁷ (anon.); *Schiltz wil meer voor wetenschap*; In: De Standaard; 2 juni '89

*(...)De suggestie van minister Schiltz en het PVV-schaduwkabinet om in de Vlaamse raad een debat over wetenschaps- en universitair beleid op te zetten, lijkt in dit kader een eerste prioriteit. Het zou leuk zijn mochten de heren politici en rectoren eindelijk werk maken van een globale visie op wetenschapsbeleid en de rol van de universiteiten in plaats van zich bezig te houden met wat, alle pathetische en holle retoriek ten spijt, in werkelijkheid nog het meest lijkt op een territoriumgevecht van dominante mannetjes in een primatengroep.*²⁵⁸

De regeling op Vlaams niveau, waar iedere minister verantwoordelijk was voor het wetenschappelijk onderzoek in zijn domein, werd door Desmet niet al te positief benaderd. Hij merkte zelf smalend op dat er zelfs een minister is voor de pedagogische begeleiding van kleuters, maar niet voor een belangrijk domein als wetenschappelijk onderzoek. Maar ook de nationale regeling met een minister en een staatssecretaris werkte maar bedenkelijk. Zo lagen Schiltz en Chevalier in de clinch over welk niveau het initiatief moest nemen in het AIDS-onderzoek. Desmet merkte dan ook schamper op dat men in dit land er zelfs in slaagde om een ernstige bedreiging als AIDS tot een communautair thema te herleiden. Hij riep dan ook op om te stoppen met het haantjesgedrag en eindelijk werk te maken van een echt beleid. Dit was geen aanval op Schiltz alleen, maar als nationaal minister voor wetenschapsbeleid droeg hij natuurlijk een deel van de verantwoordelijkheid.

Nog op 2 juni '89 verscheen in 'Le Soir': "*Schiltz veut 2 milliards d'extra pour la recherche*". *À la veille d'un très difficile budget 1990, chacun y va de ses mises en garde (Touche pas à ma secu!). Mais celle d'Hugo Schiltz ne manque pas de pertinence et ... de piquant. Il veut obtenir du gouvernement un effort spécial pour la recherche scientifique, soit concrètement deux milliards de francs plus.*

Dans l'océan d'austérité, ce privilège se justifie amplement, car nous sommes en passe d'être la lanterne rouge européenne en matière d'aides à la science. Mais le piquant est que Schiltz ministre de la politique scientifique devra pour cela convaincre Schiltz ministre du budget et rigoureux cerbère des deniers de l'Etat.

*(...)M. Schiltz, fervent partisan du fédéralisme, veut une application stricte de ce qui été convenu et constate qu' "actuellement cela marche bien". Même s'il ne peut s'empêcher de s'étonner qu'il ait onze ministres responsables de la science à l'exécutif flamand comme interlocuteurs.*²⁵⁹

Het bericht ving dus aan met de vaststelling dat bij een begrotingscontrole of –opmaak iedereen op zijn hoede was. Maar Schiltz zat wel in heel bijzondere positie. Om zijn gevraagde twee miljard verhoging van het budget voor wetenschapsbeleid te krijgen, zoodat we niet meer achteraan de Europese klas bengelden, moest hij, volgens dit artikel, zichzelf overtuigen in zijn functie als minister van begroting. Ook bij 'Le Soir' wees men dus op het dubbelzinnige van zijn houding om als minister van begroting aan alle andere ministers besparingen te vragen, en als minister van wetenschapsbeleid zelf de uitgaven te willen verhogen. Ook hier stelde men dat Schiltz, als overtuigd federalist, een strikte toepassing van de staatsvorming voorstond en voorlopig best tevreden was over de werking ervan. Alleen dat hij aan Vlaamse zijde geen duidelijke gesprekspartner had, zat hem dwars.

²⁵⁸ DESMET, Y.; *Wetenschap*; In: De Morgen; 2 juni '89

²⁵⁹ (anon.); *Schiltz veut 2 milliards d'extra pour la recherche*; In: Le Soir; 2 juni '89

Op 30 november '89 stond in 'De Standaard': "*Wetenschapbeleid pakt uit met vijf programma's*". "*Tijdens een ontmoeting met de pers zette minister van wetenschapsbeleid, Hugo Schiltz, gisteren zijn voorstellen over wetenschappelijk onderzoek uiteen. Schiltz wil dat in deze periode van toenemende federalisering de continuïteit van het onderzoek verzekerd blijft, en ziet voor de nationale overheid vooral een coördinerende rol weggelegd. Hij legt vrijdag op de ministerraad vijf programma's ter goedkeuring voor.*

(...) Volgens Schiltz zit de federalisering van het wetenschappelijk onderzoek definitief op het goede spoor. De bevoegdheid werd in sterke mate overgedragen aan de deelstaten, die voortaan de voogdij hebben over de universiteiten en het nationaal fonds voor wetenschappelijk onderzoek. De nationale overheid moet instaan voor afspraken in de taakverdeling en het uitwerken van samenwerkingsvormen. Hoe dat in de praktijk verloopt, zal bepalend zijn voor de correcte uitvoering van de staats Hervorming, aldus de vice-premier.

*De taak van minister van wetenschapbeleid is er eerder een van behoeder van wetenschappelijke creativiteit dan van bestuurder, vindt Schiltz. Volgens de minister moet de wetenschappelijke nieuwsgierigheid wel "in enige mate verleid worden om zich te richten op problemen waarmee de maatschappij geconfronteerd wordt."*²⁶⁰

Schiltz had dus nog eens de pers bijeen geroepen om zijn beleid als minister van wetenschap te bespreken. Weer valt op hoe hij het vooral heeft over de gevolgen van de staats hervorming op dit terrein. Als nationaal minister vond hij dat het vooral zijn taak was om over de samenwerking en de taakverdeling te waken. Volgens hem was het ook niet de taak van de overheid om zich veel in te mengen in het wetenschappelijk onderzoek. Hoogstens kon ze pogen om wetenschappers in een bepaalde richting te sturen.

Een bespreking van de klemtonen van zijn beleid stond ook in 'Het Volk' van 30 november '89. "*Schiltz als "behoeder van de creativiteit"; Meer geld voor wetenschap*". "*De verhoging van het nationaal fonds voor wetenschappelijk onderzoek, meer middelen voor universitair onderzoek, een impulsprogramma voor de menswetenschappen, een programmavoorstel over de globale veranderingen door het menselijk ingrijpen op het milieu en onderzoek rond hoge temperatuur supergeleiders. Dat zijn enkel programma's die minister van wetenschapsbeleid vrijdag aan de ministerraad zal voorstellen.*

*Continuïteit, coördinatie en federalisering zijn de drie uitgangspunten voor het wetenschapsbeleid van minister Schiltz. "Eerder dan als een bestuurder op te treden, is het taak van de nationale minister van wetenschapsbeleid te coördineren, het onderzoek mogelijk maken en op die manier als behoeder van de wetenschappelijke creativiteit op te treden". Volgens Schiltz is de overgangperiode na de federalisering nu achter de rug. "samenwerking en overleg moeten echter de sleutelwoorden zijn om een federaal onderzoeksbeleid te voeren en daarvoor zijn structuren nodig", zei Schiltz.*²⁶¹

Wat het meest opviel aan de berichtgeving rond Hugo Schiltz als minister van wetenschapsbeleid, was het feit dat die er nauwelijks was. Dat Schiltz ook die bevoegdheid droeg was bijna volledig naar de achtergrond verschoven. Wetenschapsbeleid is natuurlijk ook een weinig ophefmakend kabinet en hij deelde de bevoegdheid dan ook nog met een staatssecretaris. Hoe kwam Schiltz, die enkele keren dat het dan toch gebeurde, dan wel in beeld. Ten eerste probeerde hij zoals elke minister eigen klemtonen te leggen binnen zijn domein. Een voorbeeld bij Schiltz was dat hij een budget uittrok om een injectie te kunnen geven aan het, volgens hem, verwaarloosde sociaal onderzoek. Een tweede punt dat opviel

²⁶⁰ (anon.); *Wetenschapbeleid pakt uit met vijf programma's*; In: De Standaard; 30 november '89

²⁶¹ (anon.); *Schiltz als "behoeder van de creativiteit"*; In: Het Volk; 30 november '89

was dat hij als minister van begroting aan al de andere ministers vroeg om besparingen te doen, terwijl hij als minister van wetenschapsbeleid eigenlijk ook een verhoging van het budget vroeg. Een dubbelzinnige positie dus, die moeilijk aan het publiek uit te leggen was. Wat ook opviel was dat hij als federaal minister eigenlijk zo weinig mogelijk bevoegdheden wilde hebben over het wetenschapsbeleid. Hij zag liever dat de deelstaten zoveel mogelijk bevoegdheid kregen in deze materie. Eigenlijk pleitte hij dus in zijn eigen nadeel. De enig keer dat hij echt in aanvaring kwam met zijn staatssecretaris Chevalier was dan ook toen die probeerde om een dossier, waarvoor de gemeenschappen eigenlijk bevoegd waren, naar zich toe te trekken. Zijn meest gehoorde klacht was dat hij aan Vlaamse zijde geen echt aanspreekpunt had, omdat op dat niveau er geen minister van wetenschapsbeleid was. Ook op het vlak van het wetenschapsbeleid probeerde Schiltz de Vlaamse belangen te behartigen.

d) minister van begroting en de derde fase van de staatshervorming

In 'De Standaard' van 23 juli '88 schreef Manu Ruys: "Het gaat niet om Schiltz". "Van alle ministers valt vice-premier Schiltz het minst te benijden. Hij is op vele fronten in een defensieve strijd verwickeld. Als senior-staatsman van de Volksunie moet hij die partij verdedigen tegen intern onbehagen en tegen aanvallen van buiten, open en verkapte. Als begrotingsminister kwam hij terecht in een ware noodtoestand.

In de VU blijft de staatshervorming twijfels oproepen, die gevoed worden door de niet-politieke Vlaamse beweging. Schiltz moet zich afzetten tegen wat hij noemt achterhoede gevechten van diegenen, die meer belang hechten aan bijkomstige gebreken dan aan de overdracht van omvangrijke bevoegdheden. Hij moet telkens opnieuw het regeerakkoord verantwoorden en wordt daarbij gehandicapt door het risico, dat een kortsluiting na de vakantie de overheveling van de geldmiddelen naar de gemeenschappen verhindert.

Ook is het lang niet zeker dat de residuaire bevoegdheden naar het regionaal vlak verhuizen. Het tijdschema van de operatie ligt niet vast. De verdedigers van het centraal gezag, die hun beste pleitbezorgers naar voren schuiven, willen die bevoegdheden unitair houden. Maar voor Schiltz is hun overdracht het sluitstuk van de federale hervorming.

In de VU is ook de ontevredenheid over de portefeuillevreiding nog niet geluwd. Er blijft misnoegen bestaan om de wenk Hans De Belder niet voor te dragen voor een departement. Zijn P2-dossier maakt hem persona non grata voor regeringsfuncties, en dat zit de VU zeer hoog. Men vindt het ook jammer dat André Geens opgezadeld werd met ontwikkelingssamenwerking dat niet mag worden gefederaliseerd, en dat Schiltz, die op financiën of justitie hoopte, belast werd met het ondankbare begrotingsdepartement.

(...) tegen die achtergrond van spanningen en incidentjes die door buitenstaanders aangedikt worden om het 'image' van de VU te schaden, staat Schiltz voor de titanentaak van de budgettaire sanering. Na twee maanden terreinverkenning begint hij het veld te overschouwen. Vorige week zei hij: De situatie is ernstig maar niet hopeloos. Dat understatement heeft hij nu zelf recht gezet in het vraaggesprek dat deze krant gisteren met hem bracht. Daarin kondigt hij aan dat een nieuw groot spaarplan vereist is, omdat voor 115 miljard moet worden bezuinigt. Zes jaar na de aanvang van het herstelbeleid met zijn opeenvolgende inleveringgolven, zegt Schiltz: Er zal nu echt in het vlees moeten gesneden worden."²⁶²

Het opiniestuk van Ruys bracht dus een goede analyse van de problemen waar Schiltz voorstond. Ten eerste waren er de al eerder besproken reeks van incidenten, die zijn positie bezwaarden. Er was het ongenoegen binnen de partij over het regeerakkoord en de staatshervorming, die trouwens nog verder moest afgewerkt worden en waar nog veel onzekerheid over bestond. Omdat het dossier van de verdere staatshervorming en de zogenaamde derde fase zo vaak ter sprake kwam wanneer ook de begroting behandeld werd, heb ik besloten om beide hier samen te bespreken. Binnen de Volksunie bestond ook heel wat wrevel over de bevoegdheidsverdeling. Gabriëls zou zich bij de onderhandelingen laten overbluffen hebben door de anderen. Ook Schiltz kreeg geen van de departementen, justitie of financiën, waar hij op gehoopt had. In de plaats zat hij nu opgezadeld met het departement begroting. Het minst populaire en de andere partijen waren maar wat blij dat ze deze ondankbare taak aan Schiltz en de Volksunie konden overlaten. Schiltz moest dus het herstelbeleid van zijn weinig populaire voorganger, Verhofstadt, verder zetten en proberen om zijn collega ministers te overtuigen om te besparen. Hij zou ook in de pers telkens de nieuwe besparingen mogen aankondigen. Hij begon dan ook zijn

²⁶² RUYS, M.; *Het gaat niet om Schiltz*; In: De Standaard; 23 juli '88

beleid als minister van begroting met de aankondiging van een nieuw groot besparingsplan, dat de schatkist 115 miljard moest opleveren. En waarschuwde gelijktijdig dat er wel eens pijnlijke maatregelen vereist zouden kunnen zijn om het begrotingsdoel te halen. Ruys conclusie luidde dan ook dat Schiltz zich in een weinig benijdenswaardige positie bevond en dat hij liever niet in diens schoenen zou staan.

Dezelfde dag stond in ‘Het Laatste Nieuws’: *“Schiltz slaat opnieuw alarm”. “VU-minister van begroting Schiltz kondigde vrijdagmiddag ineens een persconferentie aan, nadat hij in een aantal bladen allerlei cijfers over begrotingen, uitgaven en besparingen had ten beste gegeven. Volgende week dinsdag wordt naar verluidt in een kernkabinet de agenda vastgelegd voor de werkzaamheden, die moeten leiden tot het opmaken van de begroting voor 1989. De regering zou daar dan tegen half augustus willen mee gereed zijn. In nauwelijks drie weken tijd zouden dan de enorme besparingen besloten worden.*

Volgens minister Schiltz heeft de regering tot nu toe reeds blijk gegeven van grote beslistheid. Niettemin slaakte hij een nieuwe alarmkreet en hij roept de regering opnieuw op tot de nodige besparingen.

(...)Merkwaardig is, dat de cijfers die Schiltz verstrekt ongeveer overeenkomen met die van werkgroep-Dehaene van 1 maart 1988, het geen er op wijst, dat er sindsdien niet veel gedaan is.”²⁶³

Schiltz was dus nauwelijks aan zijn beleid als minister van begroting begonnen, en bij ‘Het Laatste Nieuws’ was al heel wat kritiek te horen. Een eerste verwijt was dat hij zonder kennis van zaken en nadat hij lukraak enkele cijfers in de pers had genoemd, opeens besloot om een persconferentie te geven. Ook het feit dat men bij de regering plande om op drie weken tijd enorme besparingen door te voeren, achtte men bij ‘Het Laatste Nieuws’ niet geloofwaardig. Blijkbaar vond men ook dat hij al na enkele maanden in herhaling viel met zijn noodkreet over de rampzalige toestand van de begroting. Een laatste punt van kritiek kwam er naar aanleiding van de overeenkomst tussen de cijfers die Schiltz nu gaf, en de cijfers die de Dehaene eerder gaf, wat voor ‘Het Laatste Nieuws’ reden genoeg was om aan te nemen dat er nog niet veel werk was verricht.

In dezelfde editie van ‘Het Laatste Nieuws’ schreef Leo verbist nog: *“Genoeg praat voor de vaak”. “VU-minister van begroting Schiltz praat de jongste dagen zeer veel over begroting, staatsuitgaven en bezuinigingen. Maar hij heeft er nog niets van terecht gebracht.*

Nochtans was gezegd, dat de regering onmiddellijk zou starten met een reeks bezuinigingen, die reeds dit jaar zouden worden toegepast. Maar dit zogeheten saneringsplan is met stille trom afgevoerd. Er is dit jaar immers niet veel gevaar voor een nieuwe ontsporing wegens de doorwerking van de maatregelen van de voorgaande regering.

Daarna pakte Schiltz uit met de eis, dat alle ministers elk 2,5% zouden besparen. Hij werd direct teruggefloten door SP-voorzitter Van Miert, die zegde, dat dergelijke blinde besparingsregel niet paste in het regeerakkoord. Schiltz slikte zijn boodschap in, zoals hij dat later met wat anders nog eens zou doen.

Vervolgens greep hij de eerste rentestijging aan om een nieuwe noodkreet te slaken over de hogere uitgaven, die daardoor veroorzaakt worden.

Na verspreidt hij sinds enkel dagen alarmerende cijfers over de begroting voor 1989, waaruit zou moeten blijken dat er wel 115 tot 120 miljard zal moeten bezuinigd worden. Meer dan in het Pinksterplan.

²⁶³ (anon.); *Schiltz slaat opnieuw alarm*; In: Het Laatste Nieuws; 23 juli ‘88

Schiltz moet de bevolking met dergelijke cijfers niet belazeren en zichzelf niet opblazen tot de reus, die dit gaat verwezenlijken. Om de omvang van deze "besparingen" te ramen vertrekt hij klaarblijkelijk van de kredieten, die de vele ministers zullen vragen. Doch dit is geen ernstige vertrekbasis. Alle ministers komen telken jare met opgedreven kredietaanvragen, waar ze dan wat afdoen om de indruk te wekken dat ze bezuinigen. Maar niemand laat zich daar nog door vangen. (...)Het wordt tijd dat de minister ophoudt met praten en eindelijk wat doet, zoniet gaat hij weer te laat komen."²⁶⁴

Ook Leo Verbist spaarde Schiltz van in het begin dus niet in zijn kritiek. Volgens hem praatte Schiltz wel veel over de begroting en besparingen, maar volgden er geen daden. Van de aangekondigde besparingen, die de regering van bij de aanvang zou doorvoeren, was ook al geen sprake meer. Dat de begroting nog niet ontspoord was dit jaar, was vooral te danken aan het beleid van Schiltz' voorganger. Verbist verwees ook nog eens naar de blamage, zo werd het alleszins beschouwd, die Schiltz eerder had opgelopen met zijn voorstel waarbij ieder minister evenveel zou inleveren. Dit voorstel was onmiddellijk door de andere regeringspartijen verworpen, en Schiltz moest zijn woorden terug nemen. Met een wenk naar Schiltz' 11-juli toespraak, wees Verbist er ook op dat dit niet de laatste keer was geweest. Verder had de auteur ook problemen met de cijfers die Schiltz naar voor schoof, omdat die een besparing inhielden die groter was dan het als zeer ambitieus beschouwde Pinksterplan. Dit hoge bedrag was volgens hem enkel te verklaren door een fout in de berekeningsmethode van Schiltz, en hij riep hem op om de bevolking niets op de mouw te spelden. Volgens Verbist werd het dan ook hoog tijd dat Schiltz echt aan de slag ging.

Nog op 23 juli '88 verscheen in 'La Dernière Heure' een artikel: "*Danse rituelle des 7 pour cent*". "*La danse rituelle du scalp autour du totem des sept pour cent a commencé. Le ministre du budget a entamé, cette semaine, les incantations rituelles. La semaine prochaine, le gouvernement entrera en transe sur les budgets 1988 et 1989. La cérémonie va durer au moins jusqu'au premier quartier de la lune d'août.*

Ramener le déficit budgétaire à sept pour cent du produit national brut à fin 1989 était déjà l'objectif du gouvernement Martens-Gol. Si M. Schiltz voulait être crédible, il ne pouvait certainement pas faire moins, puisque, selon la banque nationale, c'est le seuil à partir duquel on peut espérer wasser, en trois ou quatre années, le fameux effet boule de neige de la dette publique."²⁶⁵

In de Franstalige pers werd Schiltz voorlopig dus nog wat gespaard, maar men gaf hem toch al een waarschuwing mee. De veelbesproken beperking van het tekort tot 7% van het BNP was al de doelstelling van de vorige regering geweest, dus als Schiltz zijn geloofwaardigheid wilde bewaren, moest hij minstens even goed doen. Vooral omdat ook de nationale bank bevestigd had dat het halen van dit streefcijfer noodzakelijk was om in de toekomst het effect van rentesneeuwbal te doorbreken.

"*Angst voor de waarheid*" was de titel van een opiniestuk dat Manu Ruys in 'De Standaard' van 27 juli '88 publiceerde. Verder stond er: "*Ieder jaar begint de zomeronderhandeling over de nieuwe rijksbegroting in een klimaat van politieke depressie. De ministers van de uitgavendepartementen formuleren overdreven hoge eisen in het besef dat zij later zullen moeten inbinden. Wie vandaag te veel vraagt, hoopt straks, als de hakbijl gevallen is, toch te krijgen wat hij verlangt. Het is een*

²⁶⁴ VERBIST, L.: *Genoeg praat voor de vaak*; In: Het Laatste Nieuws; 23 juli '88

²⁶⁵ (anon.): *La danse rituelle des 7 pour cent*; In: La Dernière Heure; 23 juli '88

beproefde methode die niemand bedriegt, maar die meebrengt dat de aanvang van de onderhandelingen steeds gekenmerkt wordt door valse verklaringen en intellectuele oneerlijkheid. Ook het begrotingsberaad van Martens VIII start in slechte voorwaarden. De coalitiepartners zijn het niet eens over de cijfers. Vice-premier Schiltz luidt de noodklok. Maar zijn dramatische waarschuwing wordt elders gerelativeerd. Het valt moeilijk uit te maken wie gelijk heeft. (...)Schiltz weet dat sommigen zijn geloofwaardigheid pogen te ondermijnen en twijfel zaaien aangaande zijn regeringsbekwaamheid. Hij ervaart nog maar eens dat politiek een vuile karwei is en dat bepaalde milieus aansturen op de defenestratie van de Volksunie. Lijdt Schiltz gezichtsverlies dan kan hij niet aanblijven en moet ook de VU uit de coalitie stappen. Maar kan Martens zich wel een ernstige afzwakking van het herstelbeleid veroorloven? ”²⁶⁶

Ruys begon zijn uiteenzetting dus met de bespreking van een jaarlijks weerkerend verschijnsel, waarbij ministers te veel geld vragen om uiteindelijk toch voldoende te krijgen. Ook dit jaar leek dezelfde discussie weer op gang te komen, maar nu was men al op voorhand oneens over de cijfers, die als uitgangspunt moesten dienen. Over wie het bij het rechte eind had, wilde of kon Ruys zich niet uitspreken. Daarna besprak hij nogmaals de moeilijke positie van Schiltz binnen de regering. Volgens hem moest het feit dat Schiltz' cijfers voortdurend in twijfel getrokken werden, voor een deel gezien worden als pogingen om zijn geloofwaardigheid onderuit te halen en regeringsonbekwaamheid aan te tonen. Sommigen zouden ook op de volledige verwijdering van de Volksunie uit de regering geaasd hebben. Als Schiltz faalde en zijn positie binnen de regering onhoudbaar werd, zou dit gevolgen hebben voor de volledige regeringsdeelname van de VU. Maar Ruys vroeg zich af of het herstelbeleid niet te belangrijk was om eerst het falen van Schiltz en de Volksunie af te wachten.

In 'Het Laatste Nieuws' liet Leo Verbist "Gegoochel met cijfers" op tekenen. "De CVP is wellicht geschrokken door de weerklank, die de berichten over haar begrotingsconclaaf hadden en daarom werd plots een persconferentie belegd. Hoewel de partijvergadering dagen voordien gepland was. Blijkbaar moesten mogelijke reacties voorkomen worden.

Die berichten luiden, dat er geen 116 miljard moest bezuinigd worden, zoals VU-minister Schiltz beweert, doch dat volgens de CVP 53 miljard volstaat. Verder zou op deze CVP-vergadering gezegd zijn, dat Schiltz overdreef om de aandacht op zich te trekken en om later de pluim op zijn hoed te steken.

Wellicht is het nog te vroeg om reeds een rel in de regering te ontketenen en daarom heeft CVP-voorzitter Swaelen zich ingespannen op zijn persconferentie zoveel mogelijk olie op de golven te gooien. Volgens Swaelen heeft Schiltz niet overdreven en steunt de CVP de VU-minister in zijn streven naar de nodige bezuinigingen. Maar Schiltz zou de rekening op een ander manier gemaakt hebben, zoadat, de 116 miljard van Schiltz eigenlijk overeenstemt met de 53 miljard bezuinigingen, die de CVP voldoende acht. Maar uit die uitleg geraakte Swaelen zelf niet uit. ”²⁶⁷

Voor de aanvang van het begrotingsconclaaf had de CVP dus afzonderlijk overleg gehouden, waarna ze naar buiten kwamen met cijfers die totaal verschilden van Schiltz' cijfers. Volgens Verbist deed men dit om te voorkomen dat Schiltz al de aandacht naar zich toetrok en later met de resultaten zou uitpakken. Toch geloofde Verbist niet dat men nu al op een definitieve confrontatie binnen de regering

²⁶⁶ RUYS, M.; *Angst voor de waarheid*; In: De Standaard; 27 juli '88

²⁶⁷ VERBIST, L.; *Gegoochel met cijfers*; In: Het Laatste Nieuws; 27 juli '88

af stevende, omdat men zijn best deed om de verschillen in de cijfers te verklaren vanuit een andere redeneringswijze en omdat werd beklemtoond dat ook de doelstellingen gelijklopend waren.

Schiltz moest nog aan de opmaak van zijn eerste begroting beginnen en meteen waren een aantal zaken al duidelijk. Een eerste gegeven was dat de oppositie van plan was om hem, en de hele regering, zwaar aan te pakken, vooral op het vlak van begroting. Zo stelde Verhofstadt een schaduwkabinet samen dat de werkzaamheden van de regering op de voet zou gaan volgen. Vooral in 'Het Laatste Nieuws' werd Schiltz dan ook hard aangepakt. Maar ook vanuit de regering kreeg Schiltz de nodige tegenstand te verwerken. Zo werd zijn eerste voorstel om van alle departementen een gelijke inlevering te vragen door alle partners afgeschoten. In de pers werd daar verschillende keren naar verwezen als blamage voor Schiltz. Al snel werd zo duidelijk dat na Verhofstadt geen minister van begroting zou geduld worden die besparingen oplegde. Men was blijkbaar ook niet van plan om Schiltz te kans te geven om zich te profileren op het vlak van begroting. Zo betwiste de CVP bijna alle cijfers waar hij mee naar buiten kwam. Ook in de pers bestond er twijfel over zijn slaagkansen. In verschillende artikels werd benadrukt in welke moeilijke positie hij zich bevond: De meeste partijen zagen de VU op termijn liever uit de regering verdwijnen; Als minister van begroting stond hij voortdurend onder druk; Binnen zijn partij bestond heel wat wrevel over de regeringsdeelname en het regeerakkoord; Voor de afwerking van de staatshervorming, de rechtvaardiging van de regeringsdeelname, toonde de coalitiepartners ten slotte ook al weinig haast. In die omstandigheden moest Schiltz aan zijn eerste begrotingsconclaaf beginnen.

Als commentaar op de eerste dag van dat begrotingsconclaaf schreef Manu Ruys in 'De Standaard': "partij van bemiddelaars". "In dit beraad speelt begrotingsminister Schiltz uiteraard een hoofdrol. Hij moet de desiderata van zijn collega's opvangen, de overdrijvingen aantonen, tegenvoorstellen formuleren. Het is een spel van halve weigeringen en halve toegevingen. Ooit bezorgde het Egmontakkoord Schiltz een karwats-reputatie. Van nature is hij nochtans een diplomaat en dat komt dezer dagen goed tot uiting.

Schiltz is begonnen met enkele radicale waarschuwingen, maar heeft dan, als de bekwame zeiler die hij is, gezien wanneer het touw moest worden gevierd. Hij weet dat hij niet het onderste uit de kan haalt, zoals ook zijn voorganger dat niet vermocht. Hij verkiest echter de diplomatie boven de hakbijl om het streefdoel van regeerakkoord te bereiken: een begrotingstekort dat in 1989 niet hoger ligt dan 7% van het bruto nationaal product.

De vice-premier zal de hele week blijven cijferen, schrappen, aandringen op bezuinigingen. Het is een niet geringe paradox dat juist een nationalistisch minister bij de gemeenschappen en gewesten moet aankloppen opdat ook die zouden bijdragen tot de sanering van de rijksfinanciën. Het regionale vlak blijkt hier nogal hardhorig te zijn en Schiltz heeft het niet gemakkelijk. Mochten Vlaanderen en Wallonië en het hoofdstedelijk gebied samen drie miljard willen bezuinigen, dan zou hij reeds heel gelukkig zijn.

De houding van Schiltz is tekenend voor de huidige koers van de Volksunie, die zich onder Jaak Gabriëls duidelijk profileert als de partij van de dialoog, de federale pacificatie en de verstandhouding met de andere partijen. (...) Het brengt mee dat Gabriëls en Schiltz ook een bemiddelaars rol spelen in andere problemen dan de communautaire. Zij willen t.o.v. christen-democraten en socialisten tussenformules aanbrengen op sociaal, economisch en ethisch vlak. Het legt een zware verantwoordelijkheid op de huidige leidersgroep. Vriend en vijand kijken scherp toe. Het verplicht de VU tot ononderbroken evaluatie van de toestand en tot grote zelftucht. De VU

*helpt de regering in stand houden. Haar vergissingen, haar verdwijning zouden de politiek een andere wending geven.*²⁶⁸

Volgens Ruys had Schiltz een zeer belangrijke rol te vervullen in het begrotingsspel. Hij loofde daarbij zijn diplomatieke kwaliteiten, die hier goed van pas en tot hun recht zouden komen. Ruys stelde dan ook dat de reputatie, die Schiltz in het verleden had opgelopen, hem geen recht deed. Hij wees ook op het feit dat nu net de persoon, die als Vlaams minister altijd de beperkte middelen van gewesten en de gemeenschappen had aangeklaagd, aan diezelfde instanties besparingen moest vragen. Volgens Ruys volgde Schiltz met zijn aanpak ook trouw de partijlijn, die er op gericht was om een bemiddelende rol te spelen tussen de andere partijen. Hij waarschuwde de partij wel dat ze scherp in de gaten werd gehouden en dat elke misstap afgestraft zou worden. Moest de partij op termijn verdwijnen dan zou dit het politieke veld een andere aanblik geven.

In ‘De morgen’ verscheen naar aanleiding van de eerste dag van het begrotingsconclaf een artikel met als titel: *“regering zoekt 13 miljard frank, maar het kan ook 95 miljard zijn”*.²⁶⁹ Bij ‘De Morgen’ had men dus vooral aandacht voor de onduidelijkheid die er bestond over de cijfers. Dat in de media de meest uiteenlopende cijfers verschijnen tijdens een begrotingsbespreking, is een jaarlijks weerkerend verschijnsel. In ‘Het Laatste Nieuws’ stond dan weer te lezen: *“PVV over besparingen: allemaal opgeschroefd”*.²⁷⁰ In de liberale krant had men dus vooral aandacht voor de reacties van de oppositie en die speelde de rol die van haar verwacht werd. Ze ontkenden dan ook dat er goed werk geleverd werd op het begrotingsconclaf en hadden het over opgeschroefde besparingen.

Een dag later schreef Leo Verbist onder de titel *“Record”* het volgende stukje in ‘Het Laatste Nieuws’: *“De topministers van Martens-8 maken een lachertje van het opmaken van de begroting voor 1989. Op 22 juli maakte VU-begrotingsminister Schiltz een nota bekend, waarin hij aantoonde dat 116 miljard fr moest bespaard worden. Wanneer men nu rekening houdt met de cijfers, die de jongste dagen door de ministeriële kabinetten zijn verspreid, dan heeft de regering al een overschot van 10 miljard fr., zoals wij elders in dit blad aantonen.*

Men vraagt zich dus af wat die minister op Stuyvenberg nog doen. Zij zouden er best mee stoppen, want anders dreigt het gevaar dat ze te veel zouden besparen. Ze moeten ook nog iets laten voor de volgende jaren!

De regering Martens-8 heeft inderdaad een prestatie zonder voorgaande geleverd. De twee dagen besprekingen van Schiltz met de verschillende ministers hebben naar verluidt niet minder dan 38 miljard fr. besparingen opgeleverd. Dat moet opgenomen worden in het recordboek van Guinness. Het is immers sinds het bestaan van België nog nooit eerder gebeurd dat een begrotingsminister in twee dagen 38 miljard besparingen “vindt”. Wat voor knoepers zijn de ministers (die van de CVP inbegrepen) van de vorige regering dan toch geweest, die vier maanden nodig gehad hebben voor het pinksterplan!

*Het ziet er natuurlijk naar uit dat een groot deel van het tekort weggewerkt wordt door hogere staatsinkomsten. En hier houdt dit begrotingsspel van Martens-8 op een lachertje te zijn en wordt het bedenkelijk.*²⁷¹

²⁶⁸ RUYNS, M.; *Partij van bemiddelaars*; In: De Standaard; 9 augustus ‘88

²⁶⁹ (anon.); *regering zoekt 13 miljard frank, maar het kan ook 95 miljard zijn*; In: De Morgen; 9 augustus ‘88

²⁷⁰ (anon.); *PVV over besparingen: allemaal opgeschroefd*; In: Het Laatste Nieuws; 9 augustus ‘88

²⁷¹ VERBIST, L.; *Record*; In: Het Laatste Nieuws; 10 augustus ‘88

Leo Verbist was de mening toegedaan dat de topministers een lachertje maakten van de begrotingsopmaak, dus stak hij ook de draak met al de cijfers en de optimistische geluiden die naar buiten lekten. Volgens hem was men bezig met een nieuw record besparingen te vestigen en hij vroeg zich ook af waarom de besparingsrondes in het verleden, zoals het Pinksterplan, zo'n moeilijke operatie waren gebleken, terwijl het besparen nu zo makkelijk leek te gaan.

Toen het begrotingsconclaaf er op zat, liet Schiltz in 'De Morgen' van 16 augustus '88 "*Rijksschuld vreet de creativiteit van iedere regering kapot*" optekenen. "*VU-begrotingsminister Hugo Schiltz is blij dat de klus erop zit. Zijn eerste begroting was voor hem de politieke vuurdoop. Met niet onbelangrijke klippen te omzeilen: de CVP-allergie voor de Verhofstadt begrotingsaanpak, het militair en relance verlanglijstje van de PS, de bijkomende kredieten voor tewerkstelling en sociale correcties vanuit SP-hoek. Toch lijkt alles zeer vlot gegaan te zijn? Was de inspanning dan toch niet zo groot?*"

Schiltz: "De inspanning is wel zeer groot geweest, omdat van diverse collega's wel degelijk zware inspanningen werden gevraagd. Dat het vlot gegaan is, schrijf ik voornamelijk toe aan het feit dat ik geen begrotingsminister wilde zijn die autoritair, van bovenaf, zou voorschrijven wat mijn collega's te doen hadden, maar dat ik in overleg zou werken en trachten een consensus, een overeenstemming te bereiken rond noodzakelijke maatregelen. Dat heeft veel werk gevraagd, want ik heb tot driemaal toe met mijn collega's van de verschillende departementen onderhandeld over mogelijke besparingen, maar ik stel vast dat dit uiteindelijk leidt tot een snellere werking en tot de indruk dat de zaken vrij vlot gelopen zijn. Bovendien geeft mij dit een grotere geruststelling, want besparingen die in overeenstemming met de collega's worden uitgedacht, hebben een veel grotere kans op uitvoerbaarheid dan diegenen die van buitenaf worden opgedrongen. Dat is bij de vorige regering gebeurt en zo hebben we moeten vaststellen dat de helft van de voorgenomen besparingen niet verwezenlijkt waren.

DM: Die overgang van het Verhofstadt naar het Schiltz-regime. Met die erfenis, dat haast besmette imago van begrotingsminister. Hoe is die vuurdoop meegevallen?

Schiltz: "Bah, goed en niet goed. Ik heb met verbazing vastgesteld dat in het begin, toen ik pas aantrad, daar zowat de schietschijf was van Jan en alleman. Niet alleen van de oppositie, maar ook van leden van de meerderheid. Mijn rechtdoor-rechtaan aanpak, om steeds de cijfers te noemen zoals ze waren, werd niet steeds even goed geapprecieerd."²⁷²

In een interview met 'De Morgen' mocht Schiltz dus zelf commentaar komen geven bij het verloop van het eerste begrotingsconclaaf onder zijn leiding. In de inleiding op de eerste vraag werd bevestigd dat hij voor een moeilijke opdracht geplaatst was. Hij had immers verschillende standpunten moeten verzoenen en rekening moeten houden met de verschillende verzuchtingen. En ondanks alles was het toch vlot verlopen. In zijn reactie deed Schiltz zijn werkwijze uit de doeken. Daarbij benadrukte hij vooral de verschillen met de aanpak van zijn voorganger. Hij beklemtoonde ook dat de begroting in samenspraak met zijn collega's was opgesteld. Zo kon men alvast niet enkel hem bekritisieren. Op de vraag of het nu was meegevallen, volgde toch geen eenduidig antwoord. Blijkbaar was Schiltz de vorige periode, waarin hij zo zwaar was aangepakt, nog niet vergeten.

Op 17 oktober '88, twee maanden later, verscheen in 'Gazet van Antwerpen' het artikel: "*Hugo Schiltz vindt ministers te braaf; VU wil zich agressiever verkopen*". "*In de toekomst gaat de Volksunie haar rol in de regering agressiever belichten. Uit de verkiezingsnederlaag van 9 oktober heeft de VU de conclusie getrokken dat zij te braaf geweest is. Dat zegt vice-premier en minister van begroting Hugo Schiltz in een exclusief gesprek met onze redactie.*"

²⁷² (anon.); *Rijksschuld vreet de creativiteit van iedere regering kapot*; In: De Morgen; 16 augustus '88

“wij zijn”, zo Schiltz, “nu zoals in jaren zeventig, bijzonder correcte regeringspartners. Maar soms vergeten we dat andere partijen de zaak publicitair spelen. De manier waarop bijvoorbeeld de SP de media bespeelt spreekt hier boekdelen. Dus zullen wij op een meer agressieve manier onze rol in de regering gaan belichten.”

Schiltz zegt dat een dergelijke houding tegen zijn natuur indruist en dat dit deontologisch ook niet past. Maar als het spel zo gespeeld wordt, dan zal ook de Volksunie het in de toekomst zo gaan spelen. Rechtstreekse gevolgen voor het regeringsbeleid zal deze gewijzigde opstelling niet hebben. De VU blijft volop achter het regeerakkoord staan en zal er nauwgezet op toe zien dat dit akkoord “naar de letter en de geest” wordt uitgevoerd. Hiervoor zal er overigens, aldus de vice-premier, genoeg moeten gebokst worden. En hierbij zal de VU in de toekomst “een beetje brutaler” wijzen op datgene wat de VU doet in de regering.”²⁷³

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober '88 had de Volksunie opnieuw verlies geleden. Daardoor werd de positie van de partij in de regering nog verzwakt. Schiltz trok dan ook conclusies uit die nederlaag. Hij kondigde aan dat de VU een andere houding zou aannemen binnen de regering. Eén en ander was volgens hem het gevolg van het weinig fraai spel dat door sommige andere partijen gespeeld werd. En tegen zijn principes in, zou hij zich aan dit politiek gegeven aanpassen. De Volksunie bleef wel achter het regeerakkoord staan. Ze zouden dan ook blijven toezien op de naleving ervan en vooral blijven aandringen op de uitvoering van de derde fase van de staatshervorming.

In het begin van 1989 begon het begrotingsspel opnieuw van vooraf aan. Door waarschuwingen over de slechte budgettaire toestand van het land de wereld in te sturen, probeerde Schiltz zijn collega's alvast voor te bereiden op een nieuwe besparingsronde. Zo liet hij bijvoorbeeld in 'Gazet van Antwerpen' van 11 januari '89 optekenen: *“begrotingscontrole zal nog eens 30 miljard moeten opleveren”*.²⁷⁴ Ook bij 'De Standaard' gaf men aandacht aan de waarschuwingen van Schiltz. In het bericht *“Schiltz: budgettair zitten we nog in crisissituatie”* stond te lezen: *“Er begint zich een ernstig politiek-psychologisch probleem af te tekenen, zo verklaarde vice-premier en minister van begroting Schiltz gisteren: de economie draait goed, er heerst een klimaat van optimisme en de koopkracht van de bevolking stijgt aanzienlijk. Maar de staat kan helaas niet dezelfde analyse voor zichzelf voorleggen: hij bevindt zich budgettair en financieel nog steeds in een crisissituatie.”*²⁷⁵

Bij 'Het belang van Limburg' vroeg men zich af: *“Hoe zit het met de centen?”*. *“Zowel vice-premier en minister van begroting Hugo Schiltz als schaduwpremier en ex-minister van begroting Guy Verhofstadt hielden gisteren een persconferentie. De eerste om elf uur, de tweede om half twaalf. De eerste in de Wetstraat 26, de tweede om het hoekje in de schaduw. Is dit een toeval? Dat kan natuurlijk. Het meest waarschijnlijke is evenwel dat beide heren de afhandeling van de staatshervorming hebben afgewacht om duidelijk te maken waar het van nu af weer om gaat: de centen.*

En daar is het hoegenaamd niet goed mee gesteld. indien de regering reten eind dit jaar het netto te financieren saldo wil beperken tot maximaal 7 procent van het BNP, dan zal ze tijdens de

²⁷³ (anon.); *Hugo Schiltz vindt ministers te braaf*; In: *gazet van Antwerpen*; 17 oktober '88

²⁷⁴ (anon.); *begrotingscontrole zal nog eens 30 miljard moeten opleveren*; In: *Gazet van Antwerpen*; 11 januari '89

²⁷⁵ (anon.); *Schiltz: budgettair zitten we nog in crisissituatie*; In: *De Standaard*; 11 januari '89

*budgetcontrole in maart opnieuw voor ongeveer 35 miljard frank besparingen moeten vinden, wist Hugo Schiltz te melden. De boodschap van Guy Verhofstadt was voor zover dat kan nog somberder. Het is gedaan met de economische groei omwille van onder andere de inflatie die opnieuw de kop opsteekt. Het begrotingstekort zal toenemen en de regering zal het gat alleen kunnen dichten met nieuwe belastingen, waarschuwt Guy Verhofstadt. We laten beide heren uitgebreid aan het woord. U oordeelt maar.*²⁷⁶

Dat beide prominenten ‘toevallig’ op dezelfde dag en in dezelfde buurt een persconferentie gaven over de toestand van de begroting was een duidelijk bewijs dat de begrotingskoorts weer toenam. Zoals eerder gezien waarschuwde Schiltz er voor dat bij de begrotingscontrole opnieuw zwaar bespaard zou moeten worden, als men de regeringsdoelstelling wilde halen. De oppositie zou de oppositie niet zijn als ze de zaken niet nog negatiever voorstelde. Verhofstadt waarschuwde in zijn persconferentie niet alleen voor het dreigend tekort, maar had het ook over de verslechtering van sommige economische indicatoren. Daardoor kon het tekort zelf nog toenemen en het enigste middel dat de regering dan nog zou resten, was het heffen van nieuwe belastingen.

Als nationaal minister kregen de waarschuwingen van Schiltz nu ook aandacht in de Frastalige pers. Zo schreef men bijvoorbeeld bij ‘Le Soir’: *“Budget: Schiltz annonce, sans euphorie, un nouveau coup de bistouri”*.²⁷⁷

In maart ’89 was het dan tijd om effectief aan de begrotingscontrole te beginnen.

Op 14 maart ’89 stond in ‘Gazet van Antwerpen’: *“lek zorgt voor spanning; herrie rond technische nota Hugo Schiltz”*. *“Het begrotingsconclaaf is afgelopen zondag vastgelopen op de technische nota van vice-premier en minister van begroting Hugo Schiltz. Hij schoof 20 miljard fr. schatkistverrichtingen bij het te besparen bedrag. Dat betekent dat de te leveren inspanning van 16,6 miljard op 36,6 miljard fr. wordt gebracht, zo men het tekort einde 1989 op 6,6% van het BNP wil brengen. Dat schoot bij de socialisten en de christendemocraten in het verkeerde keelgat. Het resultaat was dat de besprekingen op Hertoginnedal stroef verliepen en men er zondagavond niet uitkwam. Het politieke gescherf over de nota-Schiltz was afgelopen zaterdag al begonnen. Zij was ’s ochtends, nog voor het conclaaf van start ging, in een Brusselse krant uitgelekt. In de omgeving van vice-premier Schiltz gaat men ervan uit dat dit het werk geweest is van een andere vice-premier - Jean-Luc Dehaene?- met de bedoeling ze meteen te kelderen. Premier Martens vertolkte met stemverheffing zijn groot ongenoegen over deze gang van zaken. Zowel bij de socialisten als de christendemocraten werd afgelopen maandag te verstaan gegeven dat vice-premier Schiltz onverwachts de spelregels heeft gewijzigd. Gezegd wordt dat hij dat om politieke, persoonlijke redenen heeft gedaan. Hij zou even orthodox, zoniet nog orthodoxer te werk willen gaan dan zijn voorganger Guy Verhofstadt, aldus politieke kringen. En daar zou thans geen budgettaire ruimte voor zijn. De vakbonden, die de hete adem van tal van mogelijke sociale conflicten in de nek voelen, zouden een te harde aanpak trouwens niet aanvaarden, zo werd gezegd. De schaduw van Verhofstadt was blijkbaar op Hertoginnedal aanwezig...”*²⁷⁸

Blijkbaar was een nota van Schiltz’ hand uitgelekt naar de pers. Daarin deed hij een voorstel om extra besparingen te doen, zodat het tekort nog verder zou terug gedrongen worden. Men vermoedde

²⁷⁶ (anon.); *Hoe zit het met de centen?*; In: Het belang van Limburg; 11 januari ’88

²⁷⁷ (anon.); *Budget: Schiltz annonce, sans euphorie, un nouveau coup de bistouri*; In: Le Soir; 11 januari ’88

²⁷⁸ (anon.); *Lek zorgt voor spanning; herrie rond technische nota Hugo Schiltz*; In: Gazet van Antwerpen; 14 maart ’89

blijkbaar dat Dehaene verantwoordelijk was voor het lek en dat hij op die manier het voorstel direct wilde afschieten. Dit voorstel was dan ook niet naar de zin van de andere partijen. Zoals eerder al aangetoond waren de andere regeringspartijen niet happig om Schiltz het imago van ‘superbespaarder’ te laten krijgen. Er werd ook duidelijk gemaakt dat de andere partijen geen extra besparingen wensten uit vrees dat de sociale vrede anders in het gedrang zou komen.

In ‘De Standaard’ stond die dag: *“Werkgroepen stellen nota-Schiltz bij”*. *“Medewerkers van de betrokken ministers begonnen gisteren in drie werkgroepen het onderzoek van enkele punten uit de nota over de begrotingscontrole van minister Schiltz. Hun bevindingen zouden tegen vanavond af zijn, zodat de regeringstop morgen, woensdag, de politieke discussie over de aanpassing van de begroting 1989 en de daarmee gepaard gaande besparingsmaatregelen kan voortzetten. Ondertussen werd duidelijk dat er geen tegenstelling bestaat tussen de begrotingsnorm uit het regeerakkoord (een tekort van 7% van het BNP) en het doel dat Schiltz zich stelt (een tekort van 6,6%).*

De conclaafwerkzaamheden van het weekeinde, zo verluidde gisteren uit diverse bronnen, verliepen in een positieve sfeer. Wel is er kritiek geformuleerd op enkele punten uit de nota van minister Schiltz van begroting.

Zo stelde de regeringstop vragen bij de raming van de schatkistverrichtingen. Bij het opstellen van de begroting, vorig jaar, werd op 3,5 miljard frank gerekend. In de nota-Schiltzis er sprake van 20 miljard frank, en dat bedrag leidde op Hertoginnedal tot wenkbrauwgefrons. “Schiltz wijzigt de spelregels tijdens het spel”, werd in wetstraat gezegd. Een werkgroep werd ermee belast een meer realistisch cijfer te vinden.

(...)Het VU-partijbestuur zei dat het nodig is het tekort op de centrale begroting dit jaar te beperken tot 6,6% van het bnp om de volgende jaren het “sneeuwbaaleffect” (de verdere aangroei van de rentelasten) te doorbreken. De VU beklemtoonde dat er een fundamenteel verschil bestaat met het beleid van de vorige minister van begroting, Verhofstadt. De lasten van het verleden worden eindelijk aangepakt en de sociale hakbijl wordt achterwege gelaten, zei de VU.”²⁷⁹

Zelfs de titel leverde dus al een negatief beeld over het werk van Schiltz. Normaal moet een minister van begroting zelf de touwtjes in handen nemen en hier was het zijn werk dat werd bijgesteld. Het artikel stelde dat er fouten in de nota van Schiltz zaten en dat er werkgroepen waren opgericht om meer realistische cijfers samen te stellen. De indruk werd dus gewekt dat Schiltz helemaal geen verstand had van de begrotingsopmaak. Verder werd ook nog meegegeven dat er eigenlijk geen verschil bestond tussen de 6,6% van Schiltz en de 7% uit het regeerakkoord. De werkzaamheden verliepen, volgens dit bericht, voor het overige wel in een positieve sfeer. Op het einde van het artikel kwam nog een mededeling van de VU ter sprake, waarin die het belang van de besparingen beklemtoonde. Verder stelde ze ook nog dat het verschil tussen de aanpak en Schiltz en Verhofstadt er uit bestond dat Schiltz de sociale hakbijl achterwege liet en echt oplossingen zocht voor de lasten uit het verleden.

‘De Morgen’ schreef dan weer: *“discussie rond sociale zekerheid”*. *“De nota die begrotingsminister Schiltz net voor het conclaaf aan de andere topministers uitdeelde, heeft er blijkbaar voor gezorgd dat de budgetcontrole ‘politieker’ van aard is geworden dan verwacht. Om te beginnen stond in die nota ‘plots’ een nieuw streefcijfer.*

(...)Morgen komt er dan weer een nieuwe hakbijl ronde van de ministers zelf. Ondertussen heet het dat de sfeer “behoorlijk goed” is. Een aantal excellenties blijken wel te huiveren voor de gedachte dat

²⁷⁹ (anon.); *Werkgroepen stellen nota-Schiltz bij*; In: De Standaard; 14 maart ‘89

Schiltz zich als opvolger van Verhofstadt, als begrotingsminister een gelijkaardig 'hoog (en populair) profiel' van onverzoenlijke supercontroleur zou willen aanmeten. Schiltz doet naar verluidt echter zijn best om duidelijk te maken dat het hem niet om dat profiel maar om het principe van de budgettaire orthodoxie te doen is. En de socialistische en christendemocratische ministers vinden van elkaar wel dat ze het juist met die orthodoxie niet al te nauw nemen, maar aan een echte stellingenoorlog verwacht men zich niet. Schiltz heeft ondertussen voor woensdag hoe dan ook al een nieuwe nota klaar, waarin hij deze keer zijn collega's topministers met voorstellen tot 'structurele saneringsmaatregelen' over alle departementen heen wil confronteren."²⁸⁰

Uit de titel bleek al dat men bij 'De Morgen' een andere klemtoon legde. Volgens hen stonden de ministers op het begrotingsconclaaf voor politieke keuzes. Enerzijds wilde Schiltz met zijn nieuw streefcijfer zoveel mogelijk budgettaire orthodoxie aan de dag leggen. Terwijl de andere partijen andere opties op het beleid voor ogen hadden. Ook hier werd vermeld dat de angst bestond dat Schiltz zich tot een tweede Verhofstadt zou ontpoppen. Tot slot werd ook nog aangekondigd dat Schiltz met een nieuwe nota met structurele maatregelen voor de dag zou komen. Door te beklemtonen dat het om structurele maatregelen ging, wilde die zich allicht indekken tegen het verwijt dat er te veel eenmalige besparingen in de begroting waren opgenomen en dat er niets fundamenteels aan de slechte budgettaire situatie van het land werd veranderd.

Om de berichtgeving op 14 maart af te sluiten, schreef 'Het Laatste Nieuws' nog: "Naar akkoord volgend weekeinde; de 7% tekort van Dehaene zou hetzelfde zijn als de 6,6% van Schiltz". "Er blijkt inmiddels wel een uitleg gevonden voor het verschillend percentage van het begrotingstekort, dat enerzijds door Jean-Luc Dehaene en anderzijds door Hugo Schiltz als streefdoel is vooropgesteld. De ene houdt volkomen rekening met de staatshervorming en de andere niet, zo werd gezegd. En Schiltz zou ook een technische fout gemaakt hebben.

Bij de SP en de CVP is men inmiddels niet goed gezind over het optreden van VU-begrotingsminister Hugo Schiltz, die nodeloos de indruk zou gewekt hebben dat hij meer wil besparen dan de anderen. Vooral de CVP wil niet dat Schiltz zich opwerpt als "een tweede Verhofstadt", als de man die vereenzelvigd wordt met noodzakelijke besparingen.

(...)Inmiddels is men in technische werkgroepen verder bezig met blijkbaar nog steeds nodige cijferwerk, waardoor men de indruk wekt dat begrotingsminister Schiltz zijn zaken niet goed heeft voorbereid."²⁸¹

Bij 'Het Laatste Nieuws' had men dus vooral aandacht voor feit dat er een verklaring was gevonden voor het verschil in de streefcijfers. Het zou gaan om een verschil in de berekeningswijze, maar toch werd gesteld dat Schiltz een technische fout gemaakt had. Ook hier weer was er aandacht voor de bezwaren die rezen tegen de manier waarop Schiltz zich in de pers profileerde. Het feit dat men nog altijd bezig was met cijferwerk, was volgens de krant dan weer een indicatie dat het voorbereidende werk van Schiltz niet in orde was.

Een dag later stond in 'De Morgen': "PVV: Schiltz wordt zonder meer naar huis gestuurd". "De PVV heeft zich gisteren vrolijk gemaakt over de manier waarop volgens hen de begrotingminister door de andere regeringspartners 'naar huis is gestuurd omdat zijn cijfers niet kloppen'.

²⁸⁰ (anon.); *Discussie rond sociale zekerheid*; In: De Morgen; 14 maart '89

²⁸¹ (anon.); *Naar akkoord volgend weekeinde*; In: Het Laatste Nieuws; 14 maart '89

(...)De PVV vindt het “op zijn minst merkwaardig te noemen dat een begrotingsminister na verschillende weken bilaterale gesprekken zonder meer moet aanvaarden dat drie werkgroepen de juistheid van de ‘begrotingsnota’ moeten controleren”. Blijkbaar, zegt de PVV, was de begrotingsnota van Dehaene fundamenteel verschillend van die van Schiltz, en de partij vraagt zich af wie nu de werkelijke minister van begroting in deze regering is.”²⁸²

Voor de oppositie was de hele heisa uiteraard een uitgelezen kans om Schiltz in een slecht daglicht te plaatsen. Men had dan ook enig leedvermaak bij de zware blamage die hij te slikken kreeg. In de pers kwam het alleszins over als een afgang voor hem. De PVV stelde zich dan ook, de voor Schiltz vervelende vraag, wie het nu eigenlijk voor het zeggen had. Ook bij ‘Het Laatste Nieuws’ dook die vraag op. Zij titelden: “*PVV vraagt wie de echte minister van begroting is*”.²⁸³

Op 17 maart '89 stond in ‘Gazet van Antwerpen’: “*socialisten aanvaarden cijfers van Schiltz niet*”. “*De Vlaamse socialisten zijn helemaal niet opgezet met de gang van zaken tijdens het lopende begrotingsoverleg. Zij nemen het niet dat begrotingsminister Schiltz de ene ronkende verklaring na de andere aflegt doch na al die weken nog geen enkel concreet besparingsvoorstel op tafel heeft gelegd. “Het is gemakkelijk om de lat altijd maar hoger te leggen, maar als het er op aankomt om concreet aan te duiden hoe men dat doel dan wel zal halen, komt er helemaal niets”;* aldus SP-fractievoorzitter Willockx na een bijeenkomst van de Vlaamse socialisten. *Overigens hebben de socialisten alleen maar woorden van afkeur voor de manier waarop Schiltz de begrotingsronde voorbereid heeft. Ze hebben het over talloze onnauwkeurigheden en vele technische knelpunten die tijdens de voorbereidende besprekingen helemaal niet opgelost werden. Daardoor zou thans onnodig veel tijd verloren worden. Ondertussen zou Schiltz echter maar doorgaan met zijn politieke show terwijl er voortdurend nieuwe lekken opgezet worden. Overigens liet Willockx duidelijk blijken dat hij de basiscijfers van de begrotingsminister niet kon aanvaarden. Daar zou nog helemaal geen overeenstemming over bestaan, zei hij. (...) Willockx blijft ondertussen wachten op een eerste concreet besparingsvoorstel van Schiltz zelf. “Ik heb de idee dat men eerst alle doelstellingen zo hoog mogelijk wil opschroeven om naderhand te kunnen stellen dat ze onmogelijk haalbaar waren omwille van de onwil van de socialisten. Dat nemen wij echter niet.”²⁸⁴*

Uit dit artikel bleek duidelijk dat ook bij de socialisten het ongenoegen nog toenam over Schiltz. Zo kreeg hij het verwijt dat hij zelf geen voorstellen formuleerde en alleen bezig was met het afleggen van straffe verklaringen en het organiseren van lekken. Ook voor zijn voorbereidende werk had men weinig goede woorden over. Hij werd zelfs aangevallen op zijn uitgangpunten, want de socialisten waren het niet eens met zijn basiscijfers. Men vreesde zelfs dat er een bewuste strategie zat achter het verhogen van de doelstellingen. Op die manier zou men de socialisten later willen verwijten dat zij de realisatie in de weg stonden. Ze zouden dit niet laten gebeuren.

Bij ‘De Morgen’ maakte men daarvan: “*Vlaamse socialisten ontwikkelen Schiltz-allergie*”. “*De ministers zullen hoe dan ook het weekend nodig hebben om het begrotingsconclaaf af te ronden. Dat komt deels omdat eerste minister Martens perse de primeur aan het parlement wil voorbehouden, deels omdat begrotingsminister Schiltz nog niet met concrete besparingsplannen voor de dag is gekomen. Dat begint met name de Vlaamse socialisten op de zenuwen te werken. “Hij maakt er een show van, maar besparingen zien we nergens,” klinkt het verwijt.*

²⁸² (anon.); PVV: Schiltz wordt zonder meer naar huis gestuurd; In: De Morgen; 15 maart '89

²⁸³ (anon.); PVV vraagt wie de echte minister van begroting is; In: Het Laatste Nieuws; 15 maart '89

²⁸⁴ (anon.); Socialisten aanvaarden cijfers van Schiltz niet; In: Gazet van Antwerpen; 17 maart '89

Gisteren werd de SP-fractie door hun ministers voorgelicht over de stand van zaken op het begrotingsconclaaf. Na afloop konden in de wandelgangen weinig vleierende opmerkingen aan het adres van begrotingsminister Schiltz genoteerd worden. "Er bestaat grote wrevel over de manier waarop de begrotingscontrole werd voorbereid", zegt men, "het gaat toch niet op dat men een hele week bezig zit met het ontwarren van technische knopen die hij zelf had moeten oplossen. De bilaterale gespreksronde was ook al slecht voorbereid. Naar verluidt zouden sommige bilaterale onderhandelingen zijn afgehandeld met een simpel telefoontje en kregen sommige ministers tot hun niet geringe verbazing bijkredieten toegewezen waar ze zelfs niet om gevraagd hadden. Ook de manier waarop de huidige begrotingscontrole verloopt, zint de SP'ers niet. "In plaats van zich bezig te houden met organiseren van lekken en het stelen van de show, zou hij beter eens met concrete besparingsvoorstellen bovenkomen", heet het."²⁸⁵

Bij 'De Morgen' vertaalde het socialistische ongenoegen zich dus in een ware allergie. Voor het overige werd grotendeels de kritiek, die ook in 'Gazet van Antwerpen' stond te lezen, herhaald. Dat hij zelfs nauwelijks plannen naar buiten bracht en dat zijn voorbereidende werk ondermaats was. In dit artikel werden een aantal voorbeelden van dit slecht voorbereidende werk aangehaald. Zo zouden de bilaterale gesprekken, waar Schiltz zo graag naar verwees als belangrijk onderdeel van zijn werkwijze, soms niet meer geweest zijn dan een simpel telefoontje. En als klap op de vuurpijl zouden sommige ministers geld gekregen hebben waar ze niet eens om gevraagd hadden. Uiteraard bezorgden deze voorbeelden Schiltz, als minister van begroting in tijden van zware besparingen, geen al te positief beeld. Verder werd hij ook hier beschuldigd verantwoordelijk te zijn voor verschillende lekken naar de pers en van het spelen van politieke spelletjes.

Op 21 maart '89 liet Schiltz in 'Gazet van Antwerpen' optekenen: "*begrotingscontrole was geen politieke boksmatch*". "*Begrotingsminister Schiltz toonde zich verwonderd dat sommigen van deze begrotingscontrole, "die niet langer duurde dan vorige jaren", een politieke boksmatch hebben willen maken. De kritiek van het PVV-schaduwkabinet wees hij van de hand als wild om zich heen schoppen. Schiltz omschreef de besprekingen over de begrotingscontrole als een harde maar eerlijke en openhartige gedachtewisseling. "Het is logisch dat verschillende tendensen naar voor komen in zo'n discussie, maar ik heb niet veel gemerkt van een gevecht tussen georganiseerde kampen". Hij verwees de kritiek als zou hij persoonlijk geen besparingsvoorstellen op tafel hebben gelegd, naar het land der fabeltjes. "Ik heb wel een nota met besparingen voorgesteld...maar dit is de enige die nooit is uitgelekt. En de nota die ik ingediend heb bij het kernkabinet heeft de hele tijd als basis gediend. De fameuze technische werkgroepen hebben mijn cijfers gecontroleerd en juist bevonden. Maar ik kan aannemen dat sommigen van mijn collega's daarvan geschrokken.*"²⁸⁶

Schiltz noemde zichzelf dus verbaasd over het politieke spel dat gespeeld was bij de begrotingscontrole. Buiten tegen de commentaar van de oppositie, waar hij weinig woorden aan verspilde, wilde hij zich toch verdedigen tegen de kritiek die er ook vanuit de coalitiepartners geuit was. De kritiek dat de controle zo lang had aangesleept omdat zijn voorbereidende werk niet in orde was, beantwoordde hij door er op te wijzen dat ze niet langer geduurd had dan vorig jaar. Ook op de kritiek dat hij zelf geen voorstellen had geformuleerd, had hij een antwoord klaar. Volgens hem bestond er een nota

²⁸⁵ (anon.); *Vlaamse socialisten ontwikkelen Schiltz-allergie*; In: De Morgen; 17 maart '89

²⁸⁶ (anon.); *Begrotingscontrole was geen politieke boksmatch*; In: Gazet van Antwerpen; 21 maart '89

waarin al zijn voorstellen waren opgenomen, maar was die als enige nooit uitgelekt. Over de werkgroepen had hij enkel te zeggen dat ze zijn cijfers bevestigd hadden. Schiltz probeerde alleszins de indruk na te laten dat het allemaal nog wel was meegevallen. Volgens hem was het logisch dat er tijdens een begrotingscontrole meningsverschillen en verschillen in politieke benadering naar boven kwamen.

“Schiltz” was de weinig tot de verbeelding sprekende titel van een artikel in ‘De Standaard’. “Vice-premier en minister van begroting Hugo Schiltz lichtte van zijn kant de begrotingscontrole op een persconferentie toe. Hij onderstreepte dat de begrotingscontrole ploegwerk is en weigerde daarom in te gaan op vragen over wie wil besparen en wie wil “verkwisten”. “iedereen kwam op voor zijn departement”, zei hij.

Persoonlijk zou hij liever “iets meer” besparen, hoewel hij aanvaardt dat men de “sociale consensus” niet onder druk mag zetten.

De behaalde resultaten zijn volgens Schiltz een behoorlijk uitgangspunt om de begroting voor 1990 aan te vatten en om, door een strenge discipline, de “rentesneeuwbal” te doorbreken.

De minister verdedigde zich ook tegen de kritiek. Hij zwaaide daarvoor met een nota van zijn hand aan het kernkabinet waarin, naar hij zei, allerlei besparingsuggesties waren opgenomen, maar die “nooit uitlekte”. De pers kon de nota echter niet inkijken.

“Er is in de pers veel psychodrama opgevoerd waarvan ik binnenskamers niets merkte”, aldus nog Schiltz, die aan het adres van zijn voorganger zei dat “besparen voor sommigen blijkbaar een obsessie is”.

“De regering met Verhofstadt stelde voor het begrotingstekort dit jaar tot 7% van het bnp te beperken. Wij zijn nog een stapje verder gegaan, hoewel wij achterstallige facturen en een verhoogde rentelast betalen”, aldus Schiltz.”²⁸⁷

Schiltz wilde graag als ploegspeler gezien worden, en legde achteraf dan ook geen verklaringen af over collega-ministers. Hij zei wel dat hij persoonlijk liever wat meer gespaard zou hebben. Op die manier probeerde hij toch de indruk van betere spaarder achter te laten. Maar hij zei ook dat hij begrip kon opbrengen voor de gevoeligheden bij de andere partijen, die dit in de weg stonden. Bij het feit dat juist die ene nota, waaruit moest blijken dat Schiltz wel voorstellen had geformuleerd, niet uitgelekt en ook niet in te kijken was, stelden men zich bij ‘De Standaard’ blijkbaar toch vragen. Verder stelde Schiltz ook nog dat in de pers geen juiste weergave gegeven werd van de sfeer binnen de regeringsploeg. Als slot had hij ook nog een boodschap voor Verhofstadt. Maar door absoluut te willen bewijzen, zoals in de laatste zin, dat zijn beleid niet moest onderdoen voor dat van Verhofstadt, moest hij opletten dat hem niet hetzelfde verwijt gemaakt kon worden.

Als commentaar op de begrotingscontrole schreef Francis Van de Woestyne in ‘La Libre Belgique’: *“Une occasion manquée”. “(...) Hugo Schiltz a ce petit défaut: il adore exagérer l’effort qu’il doit réaliser pour se frapper ensuite la poitrine et dire: “j’ai réussi”. Il voulait trouver 36,6 milliards d’économies mais ses collègues ont longtemps attendu des propositions concrètes. On peut aussi se demander comment le gouvernement aurait réagi si la conjoncture avait été moins favorable.”²⁸⁸*

²⁸⁷ (anon.); Schiltz; In: De Standaard; 21 maart ‘89

²⁸⁸ VAN DE WOESTYNE, F.; *Une occasion manquée*; In: la Libre Belgique; 21 maart ‘89

Ook aan Franstalige zijde had men dus bedenkingen bij Schiltz' aanpak. Volgens Van De Woestyne overdreef Schiltz graag de inspanningen die moesten geleverd worden om zichzelf daarna eens extra op de borst te kunnen kloppen. Ook hij zei dat Schiltz wel een streefcijfer had laten vallen had, maar daarna lang op zijn concrete voorstellen liet wachten. Hij vreest dan ook het ergste voor de begroting als ze moet worden opgesteld in een minder gunstige economische klimaat.

In de berichtgeving, die verscheen naar aanleiding van de begrotingscontrole, is duidelijk de bevestiging weer te vinden van een aantal zaken die ook al voor de begrotingsopmaak duidelijk waren. Ten eerste dat hij door oppositie zwaar aangepakt werd. Maar ook dat men binnen de regering van plan was om het hem moeilijk te maken. Zo werd zijn voorbereiding op de begrotingscontrole volledig met de grond gelijk gemaakt en stelde men werkgroepen samen om dat werk over te doen. Daarnaast was er ook heel wat kritiek te horen op de methode die hij toepaste. Het werd hem dan ook bijna onmogelijk gemaakt om goed te doen. Langs de ene kant wilde men absoluut geen tweede Verhofstadt en hadden ze van in het begin duidelijk gemaakt dat ze niet zouden aanvaarden dat Schiltz hen besparingen oplegde. Langs de andere kant was hij zich ook bewust van het feit dat zijn voorstellen zouden verworpen worden, gewoon omdat ze van hem kwamen. Dus liet hij het initiatief grotendeels aan anderen over. Wat hem dan weer het verwijt opleverde dat hij zelf geen voorstellen formuleerde. Hoe hij dus ook aanpakte, kritiek kwam er sowieso.

In het vorige stuk heb ik dus de volledige berichtgeving over de begroting van 1989 besproken. Daarin werd een vast stramien zichtbaar dat in de volgende jaren zou uitgroeien tot steeds herhaald proces. Daarom zal ik de begroting van de daarop volgende jaren slecht beperkt bespreken en zal er steeds meer aandacht gaan naar de afhandeling van de derde fase van de staatshervorming. Dit vast patroon hield in dat Schiltz in de aanloop naar de begrotingscontrole een waarschuwing over de slechte budgettaire toestand de wereld in stuurde. Dit deed hij om zijn collega-ministers alvast warm te maken voor een nieuwe besparingsronde. Meestal noemde hij daarbij dan een bepaald streefcijfer. Daarop volgde dan meestal dat dit cijfer door de andere partijen betwist werd. Tegen dat de echte begrotingsopmaak dan van start kon gaan, was dit cijfer al aangepast. Dit gebeurde in de gesprekken die Schiltz met zijn collega's hield als voorbereiding. Op het begrotingsconclaaf zelf werd dan na onderhandelingen uiteindelijk een akkoord bereikt. Voor de verschillen in de oorspronkelijk cijfers werd ook wel een uitleg gevonden. Niet zelden was het Schiltz die de schuld voor de verschillen in de schoenen geschoven kreeg. Zo kwam Schiltz geregeld in beeld als een minister van begroting, die helemaal niet zo goed was in het omgaan met cijfers. Na de begrotingsopmaak volgde dan ook nog de begrotingscontrole, waar hetzelfde politieke spelletje van voor af aan opnieuw begon.

Zoals hierboven al aangegeven verschoof de aandacht bij de politici en in de media steeds meer naar de afhandeling van de staatshervorming.

Zo schreef 'De Standaard' op 7 juli '89: *“proloog begrotingsconclaaf begint met vragen over uitvoering derde fase van staatshervorming”*. *“Het regeringsberaad over de begroting van 1990 begon gisterenochtend op het Styuvenbergkasteel met vragen over de derde fase van de staatshervorming. Vice-premier Moreaux (PS), die daarin werd bijgetreden door zijn VU-collega Schiltz, zei dat zijn partij bereid is mee te werken aan de begrotingssanering, maar dat zij dan wel de zekerheid moet hebben dat de derde fase van de staatshervorming er binnen de afgesproken termijn komt.*

De opmerking van Moreaux was een gevolg van de uitspraak van vice-premier Dehaene woensdag in een interview met 'De Standaard', dat er over die derde fase, in biezonder de overdracht van de restbevoegdheden naar de deelstaten, nog heel wat denkwerk nodig is. De PS en de VU, die beide voorstander zijn van een zo ruim mogelijke autonomie van de deelstaten, lijken uit die verklaring af te leiden dat de derde fase op de lange baan wordt geschoven.

Premier Martens heeft de beide vice-premiers gerustgesteld: de twee hoofdopdrachten van de regering, de begrotingssanering en de staatshervorming, worden correct en volgens de afspraken uitgevoerd.

De proloog van het begrotingsconclaaf verliep voor het overige in een goede atmosfeer.

*De aanwezige regeringsleden kregen een 30 bladzijden tellende synthesenota, waarin minister Schiltz van begroting verslag uitbrengt over de uitvoering van de begroting-1989 en de contouren van de begroting-1990 uittekent.*²⁸⁹

Voor men aan de begrotingsopmaak voor 1990 wilde beginnen, werden er dus garanties geëist dat ook de uitvoering van de derde fase van de staatshervorming er zou komen. Opvallend is dat het in eerste instantie de PS was, die deze eis formuleerde. Uiteraard sloot de Volksunie, in hoofde van Schiltz, zich daarbij aan. Maar langs beide zijden van de taalgrens was er dus een partij die sterk op de uitvoering aandrong. Je kan dan ook spreken van een objectief bondgenootschap tussen PS en VU op communautair gebied. Aanleiding om die garanties te eisen was dus Dehaene die in een interview met 'De Standaard' toch kanttekeningen geplaatst had bij bepaalde onderdelen van de derde fase. Premier Martens stelde de partijen gerust. De uitvoering zou er komen, want ze stond in het regeerakkoord.

De begrotingsopmaak zelf zorgde voor weinig ophef en ook in de pers ontstond er dit keer geen polemiek. Ook Schiltz werd niet opvallend hard aangepakt.

'De Standaard' van 25 juli '89 schreef: *Globaal akkoord over begroting 1990: 80 miljard besparingen en inleveringen*. *“De premier, zijn vice-premiers en de minister van financiën bereikten gisteren een globaal akkoord voor de begroting 1990. er zal voor ruim 80 miljard worden bespaard: 30 miljard via schuldherschikking, 30 miljard besparingen op de departementen, 10 miljard door het afschaffen van fiscale voordelen aan de vennootschappen en 10 miljard door het verhogen van de belastingen en accijnzen ten laste van de burger.*²⁹⁰

In 'De Morgen' maakten ze daarvan: *“Voor 80 miljard besparingen; Waarvan 10 miljard direct bij u”*. *“Na achttien dagen van politiek steekspel, wikken en wegen, heeft de regering voor 80 miljard frank aan saneringen gevonden. De burger zal rechtstreeks 10 miljard ervan moeten dragen.*²⁹¹

Alleen in 'Het Laatste Nieuws' was men niet te speken over het akkoord en had men het over een *“Miskraam”*. Over Schiltz zei men in het artikel het volgende: *“Een jaar geleden blies Volksunie-*

²⁸⁹ (anon.); *proloog begrotingsconclaaf begint met vragen over uitvoering derde fase van staatshervorming*; In: De Standaard; 7 juli '89

²⁹⁰ (anon.); *Globaal akkoord over begroting 1990*; In: De Standaard; 25 juli '89

²⁹¹ (anon.); *Voor 80 miljard besparingen*; In: De Morgen; 25 juli '89

minister Schiltz hoog van de toren, dat hij voor 1990 “de begroting van de waarheid” zou indienen en hij zegde, dat hij zijn PVV-voorganger eens een les zou geven in het saneren van de staatsfinanciën. Wij kunnen nu zien, dat hij er niets van terecht heeft gebracht. Het tekort is voor het lopende jaar 1989 met zo’n 50 miljard fr. gestegen omdat de regering de uitgavenkraan heeft opengedraaid. Daardoor is de vertreksbasis voor de begroting 1990 reeds vervalst en is de voorstelling van een beperking van het tekort tot 405 miljard door 80 miljard zogezegde besparingen een waanbeeld.”²⁹²

Schiltz werd hier herinnert aan een aantal uitspraken die hij vroeger gedaan had. Volgens ‘Het Laatste Nieuws’ was het duidelijk dat hij zijn straffe uitspraken niet had kunnen waarmaken. Ze trokken de resultaten van de begrotingsopmaak dan ook in twijfel. Volgens hen kon de begroting ook niet kloppen; aangezien men van de verkeerde cijfers van het vorige jaar was uitgegaan.

Eind september kwam Schiltz dan eens positief in beeld als minister van begroting.

in ‘De Morgen’ van 29 september ’89 stond: *“Martens looft Schiltz en Schiltz looft ambtenaren”*. *“Na de ministerraad gooide premier Martens een bloemetje richting Hugo Schiltz omdat voor de eerste keer sinds de tweede wereldoorlog een begrotingsminister erin slaagt alle uitgavenbegrotingen op tijd bij het parlement in te dienen. Bovendien werkt Schiltz de achterstand weg, zodat dit jaar 3 begrotingen op tafel lagen (’88, ’89, ’90).*

*Schiltz bedankte Martens, maar schoof het lof door naar de administratie, de inspectie van Financiën en zijn kabinet, “die hard werkten op een moment dat ze eigenlijk op vakantie mochten”. Ze werkten vooral hard aan de nieuwe vormgeving van de begroting. Die zal vanaf nu veel leesbaarder zijn omdat de geplande uitgaven per beleidsdomein worden gezet. “Dit geeft de kans aan het parlement om terug controle uit te oefenen op het beleid van de regering. Ik hoop dat het inderdaad de traditionele technische discussie omzet in een beleidsdiscussie”.*²⁹³

Schiltz kreeg dus uitzonderlijk een keer wat lof toegezwaaid voor zijn werk als minister van begroting. Niet alleen was de begroting van dat jaar op tijd, hij slaagde er ook in om de achterstand, die de vorige jaren was opgelopen, weg te werken. Schiltz vermeldde dat er hard gewerkt was aan de nieuwe vormgeving van de begroting, die de leesbaarheid moest verbeteren. Dat hij de realisatie van dit huzarenstukje vooral te danken had aan de begrotingshervorming, die toeliet om de begroting eenvoudiger op te stellen, kwam hier dus niet duidelijk naar voor. Schiltz was er ook de man niet naar om al de pluimen op zijn eigen hoed te steken. Hij bedankte dan ook iedereen die had meegewerkt. Sommigen hadden er zelfs hun vakantie voor opgeofferd. Tot slot stelde hij nog dat de nieuwe methode zou moeten toelaten dat het parlement zijn controlerende functie terug zou kunnen uitvoeren en dat de traditionele discussie bij de begrotingsopmaak in plaats van over cijfers echt over beleidskeuzes zou kunnen gaan.

In ‘Le Soir’ had men het over een *“Budget unique: historique!”*. *“Conformément à la loi du 28 juin 1989, le conseil des ministres a approuvé et déposé, hier, le projet de budget unique des dépenses de l’Etat pour 1990. Événement historique: désormais, le parlement pourra, programme global des dépenses et budget des recettes en main, ouvrir un véritable débat et peser éventuellement sur les intentions politiques du gouvernement avant qu’on ait commencé à dépenser l’argent.”*²⁹⁴

²⁹² (anon.); *Miskraam*; In: Het Laatste Nieuws; 26 juli ‘89

²⁹³ (anon.); *Martens looft Schiltz en Schiltz looft ambtenaren*; In: De Morgen; 29 september ‘89

²⁹⁴ (anon.); *Budget unique: historique*; In: Le Soir; 29 september ‘89

In het artikel van 'Le Soir' werd dus veel duidelijker gesteld dat de snelle behandeling van de begroting vooral te danken was aan een nieuwe wet. De verdiensten van Schiltz leken hier dan ook veel minder groot dan in sommige artikels uit de Vlaamse pers. Ook bij 'Le Soir' stelde ze dat de nieuwe methode het mogelijk moest maken om een echt debat te voeren over de bestemming van het geld voor men al bezig was met het te besteden.

Het mocht dan al vooral dankzij de begrotingshervorming zijn, feit bleef dat het voor België een uitzonderlijk gegeven was dat een begroting op tijd werd ingediend. Ook bij 'L'echo de la bourse' was hen dit niet ontgaan. Zij schreven: "*Première depuis la fin de la guerre; les budgets de dépenses déposés dans les temps*".²⁹⁵

Begin oktober kwam de staatshervorming weer op het voorplan. Schiltz haalde uitgebreid de pers naar aanleiding van zijn toespraak voor de Antwerpse VU-afdeling.

Op 3 oktober stond in 'Gazet van Antwerpen': "*Hugo Schiltz: derde fase of ontslag*". "*Als ik tegen het zomerreces geen klaarheid zie in de ontwikkeling van de derde fase van de staatshervorming, dien ik ontslag in*". *Dat zei vice-eerste minister Hugo Schiltz maandagavond op een open raadsvergadering van de Antwerpse VU. Ongeduldige partijleden werd verteld dat een regeerakkoord pas na vier jaar kan geëvalueerd worden.*

Toch wil Hugo Schiltz in het najaar van 1990 de derde fase in het parlement laten behandelen. "Dan zullen de Vlamingen zelf kunnen beslissen waar ze geld aan besteden. Niemand heeft dan nog een alibi en kan nog verwijzen naar wafelijzerpolitiek of latten die niet gelijk liggen. We zullen rechtstreeks beoordeeld worden door de burger".

Naast dit element van de vernieuwde politieke cultuur die de VU naar voor schuift, waren het de eigen realisaties binnen het regeerakkoord, die aan bod kwamen. De vice-eerste minister bracht daarvan "zonder hoerageroep een zo positief mogelijke balans". Uitgangspunt daarbij was de steeds weerkerende kritische litanie op de VU. "Die betreft altijd Brussel, de miljardenstroom naar Wallonië die niet weggevaagd zou zijn en de gebetonneerde faciliteiten", aldus Hugo Schiltz.

Een erg alerte Hugo Schiltz weerlegde deze aantijgingen en toonde zich daarbij doordrongen van de binnenlandse politieke wetgeving. Anekdotisch liet hij de partijleden even meegenieten van het regeringswerk achter de schermen.

Maar tegelijk stelde hij vast dat velen telkens terugvallen op "kreten" om de regeringsdeelname van de VU te veroordelen. Op momenten doceerde hij zijn leden over de staatshervorming.

Bitter en tegelijk schrijnend voor de VU was dan ook de harde kritiek aan de partijtop. "Als men in de partij van hoog tot laag niet a priori altijd de tegenpartij geloofde, maar het gerealiseerde doelmatig zou gebruiken, dan was het nooit zover gekomen" – hierbij doelend op de crisis binnen de VU-gelederen. "Misschien hebben we te weinig aan voorlichting gedaan", zuchtte hij."²⁹⁶

De derde fase was al langer het motief om in de regering te blijven, nu verbond Schiltz er zijn politieke lot volledig aan. Als er tegen de zomer geen duidelijkheid was, nam hij ontslag. Straffe taal, die allicht voor de partijleden bestemd was. Toch probeerde hij de achterban ook te sussen. Een echte evaluatie kon immers pas op het einde van de rit gemaakt worden. Hij besprak ook wat de staats-hervorming de Vlamingen moest opleveren en wat de gevolgen er van waren. Ook de realisaties van

²⁹⁵ (anon.); *Première depuis la fin de la guerre*; In: L'echo de la Bourse; 29 september '89

²⁹⁶ (anon.); *Hugo Schiltz: derde fase of ontslag*; In: Gazet van Antwerpen; 3 oktober '89

de regeringsdeelname kwamen aan bot. Zolang de staats hervorming niet was afgerond, was er ook geen reden tot grote euforie. Tot slot hekelde hij de steeds weer kerende kritiek op de VU en ook het negativisme binnen de partij. Hij gaf wel toe dat ze daar bij de partijtop voor een deel zelf verantwoordelijk voor waren, omdat er misschien slecht gecommuniceerd werd. Uit dit artikel bleek ook duidelijk dat Schiltz een meester was in het bespelen en onderhouden van een publiek.

Een dag later herhaalde 'Gazet van Antwerpen' de boodschap nog een duidelijk. Ze schreven een artikel met als titel "*VU wenst snelle beslissing over derde fase; Schiltz dreigt met ontslag*".²⁹⁷ In dezelfde editie van die krant schreef Lou De Clerck nog "*tijd niet rijp...*". "*(...) Voor de VU betekend dit alles dat de omhelzing andermaal een wurggreep is geworden. Het einde van haar regeringsdeelname zal nu ongetwijfeld snel naderen. Vice-premier Hugo Schiltz, die zopas verklaarde dat hij ontslag zal indienen, wanneer hij tegen het zomerreces 1990 geen klaarheid ziet in de ontwikkeling van de derde fase, weet in feite nu al waar hij en zijn partij concreet aan toe zijn. Overigens kunnen wij ons niet van de indruk ontdoen dat de christendemocraten en socialisten, ook langs Vlaamse kant, vandaag de dag reeds mentaal zijn ingesteld op het voortzetten van het beleid zonder VU. Na de verklaringen van Deprez zal bij de VU de al aanwezige overtuiging nog sterker worden dat zij er geen enkele baat meer bij heeft de onafwendbaar geworden beslissing het regerschip te verlaten nog veel langer uit te stellen.*"²⁹⁸

Lou De Clerck was er dus van overtuigd dat de Volksunie snel uit de regering zou verdwijnen.

Volgens hem stond het dreigement van Schiltz ongeveer gelijk aan direct ontslag nemen. En hij dacht ook dat de regeringspartners zich daar op aan het voorbereiden waren. De verklaring van Deprez hadden er hem blijkbaar van overtuigd dat de staats hervorming er niet snel zou komen en dat besef zou ook bij de partij gegroeid zijn.

De uitspraken van Deprez waar hierboven naar werd verwezen, kwamen aan bod in het artikel in 'De Standaard': "*PSC-voorzitter in GvA-interview: Tijd is niet rijp voor derde fase*". "*(...) Op de uitlating van vice-premier Schiltz dat hij ontslag zal nemen, indien hij voor de zomer geen klaarheid ziet in de ontwikkeling van de derde fase, repliceert Deprez dat de procedure dient gevolgd die de regering voorstelt. "Daar zullen we actief aan deelnemen. Maar men mag de publieke opinie geen rad voor de ogen draaien: de oplossingen liggen niet voor de hand."* *Brengt hij de VU hiermee niet in een onmogelijke positie? "Dat is zeker ons doel niet. Maar wij willen de derde fase in goede omstandigheden. En die zijn er nu niet", meent Deprez.*"²⁹⁹

Deprez zei dus nog altijd bereid te zijn om mee te werken aan de realisatie van de derde fase. Hij kon ook niet anders, want een regeringspartij kon moeilijk openlijk zeggen dat ze het regeerakkoord niet wilde uitvoeren. Maar veel enthousiasme bestond er duidelijk niet voor. En door te stellen dat de tijd niet rijp was, werd het alleszins op de lange baan geschoven. Of het een onmogelijke positie was, zou nog moeten blijken. Dat hij hun in een moeilijke positie bracht, was wel al duidelijk.

De titel van een artikel uit 'De Morgen' bracht aan het licht dat niet alleen de Franstaligen de realisatie van de derde fase in de weg stonden. Zij schreven immers: "*Schiltz met Dehaene in clinch over derde fase*". "*Het regeerakkoord, niets dan het regeerakkoord en heel het regeerakkoord*", hield vice-

²⁹⁷ (anon.); *VU wenst snelle beslissing over derde fase*; In: *Gazet van Antwerpen*; 4 oktober '89

²⁹⁸ DE CLERCK, L.; *tijd niet rijp...*; In: *Gazet van Antwerpen*; 4 oktober '89

²⁹⁹ (anon.) *PSC-voorzitter in GvA-interview: Tijd is niet rijp voor derde fase*; In: *De Standaard*; 4 oktober '89

premier Hugo Schiltz de Antwerpse Volksunie-afdeling maandagavond voor. "De derde fase van de staatshervorming moet volledig gerealiseerd worden", zegt hij. En: "als sommigen dit niet willen, komt er een regeringscrisis, desnoods het ontslag van de VU-ministers". Wie de derde fase alvast in twijfel trekt is een andere vice-premier: Jean-Luc Dehaene (CVP).

Ik wil overal gaan vertellen dat Vlaanderen bij de uitvoering van het regeerakkoord meer macht en middelen heeft dan men mij ooit voorspelt heeft, zegt Schiltz op een voorlichtingsvergadering voor eigen publiek in het Antwerpse pershuis. Hij is er van overtuigd dat de mist over de staatshervorming binnen enkele jaren optrekt en de Vlamingen dan het historisch belang van deze staatshervorming zullen begrijpen. Die mist moet volgens Schiltz ook optrekken binnen zijn partij, die wellicht problemen kreeg omdat er te weinig informatie gegeven werd. Schiltz bepleitte vurig dat het regeerakkoord een goed compromis inhoudt, omdat 60 tot 70 pct. van het VU-standpunt over de federalisering gerealiseerd wordt. Uiteraard liepen we enkele blutsen en builen op, maar die moet je erbij nemen als je niet de absolute meerderheid hebt.

Schiltz wil geen nieuwe lading blutsen en builen krijgen die niet afgesproken werden in het regeerakkoord. Essentieel is dan ook dat Vlaanderen een eigen parlement krijgt (afschaffing van het dubbelmandaat tussen parlement en raad), dat de deelgebieden internationale verdragen kunnen sluiten en dat de residuaire bevoegdheden (die niet uitdrukkelijk zijn toegewezen) overgedragen worden aan de deelgebieden.

*Uit een toespraak van Jean-Luc Dehaene, de ontwerper van de staatshervorming, blijkt dat Schiltz hard zal moetenknokken om de volledige uitvoering van de derde fase door de regering te halen.*³⁰⁰

Net als bij 'Gazet van Antwerpen' werd Schiltz' toespraak hier uitgebreid besproken. Op uitdrukkelijke wijze vroeg Schiltz hier om de uitvoering van het regeerakkoord. Naar zijn formulering zou later nog terug verwezen worden. Van een timing was hier geen sprake. In dit artikel kwam vooral zijn verdediging van de staatshervorming aan bod. Over de toegevingen zei hij nogmaals dat ze onvermijdelijk waren. Hij probeerde dus om zijn politiek realisme nog eens aan de partij verkocht te krijgen. Maar het belangrijkste uit dit artikel was natuurlijk de verwijzing naar de bedenkingen van Dehaene, nochtans de ontwerper van het akkoord. Als zelfs de grootste regeringspartij de uitvoering niet ten volle steunde, zag het er misschien toch zo goed niet uit.

Aan het begin van het nieuwe jaar kwam Schiltz naar buiten met de resultaten van het begrotingsjaar 1989. In de pers werd daar ruim aandacht aan geschonken.

Op 4 januari '90 stond in 'Gazet van Antwerpen': "*Schiltz: spectaculair resultaat voor 1989; regering beperkt begrotingstekort tot 397 miljard*". "*Vice-premier en minister van begroting Hugo Schiltz legde de resultaten voor van het begrotingsjaar 1989. De vooruitzichten waren tijdens de jongste maanden bijzonder pessimistisch en er werd rekening gehouden met het feit dat het tekort, dat op 405 miljard geraamd werd, met 35 tot 40 miljard zou overschreden worden.*

Dit blijkt niet het geval te zijn. Het tekort, aldus een triomfantelijke minister van begroting, bleef beperkt tot 397,2 miljard en ligt dus nog een stuk onder de oorspronkelijke verwachtingen. In plaats van 7 t.h. bleef het tekort beperkt tot 6,6% van het bruto nationaal product.

Schiltz zei uitdrukkelijk dat hij elk vermoeden of elke aantijging dat er kunstgrepen aan te pas kwamen en dat het resultaat voor 1989 geflatteerd is resoluut van de hand moet wijzen. "Het resultaat bewijst dat er van 1986 tot nu een doorlopende inspanning geleverd werd om de staatshuishouding te saneren".

(...) "Daarmee is de daling van het tekort even groot als in het wonderjaar 1986 toen Verhofstadt minister van begroting was. Verhofstadt had het evenwel makkelijker omdat een besparingsinspanning met minder moeite gerealiseerd kan worden bij het begin van een saneringsoperatie dan op het einde.

³⁰⁰ (anon.); Schiltz met Dehaene in clinch over derde fase; In: De Morgen; 4 oktober '89

*Bovendien had Verhofstadt het voordeel van een dalende rente terwijl het kabinet nu het hoofd moet bieden aan een stijgende rente. Ik heb altijd de verdienste van mijn voorganger erkend. Van hem vraag ik nu alleen dat hij nu erkent wat deze regering doet. Het bewijs is nu immer geleverd dat de inspanning, die deze centrum-linkse regering doet voor de sanering van de openbare financiën even groot is als de inspanning die de centrum-rechtse regering zich heeft getroost.*³⁰¹

Zoals de titel aangaf pakte Schiltz dus uit met spectaculaire cijfers, die hij “trionfantelijk” aan de pers kwam mee delen. En dit, zoals hij zelf beklemtoonde, ondanks de pessimistische voorspellingen. Hij verwierp ook op voorhand elke kritiek, hoewel die er toch zeker zou komen, dat de resultaten niet klopten. Hij maakte ook weer de vergelijking met de Verhofstadt-periode en vond dat hij het minstens even goed had gedaan, ondanks de moeilijker omstandigheden. Hij vroeg dan ook erkenning voor het werk van hem en de centrum-linkse regering.

De titel van een artikel in dezelfde editie van de ‘Gazet van Antwerpen’ maakte meteen duidelijk dat Schiltz zijn erkenning niet zou krijgen. Er stond immers: *“Verhofstadt gewaagd van opsmukoperatie”*. *“De spectaculaire begrotingsresultaten waar vice-premier en minister van begroting Hugo Schiltz mee uitpakt, worden door de oppositie op het nodige scepticisme onthaald. Maar ook binnen de meerderheid bestaat er duidelijke twijfel over de triomfantelijke cijfers van minister Schiltz (...) Die mening is ook Guy Verhofstadt, PVV-voorzitter en gewezen minister van begroting, toegegaan. Schiltz vraagt me de verdienste van het huidige kabinet te erkennen, zo Verhofstadt, maar dat kan ik spijtig genoeg niet. De cijfers van Schiltz zijn alleen maar een “opsmukoperatie”. Overigens heeft Schiltz hiermee een zware psychologische flater begaan. Hoe zal hij de publieke opinie kunnen overtuigen van de noodzaak van nieuwe maatregelen na de triomfantelijke cijfers van gisteren? Verhofstadt verwacht dat einde januari en uiterlijk einde februari de waarheid aan het licht zal komen als de lijken van Schiltz uit de kast zullen vallen.*³⁰²

Dat de oppositie de cijfers verwierp, verwonderde wellicht niemand. Maar opvallend was dat in dit artikel werd gesuggereerd dat er ook binnen de regeringen bedenkingen werden gemaakt bij Schiltz’ resultaten. Verhofstadt vond ook nog een bijkomende element om Schiltz op aan te vallen. Volgens hem wekte Schiltz met zijn triomfantelijke cijfers bij de bevolking onterecht de indruk dat het terug goed ging met de openbare financiën.

Nog op 4 januari schreef Hugo De Ridder in ‘De Standaard’ *“Fraai en sterk”*. *“Terwijl vice-premier Willy Claes het dinsdagmorgen nog had over een waarschijnlijk tekort van 435 miljard op de begroting 1989, cijfer dat ook door de nationale bank was vooropgesteld, kon vice-premier Schiltz gisteren niet zonder trots mededelen dat het netto te financieren saldo kon beperkt blijven tot 397,2 miljard fr. of 6,6% van het bnp. Het is een fraai resultaat. (...) Moeten allen die zich bekommerd voelen om de begroting nu plots tot de pessimisten worden gerekend? Het zou een gevaarlijke vergissing zijn. De oppositie en ook begrotingsspecialisten wijzen op enkele abnormale cijfers in het kasresultaat van Schiltz. (...) Meerderheid en oppositie zullen nog wel een tijdje bakkeleien over de juistheid van de cijfers. Politiek zijn er alvast twee conclusies aanvast te knopen. De begrotingscontrole voor dit jaar dreigt in een klimaat van laksheid te verlopen (...) Wie wil er in deze euforie aan de kiezer nog gaan uitleggen dat er bespaard moet worden?”*

³⁰¹ (anon.); Schiltz: *spectaculair resultaat voor 1989*; In: *Gazet van Antwerpen*; 4 januari ‘90

³⁰² (anon.); Verhofstadt *gewaagd van opsmukoperatie*; In: *Gazet van Antwerpen*; 4 januari ‘90

(...)De tweede politieke conclusie is dat Hugo Schiltz zich bijzonder sterk heeft opgesteld. Ofwel verlaat hij de regering met geheven hoofd naar aanleiding van een dispuut over de derde fase van de staats hervorming en laat hij het beeld achter van goed bespaarder en beginselvaste Vlaming. Ofwel laten zijn tegenstanders (binnen de meerderheid) hem voortboeren in de hoop dat hij volgend begrotingsjaar door de mand valt. Maar inmiddels zullen ze heel wat moeten toegeven om hem in de regering te houden.³⁰³

Hugo De Ridder erkende dat het een “fraai” resultaat was, maar vermeldde toch ook de bedenkingen. Niet alleen de oppositie, maar blijkbaar ook een aantal ‘specialisten’ hadden die toch. En ook zijn coalitiepartner Claes had kort daarvoor nog een heel ander cijfer naar voor gehaald. Met zijn eerste politieke conclusie gaf De Ridder onrechtstreeks aan dat Schiltz inderdaad een psychologische flater had begaan, toch als men het saneringsbeleid wilde verder zetten. De regering zou de besparingen immers niet meer verkocht krijgen aan de bevolking. De tweede conclusie is positiever voor Schiltz. Volgens De Ridder had Schiltz zich in een sterke positie gemanoeuvreerd. Als hij opstapte naar aanleiding van de staats hervorming zou men zijn principiële houding loven. Als de andere partijen hem aan boord wilden houden, in de hoop dat hij op een andere manier in de fout zou gaan, dan zouden er toegevingen gedaan moeten worden. Schiltz kon, volgens De Ridder, in de gegeven situatie bijna alleen maar winnen.

In ‘De Standaard’ schreven ze ook “begrotingstekort “maar” 397,2 miljard”.³⁰⁴ De aanhalingstekens maakten duidelijk dat men zo zijn bedenkingen had bij de triomfantelijke toon van Schiltz. Het zelfde vond je terug bij ‘De Morgen. Zij schreven: “Schiltz kraait victorie; tekort bedraagt ‘slechts’ 397,2 miljard fr”.³⁰⁵ Ook de oppositie kwam aan het woord in ‘De Standaard’. De titel, “opgesmukt” cijfer is “psychologische flater”, vatte de twee belangrijkste punten van kritiek mooi samen.³⁰⁶ ‘Le Soir’ ten slotte schreef: “Miracle de la décennie: l’escabelle de l’Etat se garnit de 62 milliards”.³⁰⁷

Twee maanden later, in de aanloop naar de begrotingscontrole, werd Schiltz aan zijn woorden herinnert. ‘Het belang van Limburg’ schreef op 24 februari ’90: “PVV voorspelt onweerswolken boven de begrotingscontrole”.³⁰⁸ Bij de PVV was men er van overtuigd dat de fouten in de cijfers nu aan het licht zouden komen en de aangekondigde lijken uit de kast zouden vallen.

Op 2 maart ’90 besprak Jan Verstraeten in ‘Gazet van Antwerpen de “Budgetcontrole”. “Sneller dan verwacht hebben de topministers de jaarlijkse budgetcontrole kunnen beëindigen. Sarcasten merken nu al schamper op dat dit bijzonder goed te merken is aan het resultaat waarmee de regering nu voor de dag komt. De liberalen hebben gisteren reeds de budgetcontrole als ondermaats afgedaan. Ook het verbond van Belgische Ondernemingen blijkt niet omver te vallen van enthousiasme voor datgene wat het kabinet hier te bieden heeft. Zij die de diverse begrotingsmaatregelen van het kabinet onder de

³⁰³ DE RIDDER, H.; *Fraai en sterk*; In: De Standaard; 4 januari ‘90

³⁰⁴ (anon.); *begrotingstekort “maar” 397,2 miljard*; In: De Standaard; 4 januari ‘90

³⁰⁵ (anon.); *Schiltz kraait viktorie; tekort bedraagt ‘slechts’ 397,2 miljard fr*; In: De Morgen; 4 januari ‘90

³⁰⁶ (anon.); *opgesmukt” cijfer is “psychologische flater*; In: De Standaard; 4 januari ‘90

³⁰⁷ (anon.); *Miracle de la décennie: l’escabelle de l’Etat se garnit de 62 milliards*; In Le Soir; 4 januari ‘90

³⁰⁸ (anon.); *PVV voorspelt onweerswolken boven de begrotingscontrole*; In: Het belang van Limburg; 24 februari ‘90

loep houden zullen opnieuw een onderscheid maken tussen de eenmalige maatregelen, vaak als kunst- en vliegwerk bestempeld, waartoe de regering andermaal haar toevlucht genomen heeft en de structurele maatregelen die gewoonlijk het predikaat van serieuze maatregelen meekrijgen. Vice-premier en minister van begroting Hugo Schiltz heeft ongetwijfeld gelijk als hij er op wijst dat de niet structurele maatregelen niet zomaar van tafel mogen geveegd worden. Zelfs eenmalige maatregelen hebben voor gevolg dat er minder moet geleend worden en dus hebben ook deze voorstellen, die in de ogen van de critici nauwelijks genade vinden, op termijn een enorme weerslag. Erger is het dat de regering blijft vasthouden aan een tekort van 405 miljard en blijkbaar geen stap verder durft te zetten. In de voorbije dagen werden de zegeberichten waaruit bleek dat het kabinet de miljarden als het ware spelenderwijs vond gul rondgestrooid. Kon de regering geen stap verder zetten als de miljarden toch maar voor het rapen lagen en als uit de budgetcontrole blijkt dat de inkomsten van de overheid fors toenemen? ”³⁰⁹

De begrotingscontrole bleek zeer vlot verlopen te zijn. Dus ook een schandaal rond Schiltz bleef uit. Uit verschillende hoeken was toch kritiek te horen, vooral dan dat er te veel eenmalige maatregelen tussen zaten. Schiltz had zijn antwoord daarop al klaar, en de auteur gaf hem ook gelijk. Hij had er wel kritiek op dat de regering niet meer ambitie getoond had. De overheid begon eindelijk ook de gevolgen van verbeterde economische toestand vertaald te zien in haar inkomsten en toch werd geen extra inspanning geleverd.

In het vorige artikel stond ook dat de korte duur van het conclaaf sarcastische opmerkingen uitlokte. In het artikel *“Budgetcontrole was geen haastwerk”* uit ‘Gazet van Antwerpen’ weerlegde Schiltz een dag later deze kritiek. *“De bewering als zou de budgetcontrole haastwerk zijn gaat, zo Schiltz, voorbij aan het feit dat het conclaaf werd voorbereid vanaf begin januari. Als het conclaaf te lang had geduurd, dan zou men er een bewijs ingezien hebben dat de regering zwak en verdeeld is. Nu de regering bewijst snel conclusies te kunnen trekken uit een zorgvuldig voorbereid dossier wordt hierin het bewijs van ongeïnteresseerdheid gezien, aldus Schiltz.”*³¹⁰

Het was dus vooral dankzij een goede voorbereiding, een pluim voor zichzelf, dat alles zo vlot verlopen was. Hij haalde ook aan dat men altijd wel een manier vond om kritiek te geven. Het conclaaf duurde altijd te lang of te kort

Zoals aangekondigd dook in de zomer van 1990 het dossier van de staatshervorming weer op. Schiltz had immers tegen dan meer duidelijkheid geëist, en daar eventueel zijn ontslag zelfs aan verbonden. Het was duidelijk dat de zenuwachtigheid toe nam. Schiltz herhaalde zijn verzoek aan het begin van de zomer in de aanloop naar de begrotingsopmaak.

Op 6 juli stond in ‘De Standaard’: *“gekibbel in regering over derde fase”*. *“Het verdere lot van de derde fase van de staatshervorming, het laatste deel van de operatie die in 1988 startte, zorgde gisteren binnen de regering voor enig gekibbel. Vice-premier Schiltz vroeg klaarheid over programma en agenda alvorens de opstelling van de begroting 1991 te beginnen. Er kwam prompt een antwoord van de premier die er op wees dat er “in strijd met bepaalde tendentieuze informaties” wel degelijk was overeengekomen dat de premier en vice-premiers volgende maandag een kalender en een werkwijze voor de derde fase vastleggen.*

³⁰⁹ VERSTAETEN, J.; *Budgetcontrole*; In: *Gazet van Antwerpen*; 2 maart ‘89

³¹⁰ (anon.); *Budgetcontrole was geen haastwerk*; In: *Gazet van Antwerpen*; 3 maart ‘89

(...) Volgens 'Gazet van Antwerpen' stelde Schiltz de regering voor een heus ultimatum. Er kon geen sprake zijn van het begrotingsconclaaf vooraleer er afspraken waren over de aanpak van de derde fase.

Maar het was al geruime tijd aangekondigd dat de regeringstop dezer dagen bijeenkwam om een werkwijze voor de derde fase af te spreken.

Wat Schiltz eiste, was al verworven. Wegens agendaproblemen, zo luidde het gisteren in regeringskringen, liet de vergadering van de topministers wat op zich wachten. Behalve de irritatie bij de premier, die overigens deelneemt aan de NAVO-top, zorgden de verklaringen van Schiltz voor weinig ophef.

*Wat nervositeit is niet abnormaal aan de vooravond van het begrotingsconclaaf.*³¹¹

Schiltz voegde dus de daad bij het woord en eiste zijn duidelijkheid voor hij aan de begroting zou beginnen. Bij 'Gazet van Antwerpen' was er zelfs sprake van een ultimatum geweest. Bij de andere regeringspartners vond men de werkwijze van Schiltz en de VU om telkens nieuwe ultimatum en dreigementen te uiten maar niks. Martens had zijn antwoord al klaar en zei dat er inmiddels al klaarheid bestond en dat binnenkort de agenda en de timing vast gelegd zouden worden. Volgens 'De Standaard' was het ultimatum dan ook zinloos. Schiltz eiste iets dat hij al verworven had.

'De Morgen' schreef "Derde fase zorgt voor irritatie". "Begrotingsminister Schiltz eist dat de timing en de werkwijze voor de bespreking van de derde fase voor het begrotingsconclaaf afgesproken wordt. Waarom zo zenuwachtig, dat is toch beloofd repliceren de ministers Martens en Dehaene.

Dinsdagnamiddag belde Schiltz naar premier Martens met de vraag dringend een timing en een werkwijze af te spreken voor de bespreking van de derde fase van de staats hervorming. Voor Schiltz hoeft het begrotingsconclaaf niet plaats te vinden, als er vooraf geen akkoord is binnen de regering over de werkwijze. Het begrotingsconclaaf start normaal volgende dinsdag. Schiltz wordt ongeduldig omdat hij al verschillende keren erop aandrong dit onderwerp te bespreken, maar nog geen respons kreeg. Twee weken geleden schreef hij er zelfs een briefje voor naar Martens.

*Het telefoontje van dinsdag moet Martens verwonderd hebben, zo blijkt uit een mededeling die de premier gisteren de wereld instuurde. Daarin kaatst hij de bal terug naar Schiltz en antwoordt hij op persberichten die gewagen van een "ultimatum" van Schiltz. Tegen zijn gewoonte in laat Martens het omzwachtelde diplomatieke taalgebruik achterwege: "Er is, in strijd met bepaalde tendentieuze informaties, wel degelijk overeengekomen tussen de eerste minister en de vice-premiers dat op maandag 9 juli 1990 de werkwijze en de agenda van de regering voor de verwezenlijking van de derde fase van de staats hervorming zullen worden vastgelegd."*³¹²

Dit artikel toont duidelijk dat Schiltz zenuwachtig begon te worden omdat de bespreking van het onderwerp bleef op de lange baan geschoven worden. Er is sprake van een brief en een telefoontje van Schiltz naar Martens waarin hij telkens om de behandeling zou verzocht hebben. Bij de CVP reageerde men geïrriteerd op het aandringen van Schiltz. Martens reageerde zelfs verwonderd en zei dus dat afspraak al langer bestond.

Bij 'Het Laatste Nieuws' zag men er een confrontatie in en titelde men: "Schiltz botst met Martens". "Vice-premier en begrotingsminister Hugo Schiltz heeft gisteren nogmaals duidelijk gemaakt dat de regering dringend een timing moet vastleggen voor de bespreking van de derde fase van de staats hervorming. Schiltz die betreurt dat premier Martens deze week daarvoor geen tijd had door zijn

³¹¹ (anon.); *Gekibbel in regering over derde fase*; In: de Standaard; 6 juli '90

³¹² (anon.); *Derde fase zorgt voor irritatie*; In: De Morgen; 6 juli '90

buitenlandse tripjes, zette echter een stap verder die wel eens voor problemen in de regering zou kunnen zorgen.

(...)Dat minister Schiltz nu aandringt op de vastlegging van een agenda, is niet nieuw. Reeds in een brief van 12 juni 1990 aan eerste minister Martens (zie onze krant van 12 juni 1990) stelde Schiltz: “ten einde geen vertraging op te lopen bij de uitvoering van de derde fase, wil ik u vragen, mijnheer de eerste minister, op een volgende bijeenkomst van het kernkabinet als punt van de agenda, voorbereiding en timing van de derde fase te willen inschrijven”.

(...)Dat Hugo Schiltz de derde fase wil koppelen aan het begrotingsconclaaf is niet waar, aldus de begrotingsminister. Wel wil hij niet dat de onzekerheid over de timing van de derde fase op het begrotingsconclaaf zou wegen dat vanaf 16 juli start.

Premier Martens bevestigde dat maandag de knoop wordt doorgesneden. Hij zegt dat in “in strijd met bepaalde tendentieuze informatie” die overeenkomst reeds eerder bestond. De derde fase kon, aldus Martens, afgelopen vrijdag niet behandeld worden “omdat bepaalde ministers zoals vice-premier Schiltz buitenlandse verplichtingen hadden”.

Wie reist er nu het meest?³¹³

Ook hier werd dus verwezen naar de eerdere verzoeken van Schiltz. Het verschil met de vorige artikels was dat hier het ultimatum ontkracht werd. Schiltz had immers nooit de derde fase aan de begroting willen verbinden, maar had alleen gesteld dat de onzekerheid de werkzaamheden bij de begrotingsopmaak zou bezwaren. Beide prominenten verweten elkaar blijkbaar dat een afspraak maken niet lukte omdat ze in het buitenland zaten. Bij ‘Het Laatste Nieuws’ vroegen ze zich dan ook ironisch af wie er nu het meest op reis ging.

‘Le Soir’ kopte: “propositions et ultimatum avant la troisième phase”. “Alors que certains dans la Majorité semblaient astimer urgent de prévoir les moyennes d’un surplace élégant, Hugo Schiltz, le vice-premier VU, rérétaait hier à la ‘Gazet van Antwerpen’ qu’il ne peut être question de conclure budgétaire tant qu’il n’obtient pas certaines clarifications sur la troisième phase de la réforme de l’Etat. Réplique de Martens, depuis Londres: procédure et calendrier seront fixés lundi.”³¹⁴

Ook in de Franstalige pers had men dus aandacht voor het “ultimatum” van Schiltz. Volgens ‘Le Soir’ was het dus vooral omdat sommige in de meerderheid er niet happig op leken om vooruitgang te boeken op het vlak van de staats hervorming, dat Schiltz besloot om geen begrotingsconclaaf te houden zolang er geen duidelijkheid bestond.

Bij ‘La libre Belgique’ formuleerde men het zo: “Hugo Schiltz voulait faire la grève”. “Gros émoi, jeudi matin, dans certains cabinets ministériels: Hugo schiltz, le ministre du budget, refuserait d’entamer le conclave budgétaire tant qu’il n’a pas obtenu “les clarifications nécessaires” en ce qui concerne la réalisation de la troisième phase de la réforme de l’Etat! C’est ce qu’annonçait, jeudi matin, à la “une” la “gazet van Antwerpen”. Une sorte de grève ministérielle, en quelque sorte... Le journal estimait qu’avec cette déclaration, le ministre du Budget avait ainsi placé une bombe sous la table du gouvernement.

Dans la journée de jeudi, le cabinet du ministre du budget tentait cependant de rétablir la sérénité: nous demandons que l’on définit un calendrier, c’est tout.

Néanmoins, il faut dire que l’ultimatum ainsi lancé par Hugo Schiltz n’a guère plu à ses collègues. “Nous n’avons pas l’habitude de gouverner par des ultimatums”, faisait remarquer l’un d’eux, qui

³¹³ (anon.); Schiltz botst met Martens; In: het Laatste Nieuws; 6 juli ‘89

³¹⁴ (anon.); propositions et ultimatum avant la troisième phase; In: Le Soir; 6 juli ‘89

soulignait par ailleurs que tous ces problèmes de conclave et d'agenda institutionnel étaient bien plus souvent évoqués dans la presse qu'au sein des réunions au sommet du gouvernement. (...) la nervosité de la Volksunie est compréhensible: les chances de voir la troisième phase se réaliser au cours de cette législature s'amenuisent de jour en jour. Le chef du groupe CVP à la chambre a déclaré qu'il souhaitait que la majorité parvienne à un accord sur cette réforme cette année mais que la réalisation pourrait être reportée à la prochaine législature."³¹⁵

Schiltz dreigement zou volgens 'La Libre Belgique' toch voor wat opschudding gezorgd hebben op sommige kabinetten. Zij spraken ook van een staking en eerst waren sommige er van overtuigd dat die wel eens gevolgen zou kunnen hebben voor de regering. Schiltz verduidelijkte daarna zijn eis, zodat ze wat genuanceerder klonk. Men besprak ook de reactie van enkele collega's. Zij hielden voor dat het niet de gewoonte was om de rest van de regering voor ultimatum te plaatsen. En één er van had blijkbaar ook de indruk dat Schiltz het probleem van de agendering en timing meer in de media besprak dan in de regering zelf. 'La libre Belgique' begreep het ongeduld van de Volksunie wel, aangezien het met de dag onzekerder werd dat de derde fase er nog zou komen. Zeker nu ook de kamerfractie-leider van de CVP zou gezegd hebben dat de concrete realisatie werk voor de volgende regering zou worden.

Je kan je nu de vraag stellen wat Schiltz bereikte door in de pers met een nieuw "ultimatum" op te duiken. De meesten in de regering reageren geïrriteerd door zijn aandringen. Ze verwijten hem ook dat hij het spel vooral in de media speelt. Het is duidelijk dat men bij de andere partijen niet stond te springen voor een snelle behandeling. Allicht hoopte Schiltz om zo weer wat beweging in het dossier te krijgen. Het was alleszins weer eens ter sprake gekomen en de regeringspartners hadden een standpunt moeten innemen. Dehaene en Martens reageren zogenaamd verbaasd omdat er volgens hen wel al afspraken bestonden, die duidelijk stelden dat de agendering en timing binnenkort op tafel zou komen te liggen. Dat had Schiltz dus wel bereikt. De boegbeelden van de CVP in de regering hadden in de pers verklaard dat het onderwerp heel snel zou behandeld worden. Dat was voor Schiltz allicht belangrijk. Hij had immers in oktober al gedreigd met zijn ontslag als er tegen de zomer geen duidelijkheid bestond. Ze hadden dus bevestigd dat hij zijn duidelijkheid zou krijgen. Maar vooral ook als signaal naar de achterban was het belangrijk dat Schiltz duidelijk liet merken dat hij nog steeds de uitvoering nastreefde en er op zou blijven aandringen. Het ongenoegen over het uitblijven van de derde fase groeide immers met de dag.

Ondanks zijn dreigement begon Schiltz dus wel gewoon aan de begrotingsopmaak.

Na afloop van het conclaaf stond op 24 juli '90 in 'Gazet van Antwerpen': "*Vice-premier Schiltz: meevaller voor de begroting*". *Vice-premier en minister van begroting Hugo Schiltz toonde zich na afloop van het begrotingsconclaaf uiterst tevreden over het feit dat de uiteindelijke cijfers weinig of niet verschillen van de cijfers die zijn kabinet bij het begin van de begrotingsronde had vooropgezet. Schiltz beschouwd dit als een pluim voor zijn kabinet.*

³¹⁵ (anon.); *Hugo Schiltz voulait faire la grève*; In: *la Libre Belgique*; 6 juli '89

De minister van begroting gaf wel toe dat de regering bij het opstellen van het budget voor 1991 kon rekenen op twee niet te onderschatten meevallers.

*In de eerste plaats was er een rentedaling van zowat 1 procent die de regering te hulp kwam. (...)In de tweede plaats gaf Schiltz toe dat de signalen van de jongste weken inzake een inkomstenverbetering van de staat zich hebben doorgezet. “De vruchten van de hoogconjunctuur beginnen zich eindelijk te vertalen in de inkomsten van de staat.”.*³¹⁶

Opnieuw zorgde de begroting niet voor grote problemen. Volgens Schiltz was dit weer te danken aan de goede voorbereiding. Het korte verloop beschouwde hij dan ook als een compliment voor zijn kabinet. Hij moest wel toegeven dat hij voor de resultaten geholpen was door een aantal gunstige economische omstandigheden. De kritiek van de oppositie zou er zich dan ook op richten dat men met die gunstige omstandigheden meer moest doen.

‘De Standaard’ schreef: “Chateau Stuyvenberg ’91: geen Grand Cru”

Het begrotingsoverleg in het Stuyvenbergkasteel duurde dit jaar slechts acht dagen. Het begon op 14 juli en eindigde op zondagnacht omstreeks 3 uur (op 21 juli, de nationale feestdag, werd niet vergaderd). Verleden jaar waren de ministers 22 dagen bijeen en toen riep men al dat de begroting 1991, die nu voorligt, een ware vuurproef zou zijn en dat men dan een en ander zou meemaken. Uiteindelijk viel het allemaal best mee en kon de klus op acht dagen worden geklaard; incidenten en politiek spanning bleven uit.

Al voor de aanvang van het beraad, terwijl de verkennende bilaterale besprekingen met minister Schiltz van begroting volop bezig waren (van 21 mei tot 3 juli) en de topministers al af en toe vergaderden, werd in politiek Brussel gezegd dat “het conclaaf” een makkie zou zijn en dat drie dagen eigenlijk volstonden

*Op kabinetten fluisterden dat men het beraad louter uit psychologische overwegingen liet aanslepen om te voorkomen dat het publiek bedenkingen zou hebben, zeker na al die dramatische voorstellingen.”*³¹⁷

Ook uit dit artikel viel af te leiden dat de opmaak van de begroting voor '91 zeer vlot verlopen was. Het was nochtans anders aangekondigd. Het vorig jaar was er al commentaar geweest op de korte lengte van het conclaaf om de geloofwaardigheid onderuit te halen. Nu was de klus nog bijna drie keer zo snel geklaard. En volgens het artikel had het allemaal nog sneller gekund. Maar men had bewust het conclaaf wat langer laten aanslepen om de critici toch een beetje wind uit de zeilen te nemen.

Nu de begrotingsopmaak achter de rug was, kon in het najaar de staats hervorming weer de actualiteit gaan domineren.

Op 19 november '90 schreef Dirk Achten in ‘De Standaard’: “beleefde brief”. “Komt er dan toch binnenkort een afwerking van de staats hervorming, de fameuze derde fase waarover al zoveel te doen was? VU-voorman en vice-premier Hugo Schiltz gaat op de gaspedaal staan en zet de regering tot spoed aan.

Schiltz staat onder druk van de VU-achterban, die vindt dat het lamlendige wachten lang genoeg heeft geduurd. De vice-premier schreef een beleefde brief naar premier Martens met de vraag om de derde fase zo snel mogelijk op de agenda te plaatsen. Is dat voldoende om deze coalitie tot daden te bewegen?

³¹⁶ (anon.); *Vice-premier Schiltz: meevaller voor de begroting*; In: *Gazet van Vlaanderen*; 24 juli '90

³¹⁷ (anon.); *Chateau Stuyvenberg '91: geen Grand Cru*; In: *De standaard*; 24 juli '90

*(...)Schiltz heeft één zwaarwegend argument in de strijd voor de afwerking van deze staatsher-
vorming: de derde fase staat ingeschreven in het regeerakkoord. Regeerakkoorden zijn uitgegroeid tot
een soort bijbel, en het totaal links laten liggen van zo 'n belangrijk onderdeel zou een bekentenis van
onmacht zijn vanwege de regering. Maar ondertussen is het regeerakkoord een vergeeld document
geworden. Er is meer nodig dan het oprakelen van de recente politieke geschiedenis om een
vijfpartijencoalitie tot handelen te bewegen.*

*Als het parlement de derde fase min of meer behoorlijk wil afwerken, moet het in januari van start
kunnen gaan. Voor nieuwjaar moet de regering het in die planning eens worden over de ontwerp-
teksten. De tijd van zenuwachtige onderhandelingen en beslissingen is aangebroken. Dat betekent dat
de politieke temperatuur de komende weken de hoogte ingaat. De vraag is of de VU in deze alleen
staat en hoe hoog Schiltz het wil spelen. Wat hij nu doet, is herinneren aan de agenda die de regering
voor zichzelf opstelde. Maar er zal meer nodig zijn dan een beleefde brief vanwege de kleinste
coalitiepartner om de trein van de derde fase echt aan het rollen te krijgen.*³¹⁸

Dit artikel was een duidelijk bewijs dat de nervositeit nog verder toenam. Er werd ook duidelijk
aangegeven dat Schiltz steeds meer onder druk kwam te staan van zijn partij. Schiltz schreef dus
nogmaals een brief naar premier Martens om zijn verzoek tot behandeling van het dossier te herhalen.
Maar de auteur betwijfelde sterk of dit voldoende zou zijn om de regering tot handelen aan te zetten.
Hij stelde ook dat de tijd begon te dringen, vandaar die nervositeit bij de partijen, als men in deze
legislatuur nog iets wilde realiseren van de derde fase. Schiltz had volgens hem één grote troef in
handen. De uitvoering stond immers in regeerakkoord en dat kon men, zoals ze de laatste jaren waren
gehanteerd, niet zomaar naast zich neerleggen. Achten zei ook dat de beslissende momenten er aan
kwamen. Veel zou afhangen van hoe hard Schiltz bereid was het spel te spelen en of de VU een partij
binnen de regering vond, die mee aan de kar ging trekken.

Op dezelfde dag stond in 'Gazet van Antwerpen': *"Schiltz en Gabriëls willen niet wijken; Moureaux:
geen derde fase zonder VU-toegevingen". "Wij vragen alleen maar de uitvoering van de derde fase
zonder toegevingen aan Vlaamse zijde." Met deze uitspraak reageerden zowel vice-premier Hugo
Schiltz als zijn partijvoorzitter Jaak Gabriëls in een gesprek met onze krant op het interview van de
Waalse socialistische vice-premier Philippe Moreaux in La libre Belgique. Hij liet verstaan dat die
derde fase er niet komt zonder VU-toegevingen.*

*In de Libre had Moureaux in een lang interview, dat Schiltz als "nogal zenuwachtig" betitelde, gezegd
dat het niet volstaat op tafel te slaan of ultimatus te stellen om de uitvoering van de derde fase te
bekomen. Moureaux richtte zich vooral tot Volksunie en in het bijzonder tot "son ami Hugo". Hij
maande hem aan om met nieuwe ideeën voor de dag te komen of bereidheid te tonen om concessies te
doen, zo hij de derde fase wil.*

*"De derde fase willen en tegelijk het speerpunt willen blijven van een bepaald ultraflamingantisme is
een fundamentele contradictie. Mon ami Hugo moet kiezen: ofwel de derde fase maar dan moet hij
opnieuw leren concessies te doen; ofwel wil hij die niet en dan kan hij inderdaad straffe taal blijven
verklonden. Maar de twee gaan niet samen", aldus Philippe Moureaux.*

*Schiltz verklaarde ons: "Ik begrijp niet goed waarom "Philippe" zich tot de VU en meer bepaald tot
mij richtte", aldus de VU-vice-premier, die de vaste wil van zijn partij bevestigde om tijdens deze
legislatuur de derde fase te verwezenlijken, maar dan zonder concessies. Schiltz trad zijn collega
Moureaux zelfs bij waar deze in het interview betoogde dat de derde fase één coherent geheel moet
vormen, waarin alle partijen aan hun trekken komen.*

³¹⁸ ACHTEN, D.; Beleefde brief; In: De Standaard; 19 november '90

*Schiltz: "Dat is ook onze mening! Moureaux zou zich dus beter tot de CVP richten die eerder geneigd zou zijn de derde fase in verschillende stukjes op te delen en nu slechts te realiseren wat ze haalbaar lijkt."*³¹⁹

In 'Gazet van Antwerpen' eiste Schiltz dus de realisatie van de derde fase zonder toegevingen. Hij deed dat naar aanleiding van een interview dat Moureaux aan 'La Libre Belgique' had gegeven. Die had immers gezegd dat er toegevingen gedaan moesten worden en dat gewoon de uitvoering eisen niet volstond. Het werd de Volksunie dus nog een stuk moeilijker gemaakt, omdat er opeens terug concessies van de partij gevraagd werden. Ik durf te betwijfelen dat men bij de VU, net zoals Moureaux, vond dat Schiltz het speerpunt was van een soort ultraflamingantisme en dat hij opnieuw toegevingen moest leren doen. Toch plaatste Moureaux hem voor de keuze en dreef hem zo nog meer in de hoek. Volgens Schiltz hadden de PS en de VU gemeenschappelijk dat ze de derde fase één geheel wilden realiseren. Hij vond dan ook dat Moureaux zijn kritiek beter op de CVP kon richten.

*'De Morgen' publiceerde een stuk van Paul Goossens: "Als de Parti Socialiste niest, grijpt de hele regering naar haar zakdoek". " (...)De vice-premier van de kleinste regeringspartij Hugo Schiltz heeft onmiddellijk vinnig gereageerd. Niet de diagnose van Moureaux dat de gezondheidstoestand van de regering momenteel verre van optimaal zou zijn, werd betwist, wel de uitval naar de Volksunie. Schiltz begrijpt niet waarom Moureaux uitgerekend de VU als schietschijf neemt. De verbazing van Schiltz is oprecht en betekenisvol. Als de VU in deze regering al één programmapunt wil realiseren, is het wel de derde fase. En tot dusver was het voor de VU-leiding een axioma dat de Parti Socialiste even geïnteresseerd was in die derde fase als de VU. Voor Schiltz was het een grote vertroosting in bange dagen. Wordt die zekerheid nu weggeslagen? Moureaux en de PS zullen dit ontkennen, maar bij Schiltz knaagt de twijfel."*³²⁰

Moureaux had dus gesteld dat het niet goed met de regering. Die bevinding kon Schiltz nog onderschrijven. Maar zoals eerder gezien, begreep hij niets waarom de PS daarom naar de Volksunie uithaalde. Volgens Paul Goossens was juist dit onbegrip veel betekend. Bij de VU was men er immers altijd van uitgegaan dat, inzake de realisatie van de derde fase, de PS uiteindelijk mee aan de kar zou gaan trekken. Dit zekerheid leek nu weg te vallen. De vraag rees dan ook bij de commentatoren of dit het einde betekende van het objectieve bondgenootschap tussen de VU en de PS.

Een dag later, op 20 november '90, stond in 'Gazet van Antwerpen': *"VU-bureau steunt Hugo Schiltz". "De Volksunie staat achter Hugo Schiltz, die premier Martens in een brief vroeg een initiatief te nemen inzake de derde fase van de staatsvorming. Wil de regering nog tijdens deze legislatuur werk maken van de verwezenlijking van het regeerakkoord inzake de staatsvorming, dan is het nu hoog tijd om daarmee te beginnen, zei voorzitter Gabriëls na afloop van het partijbureau."*³²¹

³¹⁹ (anon.); *Schiltz en Gabriëls willen niet wijken*; In: *Gazet van Antwerpen*; 19 november '90

³²⁰ GOOSSENS, P.; *Als de Parti Socialiste niest, grijpt de hele regering naar haar zakdoek*; In: *De Morgen*; 19 november '90

³²¹ (anon.); *VU-bureau steunt Hugo Schiltz*; In: *Gazet van Antwerpen*; 20 november '90

Schiltz kreeg dus nog steeds de steun van zijn partij, ook met zijn initiatief om een brief te sturen naar Martens. Maar uit het artikel spreekt ook het ongeduld dat bij de partij aanwezig was. Het werd ook nog eens duidelijk geformuleerd door voorzitter Gabriëls.

Te midden van al de commotie rond de staatshervorming stond in ‘de Standaard’: *“Hugo Schiltz (VU) begint aan Waalse ronde”*. *“Vice-eerste minister Hugo Schiltz begint volgende week aan een ronde van Wallonië, die hem naar Louvain-La-Neuve, Charleroi en Luik brengt. In Louvain-la-Neuve debatteert hij met Waals FGTB-voorzitter Urbain Destrée. Dit debat wordt gemodereerd door professor François Perin, gewezen PRL-politicus.*

Naar eigen zeggen stelt Schiltz “alle dagen duidelijker vast dat Wallonië steeds minder over Vlaanderen weet, op een moment dat Vlaanderen en Wallonië samen nog belangrijke beslissingen in het Belgisch parlement over de staatshervorming moeten nemen”. Schiltz had al een paar keer contacten met Waalse prominenten, maar nooit eerder op een systematische wijze. (...)Schiltz wil op deze wijze het debat over de staatshervorming opnieuw op gang brengen. Hij krijgt daar de beste tribunes van Wallonië voor.”³²²

Dit artikel was een duidelijk bewijs van het feit dat Schiltz een man van de dialoog was. Midden in de commotie rond de staatshervorming ging hij het debat met de Waalse beweging dus niet uit de weg. Bedoeling was om de Vlaamse standpunten te gaan verduidelijken en opnieuw een gesprek over de staatshervorming mogelijk te maken. Groot verschil was, dat dit keer de gesprekken zouden plaats vinden voor de beste tribunes van Wallonië en niet meer in een achterkamertje.

‘Le Soir’ schreef die dag: *“ Moureaux et Schiltz au chevet de la troisième phase”*. *“La troisième phase est prête, il faut des décisions, dit l’ami Hugo. Il ne suffit pas de jouer la méthode Coué ou celle des ultimatums, rétorque l’ami Philippe.*

(...) L’impatiente Hugo Schiltz, après une première poussée d’adrénaline en juillet, a donc écrit au premier ministre, à propos du calendrier et des décisions à prendre. Sursaut de la dernière chance? Selon lui, il faut qu’une initiative soit prise rapidement, si l’on veut pouvoir progresser sous cette législature. Il propose un conclave des “super-ministre”, ou des présidents de partis, voire des chefs des groupes de la majorité.

Philippe Moureaux, lui, insiste davantage sur la manière que sur le tempo: si le VU veut une troisième phase, elle doit ouvrir le jeu et réapprendre à faire des concessions. Autant de bons conseils qu’Hugo Schiltz, on s’en doute, n’a que très modérément appréciés.

Le vice-premier socialiste ajoute qu’il faudra un “paquet d’ensemble”, dans lequel il mettrait les relations internationales, la réforme des assemblées, l’élargissement des compétences et les pouvoirs résiduels. Et il précise: la radio-redevance ne fait pas partie de ce “paquet”. C’est un problème budgétaire que très habilement HugoSchiltz essaye de mêler à cela.

Tandis que la VU, dont on connaît les difficultés internes, donne de la voix sur un de ses sujets fétiches, le PS répète son engagement en faveur d’“une vraie troisième phase” – et non d’une “mini-troisième phase” – et tente de garder le jeu ouvert sur la question de la redevance, un des éléments piégés du conflit scolaire.”³²³

Ook bij ‘Le Soir’ had men het over Schiltz die bleef aandringen op de realisatie van de derde fase. Ze vroegen zich af of zijn nieuwe brief die van de laatste kans zou worden. Schiltz zou ook een voorstel gedaan hebben om een conclaaf te houden met de superministers of de partijvoorzitters. Hij was alles-

³²² (anon.); *Hugo Schiltz (VU) begint aan Waalse ronde*; In: De Standaard; 20 november ‘90

³²³ (anon.); *Moureaux et Schiltz au chevet de la troisième phase*; In: Le Soir; 20 november ‘90

zins, zoals hij ook met zijn ronde van Wallonië liet blijken, voorstander van een dialoog tussen de gemeenschappen. In ‘Le Soir’ merkte men ook op dat Schiltz de opmerkingen van Moureaux over de toegevingen allicht maar matig geapprecieerd had. Die stelde ook dat het probleem van het kijk- en luistergeld een budgettair probleem was en dat Schiltz het dus buiten de staats hervorming moest houden. Maar zoals later zal blijken, was Schiltz dit niet van plan. De PS stelde dat men nog altijd te vinden was voor de realisatie van een “echte derde fase”, zeker als ook de discussie over het kijk- en luistergeld open bleef. Dat geld was immers nodig om een einde te stellen aan het conflict in het Franstalig onderwijs.

Begin '91 kwam er ook een incident met Deprez. Op 10 januari '91 schreef ‘Gazet van Antwerpen’: *“Schiltz vraagt zich af wat PSC-voorzitter bezielt”. “Vice-premier en minister van begroting Hugo Schiltz vraagt zich af wat PSC-voorzitter Gerard Deprez heeft bezielt toen hij dinsdagavond verklaarde dat volgens hem de derde fase van de staats hervorming niet meer gerealiseerd kan worden. Schiltz stelt zich vragen over het gebrek aan verantwoordelijkheidszin van Deprez, die uitspraken doet die de samenhang in de meerderheid dreigen te ondermijnen en dit op een ogenblik dat de situatie in de Golf dreigt te escaleren, iets wat ook in ons land gevolgen kan hebben. De PSC, aldus Schiltz, moet zich afvragen wat zij moet doen met een voorzitter die zich distancieert van een door hem gesloten regeerakkoord en die hiermee lijnrecht ingaat tegen de eerste minister die zich inzake deze derde fase geëngageerd heeft.”*³²⁴

Schiltz reageerde dus erg geïrriteerd op feit dat niet alle partijen in de regering de realisatie nastreefden en nu zelfs verklaarden dat de realisatie er helemaal niet meer zou komen. Hij wees Deprez dan ook op zijn verantwoordelijkheid en op het feit dat die zelf het regeerakkoord onderhandeld en goed gekeurd had. Een regeerakkoord was er om uitgevoerd te worden, dat had ook premier Martens bevestigd.

Tegen april '91 begon Schiltz dan toch in te zien dat de volledige realisatie waarschijnlijk niet meer zou lukken tijdens deze regering.

Op 20 april verscheen in ‘Gazet van Antwerpen’ het bericht: *“Schiltz: hoofd koel houden”. “Vice-premier Hugo Schiltz verklaarde vrijdag in Oostende dat de Vlamingen het hoofd moeten koel houden en maximaal trachten te verwezenlijken wat het Vlaamse zelfbestuur kan verdiepen. Essentieel noemde Schiltz zelfbestuur, inbegrepen het recht zelf te beslissen over de samenstelling en de verkiezing van het eigen parlement. Bijkomstig zijn de discussies over het “aantal leden van Kamer, Senaat en Raden, over het kijk- en luistergeld enz...” Schiltz vond de houding onbegrijpelijk van wie omwille van het stemrecht van “zowat 30000 (?) Franstalige Bourgeoisie in de randgemeenten, voor een raad die over hen niet bevoegd kan zijn, de rechtstreekse verkiezing van het Waalse parlement in het gedrang brengt. Dat lijkt op pogingen om de derde fase te blokkeren.”*³²⁵

Schiltz had dus in zijn toespraak gezegd dat het nu zaak was om nog te trachten het maximale te realiseren. Daarmee stapte hij dus af van zijn oorspronkelijke eis voor de volledige realisatie van de derde fase. Het klonk ook helemaal anders dan zijn toespraak voor de Antwerpse VU-afdeling, waar

³²⁴ (anon.); *Schiltz vraagt zich af wat PSC-voorzitter bezielt*; In: Gazet van Antwerpen; 10 januari '91

³²⁵ (anon.); *Schiltz: hoofd koel houden*; In: Gazet van Antwerpen; 20 april '91

het nog klonk: “het regeerakkoord, niets dan het regeerakkoord, en heel het regeerakkoord”.³²⁶ Hij noemde ook de dossiers die voor hem prioritair waren en voor een verdieping van de Vlaamse autonomie moesten zorgen. Schiltz begreep ook niet waarom de Franstaligen de rechtstreekse verkiezing van de raden blokkeerden om voor de kleine groep Franstaligen in de Vlaamse rand stemrecht te eisen voor de Franse gemeenschapsraad. De Vlamingen moesten nu het hoofd koel houden.

Ook in de Franstalige pers was Schiltz toespraak reden tot schrijven. ‘La Dernière Heure’ had het over “*Schiltz et l'autonomie*”. “*Lors d'une audition publique à Ostende, vendredi soir, le vice-premier ministre Hugo Schiltz est entré plus en détail sur la situation politique concernant la troisième phase de la réforme de l'Etat. Il a ainsi rappelé qu'il importait, pour les Flamands, de garder la tête bien froide et de s'efforcer de réaliser encore au maximum tout ce qui peut contribuer à approfondir et renforcer l'autonomie flamande et de ne pas accepter des mesures qui pourraient avoir une influence négative sur leur déploiement futur.*”³²⁷

Twee dagen later titelde ‘Het Laatste Nieuws’: “*Schiltz spuwt gal uit*”. “*De kans dat de derde fase van de staatshervorming helemaal tijdens deze legislatuur zou uitgevoerd worden is verkeken. Wij moeten nu koel onderscheid maken tussen de essentie en bijkomstige discussies als deze over enkele miljarden kijk- en luistergeld min of meer*”, aldus Hugo Schiltz. “*Er zijn teveel problemen. We geraken er niet door*”, zei Schiltz. “*In juni vorig jaar had ik premier Martens al gezegd dat hij zijn verantwoordelijkheid moest opnemen. Niet alle coalitiepartners duwden echter mee aan de kar. In het najaar werd de regering verlamd door het Rwandees avontuur*”. En Schiltz licht toe:

“*Martens moet met Coëme en Eyskens mee op het vliegtuig stappen om te beletten dat ze mekaar nog zouden tegenspreken. In de Golfcrisis moeten wij opboksen tegen de haviken, die kanonnen wilden leveren om voor olie te vechten. Met de Silco-vaudeville werd weer kostbare tijd verloren*”.

“*Nu stijgt de pre-electurale koorts. Voor de Parti Socialiste zijn twintigduizend francofone villabewoners rond de hoofdstad blijkbaar belangrijker dat het Waals parlement. Wij zullen echter onze tanden laten zien, ook in de randgemeenten*”.

“*voor ons is de rechtstreekse verkiezing van een Vlaams parlement essentieel. Wij laten ons niet in de val lokken met bijkomstige discussies over het aantal te verkiezen mandatarissen en het kijk- en luistergeld.*”³²⁸

In dit artikel gaf Schiltz dus erg duidelijk toe dat de volledige derde fase er niet meer zou komen. Uiteraard probeerde hij de verantwoordelijkheid voor die mislukking van zich af te schuiven. Zo verweet hij Martens dat die zijn verantwoordelijkheid niet had genomen en de andere regeringspartijen verweet hij een gebrek aan politieke wil om het regeerakkoord uit te voeren. Volgens Schiltz hadden een aantal incidenten de relaties binnen de regering verzuurd en stond dit ook de realisatie in de weg. En nu begon de verkiezingskoorts een vlotte samenwerking in de weg te staan. Wat nog overbleef van zijn oorspronkelijk eis, met al dan niet een bijhorend ultimatum, van de volledige realisatie, was dus de rechtstreekse verkiezing van het Vlaams parlement.

Op 22 juli '91 ging dan het laatste begrotingsconclaaf van de regering Martens VIII van start.

³²⁶ (anon.); *Schiltz in de clinch met Dehaene over derde fase*; In: De Morgen; 3 oktober '89

³²⁷ (anon.); *Schiltz et l'autonomie*; In: la dernière heure; 20 april '91

³²⁸ (anon.); *Schiltz spuwt gal uit*; In: Het Laatste Nieuws; 22 april '91

Op 25 juli schreef Rolf Falter in 'De Standaard': "*Conclaf maakt communautair pakket; derde fase, kijk- en luistergeld en maaltijdchecks allemaal samen*".³²⁹ Blijkbaar was Schiltz er dus alsnog in geslaagd om de staatshervorming op de agenda te krijgen.

Twee dagen later schreef 'Gazet van Antwerpen': "*Houding Volksunie beslissend voor voortbestaan van kabinet*". "*Vandaag en vooral morgen breken er voor het begrotingsconclaf cruciale momenten aan. Binnen de meerderheidspartijen groeit de zekerheid dat het met het te dichten begrotingsgat wel zal loslopen en dat de regering hier niet over zal struikelen.*
(...) *Het knelpunt is echter de door de Volksunie geëiste garantie dat de afspraken inzake de derde fase van de staatshervorming door de volgende regering ook effectief uitgevoerd zullen worden. In een gesprek met deze krant heeft VU-minister Hugo Schiltz al op 24 mei aangekondigd dat er in de staatshervorming "contraintes" moeten ingebouwd worden zodat het volgende parlement met de rug tegen de muur staat als er niets in huis komt van gemaakte afspraken.*
Schiltz heeft wat dit betreft zijn kaarten nog niet op tafel gelegd en binnen de VU bestaat er de laatste dagen een absoluut zwijgen omtrent de plannen om de staatshervorming onomkeerbaar te maken. Sommigen verwachten dat de VU voor een verrassing zou kunnen zorgen als de regering er zich van af wil maken met een vage intentieverklaring die in de grondwet wordt ingeschreven."³³⁰

Na amper vijf dagen was bestond er over de begroting dus al min of meer overeenstemming. De staatshervorming kon blijkbaar wel nog een struikelblok vormen voor de regering. Knelpunt waren de garanties die door Volksunie werden geëist. Garanties die er moesten voor zorgen dat de volgende regering verplicht was om de derde fase uit te voeren. De verwachting in dit artikel was ook dat Schiltz nog iets achter de hand hield om zijn garanties ook te krijgen. Met de verrassing die de Volksunie anders nog in petto zou kunnen hebben, doelde de auteur allicht op het feit dat de partij alsnog zou kunnen beslissen om de regering te verlaten. Hadden ze hun dreigementen uitgevoerd, hadden ze dit immers al eerder moeten doen.

Drie dagen later was er nog altijd niet veel meer duidelijkheid. In 'Gazet Van Antwerpen' vroegen ze zich af: "*Conclafministers voor communautair struikelblok?*".³³¹ Men was er op het conclaf nog duidelijk niet uit.

Rolf Falter schreef in 'De Standaard': "*Financieringswet mee in discussie op Stuyvenberg; Schiltz dient voorstellen in*".³³² Deze titel gaf een beter zicht op de kaarten, die Schiltz volgens 'Gazet van Antwerpen' achter de hand had gehouden. Schiltz verbond de Franstalige eis voor de overheveling van het kijk- en luistergeld, dat via de financieringswet geregeld moest worden, aan de discussie rond de staatshervorming. Zo hoopte hij dus om zijn 'contraintes' in de grondwet te krijgen.

Dat een akkoord niet evident was, bleek uit het artikel, "*Communautaire knelpunten vergen nog verdere discussie*", uit de 'De Standaard' van 31 juli '91.³³³

³²⁹ FALTER, R.; *Conclaf maakt communautair pakket*; In: De Standaard; 25 juli '91

³³⁰ (anon.); *Houding Volksunie beslissend voor voortbestaan van kabinet*; In: Gazet van Antwerpen; 27 juli '91

³³¹ (anon.); *Conclafministers voor communautair struikelblok*; In: Gazet van Antwerpen, 30 juli '91

³³² FALTER, R.; *Financieringswet mee in discussie op Stuyvenberg*; In: De Standaard; 30 juli '91

³³³ (anon.); *Communautaire knelpunten vergen nog verdere discussie*; In: De standaard; 31 juli '91

In het artikel *“breuklijnen tussen overtuigde en minder overtuigde federalisten; steekspel rond derde fase.”* bekeek men bij ‘De Morgen’ de onderhandelingen van uit een andere invalshoek.³³⁴ Volgens hen waren het niet zozeer de Vlaams-Waalse tegenstellingen die het overleg beheersten, maar die tussen enerzijds de PS en VU, de overtuigde federalisten, en anderzijds de CVP en PSC, de minder overtuigde federalisten.

Op 2 augustus stond in ‘De Morgen’ te lezen: *“Conclaf principieel akkoord”. “ (...)Vice-premier Schiltz leverde een belangrijke bijdrage door een nota op tafel te leggen over de derde fase. Deze nota concretiseerde het mini-derde-fase-voorstel dat premier Martens eerder uitdokterde. Schiltz moest daarbij vooral knokken tegen Dehaene over de rechtstreekse verkiezingen van de raden. Schiltz wou een “automatisme” dat tot gevolg zou hebben dat er geen verdere wetgeving nodig is om de raden te laten verkiezen. Hij haalde een deel van zijn slag thuis. In het ontwerp van grondwetswijziging staat dat de raden in 1994 gekozen zullen worden. Toch is dit, afhankelijk van de interpretatie, niet helemaal zeker. Het grondwetsartikel schrijft voor dat een uitvoeringswet moet bepalen hoe die verkiezingen georganiseerd zullen worden. Zolang die wet niet gestemd geraakt, zijn volgens sommige interpretaties de verkiezingen onmogelijk. De conclaafministers trachten dit interpretatieverschil gisterenavond nog weg te werken.”*³³⁵

Dit artikel gaf dus iets prijs over de rol die Schiltz op het conclaaf had gespeeld. Uiteraard was hij in zijn functie als minister van begroting sowieso een belangrijk persoon op een begrotingsconclaaf. Maar hij was natuurlijk ook één van de drijvende krachten achter het communautair overleg. In dit artikel was sprake van een belangrijke nota van zijn hand, waarin hij een voorstel van Martens verder had uitgewerkt. Daarin was zijn eis voor garanties opgenomen en hij zou die ook deels gekregen hebben. Deels omdat, zoals zo vaak in België, het ontwerp van grondwetswijziging voor interpretatie vatbaar waren. Volgens sommigen was dan ook nog een uitvoeringswet nodig om de rechtstreekse verkiezingen te laten plaats vinden. Het artikel bevestigde ook de stelling van ‘De Morgen’ dat er eerder een tegenstelling was tussen de overtuigde en de minder overtuigde federalisten dan tussen de Vlamingen en de Walen. Er werd dus nog verder onderhandeld, maar zijn sluitende garanties had Schiltz nog niet.

Een dag later, op 3 augustus ’91, stond de kranten vol met de reacties op het uiteindelijke akkoord dat was bereikt.

In ‘Gazet van Antwerpen stond: *“Schiltz tilt niet zwaar aan wegvallen van 1994”. “AUB: geen fetisjisme. De concrete datum van 1994 zou propagandistisch ongetwijfeld prettig maar bedrieglijk geweest zijn. Zo’n datum is niet afdwingbaar en er hangen geen sancties aan. Ik heb dus niet bedreigd voor zo’n symbool, wel voor concrete zaken zoals het verdragsrecht. Aan de Franstaligen hebben we niets toegegeven en het federalisme is er op vooruitgegaan, veel zelfs”.* Een erg strijdlustige, soms boze vice-premier Hugo Schiltz gaf op die wijze vrijdagmiddag als eerste uitgebreid commentaar bij het nachtelijke Sruyvenberg-akkoord. Volgen Schiltz werd er voor Vlaanderen *“onverhoopt veel”* gescoord. *“Ik ben met veel scepticisme begonnen. De kans was groot*

³³⁴ (anon.); *breuklijnen tussen overtuigde en minder overtuigde federaliste*; In: De Morgen; 31 juli ‘91

³³⁵ (anon.); *Conclaf principieel akkoord*; In: De Morgen; 2 augustus ‘91

dat we dit conclaaf niet zouden overleven". Schiltz stelde trouwens "tot zijn eigen grote verbazing" vast dat in de interkabinettenwerkgroep een akkoord was bereikt over 1994. De ministers volgden hun medewerkers echter niet. Overigens waren er ook heel wat juridische bezwaren o.a. dat de grondwet niet dient om propaganda te maken. Volgens de VU-minister is het belangrijk dat de rechtstreekse verkiezing via een bijzondere wet wordt uitgewerkt. Dit dan "om avonturen met de Franstaligen in de rand" te vermijden.

Enkele keren toonde Schiltz zich toch verbitterd. Onverholen beschuldigde hij er "een" coalitie-partner van de verkiezingsdatum als manoeuvre naar de pers doorgespeeld te hebben. Bitter haalde hij tevens uit naar de "unionisten" – concreet de SP in de regering. Die toonden zich aldus de vice-premier hardnekkig in hun strijd tegen het verdragsrecht. Volgens Schiltz kan er echter geen twijfel over bestaan dat de Franstalige Gemeenschap haar kijk- en luistergeld maar krijgt (via de financiewet) als ook het verdragsrecht dit najaar uitgewerkt wordt."³³⁶

Schiltz toonde zich uiteraard tevreden over het akkoord, nochtans was hij er met het nodige voorbehoud aan begonnen. Zoals Schiltz zei, bestond de kans immers dat de regering het conclaaf niet zou overleven. Hij was tevreden om dat het federalisme er was op vooruit gegaan en er geen toegevingen aan Franstaligen in de plaats voor waren gegeven. Het artikel omschreef hem als strijdlustig en soms zelfs boos. Opvallend was dat de datum voor de rechtstreekse verkiezing opeen maar een symbool meer was, maar hij gaf wel toe dat het een sterk wapen in de verkiezingscampagne zou geweest zijn. Hij stelde wel dat hij enkel garanties gevraagd had, wat niet hetzelfde was als een concrete datum, die toch niet juridisch afdwingbaar was. Verbitterd zou hij dan ook gesteld hebben dat andere hem in de pers op die datum vast hadden gepind. Schiltz toonde zich blijkbaar ook verbitterd over de houding van de SP bij de behandeling van het verdragsrecht. Maar dat recht zou er hoe dan ook komen, want anders weigerde de Volksunie de tweederden meerderheid te leveren, die nodig was om aan de financieringswet te sleutelen en dan kregen de Franstaligen hun kijk- en luistergeld niet.

Een tweede artikel in dezelfde krant kreeg de kop: *"Derde fase slechts principieel in grondwet; Conclaaf wipt garanties voor radenverkiezing"*.³³⁷ Dit leverde duidelijk een negatief beeld op voor Schiltz en zijn partij. Waren ze immers niet tot de regering toe getreden om toe te zien op de volledige en correcte uitvoering van de staats hervorming. Zoals de titel aangaf was het resultaat dat enkel het principe in de grondwet was ingeschreven. Op het conclaaf had Schiltz dan sluitende garanties gevraagd voor de rechtstreekse verkiezing van de raden. Het tweede deel van de titel gaf aan dat hij ook dat niet verkregen had. Schiltz kwam dan ook met het nodige gezichtsverlies uit de onderhandelingen.

Over dit gezichtsverlies schreef Dirk Achten in 'De Standaard': *"Flink ambitieus". "(...)Tot grote verrassing van velen bleek het gisteren helemaal niet juist dat de regering het eens was geraakt over 1994 als streefdatum voor de rechtstreekse verkiezing van de gemeenschaps- en gewest- raden. Was dit niet de eis van vice-premier Schiltz, waarop eerste door de andere regeringsleden was ingegaan, die nu nogal provocerend onder het tapijt werd geveegd? Moet Schiltz met hangende pootjes het*

³³⁶ (anon.); *Schiltz tilt niet zwaar aan wegvallen van 1994*; In: gazet van Antwerpen; 3 augustus '91

³³⁷ (anon.); *Derde fase slechts principieel in grondwet*; In: gazet van Antwerpen; 3 augustus '91

spervuur van zijn onthutste partijgenoten ondergaan? Het partijleven in de Volksunie wordt de komende dagen woelig, zoveel is zeker.

De VU-vice-premier, maar hij niet alleen, ontkent dat er over de datum al een akkoord was. Feit blijft dat 1994 niet in het grondwetsartikel zal staan. Een datum in de grondwet is symbolisch, zo heet het. Maar de schrapping komt in de huidige omstandigheden al even symbolisch over. Ook binnen de regeringstop blijft harde weerstand bestaan tegen de onvermijdelijke komst van Vlaamse en Waalse verkiezingen.

Het principe van die rechtstreekse verkiezing zal wel in de grondwet staan? Het principieel, niet de praktische uitvoering, want die moet wachten, omdat de regeringspartijen het niet eens geraken over het stemrecht van de Franstaligen die in Vlaanderen wonen. Het klinkt onwaarschijnlijk, maar de Franstalige politici hebben de taalgrens blijkbaar nog steeds niet aanvaard. Zolang dat niet gebeurt, kan dit land geen normaal werkende federale staat uitbouwen.³³⁸

Achten noemde het dus verrassend dat er geen akkoord was over 1994 als datum voor de verkiezingen en hij insinueerde dat men dit eerst aanvaard had, maar om Schiltz te treffen het terug had afgevoerd. Hij stelde dan ook dat de schrapping al even symbolisch was als de datum zelf. Hij vroeg zich dan ook af hoe er in de Volksunie op het akkoord zou gereageerd worden. Hij voorspelde alleszins niet veel goeds. Volgens hem lag de oorzaak van het feit dat men niet verder was gekomen dan de inschrijving van het principe in de grondwet vooral aan Franstalige zijde. Met hun eis om de Franstalige inwoners van de Vlaamse rand te kunnen laten stemmen voor de Franstalige gemeenschap, stelden die immers nog steeds de taalgrens in vraag. Zolang ze dit deden, was volgens de auteur een gezond federalisme niet mogelijk.

Ook in ‘De Standaard’ stond nog een tweede artikel waaruit duidelijk sprak dat Schiltz niet had gekregen, wat hij gevraagd had. Pol Van Den Driessche kopte zijn artikel immers: “*Geen sluitende waarborgen voor snelle rechtstreekse verkiezing Vlaams parlement*”.³³⁹

‘De Morgen’ schreef naar aanleiding van het akkoord: “*Geen derde, wel vierde fase*”. “*(...) Tijdens het conclaaf besloten de topministers de financieringswet grondig te wijzigen. De gemeenschappen krijgen fiscale autonomie. (...) deze beslissing geeft een merkwaardige evolutie aan het conclaaf. De verdere stap op de weg van het federalisme – een waarachtig vierde fase – kwam er niet uit federale overtuiging, maar om een politiek probleem op te lossen dat dreigde uit te groeien tot een regeringscrisis. Anders geformuleerd: een detailprobleem zorgt voor een fundamentele hervorming, waar de felste federalisten nog niet van durfden dromen.*

Deze truc, waarmee de conclaafgesprekken werden gedeblokkeerd, werd gevonden door ‘arrangeur’ vice-premier Dehaene.

(...) De belangrijkste punten van de derde fase worden uitgesteld. Zo zal bijvoorbeeld de rechtstreekse verkiezing van de raden – hét symbool voor de zelfstandigheid – later door een volgende regering worden uitgewerkt.

(...) De derde fase was nochtans aangekondigd als één van de pronkstukken van het regeringswerk. Ze zou het sluitstuk worden van de staatsvorming en eindelijk doorzichtige federale structuren geven aan België.

(...) Donderdag werd gedurende zeven uren driftig gediscussieerd over het verdragrecht, met als belangrijkste knelpunt de vraag of de nationale regering over de opportuniteit mag oordelen van een verdrag dat een deelregering wil ondertekenen. De vraag werd niet opgelost, hoewel er bijwijlen

³³⁸ ACHTEN, D.; *Flink ambitieus*; In: De Standaard; 3 augustus ‘91

³³⁹ VAN DEN DRIESSCHE, P.; *Geen sluitende waarborgen voor snelle rechtstreekse verkiezing Vlaams parlement*; In: De Standaard; 3 augustus ‘91

gedreigd werd met het opblazen van het conclaaf. Vooral Vice-premier Schiltz, die niet wil dat de nationale regering zo 'n controlerecht krijgt, liep enkele keren rood aan en liet zich ontvallen dat de VU zou weigeren de volledige overheveling van het kijk- en luistergeld te stemmen als de opportuniteitsregel niet geschrappt werd.

(...) wellicht wordt ook de vakantie van de parlementsleden wat ingekort, van 1 oktober naar bijvoorbeeld 15 september. Om daarna gedurende een maand de reeks wetten te stemmen, de kamers te ontbinden en de burger naar het stemhokje te roepen.

En dan? “koffiedik kijken”, antwoorden de vice-premiers. Ze zijn te onzeker over de verkiezingsuitslag om zich aan prognoses te wagen. Ze koesteren stil de hoop dat de kiezer ze beloont voor hun hard labeur dat de regering toeliet haar volle mandaat uit te zitten. De verkiezingsprognoses van Dimarso die ‘De Morgen’ maandelijks publiceert geven alvast weinig kansen aan de derde fase omdat de regering haar tweederden meerderheid virtueel kwijt is.³⁴⁰

Omdat op het conclaaf ook beslist was om wijzigingen aan de financieringswet aan te brengen, sprak men bij ‘De Morgen’ van een vierde fase, omdat volgens hen daarmee een zeer grote stap in de federalisering werd gezet. Ze merkten daarbij op dat dit er niet kwam uit federale overtuiging, maar om een crisis in de regering te vermijden. Schiltz kreeg zijn derde fase, met de rechtstreekse verkiezingen als symbool voor de Vlaamse autonomie, niet, en Dehaene lanceerde al een vierde om de regering te redden. Schiltz was er in sterke mate voor verantwoordelijk dat men hier kon schrijven dat de derde fase als pronkstuk van het regeringswerk was aangekondigd. Hij had namelijk op die manier de regeringsdeelname van de Volksunie steeds verdedigd. Ook hier werd duidelijk aangegeven dat Schiltz het kijk- en luistergeld als wapen in de strijd had geworpen. Tot slot had het artikel het nog over de politieke toekomst. De regering restte nog de taak om de uitvoeringswetten te stemmen, en daarna zou men naar de kiezer trekken. Wat de uitslag zou brengen, daar bestond grote onduidelijkheid over. Bij de regeringspartijen leefde alleszins de hoop dat ze beloond zouden worden, omdat de coalitie de hele legislatuur op de been was gebleven.

Op 5 augustus '91 deed Schiltz in ‘Gazet van Antwerpen’ nog eens zijn visie op het akkoord uit de doeken. De krant schreef: “Hugo Schiltz: Dikke stok achter de deur”. “Vice-premier Hugo Schiltz is vrij tevreden met wat hij op het voorbije conclaaf aangaande de staatsvorming nog uit de brand kon slepen. Hij is opgetogen dat Vlaanderen nog voor het einde van het jaar op het internationale forum zelfstandig verdragen zal kunnen afsluiten, bv. wat de waterverdragen betreft. “Dat is wat anders dan een lege doos”, zegt Schiltz.

“Drie weken geleden, toen we aan het conclaaf begonnen, zegden velen met leedvermaak of spijt dat er van de derde fase niets zou in huis komen. Maar op vlak van het verdragsrecht rijfde ik alles binnen wat ik wilde. We eisten en bekwamen dat nog voor het einde van deze regeerperiode het toekennen van het verdragsrecht aan de deelstaten geregeld zal zijn. Dus niet alleen het inschrijven van het principe in de grondwet, maar de volledige uitwerking en goedkeuring in een bijzondere wet.

Op de vraag of hij niet vreest dat de CVP dit succes aan de VU niet zal gunnen, antwoordt hij strijdlustig: “Dan moet de CVP maar ten aanzien van de publieke opinie de verantwoordelijkheid nemen dat zij dit akkoord keldert. Bovendien heb ik waterdichte garanties ingebouwd. Ik heb namelijk een heel dikke stok achter de deur, in de vorm van de overheveling van het kijk- en luistergeld. Daar is een tweederden meerderheid voor nodig, en die moet de VU helpen leveren. Wij koppelen dus duidelijk het verdragsrecht aan het kijkgeld. En vermits niet alleen de Franstaligen maar ook de Vlaamse regering alle belang hebben bij een overdracht van het kijkgeld, heb ik meteen maximale garanties dat het verdragsrecht er komt”.

³⁴⁰ (anon.); Geen derde, wel vierde fase; In: De Morgen; 3 augustus '91

“Overigens kadert ook de goedkeuring van het grondwetsartikel over de rechtstreekse verkiezing van de raden in dit pakket. Dit principe wordt nog voor het jaareinde in de grondwet ingeschreven, en dat artikel wordt achteraf niet meer voor herziening vatbaar verklaard. Er is geen akkoord, tenzij er een akkoord is over alles wat op het conclaaf is beslist. Alles vormt één geheel en moet gelijktijdig worden uitgevoerd.”³⁴¹

Schiltz toonde zich dus vrij tevreden over er wat er alsnog bereikt was. Vooral over het verdragsrecht leek hij zeer opgetogen. Naar eigen zeggen had hij waterdichte garanties en hij toonde zich dan ook zeker dat het er volledig zou komen. Als men de overheveling van het kijk- en luistergeld wilde, wat blijkbaar zowel in Vlaanderen als Wallonië het geval was, dan zouden ze ook het verdragrecht moeten stemmen. Dit was de “dikke stok achter de deur” uit de titel. En aangezien ook het artikel over de rechtstreekse verkiezing van de raden in hetzelfde pakket zat, zou dit principe ook zeker in de grondwet worden opgenomen.

Nog die dag schreef Erik Wijnen in ‘De Morgen’: *“Milde reacties op uitstel derde fase door conclaaf; ‘lege doos’ maar aanvaardbaar”*. *“De reacties op het uitstel van de derde fase door het regeringsconclaaf zijn opvallend mild. Eerder bestempelden de regeringspartijen, vooral de VU en de Vlaamse beweging, de derde fase nochtans als het ‘kroonstuk’ van de staatshervorming en als een van de belangrijkste rechtvaardigingen voor de regeringsdeelname.*

De VU stapte in de regering met als uitdrukkelijke doel de staatshervorming, met in begrip van de derde fase, waar te maken. Het getalm en getouwtrek rond dit (voorlopige?) eindpunt van de staathervorming leidde de laatste twee jaar dan ook tot gespannen zenuwen bij de VU-top, zodat voorzitter Gabriëls het nodig vond enkele ultimatus af te kondigen.

In de achterban van deze partij werden geregeld vragen gesteld over het nut van regeringsdeelname als de staatshervorming steeds opnieuw werd uitgesteld.

De partijtop kiest echter een andere weg. Vice-premier Schiltz is ervan overtuigd dat zijn partij tevreden kan terugblikken op de regeringsdeelname. Ook hij zou liever hebben dat de derde fase al een feit zou zijn, maar verzet zich sterk tegen een “alles of niets” denkwijze. Hij zegt dat deze regering sowieso de geschiedenis ingaat omdat de eerste en de tweede fase van de staatshervorming gerealiseerd werden, en dat bovendien de aanzet werd gegeven voor de derde fase omdat de beginselen ervan, zoals de rechtstreekse verkiezing van de raden, in de grondwet gebeiteld zullen worden. De eerste fase gaf de deelregeringen een omvangrijk pak bevoegdheden en sinds de tweede fase beschikken ze over eigen financiële middelen.

Deze stappen naar het federalisme zijn, aldus Schiltz, onomkeerbaar. Ze werden gerealiseerd langs de weg van de geleidelijkheid: “stap voor stap, wat meer resultaten oplevert dan de strategie dat in één klap alle Vlaamse verzuchtingen ingewilligd moeten worden”.

Het ziet ernaar uit dat Schiltz weinig bang hoeft te zijn dat zijn achterban of de Vlaamse beweging de boel op stelten zal zetten. De reacties zijn opvallend gematigd. Enkele Vlaamse haviken in de VU steunen Schiltz voluit. Dat blijkt uit een persmededeling van de fractieleiders in Kamer, Senaat en Vlaamse Raad. Het valt op dat ze in die mededeling de begroting op de eerste plaats zetten. De derde fase is slechts het tweede criterium om het resultaat van het conclaaf te evalueren.

(...)Die datum zou ook een handig middel kunnen worden voor een campagne van de Vlaamse beweging tegen het uitstel van de derde fase en een te grote toegeeflijkheid van de VU. Dit zou in principe kunnen leiden tot een herhaling van de campagne in 1978 die zorgde voor het opblazen van het Egmontpact. Ook toen stonden de Franstaligen in de rand van Brussel centraal.

Schiltz hoeft hier wellicht niet van wakker te liggen. Op de eerste plaats omdat de Vlaamse organisaties nu slechts weinig slagkracht in petto hebben. Ze zullen er niet opnieuw in slagen massaal protest op gang te trekken.

³⁴¹ (anon.); Hugo Schiltz: *Dikke stok achter de deur*; In: *Gazet van Antwerpen*; 5 augustus ‘91

(...)Schiltz heeft troeven achter de hand om eventueel gemor van de achterban te paaien. Op de eerste plaats omdat de regering al een vierde fase lanceerde door fiscale autonomie aan de gemeenschappen te geven, ook al gebeurde dit vrij toevallig. Op de tweede plaats omdat hij doelbewust de stemming van de volledige overheveling van het kijk- en luistergeld koppelt aan de stemming van de toekenning van het verdragsrecht aan de deelregeringen. Dit, zo hoopt de VU-voorman, geeft de garantie dat zijn partij het verdragsrecht nog voor de verkiezingen binnen rijft.

Schiltz en de regering krijgen bovendien steun van een aantal Vlaamsgezinde kranten. Bijvoorbeeld 'De Standaard' en 'De Gazet van Antwerpen' zijn in hun edito's van de weekendkrant opvallend mild voor het conclaaf. 'De Standaard' vindt dat de regering "in haar laatste dagen wel erg ambitieus is geworden". Die kranten speelden wel een belangrijke rol voor de campagne tegen het Egmontpact.³⁴²

De auteur vond de reacties op het akkoord dus opvallend mild, zeker als je terug dacht aan het belang dat de Volksunie aan de uitvoering had toegekend en de commotie die ze er de hele regeerperiode rond had veroorzaakt. Volgens Schiltz kon de regering dus tevreden terugblikken. Hoewel niet alles was gerealiseerd, waren toch belangrijke stappen in de verdere federalisering van het land gezet. Daarna besprak de auteur waarom Schiltz niet hoefde te vrezen voor een herhaling van het protest tegen het Egmontpact. Ten eerste bleken de reacties binnen partij mee te vallen. Hij kreeg er zelfs de steun van een aantal uitgesproken Vlaams-nationalisten, en werd in de eerste plaats blijkbaar beoordeeld op zijn werk als minister van begroting. Hij had ook wel een aantal argumenten waarmee hij eventuele kritiek kon beantwoorden. Ten tweede ging er ook minder slagkracht uit van de organisaties binnen de Vlaamse Beweging. De auteur achtte de beweging dan ook niet in staat om een massaal protest op de been te brengen. Wat volgens hem tot slot ook nog een belangrijke rol speelde, was het feit dat een aantal kranten, die een belangrijke rol hadden gespeeld in de campagne tegen het Egmontpact, nu opvallend mild waren in hun commentaar.

Ook Marc Platel besprak het akkoord in 'het belang van Limburg' in zijn opiniestuk "Hugo Schiltz". "Hugo Schiltz heeft zwaar gepokerd, maar verloren. Ooit lauwerden de Wetsstraatjournalisten hem omdat hij ook toen zijn inzet niet kon verzilveren, omdat hij ook toen zijn gokken duur moest betalen. Het was de Egmont-Stuyvenbergtijd, straks vijftien jaar terug.

Hugo Schiltz heeft zijn derde fase inderdaad niet kunnen waarmaken. Behalve het op papier nog maar eens beloofde verdragsrecht blijft er van de derde fase nauwelijks iets over. Een bittere ervaring, vooral omdat de rekening nog wordt aangedikt door de vaststelling dat de Franstalige Stuyvenbergpartners hun kijk- en luistergeld toch krijgen. Zoals gebruikelijk hebben ook nu weer de Parti socialiste en dat onbeduidende PSC'tje hun grote mond opengezet, gingen de heren Dehaene en andere communautaire spitstechnologen aan het werk om een vondst te vinden en dus hebben Spitaels en Deprez morgen hun niet verdiende centen. Het rechtstreeks verkozen parlement, en dat zo noodzakelijke, andere, federale Belgische parlement daar komt in de twintigste eeuw niets van. Voor de Stuyvenbergopvoering was het al meer dan onwaarschijnlijk, nu weet ook Hugo Schiltz dat. Ook hij beseft nu dat het andere Belgische samenlevingsmodel er alleen maar komt als de Franstaligen dat willen, als ze weten dat het hen niets kost, dat het hen integendeel baat brengt. Tot zolang zal de Vlaamse meerderheid hoe ook samengesteld, het bij lippendienst houden. Die Vlaamse meerderheid durft er niet aan te denken dat een echte derde fase de weg opent naar dat andere, echt federale samenlevingsmodel.

Hugo Schiltz naar het Vlaams schavot verwijzen is onbillijk. De anderen, zij die nochtans ook in het Vlaams beweren het met hem eens te zijn, hebben hem in de nachtelijke stilte van het Stuyvenberg-

³⁴² WIJNEN, E.; *Milde reacties op uitstel derde fase door conclaaf*; In: De Morgen, 5 augustus '91

kasteel alleen gelaten. De Antwerpse Volksunie-topman had kunnen weten dat dit zou gebeuren. Hij wist dat zijn politieke vuist al lang geen indruk meer maakte, hij weet dat hij nu de rekening zal moeten betalen.

*En toch hebben vooral de anderen ongelijk. Zij voor wie kortzichtige rekensommetjes over hoeveel van ons en hoe weinig anderen levensbelangrijk blijken te zijn, zij die na twintig jaar staatsvormen nog altijd niet willen aanvaarden dat een ander Belgisch samenlevingsmodel niet des duivels moet zijn, zij die de Vlaamse gemeenschap als een rangeerstation voor wachtende of uitgebluste politici gebruiken, zij voor wie de macht van eigen zuil het begin en het einde is van hun politiek doen en laten. Het voorbije Stuyvenberg kan ook nu weer een les zijn voor de Vlaamse gemeenschap.*³⁴³

Marc Platel spaarde Schiltz duidelijk niet. Net zoals bij het Egmontpact kwam Schiltz als verliezer uit de strijd. Volgens hem waren er ook wel degelijk toegevingen gedaan, aangezien de Franstaligen op het einde van de rit hun geld zouden krijgen. De Vlaamse eisen daarentegen zouden, zolang de Franstaligen er het nut niet van inzagen, onverwezenlijkt blijven. Toch vond Platel dat niet alle schuld bij Schiltz moest gelegd worden. De andere Vlaamse politici hadden hem eigenlijk in de steek gelaten. Zij hadden ongelijk. Maar het was naïef van Schiltz om te denken dat ze dit niet zouden doen en hij zou dan ook de rekening gepresenteerd krijgen.

Na het bereiken van het akkoord, moesten de voorstellen nog in wetten worden omgezet. Zover zou het echter nooit komen, want uiteindelijk kwam de regering alsnog ten val naar aanleiding van een rel rond wapenleveringen. De hele zaak begon eigenlijk op 24 mei '91 met de goedkeuring in het ministercomité van exportvergunningen voor wapenleveringen aan een aantal landen in het Midden-Oosten. Toen de beslissing uitlekte naar de pers, kwam er verzet bij de SP en de VU. Op 17 juni kondigde Gabriëls aan dat de VU-fractie een resolutie tegen de regeringsbeslissing zou indienen. Hij dreigde zelfs met een regeringscrisis. Aanvankelijk leek men nog een oplossing te vinden door de wapenwet te verstrengen, maar die zou blijkbaar geen invloed hebben op deze exportvergunningen. Op 6 september maakte Vice-premier Moureaux de goedkeuring van het RTT-contract afhankelijk van de hernieuwing van de exportvergunning van de Waalse wapenfabriek Mécar. Schiltz vond dit ultimatum maar niets, en tekende samen met SP-Vice-premier Claes verzet aan binnen de regering. Op de volgende regeringsbijeenkomsten werd naar een uitweg gezocht. Ook Schiltz probeerde een voor zijn partij aanvaardbare oplossing te zoeken. Op 24 september stelde de PS-voorzitter Spitaels voor dat de Waalse ministers zich afzonderlijk over de goedkeuring van de exportlicenties zouden buigen.³⁴⁴

In 'De Morgen' stond een dag later: *“Staking Luiks bekken tegen verzet wapenhandel; open crisis over wapenhandel” “De rel over de wapenhandel krijgt stilaan de allures van een open regeringscrisis. Vandaag komt, normaal gezien, het kernkabinet opnieuw hierover bijeen. Er wordt niet verwacht dat dit veel zal opleveren, want terwijl Martens de vice-premiers gisteren nog eens polste, zorgden enkele partij- voorzitters voor electoraal opbod.*

³⁴³ PLATEL, M.; *Hugo Schiltz*; In: Het belang van Limbrug; 5 augustus '91

³⁴⁴ REYNAERT, H.; op. cit.

(...) Om een regeringscrisis te voorkomen – of een frontale botsing tussen SP-VU versus PS-PSC – stelt Spitaels voor een uitzonderlijke procedure toe te passen. Die komt er op neer de bevoegdheid om te beslissen over wapenleveringen ‘tijdelijk’ te regionaliseren. De regering delegeert met een koninklijk besluit haar bevoegdheid gedurende een tiental weken aan een ministerieel comité. In dat comité zetelen alleen de Franstalige ministers.

Spitaels: “Deze oplossing zorgt ervoor dat Wallonië tevreden is (wel wapenleveringen, nvdr), én dat Vlaanderen tevreden kan zijn. De Vlaamse ministers worden niet betrokken bij de beslissing”.

Spitaels roept precedënten in. Onder meer tijdens de hevige discussies, een tiental jaar geleden, over de staalnijverheid, werd deze truc toegepast.

Dit voorstel was vlug weggewuifd. Er werd binnen de regering vooral uitgekeken naar de reactie van de SP. De woordvoerder van die partij bestempelt het voorstel als “vrij hypocriet en getuigend van improvisatie”. De SP is niet gekant tegen een “echte” federalisering van het licentiebeleid. Maar: “het gaat niet op dat de Vlaamse ministers in de nationale regering de Franstaligen een blanco check zouden geven voor het afleveren van de uitvoerlicenties”.

VU-voorzitter Gabriëls heeft het zelfde standpunt. Na een uitvoerige motivering besluit hij dat het “niet kan dat een regeringsbeslissing tot stand komt omdat een deel van de ministers zwijgt”.

(...) Vooral PSC-voorzitter Deprez kwam scherp uit de hoek. Hij schakelde over naar het traditionele taalgebruik bij crisissen. “De leveringen zijn een zaak van wettige zelfverdediging voor Wallonië”.

Hij beschouwt het als een provocatie dat SP en VU mogelijke oplossingen verwerpen, met als gevolg dat zij verantwoordelijk zijn voor een eventuele regeringsval. Beide geviseerde partijen verwerpen dit. Zij vinden dat PS en PSC een crisis uitlokken door sterk aan te dringen op de wapenleveringen.

(...) Het Luikse ABVV roept op tot een algemene werkonderbreking van een uur voor het volledige Luikse bekken. Het wil zijn leden informeren over de “politieke blokkering inzake de vergunningen voor wapenuitvoer”, en haalt uit naar Vlaanderen. “Het is voor Vlaanderen gemakkelijk om zich pacifistisch op te stellen”. Het Luikse ACV steunt de actie omdat “de strijd tegen de Vlaamse agressie van de Volksunie en de SP moet gevoerd worden door beide vakbonden”.

Ondertussen kijkt de CVP wat verwezen naar het hele gebeuren. Hierbij kan opgemerkt worden dat de escalatie de CVP-verkiezingsstrategie doorkruist. Deze partij stuurde aan op een verkiezingscampagne waarin de stabiliteit van de regering centraal zou staan. SP en VU krijgen nu het verwijt van de CVP en de Franstalige partijen, zich om electorale redenen te profileren en de verkiezingsinzet willen richten op voor hun belangrijke onderwerpen.

(...) de CVP liet gisteren weten haar steun te geven aan de inspanningen van Martens, gericht op het oplossen van de betwisting over de wapenhandel. “Een vervroegde verkiezingen zouden het onmogelijk maken de begroting 1992, de derde fase en wachtende voorstellen van wetten of decreten goed te keuren. Een crisis is zeker te vermijden gezien de toestand in Zaïre”.

Gisteren zuchtten enkele vice-premiers dat er wellicht geen uitweg meer mogelijk is, hoewel uitstel nog gevonden kan worden. Dit heeft volgens hen niet meteen tot gevolg dat de verkiezingen vervroegd worden. Onder meer de koning zal wellicht vragen de koppen nog eens bij elkaar te steken.

Ook gisteren gebeurde dat. Zonder resultaat. Martens liet onder meer de vice-premiers naar zich komen, maar Claes (SP), Schiltz (VU), Moureaux (PS) en Wathélet (PSC) krijgen van hun partijvoorzitters nauwelijks bewegingsruimte.³⁴⁵

Ook in de pers begon men dus in te zien dat het regeringsdispuut tot een echte crisis was aan het uitgroeien. Zoals in de eerste alinea werd gesteld, probeerde men binnen de regering wel nog een oplossing te zoeken, maar werd dit bemoeilijkt door het feit dat in dit dossier de partijvoorzitters het voortouw hadden genomen. Die stonden immers onder druk door de naderende verkiezingen. Het voorstel van de PS om de beslissingsbevoegdheid inzake exportlicenties tijdelijk te regionaliseren, werd zowel door de VU als de SP verworpen. Vlamingen en Walen kwamen dus lijnrecht tegenover elkaar te staan en hielden uiteraard elkaar verantwoordelijk voor de crisis. Doordat de Waalse

³⁴⁵ (anon.); *Staking Luiks bekken tegen verzet wapenhandel; open crisis over wapenhandel*; In: De Morgen; 24 september '91

staalarbeiders in staking gingen, breidde de politieke crisis zich uit naar andere geledingen van de samenleving, en kwam de regering nog meer onder druk te staan. Alleen de CVP stond enigszins langs de zijlijn bij de hele discussie. Een regeringsval was, volgens dit artikel, een dikke streep door hun rekening, omdat ze van plan waren om de stabiliteit van de regering uit te spelen in de verkiezingsstrijd. Ze verweten de SP en VU dan ook dat ze electorale motieven lieten meespelen bij de bepaling van hun houding. Zoals het artikel nog aangaf, bestond er binnen de regeringsploeg nog genoeg politieke wil om verder naar een oplossing te zoeken, maar hadden de partijvoorzitters het laken volledig naar zich toe getrokken. Ook Schiltz beseftte allicht maar al te goed dat bij een regeringsval de onderhandelingen over de afwerking van de staatshervorming opnieuw zouden gevoerd moeten worden.

De definitieve breuk tussen de VU en de vier andere regeringspartijen werd bezegeld op 28 september. Vice-premier Schiltz stelde daar vast dat de christendemocraten en de socialisten te weinig waren tegemoet gekomen aan zijn vraag om federalisering van de exportlicenties afhankelijk te maken van een verzekerde vooruitgang in de dossiers van de derde fase van de staatshervorming. Toen dan ook de wet moest gestemd worden waardoor gewestelijke ministeriële comités konden opgericht worden, stemden de VU ministers Schiltz en Geens tegen. Dit leidde tot hun ontslag en tot het einde van Martens VIII.³⁴⁶

³⁴⁶ (anon.); Regering zet VU overboord; In: Het Nieuwsblad; 30 september 1991; onvergenomen uit Verplancke

e) besluit

Schiltz kwam in de federale regering na het, tot dan, langste politieke formatieberaad uit de politieke geschiedenis van België. De Volksunie was er door de Dehaene bij gehaald om het rooms-rode kabinet Martens VIII aan een tweederden meerderheid te helpen, die nodig was om verdere stappen te zetten in de staatshervorming. Nadat Schiltz een belangrijke rol gespeeld had bij het in de partij aanvaard krijgen van het regeerakkoord, werd hij aangeduid als minister van begroting en wetenschapsbeleid en als vice-premier. Vooral dit eerste belofde een ondankbare taak te worden. De eerste honderd dagen, waarin men op allerlei manieren probeerde om de Schiltz en de Volksunie in een slecht daglicht te plaatsen, hadden duidelijk gemaakt dat men niet van plan was om het ze gemakkelijk te maken, vooral niet op het vlak van begroting. Schiltz trad immers op die post in de voetsporen van Verhofstadt, die van het opstellen van de begroting het belangrijkste regeringswerk had gemaakt, want in het beleid werd voorrang gegeven aan de sanering van de openbare financiën. Verhofstadt kwam in de oppositie terecht en belofde zijn rol zeer ter harte te nemen. Het schaduwkabinet volgde dan ook de begroting op de voet. Bij de andere regeringspartijen was men opgelucht geweest dat men het moeilijke kabinet van begroting aan Schiltz kon overlaten. Dat hij bereid was om de ondankbare taak op zich te nemen, betekende niet dat men van plan was om hem te ontzien. Na de passage van Verhofstadt op die functie werd de nieuwe minister van begroting scherp in de gaten gehouden. Ondanks de voorrang die aan het herstelbeleid gegeven werd, wilde men Schiltz elke kans om zich op dit vlak te profileren op voorhand ontnemen. Men trok dan ook voortdurend zijn werk en bekwaamheid op het vlak van begroting in twijfel.

Bij de Volksunieaanhanger bestond heel wat wrevel over de regeringsdeelname van de partij. Schiltz kreeg die toch verkocht, omdat volgens hem moest worden toegezien op de correcte uitvoering van de staatshervorming. Nadat de nieuwe regering een eerste en tweede fase had goedgekeurd, bleef Schiltz aandringen op de uitvoering van de derde fase, die volgens hem de bekroning van de federalisering zou gaan worden. Om zijn eisen kracht bij te zetten, pakte hij herhaaldelijk uit met een of andere vorm van ultimatum. Door te dreigen met zijn ontslag verbond Schiltz zijn politieke lot in de regering dus volledig aan de derde fase en de uitvoering ervan. De andere regeringspartijen lieten zich echter niet onder druk zetten, en naar mate de tijd verstreek werd steeds duidelijker dat er weinig animo bestond binnen de regering voor de uitvoering van de derde fase. Dit zorgde er voor dat Schiltz zijn ultimatus moest inslikken, wat nog meer wrevel veroorzaakte bij de achterban. Schiltz zat dus in een positie waarbij de steun van de partij voor de regeringsdeelname steeds verder af nam. Hier en daar werd gesuggereerd dat ook de coalitiepartners niet rouwig zouden zijn om een vertrek van de Volksunie uit de regering. Uiteindelijk werd op het laatste begrotingsconclaf van de regering dan toch de derde fase behandeld. Maar opnieuw werd niet aan Schiltz eisen voldaan, want hij moest toezien hoe de realisatie van de veelbesproken derde fase grotendeels verschoven werd naar de volgende de regering. Hoe hard Schiltz het akkoord ook verdedigde, de indruk ontstond toch vooral dat hij zijn doelstellingen binnen

de regering niet had kunnen realiseren. En uiteindelijk zorgde Gabriëls er met de val van de regering voor dat Schiltz zelfs met lege handen achterbleef.

E) De Laatste jaren

Het resultaat van de verkiezingen op 24 november 1991 viel zwaar tegen voor de Volksunie. In de Kamer veloor ze maar liefst zes zetels en in de Senaat viel ze van 13 naar 8 zetels terug. Bij die verkiezingen, die later als ‘zwarte zondag’ omschreven zouden worden, viel vooral het electorale succes van de het Vlaams Blok op. Voor die partij werd het de grote doorbraak. In de kamer had de partij nu de helft meer zetels dan de Volksunie en de éénmansfractie in de senaat werd verzesvoudigd. Ook de lijst-ROSSEM, genoemd naar de oprichter Jean-Piere Van Rossem, kreeg heel wat proteststemmen. De Volksunie leek haar plaats op het politieke voorplan definitief te gaan verliezen. Schiltz stapte na meer dan 25 jaar in de Kamer over naar de Senaat. In deze laatste jaren van zijn politieke carrière wil ik nog bekijken bij welke gebeurtenissen en op welke manier Schiltz in de pers opduikt. Ook het beeld bij zijn afscheid wil ik bekijken. Om tot slot kort even stil te staan bij de berichtgeving naar aanleiding van zijn overlijden.

In ‘Het Nieuwsblad’ werd Schiltz’ mening over de verkiezingsuitslag besproken. Ze schreven: *“Hugo Schiltz geeft kiezer geen gelijk”. “Ik schaam me ervoor Antwerpenaar te zijn”. Die uitspraak zondagavond, in de eerste uren van een zware nederlaag, is gewezen vice-premier Hugo Schiltz niet in dank afgenomen. Maar hij blijft er bij. “De kiezer heeft ongelijk, ook al kan men trachten zijn motieven te begrijpen”, zegt hij nu, vier dagen later. Toch trekt VU-senator Schiltz, die nu van alle machtsaanspraken bevrijd is, ook radicale conclusies uit de uitslag.*

Schiltz haalde in het septembereditoriaal van “zijn” maandblad ‘Vlaanderen morgen’ nog uit naar de neiging in de media en de publieke opinie om politieke verantwoordelijken hoe langer hoe meer als een verdachte bende te beschouwen. Toegegeven, schreef Schiltz, “het besturen van een welvarend land met een enorm uitgebalanceerd herverdelingsstelsel vertoont niet zo direct heroïsche trekjes; onze democratie heeft iets zeer kleinburgerlijks, heeft misschien wat saai”. Maar het klimaat van verdachtmaking en het opfokken van nevendossiers tot “schijntragedies” is ongezond. “Komt er morgen een geniale simplificateur, dan zouden negativisme en verveling wel eens tot gekke politieke capriolen kunnen leiden”.

De capriolen zijn er dus. “Mogen we dan niet zeggen dat de kiezer soms ongelijk heeft”, zegt Schiltz. “Dan zouden de 40% kiezers die in de jaren dertig in Duitsland de weg openden naar de kampen ook gelijk gehad hebben en dat hadden zij duidelijk niet”.

“Zowel het Blok als het Rossem-fenomeen vormen ieder op hun wijze de negatie van het respect voor het verdraagzame pluralisme en van het staatskundig fatsoen zonder dewelke een democratie niet kan leven”, meent Schiltz. “En laten we wel wezen: gezien de omvang van de fenomenen in de stedelijke centra was dit niet mogelijk zonder de actieve electorale medewerking van intellectuelen en andere ‘ontwikkelde’ leden van de gemeenschap. In Antwerpen maakt het Blok propaganda met karikaturen die regelrecht uit de jaren dertig gegrepen zijn – met Arabieren met haakneuzen en al – en koos een kwart van de kiezers voor hen”.

Toch trekt Schiltz ook politieke conclusies uit “deze nihilistische verdwazing”. Hij wijt de winst van het Vlaams Blok aan een algemene afkeer voor het politiek gebeuren, aan een gebrek aan een ernstig migrantenbeleid (“anders zou het Blok in sommige Antwerpse stadsdelen geen 45% van de stemmen halen”) maar ook aan Vlaamse onvrede: “Die is opgestapeld met kleinen incidenten zoals het afwijzen van KLM door Spitaels, de weigering om de zetelverdeling in het Europees Parlement te herzien of het getalm rond de verkiezing van de Vlaamse Raad. En ze is geëxplodeerd in de regeringscrisis”.

“Waar de politici nu niet meer omheen kunnen, is zeggen wat ze echt denken”, zegt Schiltz. “Het moet gedaan zijn met de ziekelijke behoedzaamheid, de angst om neen te zeggen en iedereen gelijk te geven. men gaat nu duidelijke keuze moeten maken en die ook uitleggen”.

(...) *“Uit de discussie van de voorbije weken is gebleken dat niet de Franstaligen, maar wij over een institutionele atoombom beschikken. Als zij niet meer van een federaal land willen weten, laten we dan maar eens kijken hoe we de boel opsplitsen en zien wie het meest baat heeft bij een splitsing van de sociale zekerheid en de overheidsschuld. Met dat argument moeten we naar hen toe gaan”*. De nieuwe VU-senator is wel bijzonder ongerust over de traditionele Vlaamse beweging. *“Het gevaar is nu groot dat die kraakt onder de afdreiging van de fundamentalisten. Iedere redelijke samenwerking met Nederland zal zo onmogelijk worden. Die is nu ongetwijfeld moeilijk omdat men in Den Haag nog niet zo goed inziet hoe de stukken op het Europees schaakbord verschuiven. Maar ze is voor ons Vlamingen ook levensnoodzakelijk”*.³⁴⁷

Schiltz toonde zich diep ontgoocheld over de uitslag. Vooral in zijn Antwerpen was de electorale opmars van het Vlaams Blok fenomenaal. De trotse Antwerpenaar die zich schaamde, zoals het artikel aangaf werd de uitspraak hem in het al even trotse Antwerpen niet in dank afgenomen.. Schiltz zag er vooral een teken in dat er iets mis was met de politieke cultuur in Vlaanderen. Er was massaal gestemd op, en steun verleend aan een partij, die een bedreiging vormde voor de principes van de democratie zelf. Schiltz had het over een “nihilistische verdwazing”. Hij kon wel enkele oorzaken bedenken waarom de kiezer zo’n afkeer van de politiek had getoond en probeerde de motieven te begrijpen. Een echte democraat als Schiltz hoort eigenlijk te zeggen dat de kiezer altijd gelijk heeft. Maar het voorbeeld van nazi-Duitsland toonde, volgens hem, aan dat dit niet het geval was. Hij waarschuwde ook de Franstaligen dat deze uitslag betekende dat ze voor de keuze stonden: ofwel een onderhandeld federalisme, ofwel zou het succes van het Vlaams Blok het einde van België betekenen. Tot slot sprak hij nog zijn vrees uit dat een groot deel van de Vlaamse beweging zich tot extreem rechts zou keren, wat ongetwijfeld implicaties zou hebben voor de relaties met Nederland.

Naar aanleiding van de verkiezingsuitslag stond 9 januari '92 in 'Trends': *“Trends De vloek van Schiltz”*. *“Waarom het ik godverdomme al die jaren mijn netel afgedraaid?” De pathetische verzuchting komt van de man, die volhoudt dat de kiezer zich op 24 november vergist heeft (Humo van 2 januari). Zijn oud partijgenoot Maurits Coppieters is anderhalve maand later nog meer ontdaan dan tijdens de verkiezingsnacht: “dit is geen gesjoemel meer, dit is hersenverlamming” (De Morgen van 4 januari). Coppieters noemt Schiltz niet expliciet, maar wijst naar de VU-top (en wie voert daar steeds opnieuw het hoge woord?) “die al weer praat over meeregeren.”(zonder de juiste diagnose te willen stellen). Hoe diep de VU ook zakt, Schiltz blijft telkens bovendrijven, als een kurk. Een champagnekurk, want briljant is hij: met of zonder Socrates, Montesquieu of Wittgenstein overklast hij – al die jaren – de middelmaat. Daar zit tragiek in, die aandoenlijk en dodelijk wordt. Niet alleen voor de betrokkene, voor zijn partij, maar voor heel Vlaanderen: de tragiek van een politicus die niet ‘kon’ uitgroeien tot een staatsman, want Vlaanderen is het land (gewest) van politieke dwergen. Dat Vlaamse milieu, verlamd door zijn zuilenstructuur, maakt het politici met ‘carrure’ extra moeilijk. Vlamingen zijn een provincialistisch volk – de Waalse professor François Perrin constateert nuchter: Vlaanderen zal zijn hoofdstad verliezen “om de simpele reden dat de 150.000 Vlamingen, die elke dag in Brussel komen werken, er niet willen wonen”. En er hun taal inslikken. Geen Vlaming die erom maalt. Probeer in die context maar een Vlaamse identiteit in België, in Europa neer te zetten.*

“Wallonië beschikt over een leidersgroep. In Vlaanderen zit de mot in de leidende stand. De gaten kunnen vergroten tot een vacuüm. Het gevaar bestaat dat die leegte dan op de verkeerde manier wordt opgevuld” (Manu Ruys in De Standaard van 3 januari). 24 november was het eerste bedrijf van dit drama. Anders dan in Wallonië hebben de traditionele partijen, CVP op kop, de Vlaamse

³⁴⁷ (anon.); Schiltz geeft kiezer geen gelijk; In: Het Nieuwsblad; 29 november '91

natievorming niet als vanzelfsprekend op zich genomen. Schiltz verzucht: “Het is niet normaal dat een Vlaamse beweging er vijftig jaar moet over doen om de meest normale dingen te verwezenlijken”. En verder: “De traditionele partijen betalen een zware tol aan de onmacht, de onwil van Vlaanderen om orde op zaken te stellen in de Belgische staat”. Precies daarom was de VU hard nodig. Schiltz koos voor regeringsdeelname. Maar tegelijk verzaakte de VU – (sinds het Egmontpact in 1976) – aan haar historische rol om de traditionele partijen te dwingen de democratische eisen van de Vlaamse beweging door te drukken. Schiltz weigert halsstarrig die strategische vergissing, waarvoor vooral hij verantwoordelijk is, in te zien. De prijs – als de VU uiteindelijk ten grave zal zijn gedragen – zal zwaar zijn voor Vlaanderen. In plaats van een ruimdenkend, kosmopolitisch gericht nationalisme, bevrijd van de extremistische bloed- en bodemcultus, wordt het vacuüm dan opgevuld door het fundamentalisme à la Vlaams Blok. Hebben generaties “Vlaamse bewegers” al die decennia daarvoor hun nestel afgedraaid?”³⁴⁸

Ook hier toonde Schiltz zich dus erg ontgoocheld. Hij bleef blijkbaar bij zijn stelling dat de kiezer ongelijk had. Bij de bespreking van zijn figuur omschreef men hem als briljant, maar de tragiek zat hem juist in het feit dat een man met zijn talenten het nooit tot een echt staatsman had geschopt. De politieke cultuur en mentaliteit in Vlaanderen hadden hem dat belemmerd. In de titel was er sprake van een vloek die rustte op zijn persoon. Net als Coppieters stelde dit artikel dat Schiltz ook voor een groot deel de verantwoordelijkheid droeg voor wat zich nu in de politiek voltrok. Hij zou met zijn “strategische vergissing” om de Volksunie in de regering te loodsen, de historische rol van de partij verloochend hebben, en zo de opgang van het Vlaams Blok mogelijk gemaakt hebben. Coppieters verweet hem, en ook verder in het artikel stond het te lezen, dat hij zijn vergissing nog altijd niet had ingezien. Schiltz probeerde immers om de VU opnieuw in de Vlaamse regering te krijgen. Hij zou daar ook in slagen. Maar de prijs, zo stelde dit artikel, werd betaald door Vlaanderen, want de ruimte die Volksunie open liet, werd opgevuld door het Vlaams Blok.

Dat Schiltz niet meer in de regering zat en zich ontgoocheld over de politiek toonde, betekende niet dat de staatshervorming hem los liet.

Op 10 januari stond in ‘De Standaard’: *“Schiltz: tijd is rijp voor gesprek met Walen”*. *“De tijd is rijp voor een gesprek met de Walen, zei voormalig vice-premier Hugo Schiltz in gesprek met de krant. Toen hij nog in de regering zat propageerde Schiltz al het idee van een rechtstreekse dialoog tussen de Vlaamse en Waalse regering over de staathervorming en de toekomst van het land. “De Vlaamse partijen moeten nu bewijzen dat ze instaat zijn de rol van de Vlaamse beweging over te nemen”, zegt Schiltz.*

Schiltz stelt vast dat de Walen klaar staan voor een gesprek. Onder meer omdat de Waalsgezinde vleugel binnen de PS de partij onder druk zet. De vraag is of de Vlamingen de moed opbrengen om daarop in te gaan, meent hij.

“We zitten met eigenaardige situatie dat de Vlamingen gestart zijn met de ontvoogding, met de Vlaamse beweging en met de idee van natievorming. En dat diezelfde Vlamingen worden ingehaald en in snelheid gepakt door de Walen.”

“De Vlaamse partijen moeten tonen dat ze de Vlaamse staatsvorming voorrang geven op hun machtsposities die ze in het Belgische netwerk bekleden. Tot nog toe was dat niet het geval, en dat is altijd een rem gebleken op het Vlaamse streven naar autonomie. Nu worden de partijen voor de keuze gesteld.”³⁴⁹

³⁴⁸ (anon.); De vloek van Schiltz; In: Trends; 9 januari ‘92

³⁴⁹ (anon.); Schiltz: tijd is rijp voor gesprek met Walen; In: de Standaard; 10 januari ‘92

Volgens Schiltz werd het dus tijd om de communautaire gesprekken verder te zetten. Dat Schiltz voorstander was van een dialoog met de Walen had hij inderdaad nog eens bewezen in de voorgaande regeerperiode. Zo stond bijvoorbeeld in 'De Standaard' van 20 november '90; "*Hugo Schiltz (VU) begint aan Waalse ronde*".³⁵⁰ Maar hij had ook een conclaaf van superministers of partijvoorzitters voorgesteld om uit de impasse rond de derde fase te geraken. Volgens Schiltz bestond bij de PS voldoende politieke wil om gesprekken aan te gaan, en moesten de Vlaamse partijen opletten dat zij uiteindelijk niet de remmende invloed op de hervormingen werden. Zij moesten nu aantonen en dat ze in staat waren om de rol van de Vlaamse Beweging over te nemen en om het Vlaams belang te laten primeren op het partij belang.

Zijn pleidooi voor een dialoog was ook de rest van de politieke wereld niet ontgaan. Het maakte hem de geschikte kandidaat om, samen met de PSC'er Deprez, de nieuwe gesprekken van gemeenschap tot gemeenschap te gaan leiden. Deze dialoog zou vanaf april '92 plaats vinden, en volledig los staan van de regering. Na de verkiezingsnederlaag van de VU en haar verwijdering uit de regering lag het niet voor de hand dat iemand uit die partij de leiding van de gesprekken in handen zou krijgen, maar blijkbaar vond men Schiltz er de geknipte persoon voor.

In de aanloop naar de echte gesprekken schreef 'Gazet van Antwerpen' op 15 april '92: "*Schiltz: Walen onderschatten opmars van separatisme*". "*We staan voor een keuze: een radicaal federalisme of het separatisme. Ik stel vast dat de situatie van de Brusselse Vlamingen steeds minder weegt in de argumentaties en dat er in bepaalde gerespecteerde kringen openlijk over onafhankelijkheid wordt gepraat.*"

Dat zegt VU-senator Hugo Schiltz, covoorzitter van de dialoog tussen Franstaligen en Vlamingen, in een opgemerkt interview in De Standaard. Hij voegt er meteen aan toe dat men voorzichtig moet zijn, want de belastingen die de Franse gemeenschap aan de Brusselse Vlamingen wil opleggen, toont aan waar het toe kan leiden als de Vlamingen Brussel volledig loslaten. "Dan speelt daar de wet van de sterkste".

"De Franstaligen vergissen zich als ze denken dat ze zo verder kunnen gaan. Ze onderschatten de opmars van de separatistische thesis. Want de Vlaamse onafhankelijkheid is voor hen gevaarlijk. Tot nog toe konden ze de elastiek rekken met de zekerheid dat hij niet zou breken. Dat is steeds minder het geval."

(...) Schiltz zegt ook nadrukkelijk dat de dialoog méér moet opleveren dan een akkoord over het kijken luistergeld en de rechtstreekse verkiezing van de raden. "In het regeerakkoord van de Vlaamse regering staan de tien punten ingeschreven die we zo snel mogelijk willen verwezenlijken. Ik heb ook de indruk dat de uitgangspunten van de PS verder gaan dan het Belgisch regeerakkoord. Het eindpunt ligt dus voor verschillende partijen ruimer."

*"Het zal snel duidelijk worden welke partijen het pakket willen splitsen en welke niet. Dat wordt de breuklijn. De VU aanvaardt zo'n splitsing niet. De PVV mijns inziens ook niet. Het Vlaamse regeerakkoord is daarin duidelijk. We moeten dit beschouwen als één geheel"*³⁵¹

³⁵⁰ (anon.); Schiltz begint aan Waalse ronde; In: De Standaard; 20 november '90

³⁵¹ (anon.); Schiltz: Walen onderschatten opmars van separatisme; In: Gazet van Antwerpen; 15 april '92

Schiltz had dus een duidelijke boodschap voor de Walen. Als ze bleven dezelfde onverzettelijke houding aannemen, dan zou dit hen wel eens zuur kunnen opbreken. Volgens Schiltz was de Waalse veronderstelling dat Vlaanderen België nooit zou opgeven omwille van Brussel stilaan achterhaald. Als de Walen geen radicaal federalisme wilden aanvaarden, dan zou men er in Vlaanderen kunnen toe komen dat de kaart van het separatisme getrokken werd. Het minimumprogramma, waarmee Schiltz naar de onderhandelingen trok en waar men bij de VU niet wilde van afwijken, waren de tien punten die in het Vlaamse regeerakkoord waren ingeschreven. Daar was volgens Schiltz een akkoord rond mogelijk.

In dezelfde krant vroeg Guido Tastenhove zich af: “Is niets alles?”. “Het separatisme, de totale Vlaamse onafhankelijkheid, wordt bespreekbaar en die gedachte wint sneller veld dan men denkt.” Aan het woord is niet Vlaams Blok-voorzitter Karel Dillen, maar Volksunie-senator Hugo Schiltz, de covoorzitter van de zich langzaam op gang trekkende gemeenschapsdialoog. Deze dialoog wordt inderdaad hoe langer hoe meer gezien als de dialoog van de laatste kans. Dit ultieme gesprek moet leiden tot een voor iedereen aanvaardbaar vergelijk over het verder samenleven van Vlamingen en Walen binnen eenzelfde staatsverband.

Hugo Schiltz beseft dat hij en zijn afgekalfde partij zeer hoog spel spelen. De gewezen partijvoorzitter, die binnen de VU nog altijd zéér invloedrijk is, weet dat hij deze keer niet mag mislukken. Gedurende bijna drie jaar heeft de VU in de jongste regering Martens “met haar voeten laten spelen”. De Vlaams-nationale partij bleef tegen beter weten in tot de laatste snik trouw aan het regeerakkoord en de “derde fase”.

Het inslikken van het ene ultimatum na het andere had alleen een zware verkiezingsnederlaag voor gevolg. Daar kon een naamsverandering in Vlaamse Vrij Democraten niets aan verhelpen. Opnieuw wendde Hugo Schiltz al zijn talenten en invloed aan om de vrijwel gehalveerde Volksunie – die misschien best in de oppositie was gegaan om te herbronnen, niemand had haar dat kwadelijk kunnen nemen – in de Vlaamse regering te loodsen op basis van een Vlaams tienpuntenprogramma, dat een afspiegeling is van het vroeger afgesloten akkoord tussen PVV en VU.

De Vlaamse beweging beschouwt dat tienpuntenprogramma van de Vlaamse regering als een absoluut minimum, dat moet worden gerealiseerd, en niet als een onderhandelingsstekst waarin nog vele passages kunnen “sneuvelen” of worden afgezwakt. Indien daar punten uit wegvallen, dan zullen de Vlaamse partijen die zouden instemmen met een verwaterd compromis, en dan vooral de VU, af te rekenen krijgen met hardnekkig basisprotest. De toegevingen van de eerste en de tweede fase zijn immers nog niet helemaal verteerd. Ook het Vlaams Blok zal in dat geval genadeloos de zweep kunnen hanteren.

Hugo Schiltz beseft dat. Hij voelt aan dat zijn partij, indien de dialoog niet tot de beoogde resultaten leidt, waarschijnlijk geen andere keus meer heeft dan ook resoluut de weg van het separatisme in te slaan. Dat zou de enige manier kunnen blijken om de leegloop naar het Vlaams Blok af te remmen en de VU van de totale ondergang te redden. In die zin moet de strenge waarschuwing van Schiltz aan het adres van de Franstaligen worden begrepen. Als in juni de jonge Bert Anciaux, een nationalist van de ‘zuivere’ lijn, in opvolging van Jaak Gabriëls tot nieuwe partijvoorzitter zou worden verkozen – en die kans is heel reëel – dan zal de VU opnieuw een hardere nationalistische koers gaan varen. Ook dat weet Schiltz.

Aan Vlaamse kant kan de VU – en waarschijnlijk ook de PVV – dus moeilijk met minder genoegen nemen dan met het hele pakket, vervat in het Vlaamse regeerakkoord. Ook van een ‘fasering’ kan geen sprake meer zijn. De VU-leiding ziet immers de strop bengelen aan de galg van haar basis.”³⁵²

Tastenhove begon zijn uiteenzetting vanuit de waarschuwing van Schiltz aan het adres van de Walen. Volgens de auteur nam hij een enorm politiek risico met het aanvaarden van de verantwoordelijkheid

³⁵² TASTENHOVE, G.; Is niets alles?; In: Gazet van Antwerpen; 15 april ‘92

voor de gemeenschapsdialoog. Hij herinnerde er aan dat Schiltz en de VU in de regering al drie jaar op de uitvoering hadden aangedrongen, maar dat ze “met hun voeten hadden laten spelen”. Hij wees hem er ook op dat hij naar de onderhandelingen trok met een programma, dat maar net had volstaan om de partij de deelname aan de Vlaamse regering te doen slikken en waarop door heel de Vlaamse Beweging geen concessies zouden aanvaard worden. Als de Volksunie toch opnieuw het kind van de rekening werd, kon ze, om de ondergang te vermijden, allicht niet anders dan terug te keren naar een harde nationalistische koers. Met Bert Anciaux kwam, volgens Tastenhove, allicht ook iemand met dat profiel aan de leiding van de partij te staan. De onderhandelingsmarge was dus veel te beperkt om kans op slagen te hebben.

Zoals Tastenhove aangaf in zijn artikel, trokken de onderhandelingen zich maar moeilijk op gang. Twee maanden lang werden de gesprekken verdeeld over vier werkgroepen, die op geregeld verslag uitbrachten bij een algemene werkgroep. Deze stelden naderhand een syntheserapport samen, dat de basis vormde voor de echte gesprekken, die plaats vonden vanaf 22 juni '92. Op vraag van de Vlaamse liberale kwamen de voorzitters van de dialoog zelf met een voorstel in plaats van een syntheserapport. Maar al snel bleek duidelijk dat een akkoord niet in het verschiet lag. Op 10 juli '92 werd definitief bekend gemaakt dat er geen akkoord was over de staatshervorming.

Daarop nam de federale regering, onder leiding van Dehaene, het heft in eigen handen. Op 25 september '92 kwam uiteindelijk het St-Michielsakkoord uit de bus. Voor de goedkeuring in het parlement was echter ook de steun van de oppositiepartijen nodig. Na een bijzonder partijcongres was de VU van mening dat mits enkele aanpassingen de partij het akkoord kon onderschrijven. Het voorstel werd aan de eisen van de Volksunie aangepast en het St-Michielsakkoord werd goed gekeurd. Dehaene zei achteraf dat het akkoord er nooit was gekomen zonder het voorbereidende werk van Schiltz tijdens de gemeenschapsdialoog.

En Schiltz bleef bij de staatshervorming betrokken. Ook toen hij in juni '93 in de Senaat verslag uitbracht van de commissiewerkzaamheden over de bijzondere wet ter vervollediging van de federalisering, had hij een uitgesproken mening

Zo stond in 'Gazet van Antwerpen' van 3 juni '93: “Schiltz: Wellicht niet laatste staatshervorming; België blijft alleen mits meerwaarde voor Vlamingen en Walen”. “België zal blijven bestaan zolang de Belgische structuur alsdusdanig een meerwaarde oplevert zowel voor Vlamingen als voor Walen”. Deze politieke bedenking gaf senator Hugo Schiltz (VU) de senatoren mee op het einde van zijn verslag van de commissiewerkzaamheden over de bijzondere wet ter vervollediging van de federalisering.

Hij stelde zich met anderen immers de vraag of deze staathervorming de laatste zou zijn. “Als men mij deze vraag stelt, heb ik de neiging “neen” te antwoorden, want er blijven nog heel wat geschilpunten tussen Vlamingen en Franstaligen uit te praten. Hij noemde de uitbreiding van de fiscale verantwoordelijkheden van de deelstaten, de verbetering van de gelijkwaardigheid van de Vlamingen te Brussel, de maatstaven voor een redelijke solidariteit enz. bovendien leven we volgens hem in volle evolutie en discussie over de structuur van de Europese politieke unie, waarin steeds meer stemmen

opgaan voor een opbouw volgens federalistische methodes. Dit alles zal in de toekomst zeker nog leiden tot aanpassingen, verbeteringen, uitbreidingen. "Als men mij bovendien de vraag stelt of België blijft bestaan en of deze hervorming niet de wachtkamer van het separatisme is, dan heb ik de neiging te antwoorden "Ik weet het niet". België zal blijven bestaan zolang de Belgische structuur als dusdanig een meerwaarde oplevert voor zowel Vlamingen als Walen. Velen stellen zich nuchterweg de vraag: "Wat is de Belgische meerwaarde voor Vlaanderen?" Deze vraag heeft niets met egoïsme te maken. Want zeldzaam zijn zij die solidariteit afwijzen, maar daarvoor is het Belgisch verband niet onmisbaar."

Het antwoord op de vraag of er een meerwaarde is zal volgens hem afhangen van het antwoord op een aantal andere vragen: "Is er tussen Vlamingen en Walen een consensus mogelijk over de budgettaire politiek die moet worden gevoerd.? Is het mogelijk met de Walen tot een objectieve analyse te komen van het feit dat het beschikbaar inkomen per hoofd in Vlaanderen van bruto méér naar netto minder evolueert in vergelijking tot het Waalse als gevolg van belastingen en solidariteitsbijdragen? Zal Brussel zich als een waardige federale hoofdstad gedragen waar de meerderheid van de Belgische bevolking zich thuis kan voelen? Zal de Belgische politieke unie een hulpmiddel of een hinderpaal zijn om de belangen van de Vlamingen op Europees niveau correct te laten gelden?"

Schiltz wees erop dat de hervorming die nu wordt doorgevoerd toelaat het gesprek hierover hoffelijk en vredelievend te voeren. "De rol van de deelstaten van de Belgische politieke unie wordt hiermee politiek belangrijker dan deze van de organen van de federatie zelfs al lijkt dit protocollair nog niet zo", aldus Schiltz."³⁵³

Volgens Schiltz was het eindpunt in de staatshervorming dus nog niet bereikt. Niet alleen bleven er te veel knelpunten bestaan tussen Vlamingen en Franstaligen, tevens zouden er steeds nieuwe opduiken, zolang de meerwaarde van België niet voor beide gemeenschappen van het land duidelijk was. Dit laatste was volgens Schiltz de voorwaarde om het behoud van het land te kunnen garanderen. Of men in Vlaanderen België als een meerwaarde zou beschouwen, hing volgens hem af van hoe goed de Belgische staatsstructuur in staat was om een antwoord te bieden op de problemen van de toekomst.

Ondertussen had de Volksunie ook intern met grote moeilijkheden te kampen. De vorige regeringsdeelname was als een mislukking ervaren. Vooral het intrekken van de ultimatum voor de realisatie van de derde fase, had de partij gezichtsverlies doen leiden. Dat de partij al opnieuw in een regering zat, dit maal op Vlaams niveau, werd ook moeilijk verteerd. De toekomst zag er erg onzeker uit voor de VU. Ze kampte immers met een sterk dalend ledental en een aantal belangrijke mandatarissen stapte over naar een andere partij. De vraag of de partij nog een politieke toekomst had, werd openlijk gesteld. Niet voor het eerst overigens. Zo had bijvoorbeeld Gabriëls op het einde van zijn voorzittersschap nog onderzocht of er toenadering tussen de PVV en de VU mogelijk was. De nieuwe voorzitter Bert Anciaux deed zijn best om het tij alsnog te keren. Zo kwam er een campagne voor de vernieuwing van de lidkaarten, 'ledenwerving '93, Werven voor de toekomst', en naar aanleiding van het vertrek uit de partij van Hugo Coveliers, was er de mediacampagne "Ik blijf". Op 6 juni keurde de partijraad de nieuwe krachtlijnen goed, die moesten aan tonen dat de rol van de Volksunie op communautair vlak na het St-Michielsakkoord niet was uitgespeeld. Deze zouden bekend worden gemaakt op "het feest van de toekomst" in Wachtebeke op 20 juni '93.

³⁵³ (anon.); Schiltz; *Wellicht niet laatste staatshervorming*; In: *Gazet van Antwerpen*; 3 jun '93

Op 14 oktober '93 schreef 'De Standaard': "*Schiltz wil erfgoed VU beveiligen*". "*Na een lange stilte, pleit VU-senator Hugo Schiltz in een artikel in het tijdschrift 'Vlaanderen morgen', waarvan 'De Standaard' vandaag een uitsnede publiceert, voor de vrijwaring van het erfgoed van de Volksunie. Schiltz stapt niet uit de partij. Hij vindt individuele initiatieven niet erg zinvol. Eerste moet de nieuwe politieke koers van de VU worden getoetst bij de bevolking. Als blijkt, bijvoorbeeld door aanhoudend lage scores in de peilingen, dat die niet aanslaat, moet men zoeken naar andere wegen om het gedachtegoed van de partij veilig te stellen.*

Schiltz lichtte zijn tekst gisteren toe op een persbriefing. Op zoek naar een verruimde basis werkte de VU-leiding een nieuw programma uit, stelt hij vast. Of de VU daarmee een plaats kan verwerven naast Agalev, de SP en de linkervleugel van de CVP is "zeer de vraag". dat moet worden getoetst bij de bevolking. Tussen de regels kan men lezen dat Schiltz niet veel hoop koestert.

Als die toetsing negatief uitvalt, moet de partijleiding andere wegen zoeken. In dat geval – als de partij alsdusdanig verdwijnt – moet er in elk geval een onafhankelijk intellectueel Vlaams-nationaal denkcentrum worden opgericht. Individuele initiatieven zijn niet erg waardevol. Als de Vlaams-nationalisten een serieuze inbreng willen doen, moet dat als groep. Schiltz vindt dat, in die omstandigheden, alle mogelijkheden voor een herschikking van het politiek landschap moeten worden overwogen.

In een reactie op Schiltz' uitspraken zegt VU-voorzitter Bert Anciaux dat hij kan begrijpen dat sommige oudere VU'ers vandaag aarzelen over de haalbaarheid van het nieuwe VU-project. Maar veel partijleden en ook de leiding willen de kans krijgen dit programma te toetsen, ook aan de kiezer."³⁵⁴

Blijkbaar was Schiltz toch al wat uit de actualiteit verdwenen, en gebruikte hij het tijdschrift 'Vlaanderen Maren' als zijn politieke uitlaatklep. Maar zijn mening werd duidelijk nog gehoord door 'De Standaard'. Schiltz bleef de Volksunie dus trouw. De nieuwe lijnen die de partijtop had uitgezet, moesten eerst aan de kiezer voorgelegd worden. Schiltz betwijfelde of er aan de progressieve zijde van het politieke spectrum nog plaats zou zijn voor de VU en haar nieuw programma. Voor Schiltz was het belangrijkste dat op één of andere manier het gedachtegoed van de Volksunie bewaard bleef. Hij hield er duidelijk rekening mee dat dit niet in de huidige vorm zou kunnen. Anciaux op zijn beurt rekende Schiltz duidelijk bij de vorige generatie VU'ers en hij zei wel te begrijpen dat die enig voorbehoud hadden bij het nieuwe project.

Het jaar '94 beloofde van levensbelang te worden voor de Volksunie. De twee verkiezingen die dat jaar plaats vonden, Europese- en gemeenteraadsverkiezingen, zouden beslissen of de partij nog een politieke toekomst had. In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen probeerde Schiltz in Antwerpen op lokaal niveau tot een samenwerking te komen met de PVV of de CVP.

Op 26 januari '94 schreef Philippe Truyts in 'De Nieuwe Gids': "*Schiltz houdt het voor bekeken*". *Heeft Hugo Schiltz zijn laatste kaarten uitgespeeld in de Antwerpse politiek of houdt hij nog iets achter de hand? Na de persconferentie die hij (symbolisch?) in zijn Deurnes advocatenkantoor hield, blijft één beeld toch sterk hangen: de 67-jarige VU-eminentie die het "karteldossier dichtslaat en verklaart dat dit iets is voor zijn erfgenamen of zijn mémoires.*

Maandag deed Schiltz er nog het zwijgen toe nadat de CVP een samenwerkingsakkoord met de VU van tafel had geveegd. Een nachtje slapen bracht raad. Voor de houding van zowel CVP als VLD (de liberalen hadden eerder al een kartel categorisch verworpen) toonde de senator weinig begrip. "Ze

³⁵⁴ (anon.); Schiltz wil erfgoed VU beveiligen; In: De Standaard; 14 oktober '93

hebben helaas niet de nodige politieke spankracht kunnen opbrengen om over de muren van hun eigen clan te kijken. Zodoende is Antwerpen de grootste verliezer. Een mooie gelegenheid om een vernieuwende weg in te slaan die een antwoord zou geven op het verontrustend signaal van 1988 en 1991, is teloor gegaan.”

Hugo Schiltz bevestigde dat hij in een eventueel kartel voluit naar een mandaat zou mikken in de Scheldestad. Nu die ambitie niet meer kan worden waargemaakt, gelooft hij niet echt meer in een verkiesbare plaats op de VU-lijst. “Of die lijst ‘open’ moet zijn, dat laat ik graag aan het partijbestuur over. Waardevolle mensen verdienen hoe dan ook een kans, al vrees ik dat vele gegadigden zich nu wel zullen terugtrekken na de mislukte verruimingsoperatie.”

De CVP-deur werd maandag voor Schiltz definitief gesloten, maar het is nu ook erg onwaarschijnlijk geworden dat de ‘sfinx’ nog naar de VLD zal overstappen. De kans dat de VLD-leden hem na de deining van de voorbije weken aan een verkiesbare plaats helpen voor oktober 1994, lijkt irreal.”³⁵⁵

De auteur vroeg zich dus af of Schiltz nog een politieke toekomst had in Antwerpen nu duidelijk was geworden dat het niet tot een kartel zou komen. Schiltz begreep niet waarom men bij de CVP en de VLD niet in staat was om de partijbelangen langs de kant te schuiven om samen de strijd aan te gaan met het Vlaams Blok. Volgens hem kon men immers op die manier het signaal van de kiezer bij de voorgaande stembusslag beantwoorden. In een succes voor een onafhankelijke VU-lijst geloofde hij blijkbaar niet meer. Een samenwerking met de CVP daarentegen had misschien de weg naar de burgemeestersjerp kunnen openen.

‘De Standaard’ schreef op 5 februari ’94: “Schiltz zet in 1995 punt achter politiek”. “VU-boegbeeld Hugo Schiltz zet volgend jaar een punt achter zijn politieke carrière. Hij is niet langer kandidaat voor het federale of Vlaamse parlement en zelfs zijn aanwezigheid op de Antwerpse VU-lijst is behoorlijk onzeker. Dat zegt hij in een gesprek met ‘De Standaard’.

Hugo Schiltz is 66, heeft bijna dertig jaar zitting in het parlement en was meer dan drie decennia lang raadslid in Antwerpen. Hij was Vlaams minister tussen 1981 en 1985 en vice-premier in de federale regering van 1988 tot 1991. Tussen 1975 en 1979 was hij voorzitter van zijn partij, de Volksunie. Als geen ander bepaalde hij van in de jaren zeventig tot vorig jaar de koers van deze politieke formatie. Hij verruimde de partij tot een pluralistische partij en overtuigde de eigen achterban van regeringsdeelname. De eerste keer, in 1977-78 met het Egmontpact, liep dat faliekant af. De tweede maal, in het laatste kabinet van Wilfried Martens, resulteerde dat in een verre gaande federalisering van de Belgische staat.

Schiltz meent dat voor hem de tijd gekomen is om te stoppen met de actieve politiek. Hij neemt afscheid zonder chagrijn of bitterheid, ook al mislukte zijn recente poging om – met het oog oop de gemeenteraadsverkiezingen van oktober – in Antwerpen een CVP-VU-kartel te maken en mogelijk op die manier burgemeester te worden.”³⁵⁶

In dit artikel werd dus aangekondigd dat Schiltz afscheid zou nemen van de politiek, vandaar ook dat een klein overzicht van zijn carrière en verdiensten werd gegeven. Al langer was bekend dat hij geen kandidaat meer zou zijn voor een zitje in het federaal of Vlaams parlement. Met het afspringen van de kartel onderhandelingen, waardoor zijn kans op het burgemeesterschap verkeken was, dacht men dat het volledige einde van zijn politieke carrière in zicht was. In het overzicht had men het uiteraard over zijn belang voor de Volksunie. Zoals in elk overzicht werd het Egmontpact er als mislukking bijgehaald. Met de deelname aan de regering Martens VIII zou hij wel een groot deel van zijn doel

³⁵⁵ TRUYTS, P.; Schiltz houdt het voor bekeken; In: De Nieuwe Gids; 26 januari ‘94

³⁵⁶ (anon.); Schiltz zet in 1995 punt achter politiek; In: De Standaard; 5 februari ‘94

gerealiseerd hebben. Ondanks de vele hoogte- en laagtepunten was het volgens dit artikel zonder chagrijn of bitterheid dat hij afscheid van de politiek nam.

In dezelfde editie van 'De Standaard' schreef Dirk Achten het stuk: "Uittocht". *"Hugo Schiltz, jarenlang feitelijke leider en intellectuele motor van de Volksunie, verlaat binnenkort de actieve politiek. Het had anders gekund. Bij voorbeeld als de VU, op een bedachtzame en georganiseerde manier, tot samenwerking met vooruitzicht op samensmelting was gekomen met een andere grote Vlaamse partij. Maar dat gebeurde niet. Zelfs een kartel met de CVP in Antwerpen bleek voor Schiltz en zijn medestanders te hoog gegrepen. Teleurstelling? niet echt, zegt Schiltz in een interview met 'De Standaard'. Zijn verwachtingspatroon was al enkele keren bijgesteld, hij wist dat het niet zomaar zijn kant uitging. Maar hij kan tevreden zijn. Omdat hij een groot aandeel had in de omvorming van België en in de creatie van Vlaamse staatsmacht. Geen eenvoudige zaak, vermits Vlamingen, als volk, nooit veel traditie opbouwden in het omgaan met macht en het hen zelfs nu nog soms moeilijk valt. De jongste staatshervorming, met Schiltz als een van de architecten, geeft Vlaanderen een soeverein rechtstreeks verkozen parlement met een regering die alleen daaraan verantwoording is verschuldigd. Wie durfde daar dertig jaar geleden van dromen? Dit is niets minder dan een ingrijpende verschuiving in het zwaartepunt van de machtsuitoefening, zeker omdat, zoals Schiltz opmerkt, de Vlaamse overheid niet ondergeschikt is aan de Belgische federale staat, hoe graag dat sommigen ook zouden willen.*

De draagwijdte van de hervorming wordt de komende jaren pas duidelijk. Maar de partij van Schiltz moet zo lang niet wachten om de tol te betalen. Ergens onderweg raakte de Volksunie het gros van haar aanhang kwijt. In 1974 telde de partij 22 kamerleden, nu nog zeven. Regeringsdeelname, waarvan Schiltz een groot pleitbezorger was, kostte de partij een omvangrijke portie proteststemmen en aanhoudende kritiek in de Vlaamse beweging, de natuurlijke achterban.

De jonge nieuwe voorzitter, Bert Anciaux, probeert het met een progressief image en een aandoenlijke frisheid, maar voor Schiltz hoeft het niet meer zo. Hij verlaat de politiek met eer en op een leeftijd waarop de meeste burgers al gepensioneerd zijn. En opnieuw die vraag: wat rest er nog van de Volksunie na dit vertrek? Beschikt die partij over voldoende denkkraft, voldoende intellectueel reservoir om als onafhankelijke politieke machtsfactor te blijven bestaan? De huidige VU-top hoopt, verwijst naar lichte stijgingen in peilingen. Voor het overige is daar weinig beweging merkbaar. En er zijn verkiezingen nodig om de VU-leiding op andere, meer ingrijpende gedachten te brengen."³⁵⁷

Achten omschreef Schiltz dus als feitelijke leider, wie de voorzitter ook was, en intellectuele motor van de Volksunie. In andere omstandigheden was Schiltz' rol in de politiek, volgens de auteur, nog niet uitgespeeld geweest. Achten vond ook dat Schiltz best tevreden kon terug blikken op zijn carrière. De Vlaamse autonomie stond immers, voor een groot deel dankzij hem, veel verder dan men dertig jaar ervoor ook maar durven hopen had. Als keerzijde van die medaille wees de auteur op de teloorgang van de Volksunie. Om die federalisering te realiseren bracht Schiltz de Volksunie in de regering, en zette daarmee de dalende electorale trend in gang. Wat de toekomst zou brengen voor wat nog overbleef van de Volksunie, die nu weer een prominent figuur zag vertrekken, bleef een groot vraagteken.

Blijkbaar ook voor Schiltz. Op 7 februari '94 stond immers in 'De Nieuwe Gids': *"Ik weet niet waar het met de Volksunie naar toe gaat". "Volgend jaar komt er een einde aan de politieke loopbaan van VU-boegbeeld Hugo Schiltz. In een gesprek met De Standaard zegt hij, dat hij niet langer kandidaat zal zijn voor het federale of Vlaamse parlement. Ook zijn gemeentelijke ambities te Antwerpen heeft hij opgeborgen.*

³⁵⁷ ACHTEN, D.; uittocht; In: De Standaard; 5 februari '94

Schiltz is 66 en zit bijna 30 jaar in de politiek. Met hem verliest de partij andermaal een boegbeeld. Schiltz nam in de partij steeds een vooraanstaande plaats in. Hij bepaalde in grote mate mee de koers, die de partij uitzette. Het was ook hij die tot tweemaal toe de partij overtuigde van regeringsdeelname. Toch weet ook hij nu niet waar het met de partij naar toe gaat.

Eerlijk, ik kan u geen antwoord geven op de vraag waar het met de Volksunie heen gaat. Ik weet niet hoe de Volksunie eruit ziet over twee jaar, drie jaar, of welke gedaante zij dan zal aangenomen hebben. Hoe zal dat uitkristalliseren, zo vraagt hij zichzelf af.

Schiltz geeft wel toe dat hij enigszins afstand heeft genomen van de partij, maar hij praat wel geregeld met Bert Anciaux. Op tijd en stond, zegt hij, als je het ideeëndebat wilt voeden, dan moet je wel enig afstand nemen van je eigen partij. Veel trouwen militanten begrijpen dat niet. Nochtans wordt ik gedreven door de bekommernis een blijvende thuis te vinden voor het Vlaams-nationalisme.

*Hugo Schiltz zegt afscheid te nemen zonder bitterheid, al betreurt hij duidelijk dat zijn poging om te Antwerpen een CVP-VU-kartel op te zetten mislukt is.*³⁵⁸

Ook dit artikel verscheen dus naar aanleiding van het feit dat men dacht dat Schiltz uit de politiek zou verdwijnen. Hij was de man die jarenlang de lijn bij de Volksunie had uitgezet, en zelfs hij had geen idee hoe de toekomst van zijn partij er uit zag. Het was tekenend voor de onzekerheid die er bestond over de politieke toekomst van de partij. Schiltz stond toen wel al op enige afstand van de partij, maar hij wilde zich wel nog mengen in het ideeëndebat en trok zich alleszins het lot van de partij nog aan. Zijn grootste bekommernis was, naar eigen zeggen, een blijvende thuis te vinden voor het Vlaams-nationalisme.

Ondanks zijn aangekondigde afscheid kwam Schiltz bij de gemeenteraadsverkiezingen van '94 uiteindelijk toch op een coalitielijst, Antwerpen '94, te staan. Zijn intrek nemen op het "schoon verdiep" zat er tot zijn grote spijt niet in. Hij werd wel Schepen van Financiën en Toerisme van de stad.

Op 1 oktober '97 stond in 'Gazet van Antwerpen': *"Antwerpse schepen van financiën wordt zeventig maar heeft geen tijd voor memoires; Het is welletjes geweest". "Hij ziet er opvallend kernegezond uit, en zegt zich ook zo te voelen. Toch wordt hij eind volgende maand zeventig. Dat dankt de gewezen VU-voorzitter naar eigen zeggen niet aan een voorbeeldige levenswijze, want zijn agenda blijft overvol. Hugo Schiltz combineert een schepenambt in Antwerpen met een job als 'senior partner' in een van de belangrijkste fiscale advocatenkantoren van het land. "Waarom ik niet op rust ga?" herhaalt hij de eerste vraag. "Politiek ben ik zeer bewust aan de zijlijn gaan staan. De opvolgers waren klaargestoomd en het was niet mijn bedoeling in Antwerpen nog een bestuursmandaat te aanvaarden. Ik had mij voorbereid om weer volop advocaat te zijn. De Antwerpse bevolking heeft mij overgehaald om op stedelijk vlak er mee voor te zorgen dat Antwerpen weer een behoorlijk bestuur kreeg. En mijn vrouw heeft mij doen inzien dat ik niet lijdzaam kon toezien hoe deze stad onbestuurbaar zou worden onder de dreiging van het Vlaams Blok.*"³⁵⁹

Op zijn zeventigste was Schiltz dus nog steeds op verschillende terreinen zeer actief. Hij had zelfs geen tijd om zelf aan zijn memoires te werken, zoals de meeste politici doen, die zoals hem bewust aan de zijlijn waren gaan staan. Het was dus vooral door zijn verantwoordelijkheidsgevoel tegenover zijn stad Antwerpen en haar bewoners, dat Schiltz besloten had om toch in de gemeenteraad te zetelen.

³⁵⁸ (anon.); Ik weet niet waar hem met de Volksunie naar toe gaat; In: De Nieuwe Gids; 2 februari '94

³⁵⁹ (anon.); Antwerpse schepen van Financiën wordt zeventig maar heeft geen tijd voor memoires; In: gazet van Antwerpen; 1 oktober '97

Ook de bedreiging die het volgens hem Vlaams Blok vormde voor de stad, was een motief geweest om nog éénmaal de verantwoordelijkheid op zich te nemen.

In de marge van de zoveelste communautaire discussie in België, werd ook nog eens naar Schiltz' mening over de staatshervorming gepolst.

In 'Gazet van Antwerpen' stond een artikel van Guido Tastenhove: *"Ik houd rekening met uiteenvallen van België; Hugo Schiltz verwacht keiharde confrontatie met Wallonië". "Het is altijd hetzelfde met de Franstaligen. Ze pokers tot aan de rand van de afgrond, maar ten slotte gaan ze toch rond de tafel zitten." Dat zegt Hugo Schiltz, één van de oudstrijders van de staatshervormingen. Maar Schiltz (70), die nog invloed heeft in de Volksunie, houdt wel degelijk rekening met het uiteenvallen van België. Onderschrift foto: In zijn advocatenkantoor aan de Antwerpse Meir maakt Schiltz nog altijd analyses en plannen aangaande de verdere Vlaamse autonomie.*"³⁶⁰

Schiltz was ondertussen geen betrokken partij meer in de communautaire discussies. Hij werd wel beschouwd als iemand met kennis van zaken op dat vlak en werd door de media dan ook uitgespeeld als soort van expert terzake. Zijn verdienste voor de staat en de hervorming ervan, werden dus algemeen erkend, ook door het Paleis, dat hem in 1995 als eerste Vlaams-nationalist benoemd tot minister van staat. Het onderschrift toonde aan dat de materie hem ook nog niet volledig los liet. In dit artikel werd hij omschreven als "oud strijder", maar wel één die nog altijd invloed had bij zijn partij.

In april 2000 veroorzaakte Schiltz nog eens enige ophef in de pers.

Op 15 april stond in 'Het Nieuwsblad': *"Schepen in de storm; Hugo Schiltz ontkent indianenverhalen over Gentse broodjes, Amsterdamse lingerie en dronken kinderen". "Als mijn vrouw lingerie koopt, bespreekt ze dat niet eerst met de chauffeur, nee". Antwerps VU-schepen Hugo Schiltz, deze week in opspraak door vermeend gesjoemel bij de Antwerpse Waterwerken (AWW), doet de geruchten die alsmaar hardnekkiger opduiken van de hand als 'indianenverhalen'. "Mijn echtgenote die een AWW-chauffeur naar Amsterdam stuurt voor een lingerset, en hem achteraf nog eens terugstuurt omdat het ondergoed in kwestie haar niet bevalt... belachelijk."*
"Politici lijken deze dagen bijna a priori verdacht", beklagt Schiltz zich. "En eerst denk je dan: hoge bommen vangen veel wind en ook dit zal voorbij waaien. Maar de verhalen die nu opduiken doen me extra pijn. Nu mikken ze op mijn vrouw en kinderen."
(...) Overigens: het is toch opvallend dat die oude verhalen nu opnieuw boven naar boven worden gespit. Op het einde van mijn politieke carrière, proberen ze mij nog een 'sjot' te geven. Het is me al vaker overkomen en ik weet dus dat het op een sisser zal aflopen, zoals altijd. Maar hier spreekt zulk een laag-bij-de-gronds haat en wrok uit... Als dit zo door gaat, vrees ik dat het steeds moeilijker zal worden om bekwame mensen te overtuigen om de politiek in te gaan."³⁶¹

Schiltz kwam dus in opspraak voor gesjoemel in zijn functie als voorzitter van de Antwerpse Waterwerken. Er doken allerlei geruchten op, die door pers gretig werden opgepikt, waarin er sprake van was dat Schiltz misbruik maakte van de voordelen die verbonden waren aan zijn voorzitterschap van het AWW. Schiltz bestempelde de 'indianenverhalen' als belachelijk. Wat hem wel trof was het feit dat zijn gezin er bij gesleurd werd. Hij was gerust op de afloop van de hele historie, want hij was

³⁶⁰ TASTENHOVE, G.; Hugo Schiltz verwacht keiharde confrontatie met Wallonië; In: Gazet van Antwerpen

³⁶¹ (anon.); Schepen in de Storm; In: Het Nieuwsblad; 15 april 2000

al eerder met dergelijke beschuldigingen geconfronteerd. Hij had vooral het gevoel dat iemand hem nog een rekening had proberen te presenteren. Hij vroeg zich dan ook af wie nog de stap in de politiek zou zetten als je zag hoe ze soms behandeld werden.

Ook bij 'Gazet van Antwerpen' had men aandacht voor de beschuldigingen. Zij schreven: "*Schepen en AWW-voorzitter Hugo Schiltz reageert op 'apenverhalen over hoge onkostennota's; Ik wijzig mijn gedrag niet'*". "*Beschuldigingen over chauffeurs die zijn dronken kinderen uit dancings moesten halen, verhalen over ritjes met de dienstwagen naar Amsterdam om lingerie te kopen voor zijn vrouw: Hugo Schiltz beleeft zware dagen. De oude VU-vos is aangeslagen, maar hij blijft strijdvaardig: "Ik hoop te sterven op de brug"*".

GVA: In oktober, na de verkiezingen, stopt u als schepen. In mei 2001 is het ook bij de AWW voorbij. U had ongetwijfeld gehoopt op een prettiger afscheid.

Schiltz: Ik heb in mijn carrière van veertig jaar vaak onder vuur gelegen, het was altijd al iets dat het midden hield tussen boksmatch en een oorlog. Altijd heb ik alle beschuldigingen 'ongekwetst' overleefd, niemand heeft ooit iets kunnen bewijzen. Maar het is nooit zo erg geweest als nu, met die verhalen over mijn gezin. (lange stilte) Ja, het had anders kunnen zijn."³⁶²

Volgens 'Gazet van Antwerpen' reageerde Schiltz toch aangeslagen op de betichtingen. Zijn definitief afscheid van gemeenteraad en van zijn AWW-voorzitterschap was al aangekondigd, en toch werd hij nog op die manier aangepakt. Op de vraag of hij het niet graag anders gezien had, moest hij na enige aarzeling toch de bevestiging geven. Zoals hij zelf aangaf, had hij wel enkele woelige watertjes door zwommen in zijn lange carrière. Velen hadden al eerder geprobeerd om hem in een kwaad daglicht te stellen door onder meer allerlei insinuaties over zijn zakenrelaties als advocaat, maar echt bewijzen tegen hem had niemand kunnen op tafel leggen. Maar het was nog nooit zo er geweest dat zijn gezin er in betrokken werd.

In dezelfde krant werd de hele heisa door Sacha Van Wiele "*kritisch bekeken*". "*Ik ben geen bloempotvoorzitter. Ik zet mij voluit in voor de Antwerpse Waterwerken.*" *In die passage van ons interview heeft AWW-voorzitter en schepen van financiën Hugo Schiltz zeker een punt. Onder zijn voorzitterschap groeide de Antwerpse intercommunale uit tot de grootste drinkwaterproducent van Vlaanderen.*

Hetzelfde geldt voor zijn werk als schepen van Financiën en Toerisme. Schiltz (Antw. '94-VU) is erin geslaagd om met een strak beleid de Antwerpse opnieuw gezond te maken. Dat verliep niet altijd zonder horten en stoten, maar het is hem toch maar gelukt. Antwerpen heeft nu zelfs een spaarpotje. Het toerisme schakelde onder zijn bewind naar de vijfde versnelling. Een voorbeeld is het Flanders Fashion Institute aan de Nationalestraat.

Hugo Schiltz hangt aan zijn inspanningen wel een prijskaartje. Dat wordt vandaag de dag niet meer als 'politiek correct' beschouwd, maar daar trekt hij zich niets van aan. Schiltz is daar trouwens altijd duidelijk in geweest. Zijn devies luidt: "Voor kwaliteit moet je betalen". En als er aan zijn schepen-ambt of aan het voorzitterschap van de AWW voordelen zijn verbonden, dan zal hij die ten volle benutten. Maar er is ook een keer zijde aan de figuur van Hugo Schiltz. In zijn lange politieke carrière is hij geregeld vernoemd in een aantal niet zo zuivere dossiers. Zo wees PR-man Raoul Stuyck hem aan als een van de politici die gretig gebruik maakte van die beruchte valse factuencarrousel om de partijkas van de VU te spijzen. Ook Schiltz' rol als advocaat van rederij Flandria werd hem kwalijk genomen. En vorig jaar nog stelde de gemeenteraad zich ernstige vragen over de positie van Hugo Schiltz in een omstreden grondenruil tussen de stad en de immobiliënfirma Himmos.

³⁶² (anon.); *Ik wijzig mijn gedrag niet*; In: *Gazet van Antwerpen*; 15 april 2000

“Niemand heeft ooit iets kunnen bewijzen tegen mij”, reageert Hugo Schiltz. Hij heeft al voor heel wat hete vuren gestaan. Tegen die achtergrond mag het eigenlijk niemand verbazen dat hij met zijn hoge gsm- en brandstofrekening weer eens met zijn hele corpus in het oog van een storm is beland.”³⁶³

Van Wiele stelde duidelijk dat Schiltz’ beleid als schepen en als voorzitter van het AWW erg verdienstelijk was. En volgens Schiltz was aan die verdiensten een prijskaartje verbonden, ook al werd dat dan niet als politiek correct beschouwd. Daarna besprak hij de keerzijde die er zagezegd was aan de figuur Schiltz, en hij somde een aantal dossiers op waarin Schiltz’ naam gevallen was of waarmee hij in opspraak was gekomen. Zijn verdediging, “Niemand heeft ooit iets kunnen bewijzen”, kon allicht weinig mensen overtuigen. Het is niet omdat het niet bewezen is, dat er niets van aan is. Waar rook is, is vuur, redeneerde allicht een deel van het publiek. Als een boodschap genoeg wordt herhaald, gaat men er na verloop van tijd toch geloof aan gaan hechten, en dan mag je nog honderd keer je onschuld uit schreeuwen, het vermoeden van schuld is gerezen. Volgens de auteur had Schiltz het aan die reputatie te danken dat hij met zijn hoge onkostennota’s zo de wind van voor kreeg.

Op 15 januari 2000 was Geert Bourgeois voorzitter van de Volksunie geworden in opvolging van Bert Anciaux. De strekking binnen de partij, die Bourgeois vertegenwoordigde, wilde het communautair profiel van de partij opnieuw verscherpen en was de alliantie met de vernieuwingsbeweging ID21 niet erg genegen. Een verdeelde stemming in de partijraad van 20 & 21 oktober 2000 over een aantal voorstellen van Bourgeois veroorzaakte een kortsluiting in de relaties. Drie zogenaamde wijzen moesten uitzoeken of de breuk tussen de verschillende strekkingen nog te lijmen viel. Op 15 november kwamen ze met een voorstel waarin acht gelijkwaardige pijlers voor het VU-beginselprogramma stonden, maar dat werd verworpen. Op 16 november hield de partijraad een crisisberaad en twee dagen later werd toch een gemeenschappelijke beginselverklaring goedgekeurd. Even leek het conflict bezworen, maar het kwam weer boven drijven naar aanleiding van de omzetting van de Lambertmont-akkoorden in wetteksten. Aanvankelijk had de groep rond Bourgeois ingestemd met de akkoorden, maar na verloop van tijd begonnen ze zich toch kritischer op te stellen. Het partijbestuur, waar de groep rond Anciaux en Vankrunkelsven in de meerderheid was, keurde de wetsontwerpen goed. Een meerderheid van de kamerleden in het partijbestuur stemde echter tegen. Bourgeois riep de partijraad bijeen om de wetsontwerpen te beoordelen en verbond zijn voorzitterschap aan de beslissing. Nog voor de partijraad plaatsvond, nam Bourgeois ontslag als voorzitter. De breuk zou niet meer te lijmen blijken. De Volksunie viel enkele maanden later uiteen in twee afzonderlijke partijen, SPIRIT en NVA..

Over die periode schreef ‘De Standaard’ op 9 maart 2001: *“Beste Geert”. “Vier brieven heeft Hugo Schiltz aan Geert Bourgeois geschreven tussen 12 december 2000 en 3 februari 2001. “Persoonlijk” en “vertrouwelijk” gisteren in kopie rondgestuurd aan 150 partijraadsleden.*

³⁶³ VAN WIELE, S.; *kritisch bekeken*; In: Gazet van Antwerpen; 15 april 2000

“Beste Geert”, klonk het op 12 december, drie dagen na de partijraad die besliste om met een oordeel over Lambermont te wachten op de teksten. Schiltz wil “heel vlug en zonder enige pretentie een bedenking kwijt”: dat de discussie in de partij “in toenemende mate een kwestie van problematische menselijke relaties wordt”. Hij vraagt aan Bourgeois zoals aan de anderen de contacten te verbeteren en meldt dat “indien men dat wenst, ik beschikbaar ben voor de partij”.

Terloops heeft hij het over ID: “Die jongens leven een beetje in de wolken. Hun grote verhalen overtreffen aanzienlijk hun draagvlak. Het zou best zijn ze eens aan de lijve onderuit te laten gaan”. De tweede brief is van 28 januari, de zondag na het ontslag van Bourgeois als partijvoorzitter op vrijdag. Schiltz kan niet slapen en grijpt in het midden van de nacht naar de pen. “Ik betreur de situatie, die levensgevaarlijk kan worden voor onze partij.” En: “Het Lambermontakkoord is een eerlijk te verdedigen vergelijk. Het keldereren is onze hand overspelen”.

Maar het is vooral Bourgeois’ persconferentie in het parlement tegen Lambermont die hem dwars zit. “Begrijp dat ik met ontzetting de persconferentie heb gevolgd waardoor je clanleider dreigde te worden in plaats van partijvoorzitter.” Schiltz betreurt dat hij vrijdagmorgen Bourgeois niet heeft kunnen bereiken. En eindigt vaderlijk: “wees weer het schitterende parlamentslid dat je altijd geweest bent”. Was getekend: “Je oprecht toegenege Hugo”.

Op zaterdag 3 februari, vier dagen na de emotionele VU-partijraad die “neen,maar” zei tegen Lambermont schrijft Schiltz dat “ik de ontsteltenis waarmee ik de partijraad heb verlaten nog niet heb verwerkt.” Hij verwijt Bourgeois een compromistekst te hebben verworpen die hij had gesuggereerd.

“Niet Vlaanderen en autonomie vormden de inzet, maar een intense en vooral irrationele nacht van de lange messen. De partij zal er wellicht aan bezwijken. En ik vrees dat mijn VU-lidkaart van 2001 na veertig jaar wellicht de laatste zal zijn.”

Op dinsdag 6 februari, “na een heel korte skivakantie” heeft Schiltz gehoord dat zijn uitval naar Bourgeois (“schoft, bandiet”) de pers heeft gehaald. Hij excuseert zich. “Ik was te kwaad. Toch was het alsof een vader moest toekijken hoe zijn zoon gemolesteerd werd”.

En hij besluit: “Gedienstige zielen hebben gemeend mijn binnenskamers uitval onmiddellijk naar de pers te moeten brengen, wat eigenlijk ondeontologisch was.”³⁶⁴

In dit artikel werd Schiltz’ rol in de crisis bij de Volksunie belicht. Het toonde ook aan dat Schiltz de gebeurtenissen in de partij nog steeds op de voet volgde. In het artikel was er sprake van vier brieven van Schiltz aan Bourgeois, die dit duidelijk aantoonde. In zijn eerste brief merkte Schiltz op dat de tegenstellingen eerder persoonlijk dreigden te worden. Hij riep voorzitter Bourgeois dan ook op om aan de menselijke relaties binnen de partij te werken. Hij gaf ook aan dat hij nog steeds beschikbaar was voor de partij, moest dat nodig blijken. Hij deelde blijkbaar wel Bourgeois’ bedenkingen over de haalbaarheid van de standpunten van de vernieuwingsgroep. Een tweede brief volgde net na het ontslag van Bourgeois. Hij zag dat de partij zich in een zeer gevaarlijke situatie bevond. Hij kon er zelfs de slaap niet door vatten. Schiltz verdedigde bij Bourgeois het Lambermontakkoord en het zou volgens hem ook een tactische blunder zijn om het akkoord af te schieten. Schiltz verweet Bourgeois dat hij als voorzitter op een clanleider begon te trekken die de zaken eerder op de spits dreef dan op zoek ging naar een consensus binnen de partij. Uit zijn derde brief sprak dat Schiltz het Bourgeois kwadelijk nam dat die zijn compromisvoorstel verworpen had. Volgens Schiltz was het probleem dat irrationele afrekeningen binnen de partij de bovenhand kregen op rationele argumentatie. Hij vreesde dat dit het einde van de partij betekende. In een vierde en laatste brief ten slotte verontschuldigde hij zich bij Bourgeois voor een aantal verwijten die hij hem binnenskamer had gemaakt, maar die toch de

³⁶⁴ (anon.); *Beste Geert*; In: De Standaard; 9 maart 2001

pers hadden gehaald. Schiltz beweerde dan wel dat zijn verwijten gebeurden in een vlaag van woede, maar in het artikel en in de vier brieven is duidelijk een evolutie merkbaar in de relatie tussen beide heren. Het was duidelijk dat Schiltz niet te spreken was over de rol die Bourgeois als voorzitter in de crisis had gespeeld. Hij hield hem dan ook voor een groot deel verantwoordelijk voor de uiteindelijke splitsing van de VU in SPIRIT en NVA. Schiltz koos uiteindelijk voor lidmaatschap van SPIRIT en bleef nog tot enkele maanden voor zijn overlijden het partijbestuur van die partij bijwonen.

Op 29 maart 2001 schreef 'De Standaard': *"Hugo Schiltz in de polemieken". "Het was vermoedelijk onvermijdelijk, maar nu het programma 'histories' vanavond op Canvas Hugo Schiltz serveert in zijn biografische portretten van zes tenoren van de staatshervorming, is ook rond die uitzending een polemiek ontstaan.*

De nu 73-jarige Schiltz kwam als een jonge Antwerpse advocaat en politicus met tv-présence (een zeldzame eigenschap bij Vlaams-nationalisten) aan het begin van de jaren zeventig aan de top van de Volksunie.

Die partij, die lange tijd even vogelvrij was als het Vlaams Blok nu, loodste hij vanaf 1977 in de regering, om mee te werken aan de omvorming van België tot een federale staat. Dat afscheid van een rol van zweeppartij heeft een deel van de achterban hem altijd zeer kwalijk genomen. Schiltz is daardoor ook altijd onderwerp van polemieken geweest en mikpunt van hatelijkheden.

Dat 'Histories' ook aan hem een portret besteedt, spreekt vanzelf: Schiltz speelde al mee in de staatshervorming van 1970 en hij was een essentiële schakel in die van 1988 en 1993. hij werkte ook mee aan de meest ambitieuze poging om de staat te hervormen, het Egmontpact van 1977, dat echter mislukte eind 1978. In die ondergang is trouwens het Vlaams Blok ontstaan. Nodeloos te zeggen de wonden van die mislukking zowel bij hem als bij zijn tegenstanders nog niet geheeld zijn.

Misschien daarom dat ook dit portret niet zonder verwickelingen bleef. De redacteur die het programma maakte, Mark Hermans, drong er uiteindelijk op aan dat zijn naam niet op de generiek zou verschijnen. Omdat een eindredacteur van 'Histories', Bert Govaert, het relaas nogal ingrijpend zou hebben gewijzigd.

(...) één van de markantste ingrepen was het invoegen van een reeks fragmenten van een interview met Evrard Raskin, destijds tegenstander van Schiltz binnen de VU. Govaerts liet dit interview nog maken, omdat volgens hem het conflict binnen de VU essentieel is en nauwelijks aan bod kwam in de oorspronkelijke versie.

Zo krijgt de versie vanavond getoond wordt inderdaad meer spankracht dan de eerste. En wordt dit portret ongetwijfeld een stuk minder lief voor het onderwerp dan de vorige. Dat daarbij tweemaal geïnserieerd moest worden – zonder bijkomende gegevens – dat Schiltz' zakenbelangen niet altijd losstonden van zijn politieke werk, is een zwakker punt.

Kijken dus. Al was het maar omdat ook 'Histories' zo het bewijs levert van niet geheelde wonden."³⁶⁵

Dit artikel geeft duidelijk aan dat Schiltz een moeikijk te evalueren figuur was. Ook bij de redactie van het programma 'Histories' zorgde hij blijkbaar voor polemieken. Iedereen was het eens over het feit dat hij bij de belangrijkste grondleggers van het Belgisch federalisme hoorde. Het programma deelde hem dan ook in bij de zes tenoren van de staatshervorming. Maar daar eindigde consensus over de figuur Schiltz. Discussiepunt bij de redactie van 'Histories' was blijkbaar de vraag welke rol het conflict binnen de Volksunie had gespeeld in zijn carrière. De eindredacteur was er van overtuigd dat het een essentieel onderdeel was en dat het noodzakelijk was dat een zogenaamde tegenstander van hem daar zijn licht liet op schijnen. De auteur van het artikel vond de verwijzingen naar zijn dubieuze

³⁶⁵ (anon.); Hugo Schiltz in de polemieken; In: de Standaard; 29 maart 2001

zakenrelaties dan weer een zwakker punt aan de documentaire. Het was alleszins duidelijk dat de figuur Schiltz controversie bleef oproepen, ook na hij uit de aandacht was verdwenen.

In ‘Gazet van Antwerpen’ stond op 31 mei 2001: *“Hugo Schiltz zet punt achter laatste politiek mandaat”. “Bijna geruisloos werd woensdagnamiddag een streep gezet onder het laatste politieke mandaat van minister van staat Hugo Schiltz. Hij nam na de algemene vergadering afscheid als voorzitter van de intercommunale Antwerpse waterwerken. Onderschrift foto: toch een historisch moment. Hugo Schiltz beëindigt zijn laatste politiek mandaat.”*³⁶⁶

Door zijn afscheid als voorzitter van het AWW kwam een einde aan Schiltz’ laatste publieke functie. Zoals het artikel met de woorden “bijna geruisloos” aangaf, werd er niet veel aandacht aan geschonken in de pers. In het onderschrift van de foto had men het nochtans over een historisch moment.

Op 5 augustus 2006 kwam door een korte ziekte abrupt een einde aan het leven van Hugo Schiltz. Aan de hand van een kort overzicht van de koppen wil ik een beeld schetsen van de reacties op zijn overlijden.

Op 7 augustus 2006 domineerde het overlijden van Schiltz de pers. ‘De Standaard’ Schreef: *“dood van een Vlaams staatman”. “Hugo Schiltz, die zaterdag overleed, lag aan de basis van de doorgedreven federalisering van België. Zo realiseerde hij een groot stuk van zijn politieke motivatie.”*³⁶⁷ Op de tweede pagina van ‘De Standaard’ stond: *“een Vlaams-nationalist met gevoel verantwoordelijkheid”*. *“Hugo Schiltz zocht en vond Franstalige gesprekspartners om België te ontkleden.”*³⁶⁸ Bij de ‘Het Nieuwsblad’ had men het over: *“De Kennedy van het Vlaams-nationalisme”*. *“Hij was wellicht de grootste figuur van het naoorlogse Vlaams-nationalisme, briljant en trots, een kruising van een koele machts politicus met een charismatische dandy. “De kennedy van het Vlaams-nationalisme”, zoals hij vroeger werd genoemd, maar tegelijk een man die meer ontzag en respect afdwong dan sympathie. Portret van een politieke reus, van de éminence grise die nooit vergrijsde.”*³⁶⁹ Ook in ‘Het Nieuwsblad’ kreeg zijn overlijden aandacht op meerdere pagina’s. Een tweede artikel stelde: *“een Vlaams-nationalist die Franstaligen niet vergat”*. *“‘Eeuwig jonge’ Hugo Schiltz geveld door korte ziekte.”*³⁷⁰ In ‘La Libre Belgique’ werd hij omschreven als *“grand architecte de la nouvelle Belgique”*.³⁷¹ En zelfs in de Franse krant ‘Le Monde’ ging het nieuws niet onopgemerkt voorbij. Zij schreven: *“Hugo schiltz: un des hommes les plus influents de l’apres-guerre”*.³⁷²

³⁶⁶ (anon.); *Hugo Schiltz zet punt achter laatste politiek mandaat*; In: *Gazet van Antwerpen*; 31 mei 2001

³⁶⁷ (anon.); *Dood van een Vlaams staatman*; In: *De Standaard*; 7 augustus 2006

³⁶⁸ (anon.); *Een Vlaams-nationalist met gevoel verantwoordelijkheid*; In: *De Standaard*; 7 augustus 2006

³⁶⁹ (anon.); *De Kennedy van het Vlaams-nationalisme*; In: *Het Nieuwsblad*; 7 augustus 2006

³⁷⁰ (anon.); *Een Vlaams-nationalist die Franstaligen niet vergat*; In: *Het Nieuwsblad*; 7 augustus 2006

³⁷¹ (anon.); *Grand architecte de la nouvelle Belgique*; In: *La Libre Belgique*; 7 augustus 2006

³⁷² (anon.); *Hugo Schiltz: un des hommes les plus influents de l’apres-guerre*; In: *Le Monde*; 7 augustus 2006

Ook de volgende dag gaf zijn overlijden nog aanleiding tot schrijven. In ‘De Standaard’ stond: *“Hoogtepunten waren vaak kruispunten”*. *“De successen uit de politieke carrière van Hugo Schiltz waren zelden eenduidig. Vaak lagen hoogte- en dieptepunten dicht bijeen. Dat gold zeker voor het Egmontpact.”*³⁷³ Als reactie op Schiltz’ overlijden schreef Manu Ruys: *“Op eenzame hoogte”*. *“Zijn culturele bagage stak uitdagend af tegen de protserige onwetendheid van zovele politici.”*³⁷⁴ Bij ‘De Morgen’ schreven ze: *“een flamingant met flair”*. *“Zelfs koning Boudewijn, die de partij van Schiltz innig wantrouwde, wist hij te overtuigen van de noodzaak van het federalisme.”*³⁷⁵ Bij ‘De Tijd’ klonk het: *“afscheid van een groot mijnheer”*.³⁷⁶

In het interview *“ik heb de enige vriend verloren die ik in de politiek heb gemaakt”* dat ‘Gazet van Antwerpen had met Vic Anciaux, zei die: *“Schiltz had ambities, vanzelfsprekend, maar zijn allergrootste ambitie was autonomie voor Vlaanderen”*.³⁷⁷ In ‘De Standaard’ zei Martens: *“Franstalige socialisten overtuigd”*; Bart De Wever noemde hem: *“Vader van de Vlaamse staat”*.; Frank Van Hecke stelde: *“ongewild aan de wieg van het Blok”*.³⁷⁸ In ‘Het Nieuwsblad’ had Dehaene het over: *“sterk onderhandelaar”*; Verhofstadt over een *“groot politicus”*; en Gabriëls over *“bruggen slaan”*. Gérard Deprez tenslotte zei: *“hij leerde me het Vlaams-nationalisme te waarderen”*.³⁷⁹

In de laatste jaren was duidelijk merkbaar dat Schiltz naar mate hij steeds meer uit de nationale politiek verdween, ook de aandacht in de pers afneemt. De tijd dat hij bijna dagelijks de kranten haalde, bijvoorbeeld als minister in de federale regering, was definitief voorbij. Wat algemeen opviel aan de berichtgeving in deze laatste periode was het feit dat er algemeen veel respect bestond voor de figuur Hugo Schiltz. Dit werd zeer duidelijk in de berichtgeving naar aanleiding van zijn overlijden, waarin zijn verdiensten voor Vlaanderen en de autonomiegedachte algemeen werden erkend. Maar ook nog eerder in die periode was gebleken dat Schiltz in de politieke wereld gerespecteerd werd. Zijn aanstelling tot voorzitter van de dialoog van gemeenschap tot gemeenschap in ’92, werd aanzien als een erkenning van zijn verdienste voor de staatshervorming en als beloning voor zijn inspanning om de dialoog met de Franstaligen op gang te brengen en te houden. Ook zijn benoeming, als enigste Vlaams-nationalist, tot minister van Staat kan gezien worden als een teken van het respect, dat blijkbaar zelfs in het koninklijk paleis bestond voor hem. Ook zijn druk bijgewoonde uitvaartplechtigheid getuigde van het respect voor Hugo Schiltz.

³⁷³ (anon.); *Hoogtepunten waren vaak kruispunten*; In: De Standaard; 8 augustus 2006

³⁷⁴ RUYS, M.; *Op eenzame hoogte*; In: De Standaard; 8 augustus 2006

³⁷⁵ (anon.); *Een flamingant met flair*; In: De Morgen; 8 augustus 2006

³⁷⁶ (anon.); *Afscheid van een groot mijnheer*; In: De Tijd; 8 augustus 2006

³⁷⁷ (anon.); *Ik heb de enige vriend verloren die ik in de politiek heb gemaakt*; In: Gazet van Antwerpen; 8 augustus 2006

³⁷⁸ In: De Standaard; 7 augustus 2006

³⁷⁹ In: Het Nieuwsblad; 7 augustus 2006

Maar wat ook zeer sterk naar voor kwam in de berichtgeving in deze periode, was de keerzijde aan de figuur Hugo Schiltz en zijn carrière. In al de berichten naar aanleiding van zijn afscheid of zijn overlijden werd wel gewezen op zijn verantwoordelijkheid voor de regeringsdeelnames van de Volksunie en op zijn mislukking ten tijde van het Egmontpact. Met het uiteindelijke uiteenvallen van de VU in deze periode, werd Schiltz ook geconfronteerd met de gevolgen van de keuzes die hij had gemaakt. Ook de opmars van extreemrechts in Vlaanderen door de verkiezingssuccessen van het Vlaams Blok, werd deels gezien als een gevolg van de lijn die Schiltz voor de Volksunie had uitgezet, aangezien het Vlaams Blok was ontstaan uit het verzet tegen het Egmontpact. En door telkens weer op regeringsdeelname aan te dringen, ook in deze periode was Schiltz dé pleitbezorger binnen de partij van de deelname van Sauwens aan de Vlaamse regering geweest, had hij een deel van de traditionele Vlaams-nationalisten in de armen van extreemrechts gedreven. Tot slot kwam in deze periode ook nog een andere keerzijde aan de figuur Schiltz in de berichtgeving naar boven. Met het zogenaamde AWW-schandaal werd de aandacht nog eens gevestigd op de kwadellijke reputatie die Schiltz achtervolgde. Die had hij vooral te danken aan zijn relaties als zakenadvocaat, maar ook aan tegenstanders die door allerlei insinuaties probeerden om twijfel te zaaien over de correctheid van Schiltz. Politiek kan soms een vuil spel zijn

F) Besluit

Hugo Schiltz heeft in zijn lange loopbaan een stempel gedrukt op de Belgische politiek in het algemeen en de Volksunie in het bijzonder. Maar de vraag hoe hij daarbij in beeld kwam in de Belgische pers, is niet eenduidig te beantwoorden, want er is uiteraard geen sprake van hét beeld rond Hugo Schiltz. Daarvoor was zijn loopbaan te lang en waren de functies, die hij vervulde, te verscheiden.

De carrière van Hugo Schiltz voor de spiegel van de Belgische pers plaatsen, heeft in de eerste plaats tot gevolg dat de nadruk komt te liggen op zijn rol in de nationale politiek. Andere werken zullen eerder wijzen op het belang van de interne evolutie van de Volksunie voor zijn carrière. Maar bij de pers lag men niet altijd wakker van de problemen in de interne keukens van de partij.

De opgang die Schiltz maakte in zijn loopbaan, van VU-volksvertegenwoordiger naar voorzitter van de partij, om vervolgens minister te worden in de eerste Vlaamse executie en uiteindelijk zelfs vice-premier in de federale regering, werd ook weergegeven door het aantal berichten dat rond zijn persoon verscheen. Als zijn rol in de nationale politiek als uitgangspunt genomen wordt, dan stond Schiltz als federaal minister op het hoogste punt van zijn carrière en dat vertaalde zich in een bijna dagelijkse vermelding in de kranten.

De man mag dan al totaal verschillende functies vervuld hebben, toch zijn er een paar constanten op te merken in de berichtgeving rond zijn persoon. Niemand zal ontkennen dat Schiltz een overtuigd federalist was. Zijn pleidooi voor, en streven naar een doorgedreven federalisering van België is dan ook een constante in zijn loopbaan, die duidelijk in de pers terug te vinden is. Welke rol Schiltz ook vervuld, hij lijkt altijd de Vlaamse belangen voorop te plaatsen.

Nog opvallend was de relatie die Schiltz met de pers zelf had. Hij zag als één van de eersten in de Belgische politieke wereld het belang van de media. Hij was dan ook bewust bezig met de beeldvorming rond zijn persoon. Ook het feit dat Schiltz al zeer snel verantwoordelijk werd voor de relaties van de Volksunie met de pers en dat hij decennia lang beschouwd als voornaamste woordvoerder van de partij, zorgde voor een bijzondere verhouding tussen hem en de media. Hij had ook een uitgesproken talent om met die media om te gaan. Hij kon ze als geen ander bespelen en de aandacht voor zijn boodschap erin opeisen. Heel vaak speelde dat in zijn voordeel, maar net zo goed keerde zich dat soms tegen hem.

In de relatie tussen Schiltz en bepaalde kranten afzonderlijk is moeilijk een lijn te brengen. Het was niet zo dat er bepaalde kranten systematisch tegen Schiltz waren en andere hem altijd steunden. Veel hing af van de politieke context waarin men zich bevond. De Volksunie beschikte niet over een aan de partij gebonden krant. Bij 'Gazet van Antwerpen' vond hij meestal wel een forum om zijn boodschap te verkondigen. Maar zelfs bij die krant, waarvan dus verondersteld werd dat ze visie van Schiltz niet ongenegen was, waren geregeld kritische geluiden te horen. Langs de andere kant kan men ook niet zeggen dat de Belgicistische krant 'La Libre Belgique' systematisch afbrak wat de Vlaams-nationalist Schiltz te vertellen had. Ook de berichtgeving rond zijn overlijden toonde aan dat er bij de pers een algemeen respect betond voor de persoon Schiltz, ook al deelde men zijn standpunten niet.

Waarom was Schiltz zo moeilijk eenduidig te vatten voor de pers? Veel had te maken met het feit dat men bij de pers ook zag in wat voor moeilijke posities hij zich soms bevond. Bijvoorbeeld in zijn periode als vice-premier had hij te kampen met verzet tegen de regeringsdeelname vanuit de partij, nam de oppositie hem op het vlak van begroting zwaar op de korrel en werkten de coalitiepartners hem liever tegen. En ondanks alles bleef Schiltz zich inzetten voor datgene waar hij in geloofde. Ook de pers toonde daar respect voor.

IV Bibliografie

a) artikels

A)begin van een politieke carrière

TODTS, Herman; *De Vlaamse beweging naar links? Meer dan een kwestie van tactiek*; In: *Gazet van Antwerpen*; 5 november 1964

TODTS, Herman; *De Vlaamse beweging naar links? Religieuze elementen wegen minder door*; In: *Gazet van Antwerpen*; 7 en 8 november 1964

(anon.); *9de Volksuniecongres beslist: grondwetsherziening vrijdelen; verspert weg naar federalisme*; In: *De standaard*; 16 december 1963

(anon.); *voorzitter Van der Elst op VU-congres: Vlaamse frontvorming een noodzaak; alle heil verwacht van federalisme*; In: *Het Nieuwsblad*; 21 april 1969

SCHILTZ, H.; *een nieuwe "coup de juillet?"* ; In: *De Standaard*; 7 juni 1970

(anon.); *De Saeger: Ik blijf voorstander van samenwerking tussen CVP en BSP*; In: *De Standaard*; 24 juni 1970

VANDEKERCKHOVE, Robert; *De autonomie en haar gevolgen*; In: *De standaard*; 25 juli 1970

RUYS, M.; *les tendances radicales dans le mouvement Flamnd*; In: *Le Monde*; 14 oktober 1966

(anon.); *Volksunie wil mee werken aan toepassing van grondwet*; In: *Gazet van Antwerpen*; 12 maart '71

(anon.); *VU-voorzitter acht VU-voorstel een belangrijk document; betekent ommezwaai in houding*; In: *Gazet van Antwerpen*; 12 maart '71

(anon.); *VU vind recept om nieuwe grondwet door de slikken*; In: *De Standaard*; 12 maart '71

CLAES, J.; *Nieuwe marsrichting bij de Volksunie*; In: *Het Volk*; 13 maart '71

VAN HAVERBEKE, A.; *Een derde politieke oproep*; In: *De Nieuwe Gids*; 14 maart '71

RUYS, M.; *Van kamerleden en senatoren*; In: *De Standaard*; 13 maart '71

(anon.); *J. Van Eynde; Overleg met Volksunie niet gewenst*; In: *Volksgazet*; 16 maart '71

RUYS, M.; *Naast de kwestie*; In *De Standaard*; 17 maart '71

(anon.); *CVP-voorzitter wil praten met Volksunie*; In: *De Standaard*; 24 maart '71

(anon.); *CVP wil met VU praten*; In: *De Standaard*; 25 maart '71 DS 25/3/71

(anon.); *CVP bereid met VU te onderhandelen over Vlaams front*; In: *Het laatste Nieuws*; 25 maart '71

RUYS, M.; *Van kamerleden en senatoren*; In: *De Standaard*; 27 maart '71

(anon.); *Geen wederzijds huwelijksbedrog*; In: *De Nieuwe Gids*; 30 maart '71

VAN EYNDE, J.; *Twee antwoorden... waarvan één dubbelzinnig*; In: Volksgazet; 30 maart '71
(anon.); *kritisch bekeken*; Gazet van Antwerpen; 20 maart '72

DE WITTE, K.; *CVP-plan is belangrijk politiek feit; VU acht gesprekken over staatstructuur wenselijk*; In: Gazet van Antwerpen; 20 maart '72

B) Voorzitter van de Volksunie

(anon.); *Vandaag voor het eerst federalisten in de regering*; In: De Standaard; 11 juni '74

(anon.); *Kamerdebat over regering Tindemans bis*; In: De Standaard; 14 juni '74

RUYS, M.; *Federalisme is belangrijker dan (papieren) Vlaams front*; In: De Standaard; 6 juli '74

(anon.); *Un nouvel gouvernement pour reprendre la dialogue communautaire*; In: Le Soir; 20 juni '75

VAN CAUWELAERT, E.; *Verrassende verklaring van PVV-voorzitter*; In: Het Volk; 26 september '75

VAN ERPS, F.; *Grootjans liet steken vallen*; In: De Nieuwe Gids

(anon.); *Volksunie ontkent akkoord onder Vlaamse partijen*; In: Gazet van Antwerpen; 9 oktober '75

(anon.); *une "note de synthèse" des positions flamandes a été rédigé à l'initiative du VEV*; In: La Libre Belgique; 9 oktober '75

(anon.); *De Vlaamse synthesesnota over de staats hervorming*; In: De Standaard; 9 oktober '75

(anon.); *Senator Lode Claes niet gesteund door Volksunie*; In: De Standaard; 9 oktober '75

RUYS, M.; *Opklaring*; In: De Standaard; 9 oktober '75

(anon.); *Dossier communautaire: VU et FDF renvient la balle à M. Tindemans*; In: Le Soir; 9 oktober '75

VAN ERPS, F.; *Grootjans' luchtspiegelingen door Schiltz uit politieke hemel gehaald*; In: De Nieuwe Gids; 9 oktober '75

(anon.); *Gesprekken slecht onthaald in VU*; In: Het Laatste Nieuws; 9 oktober '75

SCHILTZ, H.; *Overigens zijn we de mening toe gedaan*; In: De Krant; 9 oktober '75

(anon.); *Schiltz houdt stand*; In: De Standaard; 13 oktober '75

(anon.); *twee voorzitters*; In: 't Pallieterke

RUYS, M.; *VU voor de keuze*; In: De Standaard; 11 oktober '75

(anon.); *VU wil praten over grondwets herziening*; In: De Standaard; 8 juli '76

(anon.); *Schiltz: staat in één keer hervormen*; In: Gazet van Antwerpen; 12 april '77

RUYS, M.; *En toch de breuk*; In: De Standaard; 1 juni '77

(anon.); *Hier sta ik, ik kon niet anders*; In: De Standaard

(anon.); *Schiltz: gemeenschapspact biedt unieke garanties*; In: De Standaard; 3 juni '77

(anon.); *Schiltz tot bedevaartcomité: "uitvoering van ijzertestament is aangevat*; In: De Standaard; 30 juni '77

SCHILTZ, H.; *ik schuw het debat niet*; In: De Standaard; 1 juli '77

SCHILTZ, H.; *Vrije tribune*; In: Gazet van Antwerpen; 4 & 8 juli '77

DERINNE, R.; *Antwoord aan VU-voorzitter Schiltz*; In: Gazet van Antwerpen; 12 & 13 juli '77

(anon.); *Hugo Schiltz schuwt geen onjuiste beweringen*; In: Het Laatste Nieuws; 6 juli '77

(anon.); *BSP-voorzitter: Het gaat er soms luimig aan toe*; In: Het Laatste Nieuws; 15 november '77

(anon.); *Anti-Egmontcomité overweegt nationale betoging*; In: Het Laatste Nieuws; 15 november '77

SCHILTZ, H.; *Vlaams overleg of demagogie*; In: De Standaard; 25 januari '78

CLAES, J.; *twee partijcongressen*; In: Het Volk; 21 november '78

(anon.); *senator Claes acht Egmontpact slecht juridisch werk*; In: Gazet van Antwerpen; 7 december '78

(anon.); *Schiltz geeft Tindemans kaakslag: regering heeft geen leiders*; In: Het Laatste Nieuws; 1 februari '78

(anon.); *Volksunie blijft regering trouw: incident tussen Schiltz en Tindemans uitgepraat*; In: gazetvan Antwerpen; 2 februari '78

(anon.); *VU tikt Schiltz op de vingers en begraaft Egmont*; In: het Laatste Nieuws; 13 januari '79

VAN BRABANT, P.; *in de lasso*; In: Het Laatste Nieuws; 15 januari '79

(anon.); *Schiltz geeft voortijdig leiding van de Volksunie op*; In: De Standaard; 25 juni '79

(anon.); *De leider die het niet waar maakte*; In: De Standaard; 25 juni '79

RUYS, M.; *koerswijziging*; In: De Standaard; 25 juni '79

(anon.); *Schiltz waarschuwt VU in afscheidsmanifest*; 5 september '79

FONTEYN, G.; *Anti-Belgicisme neemt toe; Vlaamse betoging massaal succes*; In: De Standaard; 21 april 80

(anon.); *Taalunieverdrag richt gemeenschappelijke instellingen op*; In: De Standaard; 8 september '80

C) Minister in de eerste Vlaamse executieve

(anon.); *bevoegdheidsconflict in Vlaamse regering: Schiltz naar Raad van State*; In: Gazet van Antwerpen; 25 februari '82

(anon.); *verdeling portefeuilles: Schiltz dient klacht in tegen eigen regering*; In: De Morgen; 25 februari '82

(anon.); *Schiltz spant proces in tegen Vlaamse regering*; In: Het belang van Limburg; 25 februari '82

(anon.); *Minister Schiltz doet eigen regering een proces aan*; In: Het Volk; 25 februari '82

(anon.); *Hugo Schiltz est très fâché*; In: Le Soir; 25 februari '82

(anon.); *exécutif flamand; recours de M. Schiltz au conseil d'état*; In: La Libre Belgique; 25 februari '82

(anon.); *Schiltz versus Geens*; In: 't Pallieterke; 4 maart '82

(anon.); *auditeur Raad van State steunt Schiltz' thesis*; In: De Standaard; 17 september 1982

(anon.); *Schiltz trekt aan kortste eind*; In: De Standaard; 30 november '82

(anon.); *Schiltz trekt aan kortste eind*; In: De Standaard; 30 november '82

(anon.); *Raad van State stelt Schiltz in ongelijk*; In: Gazet van Antwerpen; 1 december '82

(anon.); *Raad van State acht argumenten van Schiltz wettelijk niet steekhoudend*; In: De Standaard; 1 december '82

(anon.); *Raad van State miskent politieke wil van Vlaanderen* ; In: De Standaard; 1 december '82

(anon.); *Raad van State kaatst bal terug naar wetgever* ; In: Het Laatste Nieuws; 1 december '82

M. Schiltz, contestataire débouté; In: La libre Belgique; 1 december '82

(anon.); *Wringერი*; In: 't Pallieterke; 9 december '82

(anon.); *Geens en Schiltz verzoenen zich; in '83 naar één Vlaamse begroting*; In: Het Belang van Limburg; 16 december '82

(anon.); *Schiltz niet op twee jaar Vlaamse regering*; In: Gazet van Antwerpen; 27 januari '83

(anon.); *Vlaamse gemeenschapsregering blaast twee kaarsjes uit*; In: De Standaard; 27 januari '83

(anon.); *nationale regering negeert Vlaamse*; In: DeMorgen; 27 januari '83

MARYNISSEN, L.; *aan elkaar gewaagd*; In: Het Volk; 27 januari '83

(anon.); *Volksunie: kansen van Vlaamse regering verkwanseld*; In: Het Volk; 29 maart '84

(anon.); *VU-nota: Vlaamse regering mislukt*; In: Het belang van Limburg; 29 maart '84

(anon.); *VU: staalakkoord zorgde voor keerpunt "Vlaamse regering is mislukking geworden*; In: Het Laatste Nieuws; 29 maart '84

(anon.); *CVP-voorzitter laakt VU*; In: Het Volk; 31 maart '84

(anon.); *woord en werderwoord*; In: De Standaard; 31 maart '84

(anon.); *Toch met VU-plaat*; In: *Gazet van Antwerpen*; 16 juli '82

(anon.); *Schultz struikelt over E*; In: *Het Laatste Nieuws*; 16 juli '82

(anon.); *E of VL*; In: *Het Volk*; 16 juli '82

(anon.); *De E's zijn geteld*; In: *Het Laatste Nieuws*; 22 juli '82

(anon.); *Geens EI, Schiltz niet EI0*; In: *De Standaard*; 30 juli '82

(anon.); *Schiltz klaagt hopeloze situatie van Vlaamse begroting aan*; In: *Gazet van Antwerpen*; 24 november '82

(anon.); *Vlaamse regering heeft geen geld*; In: *De Standaard*; 24 november '82

(anon.); *Schiltz dreigt met ontslag*; In: *De Morgen*; 24 november '82

(anon.); *Gewesten worden financieel gewurgd*; In: *Het Volk*; 24 november '82

(anon.); *Eventueel ontslag van Schiltz blokkeert Vlaamse regering niet*; In: *De Standaard*; 25 november '82

(anon.); *Waarschuwing*; In: *Gazet van Antwerpen*; 26 november '82

(anon.); *Vlaamse raad begint marathondebat over "kleine" begroting*; In: *Het Laatste Nieuws*; 22 maart '83

(anon.); *begroting 1983: Vlaamse regering zit in hoge geldnood*; In: *De Standaard*; 22 maart '83

(anon.); *socialisten ontevreden over Vlaams beleid*; In: *Gazet van Antwerpen*; 22 maart '83

(anon.); *besprekingen begroting: Bitsige oppositie in de Vlaamse raad*; In: *Het Volk*; 22 maart '83

(anon.); *Vlaamse raad: un déficit de 3,2 milliards*; In: *La Libre Belgique*; 7 april '83

(anon.); *Parlement wil meer geld voor cultuur*; In: *gazet van Antwerpen*; 21 april '83

(anon.); *Geens riskeert coalitiebreuk*; In: *Het Belang van Limburg*; 23 april '83

(anon.); *cultuur krijgt hoe dan ook 200 miljoen meer*; In: *De Standaard*; 23 april '83

VAN HOOREBEKE, J.; *fin de la lune de miel CVP-PVV?*; In: *Le Soir*; 23 april '83

(anon.); *SP en VU: Poma capituleerde; Vlaamse raad stemt cultuurrel weg*; In: *Het Volk*; 2 juni '83

(anon.); *minister van Financiën voelt zich buiten spel gezet; Breuk in Vlaamse regering?* In: *Gazet van Antwerpen*; 26 november '83

(anon.); *Geens en Schilts oneens over Vlaamse begroting*; In: *De Standaard*; 26 november '83

(anon.); *SP en VU bekritiseren Vlaamse begroting '84*; In: *De Standaard*; 29 november '83

(anon.); *Barst in Vlaamse regering*; In: *De Morgen*; 29 november '83

(anon.); *Weer spanning in Vlaamse regering*; In: Het Laatste Nieuws; 29 november '83

(anon.); *Breuk in de Vlaamse regering definitief*; In: Gazet van Antwerpen; 30 november '83

(anon.); *Schiltz stelt zelf gewestbegroting op*; In: De Standaard; 30 november '83

(anon.); *Conflict Schiltz-Geens naar hoogtepunt toe*; In: De Morgen; 30 november '83

(anon.); *ik leerde perfect te frauderen*; In: Het Belang van Limburg; 30 november '83

(anon.); *VU-gemeenschapsminister heeft genoeg van Geens*; In: Het Laatste Nieuws; 30 november '83

(anon.); *Minister Schiltz op zijn teen getrapt*; In: Het Volk; 30 november '83

(anon.); *Budget flamand: M. Schiltz (VU) se rebelle*; In: La libre Belgique; 30 november '83

(anon.); *Divorce entre Geens et Schiltz*; In: Le Soir; 30 november '83

(anon.); *Vlaamse begroting '84 telt 9 handtekeningen*; In: De Standaard; 2 december '83

(anon.); *tekort kan tot 3,7 miljard beperkt worden*; In: Gazet van Antwerpen; 2 december '83

(anon.); *Budget Flamand: un point pour M. Geens*; In: La Libre Belgique; 3 december '83

(anon.); *SP en VU-ministers keurden eigen begroting niet goed*; In: Het Volk; 11 februari '84

(anon.); *Vlaamse begroting na "ingewikkelde" stemming goedgekeurd*; In: Het Laatste Nieuws; 11 februari '84

(anon.); *Schiltz verwijt Geens ondemocratische machtsgreep*; In: Gazet van Antwerpen; 15 november '84

(anon.); *Schiltz: Geens buigt begroting om*; In: De Standaard; 15 november '84

(anon.); *Schiltz in de clinch met Geens*; In: De Morgen; 15 november '84

(anon.); *Hugo schiltz prikt collega's Vlaamse ministers een laatste keer*; In: Het Laatste Nieuws; 15 november '84

(anon.); *Schiltz boos op Busquin en Toussaint; Walen zoeken zondebokken*; In: de Standaard, 15 februari '82

(anon.); *Schiltz: La CEE trop gentille*; In: Le Soir, 17 februari '82

(anon.); *Aan de h. Hugo Schiltz Vlaams Gemeenschapsminister, Antwerpen*; In: 't Pallieterke; 17 februari '82

(anon.); *Verbijstering*; In: De Standaard; 25 maart '83

(anon.); *Aan loonpeil van Cockerill-Sambre wordt niet geraakt*; In: gazet van Antwerpen; 26 maart '83

RUYS, M.; *Van kamerleden en senatoren*; In: De Standaard; 31 april '83

- (anon.); *partijen reageren fel*; In: De Standaard; 28 juli '83
- (anon.); *oppositie tegen, CVP en PVV voor*; In: De Morgen; 28 juli '83
- (anon.); *VU spreekt van comédie*; In: Het Volk; 28 juli '83
- (anon.); *Volksunie: Vlaamse ministers lieten unieke kans voorbijgaan*; In: Het Laatste Nieuws; 28 juli '83
- RUYS, M.; *Losse samenhang*; In: De Standaard; 29 juli '83
- (anon.); *Schiltz: Evolutie naar Belgische associatie afgeremd*; In: De Standaard; 30 juli '83
- SCHLÔMER, F.; *Voldoening?*; In: De Morgen; 30 juli '83
- (anon.); *Schiltz: Vlaanderen moet autonoom solidariteit bepalen*; In: De Standaard; 4 februari '84
- (anon.); *Staaldebat: hoogstaand maar saai*; In: De Morgen; 4 februari '84
- (anon.); *Staaldebat ontspoord in eindeloze discussies*; In: Het Laatste Nieuws; 4 februari '84
- (anon.); *Secteurs nationaux: l'opposition critique "l'hypocrisie du gouvernement"*; In: La Libre Belgique; 4 februari '84
- (anon.); *Minister Eyskens contra Schiltz in kamer*; In: Het Laatste Nieuws; 12 mei '84
- D) Vice-eerste minister in federale regering**
- (anon.); *Wat doet de Volksunie in de nationale regering*; In: Gazet Van Antwerpen; 17 oktober '88
- (anon.); *Volksunie: in regering waken over eerste en tweede fase*; In: De Morgen; 6 oktober '89
- (anon.); *Pijnpunten*; In: De Morgen; 3 juni '88
- VERTOGHEN, E.; *Vlugge klaarheid gewenst*; In: De Nieuwe Gids; 6 juni '88
- (anon.); *Op VU-congres; Staande ovatie voor Schiltz en Kuypers*; In: Het Volk; 13 juni '88
- (anon.); *Staande ovatie voor Schiltz en Kuypers*; In: Het Laatste Nieuws; 13 juni '88
- (anon.) *Bellemans en Coveliers : ziek in hetzelfde bedje*; In: 't Pallieterke; 16 juni '88
- ROSART, R.; *Hugo Schiltz dépose plainte*; In: La libre Belgique; 16 juni '88
- (anon.); *nieuwe onderzoeksrechter voor Volksunie-onderzoek*; In: De Standaard; 20 oktober '88
- (anon.); *Proces tegen Cornelis opnieuw uitgesteld*; In: De Standaard; 4 januari '89
- (anon.); *11-juliboodschappen; Hugo Schiltz: Huidige wetteksten zijn puzzels*; In: De Standaard; 11 juli '88
- (anon.); *Martens fluit schiltz terug*; In: Gazet van Antwerpen; 12 juli '88
- (anon.); *Martens tikt vice-premier op vingers*; In: De Standaard; 12 juli '88

GOOSSENS, P.; *inslikken*; In: De Morgen; 12 juli '88

(anon.); *Fête flamande: Hugo Schiltz trébuche sur ses éperons d'or*; In: Le Soir; 12 juli '88

(anon.); *11 juillet: Hugo Schiltz à la faute*; In: Le Peuple; 12 juli '88

(anon.); *Schiltz over toespraak: België en Wallonië remmen ons niet meer af*; In: De Standaard; 13 juli '88

RUYS, M.; *operatie-beschadiging*; In: De Standaard; 13 juli '89

(anon.); *un manque de déontologie*; In: La Libre Blegique; 13 juli '88

SIMONET, H.; *Hugo Schiltz ou l'anti-Louis XIV*; In: La Libre Belgique; 13 juli '88

(anon.); *Hugo Schiltz krijgt Mossel van het jaar*; In: Het belang van Limburg; 14 juli '88

VERBIST, L.; In: Het Laatste Nieuws; 14 juli '88

(anon.); *Vervagende grenzen*; In: De Standaard; 15 juli '88

(anon.); *Groningen*; In: 't Pallieterke; 26 juli '88

(anon.); *Comment la politique scientifique se voit fédéralisée*; In: La libre Belgique; 9 februari '89

VAN BRABANT, P.; *wetenschapsbeleid op federale toer*; In: Het Laatste Nieuws; 10 februari '89

(anon.); *750 miljoen voor onderzoek in de humane wetenschappen*; In: Gazet van Antwerpen; 19 april '88

(anon.); *Nationale regering wil lijn brengen in sociaal onderzoek*; In: De Standaard; 19 april '89

(anon.); *2 miljard nodig om buurlanden bij te benen*; In: Gazet van Antwerpen; 2 juni '89

(anon.); *Schiltz wil meer voor wetenschap*; In: De Standaard; 2 juni '89

DESMET, Y.; *Wetenschap*; In: De Morgen; 2 juni '89

(anon.); *Schiltz veut 2 milliards d'extra pour la recherche*; In: Le Soir; 2 juni '89

(anon.); *Wetenschapbeleid pakt uit met vijf programma's*; In: De Standaard; 30 november '89

(anon.); *Schiltz als "behoeder van de creativiteit"*; In: Het Volk; 30 november '89

RUYS, M.; *Het gaat niet om Schiltz*; In: De Standaard; 23 juli '88

(anon.); *Schiltz slaat opnieuw alarm*; In: Het Laatste Nieuws; 23 juli '88

VERBIST, L.; *Genoeg praat voor de vaak*; In: Het Laatste Nieuws; 23 juli '88

(anon.); *La danse rituelle des 7 pour cent*; In: La Dernière Heure; 23 juli '88

RUYS, M.; *Angst voor de waarheid*; In: De Standaard; 27 juli '88

VERBIST, L.; *Gegoochel met cijfers*; In: Het Laatste Nieuws; 27 juli '88

RUYS, M.; *Partij van bemiddelaars*; In: De Standaard; 9 augustus '88

(anon.); *regering zoekt 13 miljard frank, maar het kan ook 95 miljard zijn*; In: De Morgen; 9 augustus '88

(anon.); *PVV over besparingen: allemaal opgeschroefd*; In: Het Laatste Nieuws; 9 augustus '88

VERBIST, L.; *Record*; In: Het Laatste Nieuws; 10 augustus '88

(anon.); *Rijksschuld vreet de creativiteit van iedere regering kapot*; In: De Morgen; 16 augustus '88

(anon.); *Hugo Schiltz vindt ministers te braaf*; In: gazet van Antwerpen; 17 oktober '88

(anon.); *begrotingscontrole zal nog eens 30 miljard moeten opleveren*; In: Gazeet van Antwerpen; 11 januari '89

(anon.); *Schiltz: budgettair zitten we nog in krisissituatie*; In: De Standaard; 11 januari '89

(anon.); *Hoe zit het met de centen?*; In: Het belang van Limburg; 11 januari '88

(anon.); *Budget: Schiltz annonce, sans euphorie, un nouveau coup de bistouri*; In: Le Soir; 11 januari '88

(anon.); *Lek zorgt voor spanning; herrie rond technische nota Hugo Schiltz*; In: Gazet van Antwerpen; 14 maart '89

(anon.); *Werkgroepen stellen nota-Schiltz bij*; In: De Standaard; 14 maart '89

(anon.); *Discussie rond sociale zekerheid*; In: De Morgen; 14 maart '89

(anon.); *Naar akkoord volgend weekeinde*; In: Het Laatste Nieuws; 14 maart '89

(anon.); *PVV: Schiltz wordt zonder meer naar huis gestuurd*; In: De Morgen; 15 maart '89

(anon.); *PVV vraagt wie de echte minister van begroting is*; In: Het Laatste Nieuws; 15 maart '89

(anon.); *Socialisten aanvaarden cijfers van Schiltz niet*; In: Gazet van Antwerpen; 17 maart '89

(anon.); *Vlaamse socialisten ontwikkelen Schiltz-allergie*; In: De Morgen; 17 maart '89

(anon.); *Begrotingscontrole was geen politieke boksmatch*; In: Gazet van Antwerpen; 21 maart '89

(anon.); *Schiltz*; In: De Standaard; 21 maart '89

VAN DE WOESTYNE, F.; *Une occasion manquée*; In: la Libre Belgique; 21 maart '89

(anon.); *proloog begrotingsconclaf begint met vragen over uitvoering derde fase van staatshervorming*; In: De Standaard; 7 juli '89

(anon.); *Globaal akkoord over begroting 1990*; In: De Standaard; 25 juli '89

(anon.); *Voor 80 miljard besparingen*; In: De Morgen; 25 juli '89

(anon.); *Miskraam*; In: Het Laatste Nieuws; 26 juli '89

(anon.); *Martens looft Schiltz en Schiltz looft ambtenaren*; In: De Morgen; 29 september '89

(anon.); *Budget unique: historique*; In: Le Soir; 29 september '89

(anon.); *Première depuis la fin de la guerre*; In: L'echo de la Bourse; 29 september '89

(anon.); *Hugo Schiltz: derde fase of ontslag*; In: Gazet van Antwerpen; 3 oktober '89

(anon.); *VU wenst snelle beslissing over derde fase*; In: Gazet van Antwerpen; 4 oktober '89

DE CLERCK, L.; *tijd niet rijp...*; In: Gazet van Antwerpen; 4 oktober '89

(anon.) *PSC-voorzitter in GvA-interview: Tijd is niet rijp voor derde fase*; In: De Standaard; 4 oktober '89

(anon.); *Schiltz met Dehaene in clinch over derde fase*; In: De Morgen; 4 oktober '89

(anon.); *Schiltz: spectaculair resultaat voor 1989*; In: Gazet van Antwerpen; 4 januari '90

(anon.); *Verhofstadt gewaagd van opsmukoperatie*; In: Gazet van Antwerpen; 4 januari '90

DE RIDDER, H.; *Fraai en sterk*; In: De Standaard; 4 januari '90

(anon.); *begrotingstekort "maar" 397,2 miljard*; In: De Standaard; 4 januari '90

(anon.); *Schiltz kraait viktorie; tekort bedraagt 'slechts' 397,2 miljard fr*; In: De Morgen; 4 januari '90

(anon.); *opgesmukt" cijfer is "psychologische flater*; In: De Standaard; 4 januari '90

(anon.); *Miracle de la décennie: l'escarcelle de l'Etat se garnit de 62 milliards*; In Le Soir; 4 januari '90

(anon.); *PVV voorspelt onweerswolken boven de begrotingscontrole*; In: Het belang van Limburg; 24 februari '90

VERSTAETEN, J.; *Budgetcontrole*; In: Gazet van Antwerpen; 2 maart '89

(anon.); *Budgetcontrole was geen haastwerk*; In: Gazet van Antwerpen; 3 maart '89

(anon.); *Gekibbel in regering over derde fase*; In: de Standaard; 6 juli '90

(anon.); *Derde fase zorgt voor irritatie*; In: De Morgen; 6 juli '90

(anon.); *Schiltz botst met Martens*; In: het Laatste Nieuws; 6 juli '89

(anon.); *propositions et ultimatum avant la troisième phase*; In: Le Soir; 6 juli '89

(anon.); *Hugo Schiltz voulait faire la grève*; In: la Libre Belgique; 6 juli '89

(anon.); *Vice-premier Schiltz: meevaller voor de begroting*; In: Gazet van Vlaanderen; 24 juli '90

(anon.); *Chateau Stuyvenberg '91: geen Grand Cru*; In: De standaard; 24 juli '90

ACHTEN, D.; Beleeftde brief; In: De Standaard; 19 november '90
 (anon.); *Schiltz en Gabriëls willen niet wijken*; In: Gazet van Antwerpen; 19 november '90
 GOOSSENS, P.; *Als de Parti Socialiste niest, grijpt de hele regering naar haar zakdoek*; In: De Morgen; 19 november '90
 (anon.); *VU-bureau steunt Hugo Schiltz*; In: Gazet van Antwerpen; 20 november '90
 (anon.); *Hugo Schiltz (VU) begint aan Waalse ronde*; In: De Standaard; 20 november '90
 (anon.); *Moureaux et Schiltz au chevet de la troisième phase*; In: Le Soir; 20 november '90
 (anon.); *Schiltz vraagt zich af wat PSC-voorzitter bezielt*; In: Gazet van Antwerpen; 10 januari '91
 (anon.); *Schiltz: hoofd koel houden*; In: Gazet van Antwerpen; 20 april '91
 (anon.); *Schiltz in de clinch met Dehaene over derde fase*; In: De Morgen; 3 oktober '89
 (anon.); *Schiltz et l'autonomie*; In: la dernière heure; 20 april '91
 (anon.); *Schiltz spuwt gal uit*; In: Het Laatste Nieuws; 22 april '91
 FALTER, R.; *Conclaaf maakt communautair pakket*; In: De Standaard; 25 juli '91
 (anon.); *Houding Volksunie beslissend voor voortbestaan van kabinet*; In: Gazet van Antwerpen; 27 juli '91
 FALTER, R.; *Financieringswet mee in discussie op Stuyvenberg*; In: De Standaard; 30 juli '91
 (anon.); *Communautaire knelpunten vergen nog verdere discussie*; In: De standaard; 31 juli '91
 (anon.); *breuklijnen tussen overtuigde en minder overtuigde federaliste*; In: De Morgen; 31 juli '91
 (anon.); *Conclaaf principieel akkoord*; In: De Morgen; 2 augustus '91
 (anon.); *Schiltz tilt niet zwaar aan wegvallen van 1994*; In: gazet van Antwerpen; 3 augustus '91
 (anon.); *Derde fase slechts principieel in gondwet*; In: gazet van Antwerpen; 3 augustus '91
 ACHTEN, D.; *Flink ambitieus*; In: De Standaard; 3 augustus '91
 VAN DEN DRIESSCHE, P.; *Geen sluitende waarborgen voor snelle rechtstreekse verkiezing Vlaams parlement*; In: De Standaard; 3 augustus '91
 (anon.); *Geen derde, wel vierde fase*; In: De Morgen; 3 augustus '91
 (anon.); *Hugo Schiltz: Dikke stok achter de deur*; In: Gazet van Antwerpen; 5 augustus '91
 WIJNEN, E.; *Milde reacties op uitstel derde fase door conclaaf*; In: De Morgen; 5 augustus '91
 PLATEL, M.; *Hugo Schiltz*; In: Het belang van Limbrug; 5 augustus '91
 (anon.); *Staking Luiks bekken tegen verzet wapenhandel; open crisis over wapenhandel*; In: De Morgen; 24 september '91

E) De Laatste jaren

- (anon.); *Schiltz geeft kiezer geen gelijk*; In: Het Nieuwsblad; 29 november '91
- (anon.); De vloek van Schiltz; In: Trends; 9 januari '92
- (anon.); *Schiltz: tijd is rijp voor gesprek met Walen*; In: de Standaard; 10 januari '92
- (anon.); *Schiltz begint aan Waalse ronde*; In: De Standaard; 20 november '90
- (anon.); Schiltz: Walen onderschatten opmars van separatisme; In: Gazet van Antwerpen; 15 april '92
- TASTENHOVE, G.; Is niets alles?; In: Gazet van Antwerpen; 15 april '92
- (anon.); Schiltz; *Wellicht niet laatste staats hervorming*; In: Gazet van Antwerpen; 3 jun '93
- (anon.); Schiltz wil erfgoed VU beveiligen; In: De Standaard; 14 oktober '93
- TRUYTS, P.; Schiltz houdt het voor bekeken; In: De Nieuwe Gids; 26 januari '94
- (anon.); Schiltz zet in 1995 punt achter politiek; In: De Standaard; 5 februari '94
- ACHTEN, D.; uittocht; In: De Standaard; 5 februari '94
- (anon.); Ik weet niet waar hem met de Volksunie naar toe gaat; In: De Nieuwe Gids; 2 februari '94
- (anon.); Antwerpse schepen van Financiën wordt zeventig maar heeft geen tijd voor memoires; In: gazet van Antwerpen; 1 oktober '97
- TASTENHOVE, G.; Hugo Schiltz verwacht keiharde confrontatie met Wallonië; In: Gazet van Antwerpen
- (anon.); Schepen in de Storm; In: Het Nieuwsblad; 15 april 2000
- (anon.); *Ik wijzig mijn gedrag niet*; In: Gazet van Antwerpen; 15 april 2000
- VAN WIELE, S.; *kritisch bekeken*; In: Gazet van Antwerpen; 15 april 2000
- (anon.); *Beste Geert*; In: De Standaard; 9 maart 2001
- (anon.); Hugo Schiltz in de polemieken; In: de Standaard; 29 maart 2001
- (anon.); *Hugo Schiltz zet punt achter laatste politiek mandaat*; In: Gazet van Antwerpen; 31 mei 2001
- (anon.); *Dood van een Vlaams staatman*; In: De Standaard; 7 augustus 2006
- (anon.); *Een Vlaams-nationalist met gevoel verantwoordelijkheid*; In: De Standaard; 7 augustus 2006
- (anon.); *De Kennedy van het Vlaams-nationalisme*; In: Het Nieuwsblad; 7 augustus 2006
- (anon.); *Grand architecte de la nouvelle Belgique*; In: La Libre Belgique; 7 augustus 2006
- (anon.); *Hugo Schiltz: un des hommes les plus influents de l'après-guerre*; In: Le Monde; 7 augustus 2006

(anon.); *Hoogtepunten waren vaak kruispunten*; In: De Standaard; 8 augustus 2006

RUYSS, M.; *Op eenzame hoogte*; In: De Standaard; 8 augustus 2006

(anon.); *Een flamingant met flair*; In: De Morgen; 8 augustus 2006

(anon.); *Afscheid van een groot mijnheer*; In: De Tijd; 8 augustus 2006

(anon.); *Ik heb de enige vriend verloren die ik in de politiek heb gemaakt*; In: Gazet van Antwerpen; 8 augustus 2006

b) boeken

BOUVEROUX, J.
De Volksunie en de media
In: De Nieuwe Maand, 1981, 2, 130-140p

BOUVEROUX, J.
Het St-Michielakkoord: naar een federaal België
Antwerpen, Standaard, 1993, 48p

BOUVEROUX, J.
Van zwarte zondag tot zwarte zondag
Antwerpen, Icarus, 1996, 234p

DE BENS, E.
De pers in België
Lannoo, Tielt, 2001, 455p

DE RIDDER, H.
De keien van de Wetstraat
Davidsfonds, Leuven, 1983, 275p

DE RIDDER, H.
Sire, geef me honderd dagen
Davidsfonds, Leuven, 1989, 271p

DE WEERDT, M.
Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 1978
In; Res Publica, 1979, 185-207

DE WEERDT, M.
Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 1979
In; Res Publica, 1980, 309-330

DURREZ, G.
De standaard: het levensverhaal van een Vlaamse krant
Tielt, Lannoo, 1985, 560p

FONTEYN, G.
De Walen: een onderhuidse beweging
Tielt-Amsterdam, Lannoo, 1979, 168p

HAES, L.

Hoe Vlaams is de Gazet van Antwerpen
In; Een rechtse krant van de linkeroever,
Leuven, kritak, 1982, 135p, 37-74p

HOFLACK, K.

Monologen met Hugo Schiltz
Leuven, 1992, 154p

HUYSE, L.

Van taalpolitiek naar communautaire confrontatie
In; De Belgische politiek na '54
Leuven, kritak, 1980, 93p, 52-71p

MENU, P.

Congresresoluties van de Vlaamse politieke partijen: 1 De Volksunie 1955-1993
Gent, steunpunt sociopolitiek systeem, 1994, 333p

PLATEL, M.

De Volksunie 1977-1979. Toch uit de oppositie. Een vergissing of niet?
In: Res Publica, 1980, 3, 401-429p

PLATEL, M.

De prinsen van Stuyvenberg: historische beslissing of vergissing
Leuven, Davidsfonds, 1979, 128p

RASKIN, E.

Van binnenuit bekeken: De herinnering van een VU-parlementslid
Antwerpen/Amsterdam, 1980, 216p

REYNEBEAU, M.

Een geschiedenis van België
Tielt, Lannoo, 2004, 448p

RUYS, M.

De geboorte van een Vlaamse natie
Brussel, VUM, 1985, 54p

RUYS, M.

Een levensverhaal
Tielt, lannoo, 1999

SCHILTZ, H.

De identiteit van de Volksunie
Brussel, Vlaams-nationaal studiecentrum, 1978, 20p

SCHILTZ, H.

Wat ik de Vlamingen wil zeggen
In; Knack, 4 juli 1979, 12-15p

SCHILTZ, H.

Uitdagingen aan de Vlaamse meerderheid
Antwerpen, 1985, 152p

SCHILTZ, H.

Gedaan met zeuren en treuren omtrent de jongste staatsvorming
Leuven, 1990, 51p

SCHILTZ, H.

De Vlaamse Beweging en het Vlaams nationalisme na Sint-Michiels.
In: Vlaanderen Morgen, 1993, nr5, 7-15p

SCHILTZ, H.

Macht en onmacht van de Vlaamse beweging
Antwerpen, Soethoudt, 1982, 176p

SCHILTZ, H.

Het staatskundig denken in de Vlaamse beweging
In: Vlaanderen Morgen, 1982, nr 2, 26-43

SCHILTZ, H.

Zindelijk omgaan met de macht: pleidooi voor een nieuwe politieke cultuur in Vlaanderen
In: Vlaanderen Morgen, 1982, nr 4, 4-14p

SCHILTZ, H.

Bedenkingen na 150 jaar Vlaamse beweging
In: Vlaanderen Morgen, 1981, nr 4, 5-11p

SCHILTZ, H.

Antwerpen '94: een proeve in lokale probleemoplossing: een getuigenis
In: Vlaanderen Morgen, 1994, nr 6, 11-15p

SCHILTZ, H.

Over politieke vernieuwing en herverkaveling
In: Vlaanderen Morgen, 1992, nr 5, 5-15p

SELS, J.

De verkiezing van de partijvoorzitters van de volksunie. Onderzoek naar het verloop van de verkiezing
van de partijvoorzitters W. Couvreur, F. Van Der Elst, H. Schiltz en V. Anciaux
Leuven, KUL licentiaatverhandeling sociale wetenschappen, 1984, 129p

TODTS, H.

Hoop en wanhoop der Vlaamsgezinden
Leuven, Davidsfonds, 1982, 377p

VAN ACKERE, H.

De Volksunie in de regering na 23 jaar oppositie
In: De Gids op maatschappelijk gebied, 1978, 262-265p

VAN DER ELST, F.

20 jaar Volksunie
Brussel, 1974, 128p

VAN DER ELST, F.

Van oppositie naar alternatief
Brussel, volksunie, 1972, 8p

VAN DER ELST, F.

Wij willen het federalisme verwezenlijken, congresrede

In; Wij, 1 december 1973, 14-15p

VAN DER ELST, F.

Zo zag ik het (Vlaams nationale standpunten)

Brussel, V.N.S., 1983, 35p

VAN HAEGENDOREN, M.

Geel en zwart van de driekleur

Leuven, Davidsfonds, 1979, 367p

VAN HAEGENDOREN, M.

De volksunie ziet het zo: profiel en optreden van een partij

Brussel, Vlaams-nationaal studiecentrum, 1980, 40p

VAN OVERSTRAETEN, T.

Op de barricaden: het verhaal van de Vlaamse natie in wording; 30 jaar Volksunie

Tielt, 1984, 391p

VERHOEYEN, E.; UYTTERHAEGEN, F.

Extreem rechts in Vlaanderen

In; De kreeft met de zwarte scharen. 50 jaar rechts en uiterst rechts in België

Gent, Masereelfonds, 1981, 172p, 79-103p

VERPLANCKE, P.

De rol van Hugo Schiltz in de Volksunie; zijn invloed op regeringsonderhandelingen en het regeringswerk

UGent, Lic. Pol. Wetenschappen; 1996; 108p